

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Тімуш Діана Ігорівна

Прим. № ____
УДК 347.91

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НЕДОТОРКАНОСТІ СУДДІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне
право
081 – право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Д.І. Тімуш

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист
України І.М. Сопілко

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Тімуш Д.І. Адміністративно-правові засади забезпечення недоторканності судді. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право». – Національний авіаційний університет, Київ, 2024.

Дисертаційне дослідження присвячено розкриттю адміністративно-правових засад забезпечення недоторканності судді на основі комплексного аналізу положень чинного законодавства, доктрини та судової практики, а також вироблення на цій основі пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства.

Обґрунтовано, що недоторканність судді як об'єкт адміністративно-правового забезпечення є адміністративно-правовою категорією з інституційно відокремленим змістом, положення якої спрямовані на забезпечення створення належних умов здійснення правосуддя і гарантування таким чином неупередженості судді при ухваленні судових рішень. Порівняно із незалежністю суддів положення про недоторканність судді закріплюють особливості правового статусу судді як суб'єкта здійснення правосуддя: особливу правову процедуру затримання судді, тримання його під вартою чи арештом; імунітет від юридичної відповідальності за прийняті рішення крім випадків, передбачених законом; неможливість застосування до нього приводу крім випадків, визначених законодавством та інші. За своєю сутністю недоторканність судді визначено гарантією незалежності суддів.

Визначення співвідношення імунітету судді та недоторканності судді як правових ідей, що отримують вираження у правових нормах: як зміст і форму. Імунітет судді як додаткова гарантія до гарантій права людини на особисту недоторканність є правовою підставою позитивного закріплення

положень щодо недоторканності судді у актах конституційного та адміністративного законодавства.

Здійснено систематизацію адміністративно-правових засобів забезпечення недоторканності судді за наступними критеріями. По-перше, за ієрархічною ознакою у межах конкретного правового інституту: інституційні, процедурні, юрисдикційні. По-друге, за місцем у національній правовій системі. Адміністративно-правові засоби забезпечення недоторканності судді необхідно виділяти й поза межами судової системи. Вони реалізуються у межах будь-якої діяльності суб'єктів національної правової системи, що має значення для забезпечення недоторканності судді.

Обґрунтовано органічний зв'язок інституційних адміністративно-правових гарантій недоторканності судді із: ознаками судової влади, як загальними (вольовий характер, соціальний характер тощо), так і специфічними (об'єктивність, легітимність, ситуативний характер тощо); принципами судової влади (незалежність судової влади, здійснення правосуддя тільки судом, доступність судової влади); статусом судді. Тому вони становлять невід'ємну складову усіх напрямів адміністративно-правового забезпечення організації судової влади.

Визначено поняття адміністративної процедури гарантування недоторканності судді як визначений законодавством у сфері організації судової влади порядок розгляду і вирішення суб'єктами публічного адміністрування індивідуальних адміністративних справ з метою забезпечення недоторканності судді та реалізації його суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів, який завершується виданням адміністративного акта.

Адміністративними юрисдикційними гарантіями недоторканності судді визначено адміністративні юрисдикційні процедури, які містять правові засоби, спрямовані на сприяння реалізації недоторканності судді та забезпечення її охорони та захисту. За сутністю такі процедури можуть бути:

1) дисциплінарними; 2) розгляду скарг; 3) застосування адміністративної відповідальності; 4) розгляду повідомлень судді про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя.

Доведено, що адміністративним юрисдикційним процедурам гарантування недоторканності судді притаманні усі загальні положення адміністративної процедури: стадії, загальні принципи адміністративної процедури. Окремі специфічні риси деяких процедур обумовлені їх призначенням, а також особливостями публічного адміністрування у сфері судової влади. Так, у процедурі розгляду повідомлень суддів про втручання у їх діяльність щодо здійснення правосуддя відсутня стадія оскарження, оскільки адресатом адміністративного акта, який приймається у її результаті є не суддя, а органи та посадові особи - суб'єкти вжиття заходів виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя.

Доведено, що адміністративні юрисдикційні гарантії недоторканності судді реалізуються у тісному взаємозв'язку із іншими правовими засобами юрисдикційного характеру, що сприяють забезпеченню недоторканності судді. По-перше, засоби, що реалізуються у внутрішньо організаційній діяльності судів та суб'єктів публічного адміністрування судової влади. По-друге, засоби, що реалізуються у діяльності суб'єктів публічної влади поза межами судової системи (органи прокуратури, Національної поліції України тощо), в тому числі - внутрішньо організаційна діяльність зазначених суб'єктів.

Положення міжнародних стандартів недоторканності судді охарактеризовано як загальні вимоги щодо забезпечення недоторканності судді (неприпустимість втручання у відправлення правосуддя, імунітет від судового переслідування тощо), а уточнення таких вимог та механізми їх реалізації можуть встановлюватись національним законодавством.

Обґрунтовано, що у контексті міжнародних стандартів імунітету судді та діяльності судової влади загалом забезпечення недоторканності судді може розглядатись у вузькому та широкому контекстах. У вузькому контексті ним охоплюються правові засоби, якими безпосередньо забезпечуються інституційні гарантії недоторканності судді. У широкому контексті ним охоплюються також заходи, які безпосередньо спрямовані на досягнення іншої мети, але без реалізації яких недоторканність судді не може бути забезпечена (взаємодія адміністративних судів із суб'єктами, зовнішніми стосовно судової системи; належне організаційне та фінансове забезпечення судової влади тощо). Так, належна комунікація судів із громадськістю сприяє повазі до суду, а отже - зменшенню кількості випадків втручання у здійснення правосуддя та інших посягань на незалежність судової влади та недоторканність суддів.

Ознаками адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді як умови забезпечення його незалежності визначено наступні: є результатом не тільки управлінської, але й адміністративно-юрисдикційної діяльності уповноважених суб'єктів; адміністративно-правові засоби забезпечення недоторканності судді є комплексним та системним явищем; реалізація вказаних засобів має відбуватись виключно уповноваженими суб'єктами та у передбаченій законом формі.

Акти, що приймаються за результатами застосування адміністративних процедур реалізації недоторканності судді визначено такими, що безпосередньо впливають на його права та обов'язки. Крім того, суддя має право на представництво у відповідних процедурах, а також має такі права, як: бути присутнім при їх здійсненні, бути ознайомленим із матеріалами справи та остаточним рішенням у справі, на оскарження рішення уповноваженого суб'єкта. Зазначено, що усе вказане наближує правовий статус судді у таких процедурах до правового статусу приватної особи у адміністративній процедурі, актуалізує перспективи імплементації

міжнародних стандартів участі приватної особи у адміністративних процедурах забезпечення недоторканності судді.

Ключові слова: недоторканність судді, імунітет судді, незалежність суддів, юридична відповідальність судді, дисциплінарна відповідальність судді, судоустрій, судова система, адміністративне право, адміністративні процедури, провадження, адміністративне процесуальне право.

ABSTRACT

Timush D.I. Administrative and legal principles of ensuring immunity of judges. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for the Doctor of Philosophy degree in specialty 081 "Law". - National Aviation University, Kyiv, 2024.

The dissertation study is devoted to the disclosure of the administrative and legal principles of ensuring the inviolability of a judge based on a comprehensive analysis of the provisions of current legislation, doctrine and judicial practice, as well as the development of proposals for improving the current legislation on this basis.

It is substantiated that the inviolability of a judge as an object of administrative-legal protection is an administrative-legal category with an institutionally separate content, the provisions of which are aimed at ensuring the creation of proper conditions for the administration of justice and thus guaranteeing the judge's impartiality when making court decisions. Compared to the independence of judges, provisions on the inviolability of a judge establish the peculiarities of the legal status of a judge as a subject of justice administration: a special legal procedure for detaining a judge, keeping him in custody or arrest; immunity from legal liability for decisions made, except in cases provided for by law; the impossibility of applying a pretext to it except in cases specified by

legislation and others. In its essence, the inviolability of a judge is defined as a guarantee of the independence of judges.

Determination of the ratio of immunity of a judge and inviolability of a judge as legal ideas that receive expression in legal norms: as content and form. The immunity of a judge as an additional guarantee to the guarantees of the human right to personal integrity is the legal basis for the positive consolidation of the provisions on the inviolability of the judge in acts of constitutional and administrative legislation.

Systematization of the administrative and legal means of ensuring the inviolability of the judge was carried out according to the following criteria. First, according to a hierarchical feature within a specific legal institution: institutional, procedural, jurisdictional. Secondly, by place in the national legal system. Administrative and legal means of ensuring the inviolability of a judge must be allocated outside the judicial system. They are implemented within any activity of subjects of the national legal system, which is important for ensuring the inviolability of the judge.

The organic connection of institutional administrative-legal guarantees of a judge's inviolability with: features of judicial power, both general (volitional character, social character, etc.) and specific (objectivity, legitimacy, situational character, etc.); principles of the judiciary (independence of the judiciary, administration of justice only by the court, accessibility of the judiciary); the status of a judge. Therefore, they are an integral part of all areas of administrative and legal support of the organization of judicial power.

The concept of the administrative procedure for guaranteeing the inviolability of a judge is defined as the procedure for consideration and resolution by subjects of public administration of individual administrative cases determined by legislation in the field of organization of judicial power with the aim of ensuring the inviolability of a judge and the realization of his subjective rights,

freedoms, and legitimate interests, which ends with the issuance of an administrative act .

Administrative jurisdictional guarantees of a judge's inviolability are defined as administrative jurisdictional procedures that contain legal means aimed at promoting the implementation of a judge's inviolability and ensuring its protection and protection. In essence, such procedures can be: 1) disciplinary; 2) consideration of complaints; 3) application of administrative responsibility; 4) consideration of the judge's reports on interference in the judge's activities regarding the administration of justice.

It has been proven that all general provisions of the administrative procedure are inherent in the administrative jurisdictional procedures of guaranteeing the inviolability of the judge: stages, general principles of the administrative procedure. Certain specific features of some procedures are due to their purpose, as well as the peculiarities of public administration in the field of judicial power. Thus, in the procedure for consideration of judges' notifications about interference in their activities regarding the administration of justice, there is no appeal stage, since the addressee of the administrative act, which is adopted as a result of it, is not the judge, but the bodies and officials who are the subjects of taking measures to detect and bring to justice established by law liability of persons who have committed actions or allowed inaction that violates guarantees of independence of judges or undermines the authority of justice.

It has been proven that administrative jurisdictional guarantees of a judge's inviolability are implemented in a close relationship with other legal means of a jurisdictional nature, which contribute to ensuring the judge's inviolability. First, the means implemented in the internal organizational activity of courts and subjects of public administration of judicial power. Secondly, means implemented in the activities of public authorities outside the judicial system (prosecutor's office, National Police of Ukraine, etc.), including internal organizational activities of these entities.

The provisions of the international standards of the inviolability of a judge are characterized as general requirements for ensuring the inviolability of a judge (inadmissibility of interference in the administration of justice, immunity from prosecution, etc.), and clarification of such requirements and mechanisms for their implementation may be established by national legislation.

It is justified that in the context of international standards of immunity of a judge and the activities of the judiciary in general, ensuring the inviolability of a judge can be considered in narrow and broad contexts. In a narrow context, it covers legal means that directly provide institutional guarantees of the judge's inviolability. In a broad context, it also covers measures that are directly aimed at achieving another goal, but without the implementation of which the inviolability of a judge cannot be ensured (interaction of administrative courts with entities external to the judicial system; proper organizational and financial support of the judiciary, etc.). Thus, proper communication between the courts and the public contributes to respect for the court, and therefore to a reduction in the number of cases of interference in the administration of justice and other encroachments on the independence of the judiciary and the inviolability of judges.

The following are the signs of the administrative-legal provision of a judge's inviolability as a condition for ensuring his independence: it is the result of not only managerial, but also administrative-jurisdictional activities of authorized subjects; administrative and legal means of ensuring the inviolability of judges is a complex and systemic phenomenon; implementation of the specified means must be carried out exclusively by authorized entities and in the form prescribed by law.

Acts adopted as a result of the application of administrative procedures to implement the judge's inviolability are defined as those that directly affect his rights and duties. In addition, the judge has the right to representation in the relevant procedures, and also has such rights as: to be present during their implementation, to be familiar with the case materials and the final decision in the case, to appeal the decision of the authorized entity. It is noted that all of the above

brings the legal status of a judge in such procedures closer to the legal status of a private person in an administrative procedure, actualizes the prospects of implementing international standards for the participation of a private person in administrative procedures to ensure the judge's immunity.

Key words: inviolability of a judge, immunity of a judge, independence of judges, legal responsibility of a judge, disciplinary responsibility of a judge, judicial system, judicial system, administrative law, administrative procedures, proceedings, administrative procedural law.

Список публікацій здобувача за темою дисертації:

– наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

у наукових фахових виданнях України та країн ЄС:

1. Тімуш Д.І. Недоторканність судді як об'єкт адміністративно-правового забезпечення: генеза та сучасність. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія «Юридичний вісник. Повітряне і космічне право»*. 2021. № 3(60). С.127-133;

2. Timush Diana. The Essence of Institutional Administrative and Legal Guarantees for a Judge Immunity. *JILC*. 2022. №3. P. 71-81;

3. Тімуш Д.І. Адміністративні процедури гарантування недоторканності судді: загальна характеристика. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 2. С. 66-73;

у науковому журналі, який входить до наукометричної бази даних

Web of Sciences:

4. Sopilko I., Timush D., Vynohradova A., Zubko Y., & Gordieiev V. Guarantees of an independent tribunal in administrative proceedings in the context of the implementation of the human right to a fair trial: Garantías de un tribunal independiente en los procedimientos administrativos en el contexto de la implementación del derecho humano a un juicio justo. *Political Questions*. 2022. 40(74). P. 456-473;

у колективній монографії:

5. Timush Diana. International standards for the inviolability of judges and their implementation in Ukrainian legislation. *University Law Science and Education in the Challenges of Our Time*. Collective monograph. Sopilko, I. (Ed.) & Smokovych, M., E-SCIENCE SPACE SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ, 2021. P.163-172;

– наукові праці, які засвідчують апробацію дисертації:

6. Тімуш Д.І. Межі недоторканності судді у міжнародних стандартах незалежності судді та національній практиці: окремі проблемні питання. *International scientific innovations in human life: the 12 th International scientific and practical conference*. (June 8-10, 2022). Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2022. 991 p. P. 982-985. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/INTERNATIONAL-SCIENTIFIC-INNOVATIONS-IN-HUMAN-LIFE-8-10.06.22.pdf>

7. Тімуш Д.І. Розгляд звернень судді адміністративного суду як гарантія недоторканності судді. *Modern research in world science: the 3 rd International scientific and practical conference*. (June 12-14, 2022). SPC — Sci-conf.com.ua, Lviv, Ukraine. 2022. 1867 p. P. 1848-1853. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-12-14.06.22.pdf>

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. Теоретико-правова основа забезпечення недоторканності судді	24
1.1. Визначення недоторканності судді в теорії та законодавстві.....	24
1.2. Зміст забезпечення недоторканності судді у адміністративно- правовому вимірі.....	45
1.3. Структура системи адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді.....	59
Висновки до розділу 1.....	78
РОЗДІЛ 2. Складові системи адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді.....	82
2.1. Інституційні адміністративно-правові гарантії недоторканності судді	82
2.2. Адміністративні процедури гарантування недоторканності судді.....	103
2.3. Місце адміністративних юрисдикційних гарантій у системі адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді.....	123
Висновки до розділу 2	142
РОЗДІЛ 3. Напрямки вдосконалення адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді: актуальні питання визначення та правореалізації.....	148
3.1. Імплементация міжнародних стандартів недоторканності судді у законодавство України та практика його застосування.....	148
3.2. Вдосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення недоторканності судді в Україні.....	173
Висновки до розділу 3.....	194
ВИСНОВКИ.....	198
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	210
ДОДАТКИ.....	251

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Забезпечення недоторканості судді є гарантією незалежності функціонування судової влади, а відтак створення умов для реалізації права особи на доступ до правосуддя, встановленого ст. 8 Конституції України. Однак попри важливість забезпечення недоторканості судей та незалежності судової системи такі вимоги постійно порушуються. За даними про розгляд Вищою радою правосуддя (далі - ВРП) повідомлень про забезпечення незалежності суддів та авторитету суду у 2020 оновити році свідчать про значну загрозу саме з боку недоторканності. Так, з 341 повідомлення від суддів про втручання у їх діяльність у 38 зазначалось про відкриття кримінальних проваджень та проведення слідчих дій, притягнення до адміністративної відповідальності. За наслідками розгляду ВРП прийнято 72 рішення про вжиття заходів реагування (звернення до прокуратури та органів правопорядку щодо надання інформації про розслідування злочинів; притягнення до відповідальності посадових осіб). У 2021 та 2022 р.р. ВРП ухвалено відповідно 156, 60 рішень щодо вжиття заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя відповідно¹.

Питання забезпечення недоторканості судді в умовах правового режиму воєнного стану стає нагальним, адже відчуття захищеності у судді як умови його незалежності при здійсненні правосуддя безпосередньо зумовлює якість як власне законодавства про інституційні, процедурні та

---

¹ Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2021 році. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/statistics/informaciyno-analitychnyy-zvit-pro-diyalnist-vyshchoyi-rady-pravosuddya-u-2021-roci>; Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2022 році. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/statistics/informaciyno-analitychnyy-zvit-pro-diyalnist-vyshchoyi-rady-pravosuddya-u-2022-roci>

юрисдикційні гарантії недоторканності судді, так і реалізації цього законодавства.

Також привертає увагу значна кількість скарг на рішення Дисциплінарних палат ВРП та значний відсоток скасування та змін таких рішень ВРП та Великою Палатою Верховного Суду. З огляду на можливість відсторонення судді від правосуддя у зв'язку із притягненням його до дисциплінарної відповідальності (звільнення з посади) (ч. 7 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII вказане вбачається істотною загрозою недоторканності судді. Відповідно до Звіту Голови Державної судової адміністрації України про діяльність Державної судової адміністрації України у 2019 році стан забезпечення охорони судових приміщень (як відповідними підрозділами, так і технічними засобами) в цілому можна оцінити на рівні 50 %. 28 % приміщень судів охороняються цілодобово, 59 % - лише вдень, 11 % взагалі не охороняються. Забезпеченість судів системами відеонагляду - 75 %, стаціонарними металодетекторами – 64 %, ручними металошукачами - 90 %, турнікетами - 39 %, камерами схову – 58 %.

Крім того, як свідчать заяви представників суддівського корпусу, недоторканність суддів сьогодні не перебуває на належному рівні. Так, на офіційному веб-сайті Ради суддів України опубліковано звернення Ради суддів України містяться звернення про неприпустимість нападів на суддів, в якому звертається увагу про необхідність вжиття заходів з метою забезпечення особистої безпеки суддів, членів їх сімей, учасників судового процесу, і з наголосом на неодноразовості таких нападів та постійності звернення Ради суддів України до уповноважених суб'єктів влади: Вища рада правосуддя, Державна судова адміністрація України, Міністерство внутрішніх справ України, за захистом прав суддей.

Отже, питання здійснення наукових досліджень, присвячених вивченню питання адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді та суміжних категорій є актуальним.

У національній доктрині адміністративного права проблематиці недоторканності судді та дотичній проблематиці приділяла увагу значна кількість вчених, серед яких виділяються: Л.М. Волкова, Т.В. Галайденко, Р.З. Голобутовський, П.В. Горінов, Н.Ю. Задирака, А.А. Іванищук, Д.В. Колесник, А.В. Лапкін, О.М. Овчаренко, В.В. Паришкура, С.В. Прилуцький, Я.І. Скоромний, І.М. Сопілко, Н.О. Чемодурова, Ю.М. Чуприна, Н.В. Шелевер, І.В. Шруб, О.М. Юхимюк та інші. Водночас, зазначені вчені досліджували дотичні проблемні питання: адміністративно-правове забезпечення діяльності органів правосуддя та судової влади загалом, незалежність суду і суддів, адміністративно-правове регулювання адміністративних процедур забезпечення незалежності суддів. Наукові дослідження сутності та окремих напрямів розвитку недоторканності судді останніми роками здійснюються досить активно. Зокрема досліджуються проблеми: місця недоторканності судді у системі юридичних гарантій діяльності судів (І.В. Петренко, Ю.О. Легеза та ін.), співвідношення таких пріоритетів як імунітет та нетодорканність судді та обсяг його юридичної відповідальності (Я.І. Скоромний, Ю.А. Волкова та ін.), місце недоторканності суддів у системі статусних принципів правового статусу судді (В.М. Кравчук, О.М. Юхимюк, О.В. Красноборов та ін.).

Отже, актуальність наукового опрацювання проблематики адміністративно-правових засад забезпечення недоторканності судді зумовлюється вкрай недостатнім ступенем її наукової розробки вченими, а також значенням для розвитку правозастосовної діяльності.

Потреба дослідження зазначеної проблематики зумовлена, крім того, наявністю недоліків правового регулювання (прогалин і колізій) у чинному законодавстві щодо визначення та забезпечення недоторканності судді, що

дістає свій вияв у неоднакових підходах практики судових та адміністративних органів питань. Не можна не зважати, крім того, на виняткове значення недоторканності судді для забезпечення його неупередженості при здійсненні правосуддя.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Робота виконана відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 р.р., що затверджені 03.03.2016 р. загальними зборами Національної академії правових наук України. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри конституційного і адміністративного права Національного авіаційного університету «Забезпечення конституційних прав громадян в контексті конвенційних зобов'язань України» (на 2019–2022 рр.), теми: «Традиції і новації у сучасній українській державності та правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970).

Метою роботи є розкриття адміністративно-правових засад забезпечення недоторканності судді на основі комплексного аналізу положень чинного законодавства, правової доктрини та судової практики, а також вироблення на цій основі пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства.

Досягнення зазначеної мети вимагає вирішення таких **завдань**:

- систематизувати положення щодо визначення недоторканності судді в теорії та законодавстві;
- розкрити зміст забезпечення недоторканності судді у адміністративно-правовому вимірі;
- обґрунтувати структуру системи адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді;
- надати характеристику інституційних адміністративно-правових гарантій недоторканності судді;

- надати характеристику адміністративних процедур гарантування недоторканності судді;
- визначити місце адміністративних юрисдикційних гарантій у системі адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді;
- окреслити напрями імплементації міжнародних стандартів недоторканності судді у законодавство України у контексті практики його застосування;
- обґрунтувати напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення недоторканності судді в Україні.

Об'єкт дослідження - правовідносини у сфері реалізації недоторканності судді.

Предмет дослідження - адміністративно-правові засади забезпечення недоторканності судді.

Методи дослідження. Результати дослідження отримані на основі застосування як загальнонаукових, так і спеціально-юридичних методів наукового пізнання. Із застосуванням методів аналізу, синтезу опрацьовано широку сферу нормативних та рекомендаційних актів, як національного, так і міжнародного рівня у сфері судоустрою, а також практику їх застосування національними судами та міжнародними інституціями (розділ 1). На підставі реалізації методу структурно-логічного наукового пізнання проаналізовано положення адміністративно-правової доктрини з ключових категорій дослідження, публікації критичного характеру з окремих проблемних питань, довідкові інформаційні джерела (розділ 2). Діалектичний метод був основним методологічним засобом для систематизації положень щодо визначення недоторканності судді в теорії та законодавстві (підрозділи 1.1, 2.2, 2.3). Логіко-семантичний метод вироблено авторський підхід до ряду категорій – «імунітет судді», «недоторканність судді» (підрозділи 2.1, 3.1, 3.2). Метод моделювання застосовано для розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства (підрозділ 3.2). За допомогою порівняльно-правового методу

проаналізовано особливості зарубіжного досвіду правового регулювання недоторканості (підрозділ 3.1).

Нормативною основою дослідження є акти законодавства у широкому значенні (законодавчі та підзаконні акти). Звернено особливу увагу на положення актів міжнародного рівня: хартії, конвенції, договори, рекомендації, а також рішення Європейського суду з прав людини з питань визначення та застосування імунітету судді та правових засад організації судової влади.

Теоретичне підґрунтя дослідження склали положення науки теорії права, адміністративного права та адміністративного процесу, а також окремі положення науки цивільного процесуального права.

Емпіричним підґрунтям дослідження є матеріали застосування правових засобів забезпечення недоторканності судді, визначених у ч. 5 ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та інших актах законодавства: тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням його до кримінальної відповідальності, притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у вигляді подання про звільнення його з посади, вжиття уповноваженими органами, насамперед ВРП та Радою суддів України заходів щодо забезпечення незалежності та недоторканності судді. Крім того, опрацьовано відповідні огляди судової практики адміністративних судів, звіти про діяльність та довідкові матеріали суб'єктів організації судової влади, насамперед ВРП та Ради суддів України.

Методологічна основа дослідження зумовлена застосуванням системного методу, у відповідності до якого визначено діалектику наукового пошуку, його систему, межі та обсяг аналітико-юридичних пошукових робіт. Серед спеціально-наукових методів необхідно відзначити такі методи, як: формально-догматичний, логіко-семантичний, юридичної компаративістики, класифікації та групування. Так, за допомогою логіко-семантичного методу, у взаємозв'язку із методом правового моделювання та формально-

юридичним методом, із врахуванням динаміки суспільних відносин здійснено огляд наукових напрацювань щодо визначення недоторканності судді, а також узагальнено розвиток законодавчого визначення недоторканності судді, визначено поняття адміністративно-правових засад забезпечення недоторканності судді, розкрито структуру системи адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді (розділ 1). Застосування методу групування у поєднанні із логіко-семантичним та формально-догматичним методами дозволило розмежувати інституційні, процедурні та адміністративно-юрисдикційні гарантії недоторканності судді, а також надати характеристику інституційних гарантій (підрозділ 2.1 розділу 2). Застосування методу класифікації та групування дозволило здійснити систематизацію вказаних гарантій, що у свою чергу уможливило надання юридичної характеристики процедурних та адміністративно-юрисдикційних гарантій недоторканності судді. Діалектичний метод у поєднанні із методом системного аналізу та догматичним методом надав можливість врахувати динамічний аспект відповідних проваджень (підрозділи 2.2 та 2.3 розділу 2). Застосування формально-юридичного методу у поєднанні із методом правового моделювання та порівняльно-правовим методом дозволило визначити шляхи імплементації міжнародних стандартів недоторканності судді у законодавство України у контексті практики його застосування, а також обґрунтувати напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення недоторканності судді в Україні (розділ 3).

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена тим, що дисертація є одним з перших наукових досліджень, в якому на основі діалектики та системного методу обґрунтовано підхід до розкриття сутності і змісту адміністративно-правових засад забезпечення недоторканності судді, здійснено систематизацію гарантій та засобів забезпечення недоторканності, запропоновано шляхи розвитку адміністративно-правового регулювання

відносин щодо забезпечення недоторканності судді із врахуванням міжнародних стандартів у цій сфері. За результатами дослідження:

уперше:

- здійснено систематизацію адміністративно-правових засобів забезпечення недоторканності судді за критеріями: спрямованості; меж конкретного правового інституту; місця у судовій системі;

- обґрунтовано поняття «адміністративної процедури гарантування недоторканності судді» як визначеного законодавством у сфері організації судової влади порядку розгляду і вирішення суб'єктами публічного адміністрування індивідуальних адміністративних справ з метою забезпечення недоторканності судді та реалізації його суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів, який завершується виданням адміністративного акта;

удосконалено:

- розуміння адміністративних юрисдикційних гарантій недоторканності судді як адміністративних юрисдикційних процедур, які містять правові засоби, спрямовані на сприяння реалізації недоторканності судді та забезпечення її охорони та захисту; та поділяються на: дисциплінарні процедури; процедури із розгляду скарг; процедури із застосування адміністративної відповідальності; процедури із розгляду повідомлень судді про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя;

- положення, які характеризують зміст адміністративних юрисдикційних гарантій недоторканності судді, в основу яких покладено процедурний підхід та доведено тісний зв'язок зазначених гарантій із іншими юрисдикційними правовими засобами, що сприяють забезпеченню недоторканності судді;

- підходи до розуміння міжнародних стандартів імунітету судді та діяльності судової влади у системі гарантій забезпечення недоторканності судді як: правових засобів, якими безпосередньо забезпечуються інституційні

гарантії недоторканності судді (вужький контекст розуміння); сукупність заходів, які безпосередньо спрямовані на досягнення іншої мети, але без реалізації яких недоторканність судді не може бути забезпечена (взаємодія адміністративних судів із суб'єктами, зовнішніми стосовно судової системи; належне організаційне та фінансове забезпечення судової влади тощо), що складає широкий контекст розуміння категорії;

дістали подальшого розвитку:

- зміст недоторканності судді як об'єкту адміністративно-правового забезпечення розкрито із врахуванням характеру адміністративно-правового регулювання та співвідношення принципів недоторканності й незалежності, імунітету судді, імплементації міжнародних стандартів судочинства;

- положення про зміст адміністративно-правових засад забезпечення недоторканності судді, виходячи з цілеспрямованого, упорядковуючого характеру впливу норм адміністративного права на процеси й процедури, пов'язані функціонуванням судової влади, що виявляється у наявності системи адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді;

- положення про перспективність імплементації міжнародних стандартів участі приватної особи у адміністративних процедурах забезпечення недоторканності судді та обґрунтування напрямів вдосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення недоторканності судді в Україні.

Практичне значення отриманих результатів уможлиблює їх використання у:

- науково-дослідній сфері – як теоретична основа подальших досліджень сутності незалежності та недоторканності судді;

- правотворчій сфері – результати можуть бути використані для подальшого розвитку правового регулювання незалежності та недоторканності судді;

- у правозастосовній сфері – запропоновані зміни до чинного законодавства сприяють забезпеченню недоторканності судді та підвищенню довіри до судової влади у суспільстві;

- у освітньому процесі – пропонувані науковий підхід загалом та пропонувані наукові положення зокрема можуть бути враховані при підготовці до викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративне процесуальне право».

Апробація матеріалів дисертації. Основні теоретичні положення й висновки дисертації обговорювались на засіданні кафедри конституційного і адміністративного права Національного авіаційного університету, двох міжнародних науково-практичних конференціях: “International scientific innovations in human life” (Манчестер, 2022); “Modern research in world science” (Львів, 2022).

Публікації. Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 7 публікаціях, серед яких 3 – статті у наукових фахових виданнях України та країн ЄС, 1 – розділ у колективній монографії, 1 – у науковому журналі, який входить до наукометричної бази даних Web of Sciences; 2 – тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях та міжнародному податковому конгресі.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконане автором самостійно. У дисертації наукові ідеї та розробки співавторів не використовувалися. Усі сформульовані положення, висновки та пропозиції обґрунтовано на основі особистих досліджень. Авторський внесок до статті «Sopilko, I., Timush, D., Vynohradova, A., Zubko, Y., & Gordieiev, V. (2022). Guarantees of an independent tribunal in administrative proceedings in the context of the implementation of the human right to a fair trial: Garantías de un tribunal independiente en los procedimientos administrativos en el contexto de la implementación del derecho humano a un juicio justo. *Political Questions*, 40(74), 456-473» складає 25% і полягає у встановленні

адміністративно-правового змісту забезпечення незалежності суду в адміністративному судочинстві (підрозділ 2.2 статті).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг дисертації становить 267 сторінки, із них обсяг основного тексту – 195 сторінок. Кількість використаних у дисертації джерел налічує 286 найменувань, розташованих на 38 сторінках; додатки займають 24 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ СУДДІ

1.1. Визначення недоторканності судді в теорії та законодавстві

Аристократизм статусу судді відмічається вченими як його історична ознака. Одним з його проявів є недоторканність судді як гарантія його незалежності [222, с. 16]. Така теза підтверджується історичним розвитком змісту недоторканності судді. Так, за часів панування архаїчного права відмічається тісний зв'язок правових інститутів із релігією. Судові функції здійснювали вожді або жерці, а рішення часто проголошувались іменем богів. Пізніше, наприклад за часів скіфської держави, релігійний характер права змінився звичаєвим, але це не вплинуло на особливий характер статусу носіїв судової влади. У період Давньої Русі Княжої доби (кінець IX - середина XIV ст.) судова влада характеризувалась певним дуалізмом. З одного боку існував суд князя, а з іншого - церковний суд. Основою судових рішень першого були акти князя, а другого - акти Константинопольського патріарха. Церковний суд у багатьох питаннях був незалежним від князівського, хоча його організація й будувалась на основі княжих актів [222, с. 36, 42, 72]. Отже, статус судді передбачав його особливе становище у суспільстві: жрець, вождь (князь) або уповноважена ним особа. Значна роль звичаїв у праві того часу зумовлювала й особливе відношення суспільства до судової влади та її представників. Хоча положенням щодо недоторканності судді ще не було притаманне позитивне закріплення, фактично недоторканність представника судової влади як судді була зумовлена його суспільним статусом.

Перше позитивне закріплення недоторканності учасників судового процесу можна віднайти у II Литовському статуті. Регламентувалися процедури приводу та визначення правового статусу особи, яка ухилялась від явки до суду. У Запорізькій Січі судові функції здійснювались запорізькими старшинами на основі: правових звичаїв козацтва, в тому числі «низового товариства»; винесених раніше рішень у подібних справах (судові прецеденти); усному праві запорожців; з урахуванням вимог правової свідомості («здорового глузду») старшини. За часів Петра I і, фактично, до судової реформи 1864 року, попри окремі спроби створити незалежні судові органи на місцях здійснення судових функцій перебувало під фактичним контролем адміністративних органів виконавчої влади, а самі судді призначались переважно з відставних військових. Кроком уперед стала Судова реформа 1864 року, коли уперше отримали своє позитивне закріплення засади незалежності судової влади. При цьому судова влада відокремлювалась від законодавчої, адміністративної та виконавчої. За часів Австро-Угорської імперії принцип незалежності суддів отримав своє закріплення у Ольмюцькій Конституції. У контексті недоторканності суддів варто згадати закріплення таких засад діяльності судової влади, як: запровадження державних судів як виключних суб'єктів судової влади та заборона діяльності феодальних судів, незмінюваність суддів, встановлення особливої підсудності та особливого порядку розгляду для певних категорій справ. Отже, протягом достатньо тривалого часу положення про недоторканність осіб, які здійснювали судові функції не були безпосередньо закріплені у позитивному законодавстві, а виводились з інших положень та розуміння природи судової влади загалом. Позитивне закріплення недоторканності судді на території сучасної України відбулось значно пізніше, вже за часів Радянського Союзу, зокрема у Законі про статус суддів в СРСР та інших законодавчих актах Союзу РСР і союзних республік. Надалі закріплення засад недоторканності суддів розвивалось і ці засади отримали

закріплення у чинній Конституції України та законодавстві про судоустрій та статус суддів [222, с. 129, 151, 209, 257, 467-468, 475].

Серед робіт радянського періоду необхідно відмітити напрацювання таких вчених, як В.П. Божєв, А.Я. Вишенський, Н.Р. Максимов, В.М. Петренко, Н.В. Радутна, В.А. Терьохін, Г.С. Фельдштейн та деяких інших. Оцінюючи наукові напрацювання дореволюційного та радянського періодів, варто відмітити тісний взаємозв'язок методології проваджуваних досліджень, отримуваних результатів з одного боку та суспільно-політичних умов відповідних часів - з іншого. В цілому можна констатувати певну унікальність розвитку засад недоторканності суддів на території України починаючи з часів Судової реформи 1864 року. Зокрема, у період часу до 1917 року такий розвиток було зумовлено режимом царської влади, що активно стримував важливі напрями розвитку судової системи, виявився не в змозі побудувати дійсно незалежні органи судової влади. Політичний режим, який склався після 1917 року зумовив зниження значення приватного інтересу та прав людини в цілому, в тому числі й як об'єкта судового захисту. Достатньо специфічний зміст у цей період мала незалежність суддів у цілому, як слушно вказується у юридичній літературі [248, с. 14-15].

Напрацювання вчених незалежної України виявили наступність, зокрема щодо конструкції недоторканності судді (ст. 13 Закону України «Про статус суддів» від 15.12.1992 р. № 2862-ХІІ [191]). Отримали закріплення: визначення недоторканності судді; обсяг недоторканності судді (житло, службове приміщення, транспорт тощо); особливий порядок затримання чи арешту судді; особливості порядку проведення щодо нього слідчих дій; особлива інстанційна юрисдикція розгляду кримінальної справи стосовно судді та особливий порядок визначення підсудності такої кримінальної справи.

Попри усталеність загальних засад недоторканності судді продовжували точитись дискусії щодо окремих вагомих її аспектів: змісту та

обсягу її окремих гарантій, причому підіймались достатньо масштабні питання: визначення суб'єкта позбавлення судді недоторканності (Вища рада юстиції або Вища рада правосуддя); визначення правового режиму недоторканності (чи має вона загальний характер або ж обмежується виключно функціональним); визначення обсягу недоторканності судді (наприклад, висувались пропозиції щодо виключення з обсягу недоторканності адміністративної відповідальності, адміністративного затримання та приводу); окремі поточні питання, пов'язані із забезпеченням недоторканності судді. Хоча в цілому дослідники вказують про поступове посилення гарантій недоторканності суддів [39, с. 44; 122, с. 60; 248, с. 162-164, 167; 250].

Сьогодні хрестоматійними можна вважати положення щодо сутності недоторканності судді: є додатковою гарантією до загальних конституційних гарантій права кожної людини на особисту недоторканність. Недоторканність суддів обумовлена здійсненням суддями особливих функцій - розгляд правових конфліктів та спрямована на забезпечення неупередженості, безсторонності та справедливості суду при їх розгляді та вирішенні. Тому недоторканність суддів є складовою правового статусу судді та відображає завдання його діяльності у межах судової системи [113, с. 8; 119, с. 190].

Недоторканність судді є однією з законодавчо визначених, іманентних засад його статусу. До нормативно закріплених основ недоторканності судді необхідно віднести наступні: неможливість затримання або тримання під арештом чи вартою без наявності обвинувального вироку, за окремими винятками; неможливість притягнення судді до юридичної відповідальності у зв'язку із винесеним ним судовим рішенням, за окремими визначеними у законодавстві винятками; неможливість затримання судді за підозрою у вчиненні злочину чи адміністративного правопорушення, крім випадків, пов'язаних із вчиненням ним тяжкого або особливо тяжкого злочину, а також

разі коли згоду на таке затримання надано Вищою радою правосуддя у конкретному випадку; суддя може бути підданий приводу лише до суду; суб'єктом повідомлення судді про підозру у вчиненні кримінального правопорушення є лише Генеральний прокурор України або його заступник. Однією зі складових недоторканності судді є особливі вимоги щодо відсторонення його від здійснення правосуддя у випадку притягнення його до кримінальної відповідальності. Строк такого відсторонення не може перевищувати двох місяців. При цьому рішення про таке відсторонення приймається тільки Вищою радою правосуддя. Строк тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя може бути продовжено не більше як на 2 місяці. Встановлюється особливий порядок подання клопотання про продовження строку такого відсторонення: особливий суб'єкт подання (Генеральний прокурор України чи його заступник), строк подання (не пізніше ніж за десять днів до закінчення строку відсторонення), вимоги до оформлення такого клопотання визначаються процесуальним законодавством. У разі ухвалення органом розгляду справ про дисциплінарну відповідальність рішення про застосування до судді дисциплінарного стягнення у вигляді подання про його звільнення з посади, за суддею зберігається посадовий оклад за весь час з моменту прийняття такого рішення і до моменту прийняття Вищою радою правосуддя рішення про звільнення. Оперативно-розшукові заходи чи слідчі дії, які проводяться лише з дозволу суду, можуть провадитись стосовно судді лише якщо про надання зазначеного дозволу було подано клопотання Генеральним прокурором України, керівником регіональної прокуратури або їх заступником (ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Ці положення знайшли відображення та розвиток у науковій літературі, де знайшли відображення засади недоторканності суддів як складової принципу їх незалежності [118, с. 33-34; 222 с. 499].

Недоторканність судді розглядається як: складова імунітету, яка охоплює собою імунітет судді від застосування до нього заходів державного примусу, а також передбачає наявність спеціального порядку притягнення до юридичної відповідальності [98, с. 38]; складова правового статусу суддів, поряд із такою складовою, як імунітет [216]; правовий засіб створення належних умов для відправлення правосуддя [113, с. 8]; елемент незалежності судової влади [81, с. 217]; сукупність передбачених законодавством захисних механізмів [256, с. 80]. Аналіз цих наукових позицій свідчить про неоднакові акценти науковців щодо сутності недоторканності судді. Крім того, окремі наукові позиції є частково суперечливими. Так, А.В. Лапкін визначає недоторканність судді складовою судового імунітету, натомість Я.І. Скоромний вказує про неї як окрему складову статусу судді, поряд із суддівським імунітетом, тобто виводить її за межі судового імунітету. Вирішення окресленого та інших проблемних питань вимагає комплексного дослідження явища недоторканності судді.

Ефективним засобом дослідження правових явищ є визначення його місця у системі інших суміжних явищ, що досягається через врахування виконуваної ним функції у системі вищого рівня [244, с. 384]. Щодо недоторканності судді такою постає система адміністративно-правового забезпечення незалежності суддів.

Принцип незалежності суддів відноситься вченими до міжгалузевих правових принципів бо попри його значення для реалізації всієї правової системи, безпосередньо його положення торкаються виключно сфери правосуддя: організація судової влади, а також здійснення усіх видів судочинства (адміністративне, цивільне, господарське, кримінальне, а також - вирішення справ про адміністративні правопорушення). Крім того, його положення закріплені у нормативному акті міжгалузевого характеру - Законі «Про судоустрій і статус суддів». Одночасно принцип незалежності суддів характеризується як конституційний за характером закріплення. Принцип

незалежності судді визначається основоположним принципом побудови та розвитку усієї судової галузі стосовно адміністративного судочинства. З іншого боку вказаний принцип визначається лише одним з елементів системи здійснення правосуддя у адміністративних справах і сам зазнає впливу з боку інших її елементів [248, с. 26-27, 29]. Позиція Н.О. Чемодурової не є безспірною, оскільки характеризується певною суперечливістю: визнання принципу незалежності як основоположного та вихідного, але водночас - певною мірою залежного від інших засад функціонування судової влади при розгляді адміністративних справ; визнання за вказаним принципом загальноправового значення, але водночас віднесення його до спеціальних, міжгалузевих принципів. Вказане свідчить про комплексний характер явища незалежності суддів та доцільність розглядати його з різних позицій з урахуванням єдиного призначення судової влади.

Віддзеркалення у незалежності судді унікального характеру судової влади не означає її абсолютного та самодостатнього характеру. Правове явище незалежності суддів має конкретно визначену мету, на яку слушно вказує Н.В. Шелевер: гарантувати безперешкодне здійснення правосуддя незважаючи на можливі дії невдоволених сторін [256, с. 82]. Виключно функціональний характер депутатського імунітету слідує й з актів Конституційного Суду України: висновку від 19.06.2018 р. № 2-в/2018 у справі про у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України) (реєстр. № 7203) вимогам статей 157 і 158 Конституції України [239], рішення від 27.10.1999 р. № 9-рп/99 у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність) [241] та інших актів.

Виключно цільовий характер суддівського імунітету підкреслюється як національною судовою практикою, так і практикою Європейського суду з прав людини [146; 273].

У Висновку Консультативної Ради Європейських суддів № 18 (2015) ‘The Position of the Judiciary and its Relation with the Other Powers of State in a Modern Democracy’ вказується про природний характер певної напруги між судовою та законодавчою, виконавчою гілками влади, оскільки це свідчить про ефективну взаємодію, взаємну перевірку та підтримання у такий спосіб належної рівноваги [280, р. 4]. Окреслені підходи дають підстави вважати що незалежність та недоторканність судді спрямовані на одну й ту ж саму ціль та мають функціональний характер. Це уможливорює подальший розгляд недоторканності у межах категорії незалежності суддів.

Варто погодитись із Н.О. Чемодуровою, що реалізація принципу незалежності суддів сприяє розвитку таких орієнтирів діяльності сучасної судової системи, як: утвердження принципу верховенства права; забезпечення ефективного захисту суб’єктивних прав, свобод, законних інтересів і зміцнення правопорядку загалом; забезпечення відповідності системи правосуддя сучасним міжнародним стандартам та викликам громадянського суспільства, зокрема таким вимогам як справедливість, неупередженість, доступність, а також забезпечення виконання судами своїх конституційних завдань; гарантування інституційної єдності та незалежності судової гілки влади; зростання довіри до судової системи з боку зовнішніх суб’єктів права: громадяни, адвокати, державні службовці тощо. Так, завданнями принципу незалежності суддів у адміністративному судочинстві виділяються: забезпечення реалізації об’єктивності, неупередженості, безсторонності при здійсненні правосуддя; зростання ефективності здійснення правосуддя в цілому; запобігання неправомірному впливу на суддю при прийнятті ним рішень; запобігання незаконному втручанням в діяльність судді; забезпечення законності здійснення процедур вирішення

кадрових питань судової системи. Необхідно підтримати позицію, що реалізація принципу незалежності суддів має наслідки дихотомічного характеру: мінімізація незаконного зовнішнього впливу на суддю (як з боку суб'єктів, зовнішніх щодо судової системи, так і з боку інших суддів) з одного боку та попередження зловживанням владою та/або службовим становищем самими суддями - з іншого [119, с. 50-51; 248, с. 34-36]. Таким чином положення щодо незалежності суддів мають вихідний характер при побудові концепції адміністративно-правових засад забезпечення недоторканності судді.

Імунітет судді є визнаною категорією у сучасних міжнародних стандартах організації судової системи [274, р. 26-29, 46-47]. Водночас на національному рівні відмічається, що недоторканність судді відображає особливі засади організації та функціонування судової влади, інституційно відокремлює її від інших гілок державної влади. Так же само як і незалежність, недоторканність судді постає єдиною за своїм змістом категорією для усіх видів судочинства. У цьому зв'язку варто вказати про наукову позицію О.М. Овчаренко, яка наводить конкретні приклади дій, що не відповідали положенням про незалежність суддів: безпідставне ініціювання прокурорами питань про звільнення суддів з посади за порушення присяги або про притягнення їх до дисциплінарної відповідальності [113, с. 18]. Фактично такі дії становили загрозу й для недоторканності судді. Вказане актуалізує подальше дослідження саме недоторканності судді, а не його імунітету. Причому недоторканність судді має досліджуватись у тісному взаємозв'язку із його незалежністю.

Необхідною умовою визначення співвідношення недоторканності судді та імунітету судді є визначення положення недоторканності судді у системі адміністративно-правового забезпечення незалежності суддів як визначальної категорії організації сучасної судової системи.

Важливим елементом принципу незалежності суддів визначаються гарантії його реалізації. Таку позицію займає Н.О. Чемодурова. При цьому вчена наголошує про необхідність розділяти значення відповідних положень (суддівський імунітет, самостійність суддів, незмінюваність суддів та інші) як гарантій реалізації принципу незалежності суддів та як самостійних правових категорій. Гарантії та інші елементи принципу незалежності суддів об'єднуються у цілісну систему. Таким чином утворюється структура принципу незалежності суддів [248, с. 32, 33]. Загалом підтримуючи авторський підхід у частині постановки питання щодо виділення структури принципу незалежності суддів варто вказати на окремі спірні методологічні позиції. В українській мові термін «гарантія» вживається у соціальному та юридичному контекстах і в обох - гарантія означає певне явище, предмет, процес, що забезпечує інший об'єкт [29, с. 222]. Це означає зовнішнє його положення по відношенню до об'єкта забезпечення, у протилежному випадку гарантія збігалась би за змістом із забезпечуваним поняттям, що унеможливило б її дослідження як самостійного об'єкта. З цього виходять і сучасні адміністративно-правові дослідження, результати яких відображені у навчальних виданнях [4, с. 237]. З іншого боку, позитивною рисою зазначеного підходу є врахування зв'язку змісту принципу незалежності суддів та змісту гарантій його реалізації.

Недоторканність судді визначається чинним законодавством як гарантія незалежності суддів (п. 2 ч. 5 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). З іншого боку, порівняно із незалежністю недоторканність характеризується своїм інституційно визначеним змістом. Як і незалежність суддів, положення недоторканності отримали безпосереднє закріплення у ст. 126 Конституції України. Вважаємо, що варто підтримати підхід А.І. Нижник, який розглядає проблематику судового імунітету у тісному взаємозв'язку із поняттям імунітету взагалі, в тому числі - депутатського [111, с. 144]. Отже, варто виділити певні риси принципу незалежності суддів,

що є керівними для подальшого дослідження: у положеннях щодо незалежності судді відображається специфіка сучасної судової влади порівняно із законодавчою та виконавчою; системоутворюючий характер категорії незалежності судді щодо недоторканності судді; функціональний характер незалежності судді.

Н.О. Чемодурова проводить ґрунтовне дослідження ознак принципу незалежності суддів в адміністративному судочинстві та виділяє його такі ознаки, як: 1) регулятивний характер; 2) нормативність; 3) універсальність дії; 4) цільовий характер; 5) імперативність його вимог та засад; 6) об'єктивна обумовленість; 7) самостійний характер; 8) взаємозв'язок і взаємообумовленість. Регулятивні властивості принципу незалежності суддів пов'язуються із запобіганням: незаконному впливу на суддю з боку учасників справи та інших осіб, із якими суддя вступає у правовідносини у зв'язку зі здійсненням правосуддя; зловживанню повноваженнями з боку суддів. З цільової точки зору принцип незалежності суддів покликаний створювати належні умови для здійснення правосуддя [248, с. 19-20]. При цьому перспективною та такою, що заслуговує на підтримку є позиція дослідниці щодо особливого значення принципу незалежності суддів саме для адміністративних судів, з огляду на напрям їх спеціалізації - розгляд публічно-правового спору, однією зі сторін якого виступає суб'єкт владних повноважень [248, с. 37]. Проведений аналіз дозволяє зробити певні попередні висновки щодо місця недоторканності судді як системі адміністративно-правового забезпечення незалежності суддів, так і у системі адміністративно-правового забезпечення функціонування судової влади загалом:

- недоторканність судді варто сприймати не як складову імунітету судді, а як його позитивне закріплення у нормативних актах, що визначають організацію судової влади;

- недоторканність судді безумовно має розглядатись як елемент змісту правового статусу судді. Недоторканність судді відображає адміністративно-правову складову такого статусу, а імунітет - конституційно-правову складову;

- необхідно підтримати позицію О.М. Овчаренко щодо визначення недоторканності судді як правового засобу створення належних умов для здійснення правосуддя [113, с. 8].

Нормативний характер принципу незалежності суддів пов'язується із його вихідним значенням для статусу судді та походженням від сутності судової влади загалом. Проявом цього є достатньо широкий зміст принципу незалежності суддів, що закріплений не тільки у положеннях ст. 126 Конституції України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (далі - Конституція України) [86], але й у низці інших її норм, а також - у інших нормативно-правових актах, які торкаються питань організації судової діяльності. Будь-які відступи від вимог цього принципу можуть спричинити неправосудність рішення суду у конкретній справі, а також негативно вплинути на організацію та реалізацію судової влади загалом. Дотримуватись вимог цього принципу мають не тільки суб'єкти правозастосування, але й суб'єкти правотворення, оскільки при прийнятті нових нормативно-правових актів має здійснюватись їх перевірка щодо відповідності їх вимогам цього принципу, оскільки у іншому випадку він має визнаватись нелегітимним [248, с. 20-21].

Універсальність принципу незалежності суддів полягає у визначенні ним найзагальніших рис механізму правового регулювання здійснення адміністративного судочинства, оскільки з урахуванням цього принципу визначаються: мета адміністративного судочинства, методи регулювання відповідних правовідносин, форми діяльності учасників справи тощо. Ці та інші елементи поєднуються метою створення судді умов для здійснення правосуддя. Положення зазначеного принципу створюють єдину основу й для нормативного врегулювання гарантій незалежності судді, а також - інших

аспектів судової діяльності, в тому числі - норм конституційного, цивільного, кримінального та інших галузей права. Цільова спрямованість принципу незалежності суддів адміністративних судів характеризує його динамічний, цільовий аспект: створення умов належного функціонування адміністративного суду. Саме на досягнення цієї мети відбувається нормативне закріплення комплексу процесуальних та функціональних гарантій незалежності суддів. Сутність імперативності незалежності судді адміністративного суду полягає у його керівному характері стосовно нормативного закріплення статусу судді та організації діяльності судової влади (зокрема щодо адміністративного судочинства) у цілому, особливо - стосовно положень, що визначають гарантії незалежності. У даному контексті положення цього принципу мають найвищий пріоритет. Зміст принципу незалежності суддів адміністративних судів тісно пов'язаний із поза правовими чинниками суспільного життя: політичними та ідеологічними, тому цей принцип є об'єктивно обумовленим [248, с. 21-24].

Положення незалежності суддів є нормативною основою принципу недоторканності. Саме з огляду на необхідність забезпечення незалежності судді встановлено його імунітет як конституційно-правову категорію, що отримала деталізацію у положеннях ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів». Аксіоматичною може вважатись позиція А.І. Нижник що наявність імунітету зумовлено специфічними функціями, що виконуються тим чи іншим суб'єктом публічної влади, займаним ними статусом у суспільстві [111, с. 146-147]. Тому недоторканність судді має розглядатись як невід'ємна риса його адміністративно-правового статусу. Такий висновок знаходить підтвердження у розумінні окремих засад недоторканності судді судами: подання позову з метою оспорити судовий акт є втручанням у здійснення правосуддя, посяганням на незалежність судді [169].

Наслідком вихідного характеру принципу незалежності суддів постає теза про його самостійність як чинника адміністративно-правового

регулювання окреслених суспільних відносин. Зокрема, принцип незалежності суддів адміністративних судів визначається джерелом утворення та генези інших принципів (недоторканність, незмінюваність, імунітет суддів тощо) [248, с. 24]. Принцип незалежності суддів адміністративних судів тісно пов'язаний із іншими організаційними та функціональними принципами адміністративного судочинства, його вихідний характер щодо них не означає його повної винятковості та відокремленості від них, оскільки усі принципи утворюють собою цілісну систему. Таким чином порушення одного принципу відображається й на реалізації інших та ефективності законодавства загалом [248, с. 25]. Окреслена позиція в окремих частинах викликає бажання дискутувати. Так, не оспорюючи значення положень щодо незалежності судді для діяльності сучасної судової системи загалом та адміністративних судів зокрема, вважаємо спірним подрібнення автором ознак вказаного принципу, оскільки певні з них є суперечливими за своїм змістом (наприклад самостійність та одночасно тісний взаємозв'язок із іншими принципами), а інші - значною мірою дублюють одна одну (наприклад нормативність, універсальність, регулятивність, імперативність, самостійність).

Усі зазначені ознаки можуть бути констатовані й щодо недоторканності судді. З іншого боку, недоторканність судді характеризується вузьким змістом та стосується іншого аспекту існування судді як суб'єкта національної правової системи. На відміну від незалежності положення про недоторканність судді, закріплені у ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів», зосереджуються на забезпеченні власне правового статусу судді як суб'єкта здійснення правосуддя: закріплюють особливу правову процедуру затримання судді, тримання його під вартою чи арештом (ч. 1); закріплюють імунітет від юридичної відповідальності за прийняті рішення крім випадків, передбачених законом (ч. 2); закріплюють неможливість застосування до нього приводу крім випадків, визначених

законодавством (ч. 3) тощо. Отже, на відміну від незалежності суддів недоторканність судді має, у першу чергу, організаційний характер, а не функціональний, хоча безпосередньо впливають і на судове провадження.

А.А. Іванищук розглядає недоторканність як правовий принцип (у поєднанні із принципом незалежності суду) і як правовий інститут одночасно [58, с. 6, 14]. До такої позиції необхідно приєднатись. Вважаємо, що недоторканність судді не може розглядатись як окремий принцип організації судової влади оскільки недоторканність судді визначена законом та сприймається науковцями як правова категорія, що забезпечує незалежність суддів, фактично - як її гарантія.

Підсумовуючи окреслені наукові підходи, співвідношення незалежності суддів та недоторканності судді варто охарактеризувати у цілому як принцип організації судової влади та його гарантію. Водночас недоторканність судді характеризується певним самостійним змістом. Адже незалежність судді відображає передусім, засади здійснення ним правосуддя (функціональний контекст), а недоторканність - особливості його правового статусу (організаційний контекст). З іншого боку, зазначені категорії є тісно взаємопов'язаними. Крім того, незалежність суддів відображає певний стан, на досягнення якого спрямовані положення недоторканності судді. Тому положення щодо незалежності суддів є вихідними для подальшого дослідження недоторканності судді та її адміністративно-правового забезпечення.

Недоторканність суддів як чинник прийняття суддею безстороннього, неупередженого та справедливого рішення [119, с. 190] та правове положення судді як людини є тісно пов'язаними явищами. З одного боку недоторканність покликана забезпечити відповідний емоційний стан судді, необхідний для належного прийняття рішень, що задає напрям розвитку усіх її сучасних положень та обумовлює її зміст. З іншого боку правосвідомість судді як суб'єкта судової влади значною мірою обумовлюється законодавчо

закріпленими гарантіями його недоторканності. Таке розуміння місця й значення недоторканності судді узгоджується із положеннями актуальної парадигми адміністративного права стосовно виділення відносин адміністративних зобов'язань, відповідно до яких держава несе обов'язок перед людиною за свою діяльність, а її функціонування має бути спрямоване на утвердження та забезпечення верховенства права, прав та свобод людини [82, с. 76]. Такий підхід заслуговує на безумовну підтримку з огляду на його тісний зв'язок із актуальними положеннями щодо взаємовідносин права і людини, розгляд людини як суб'єкта права з одного боку та права як способу буття людини - з іншого [27, с. 59].

З точки зору правової аксіології у правовому полі виділяють дві визначальні цінності: людина і саме право як інструментальна цінність. Людина виступає первинною цінністю оскільки саме для задоволення її потреб існує право. Людина тісно пов'язана із суспільством оскільки тільки в його межах отримує засоби, необхідні для належного рівня життя. Інструментальна цінність права виявляється у реалізації у суспільному житті загальнолюдських цінностей. Право забезпечує функціонування суспільства та водночас - індивідуальні потреби кожного його члена шляхом надання йому необхідної індивідуальної свободи. З іншого боку право дозволяє визначати й цінності-засоби, необхідні для досягнення та реалізації загальнолюдських цінностей [27, с. 14-17]. Адміністративно-правове забезпечення недоторканності судді має враховувати як актуальні потреби національної правової системи та суспільства так і - потреби суддів як носіїв судової влади. Встановлюються завдання, функції, засоби діяльності судової влади. Водночас встановлюються гарантії належного виконання суддями своїх обов'язків. Недоторканність судді як додатковий імунітет до загальних гарантій права людини на особисту недоторканність [119, с. 190] підкреслює значення виконуваних ним функцій у суспільстві. З огляду на викладене особливо актуальним є наукове узагальнення актуальної системи

адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді та визначення перспектив її розвитку. Зокрема, підлягають розвитку не тільки статичні (матеріальні) положення недоторканності судді, закріплені у чинному законодавстві, зокрема у ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів», але й правові процедури їх реалізації. Це сприятиме захисту судді не тільки як уповноваженої посадової особи, але й як людини із властивими їй правовими почуттями, правовими емоціями та правосвідомістю.

Актуальні тенденції подальшого розвитку недоторканності судді у межах національної правової системи характеризуються єдністю самостійного розвитку цієї категорії та водночас сталістю певних критеріїв, за умови задоволення яким певне положення набуває закріплення у законодавстві та сприйняття представниками правової науки. Саме у цьому виявляється актуальна проблематика та суперечливість сучасного розвитку недоторканності судді [27, с. 259]. Наприклад, В.М. Крачук та О.М. Юхимюк, визначаючи місце недоторканності судді серед статусних принципів правового статусу суддів вказують про обумовленість такої системи особливостями соціально-історичного та політичного розвитку держави Україна. Водночас у роботі зазначених вчених враховуються актуальні міжнародні стандарти щодо вказаних принципів, які стосуються й недоторканності суддів [91, с. 104-105, 116]. Вважаємо, що національні особливості розвитку недоторканності судді визначають їх натуралістичний шлях, а положення міжнародних стандартів, з огляду на їх значний вплив щодо формування національних правових положень виступають критеріями розвитку недоторканності судді. Так, національний розвиток положень щодо недоторканності судді враховує відповідні міжнародні стандарти, але й самі міжнародні стандарти обумовлюються ступенем розвитку недоторканності судді у державах-членах. Так, перспективними до впровадження вбачаються положення, висловлені Європейською комісією з ефективності правосудді стосовно запобігання суддівській ізоляції, яка пов'язується із традиційною

певною відокремленістю діяльності судової влади, незалежністю суддів. Пропонуються такі інструменти, як: обмін досвідом між судьями за допомогою соціальних мереж, розробка інструментів створення моделей судових рішень, поширення корисної інформації для суддів за допомогою спеціально створених засобів, сприяння зустрічам суддів із поширенням вироблених на цих зустрічах позицій та деякі інші [276]. Окремі з зазначених шляхів вже отримали певну реалізацію в національному законодавстві та практиці його застосування, але поле для розвитку залишається достатньо широким. З іншого боку, сприйняття міжнародними організаціями національного досвіду відбувається через діяльність таких суб'єктів, як: Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська комісія), Консультативна рада європейських суддів, Європейська комісія з питань ефективності правосуддя Ради Європи, та інших.

Конкретизація перспективних напрямів розвитку положень щодо недоторканності судді може бути здійснена, виходячи з актуальних наукових здобутків у сфері її адміністративно-правового забезпечення. Так, С.В. Прилуцький, досліджуючи актуальні проблеми законодавчого закріплення недоторканності судді, звертає увагу на необхідність вдосконалення законодавчо визначеної процедури подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом, відсторонення від посади, а саме необхідність охоплення предметом розгляду ВРП не тільки формальної, але й фактичної складової такого звернення прокурора, зокрема що факти й докази, викладені у поданні підтверджують вчинення суддею відповідного суспільно небезпечного діяння [134, с. 114, 116] (ч. 3 ст. 58 Закону «Про Вищу раду правосуддя»). З такою позицією варто погодитись, оскільки оцінка фактичної сторони подання відповідає завданню ВРП, визначеному у ч. 1 ст. 1 вказаного Закону: забезпечення незалежності судової влади. З іншого боку, позиція С.В. Прилуцького може бути розвинена з урахуванням специфіки завдань ВРП порівняно із завданнями прокуратури, а також суду.

В українській мові термін «підтверджувати» означає засвідчення істинності, достовірності чого-небудь [29, с. 967]. Відповідно до ч. 1 ст. 62 Конституції України підтвердження вини особи у вчиненні злочину знаходиться перебуває виключно у компетенції суду. Тому надання ВРП висновку про «підтвердженість» вчинення суддею відповідних діянь не відповідає її компетенції. З огляду на викладене, з метою приведення визначення повноваження ВРП щодо оцінки обставин та доказів вчинення суддею суспільно небезпечного діяння у відповідність до її завдань вважаємо за необхідне внести зміни до ч. 3 ст. 58 Закону «Про Вищу раду правосуддя», замінити слово «підтверджують» словами «свідчать про».

Положенням щодо недоторканності судді притаманні усі функції права: соціальні (культурна, інформаційна, комунікативна, ідеологічна) та юридичні (зокрема, регулятивна функція) [229, с. 95-96]. У межах регулятивної функції конституційні засади недоторканності суддів: зумовлюють встановлення певних програм поведінки (порядку реалізації суб'єктивних прав та обов'язків, а також повноважень); закріплюють соціальний статус судді та інших суб'єктів права у юридичних відносинах; установлює окремі специфічні засоби розв'язання правових конфліктів (наприклад, спеціальні процедури притягнення судді до юридичної відповідальності). Ці функції знаходяться у тісному взаємозв'язку. Так, закріплення норм про недоторканність судді, безумовно, має культурну функцію оскільки відповідні цінності мають історичний характер і є невід'ємними від сутності судової влади. З іншого боку зміст положень діючого законодавства визначає загальнокультурне розуміння засад недоторканності суддів, як на сучасному етапі розвитку суспільства так і у майбутньому. Тому з позиції соціальної цінності загально правове значення засад недоторканності судді не може бути заперечене. З іншого боку спрямованість цього дослідження зумовлює розгляд недоторканності судді саме як об'єкта адміністративно-правового забезпечення. У такому контексті

її зміст зумовлений: конституційно-правовим змістом категорії недоторканності судді, колом адміністративно-правових засобів її забезпечення.

Недоторканність судді необхідно визначити змістовно самостійною категорією, що поєднує у собі засади: організації та діяльності судової влади (як внутрішньої, так і зовнішньої), а також - діяльності конкретного судді щодо здійснення правосуддя. До такого висновку спонукає по-перше, її місце у конституційно-правовому та адміністративно-правовому статусі судді, а по-друге, нормативна визначеність засад недоторканності судді.

Недоторканність судді за сферою впливу є універсальною категорією оскільки витікає з конституційно-правового статусу судді. Засади недоторканності судді: 1) встановлюються з метою забезпечення реалізації конституційно-правового статусу судді; 2) впливають на усі інститути організації та діяльності судової влади та на здійснення правосуддя в усіх видах судочинства.

Положення стосовно недоторканності судді визначаються не тільки у ст. 126 Конституції України та ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (далі - Закон «Про судоустрій і статус суддів») [194], але й у актуальних міжнародних стандартах імунітету судді. Наприклад, у висновку Венеціанської комісії CDL-PI(2015)001 визначаються положення щодо: імунітету судді від притягнення до кримінальної чи цивільної відповідальності, щодо обсягу функціонального імунітету судді. В тому числі визначаються питання: зовнішньої оцінки діяльності судді (адвокатами, прокурорами тощо); імунітету судді; особливих засад звільнення суддів із посади та інші [274, р. 26-29, 46-47; 283, р. 12-13]. Тому за характером закріплення недоторканність судді необхідно визначити як нормативно виражену категорію.

Актуальні вимоги недоторканності суддів мають в обов'язковому порядку враховуватись при науковому опрацюванні: 1) адміністративно-

правових норм у сфері судоустрою; 2) інститутів здійснення правосуддя в усіх видах судочинства, а тому недоторканність суддів за характером співвідношення із методами правового регулювання відповідних правовідносин може бути охарактеризована як імперативна.

Універсальність, нормативність та імперативність відображають різні сторони недоторканності судді, але універсальність безпосередньо відображає її конституційно-правові витоки. Тому вона охоплює нормативність та імперативність.

Таким чином, недоторканність судді може розглядатись як адміністративно-правова категорія із визначеним змістом, спрямована на гарантування неупередженості судді при ухваленні судових рішень.

Адміністративно-правове забезпечення недоторканності судді має ґрунтуватись на таких її властивостях, як цільовий характер та універсальність (яка охоплює собою нормативність та імперативність). Цільовий (функціональний) характер недоторканності судді відображає її спрямованість виключно на створення умов для неупередженості судді у прийнятті рішення. Універсальний характер недоторканності судді зумовлений її конституційно-правовими витоками, що означає її вплив на реалізацію усіх інститутів організації та діяльності судової влади, на здійснення правосуддя в усіх видах судочинства. Нормативність недоторканності судді означає обов'язковість позитивного закріплення її положень. Імперативність недоторканності судді означає керівний характер її положень щодо реалізації усіх інститутів організації та діяльності судової влади та інститутів здійснення правосуддя.

1.2. Зміст забезпечення недоторканності судді у адміністративно-правовому вимірі

Норми адміністративного права, якими урегульовано відносини у сфері забезпечення недоторканності судді закріплені у значній кількості нормативно-правових актів, які стосуються не тільки недоторканності судді, а й гарантій їх реалізації. Так, лише серед законодавчих актів можна вказати наступні закони: «Про Вищий антикорупційний суд» від 07.06.2018 р. № 2447-VIII [144], «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016 № 1798-VIII (далі - Закон «Про Вищу раду правосуддя») [145], «Про судоустрій і статус суддів», «Про забезпечення права на справедливий суд» від 12.02.2015 р. № 192-VIII [159], «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII [174], «Про очищення влади» від 16.09.2014 р. № 1682-VII [186], «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 08.04.2014 р. № 1188-VII [152], «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23.12.1993 р. № 3782-XII [179], «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 р. № 3781-XII [155]. Попри це у Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 - 2023 роки вказуються про такі перспективні заходи щодо усунення актуальних проблем недоторканності судді, як: розвиток системи кадрового забезпечення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та забезпечення її інституційної самостійності, розвиток системи кадрового забезпечення Вищої ради правосуддя (далі - ВРП), розвиток процедур дисциплінарного провадження стосовно суддів з урахуванням європейських стандартів, розвиток процедур контролю організації роботи судів (в тому числі - розподілу бюджетних коштів на потреби функціонування судової влади) [193].

Проблема розкриття сутності і змісту адміністративно-правових засад забезпечення діяльності суб'єктів національної правової системи є

предметом активної уваги науковців протягом усього періоду існування незалежної України. Так, лише за 2021 рік можна налічити 10 робіт, предметом яких визначено саме вказані засади: адміністративно-правові засади забезпечення безпеки виборчого процесу в Україні (Шенцев Д.О.) [258], адміністративно-правові засади оптимізації системи та діяльності центральних органів виконавчої влади (Бараненко Д.В.) [13], адміністративно-правові засади здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України (Рувін О.С.) [211] та інші.

Адміністративно-правові засади забезпечення діяльності органів судової гілки влади стали об'єктом комплексних досліджень, починаючи з 2009-2010 років: організаційно-правові засади функціонування адміністративних судів в Україні (Шруб І.В., 2009 р.) [260], адміністративно-правові засади діяльності Державної судової адміністрації України (Красноборов О.В., 2010 р.) [92], правові засади судової реформи в Україні: теорія, історія, сучасність (Обрусна С.Ю., 2010 р.) [112]. Всього можна виділити більше 40 робіт, безпосередньо присвячених адміністративно-правовим засадам забезпечення діяльності органів судової гілки влади. За останні роки варто вказати й про роботи: Н.О. Чемодурової (Адміністративно-правові засади реалізації принципу незалежності суддів в адміністративному судочинстві, 2016 р.) [248], О.І. Гоптарєва (Адміністративно-правові засади забезпечення принципу відкритості адміністративного судочинства в період розбудови громадянського суспільства, 2021 р.) [42], Р.З. Голобутовського (Адміністративно-правові засади публічної служби в органах судової влади в Україні, 2020 р.) [41], Я.М. Василенко (Адміністративно-правові засади здійснення відомчого контролю за діяльністю судів (суддів) в Україні, 2020 р.) [25], В.С. Брагар (Адміністративно-правові засади функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи в Україні, 2020 р.) [20] та інших.

Узагальнення наукових підходів до визначення сутності адміністративно-правових засад свідчить про їх значну відмінність у різних сферах суспільних відносин. Так, Т.А. Цибульник, характеризуючи адміністративно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування України щодо протидії рейдерству, розкриває їх як урегульовану правовими нормами діяльність, що здійснюється у формі передбачених законом заходів [247, с. 15]. Правові засади здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України визначаються як сукупність нормативно-правових актів, норми яких врегульовують питання здійснення вказаного контролю [211, с. 29]. Щодо діяльності судової гілки влади, то Н.О. Чемодурова, не надаючи власного визначення адміністративно-правових засад реалізації принципу незалежності суддів в адміністративному судочинстві, формулює визначення вказаного принципу, визначення гарантій незалежності суддів адміністративних судів, а також висловлює позиції з питань кадрового забезпечення адміністративних судів, забезпечення незмінюваності суддів адміністративних судів [248, с. 13-15].

Значна кількість вчених взагалі не дають визначення адміністративно-правових засад. Наприклад, О.В. Григоренко за результатами дослідження адміністративно-правових засад статусу органів національної поліції України в системі публічної адміністрації обмежується висновками щодо: основних засад діяльності працівників поліції у системі публічної влади (верховенство права, демократія, спрощення організації діяльності, взаємної відповідальності держави та людини та інших); окремих проблемних сфер організації діяльності Національної поліції України [45, с. 6, 14]. Подібними є роботи Г.Р. Парханова (Адміністративно-правові засади превентивної діяльності Національної поліції України, 2019 р.) [123], Д.В. Бараненка (Адміністративно-правові засади оптимізації системи та діяльності центральних органів виконавчої влади, 2021 р.) [13], В.О. Бурбики (Адміністративно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування

з правоохоронними органами, 2017 р.) [22], І.І. Дзюби (Адміністративно-правові засади діяльності Міністерства внутрішніх справ як центрального органу виконавчої влади України, 2010 р.) [48]. Отже, категорія «адміністративно-правові засади» у сучасній доктрині адміністративного права характеризується неоднаковістю наукових підходів до визначення її сутності.

Актуальна парадигма методології правового пізнання передбачає наявність методологічного плюралізму, що передбачає застосування різних методів наукового пізнання. При цьому одним з поширених сьогодні у правовій науці постає системний підхід [27, с. 461-462], який дає можливість охарактеризувати досліджуваний об'єкт як цілісну систему [244, с. 584]. Вивчення певного явища як системи передбачає його розгляд у предметному (призначення у межах родової системи, елементи та зв'язки між ними) та функціональному (взаємодія із зовнішніми системами) аспектах [244, с. 584].

Застосування системного підходу у дослідженні адміністративно-правових засад забезпечення недоторканності судді надасть можливість визначити його ключові ознаки, виокремити його складові та охарактеризувати зв'язки між ними, розкрити його зміст. Такі результати є необхідною умовою комплексного розкриття адміністративно-правових засад забезпечення недоторканності судді. Дослідження адміністративно-правових засад забезпечення недоторканності судді необхідно проводити враховуючи, крім того: специфіку судової влади як предметної сфери дослідження, зокрема особливості організації та адміністративно-правового забезпечення діяльності судової влади; сутність і завдання недоторканності судді як об'єкта адміністративно-правового забезпечення.

У актуальному нормативному закріпленні недоторканності судді присутні проблеми концептуального рівня. Наприклад, ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» має назву «Недоторканність та імунітет судді». Втім, системний аналіз її положень не дає чіткої відповіді на питання: в яких

саме нормах мова йде про недоторканність судді, а в яких - про імунітет судді. Порівняльний аналіз актуальних положень цієї статті та статті 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. № 2453-VI [195], яка має назву «Недоторканність судді» свідчить про певну деталізацію законодавцем положень Закону, який втратив чинність, без внесення якісно нових положень. За умов доктринальної невизначеності щодо співвідношення понять недоторканності судді та імунітету судді це сприятиме розвитку термінологічної неточності, розробленню підзаконних нормативних актів без достатнього розуміння змісту та співвідношення недоторканності судді та імунітету судді. Цей висновок підтверджується й положеннями документів рамкового характеру. Наприклад, як свідчить аналіз Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 - 2023 роки, затвердженої указом Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021 (далі - Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 - 2023 роки) [193] та Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015 - 2020 роки, затвердженої указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015 [192] тривалий час залишаються актуальними такі проблеми функціонування судової влади: недостатня ефективність системи забезпечення незалежності судової влади, механізмів притягнення суддів до юридичної, зокрема дисциплінарної відповідальності; низький рівень довіри до судової влади. Вказане підтверджується статистичними даними. Так, протягом 2019-2020 років зафіксована значна кількість звернень про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, значна частка таких звернень задоволена та прийнято рішення про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Для порівняння поряд із даними за 2020 рік у дужках наводитимуться дані за 2019 рік. Кількість звернень - 10489 (9804). Залишено без розгляду скарг - 7509 (8538). Притягнуто до дисциплінарної відповідальності суддів - 141 (163) [61, с. 27-28]. Наведені цифри не мають

чіткої тенденції до збільшення, але є значними. Крім того, привертає увагу порівняно невелика кількість випадків, коли судді дійсно були притягнуті до дисциплінарної відповідальності та значна кількість скарг, залишених без розгляду. На наш погляд вказані факти свідчать про активний характер спроб вплинути на суддю шляхом зокрема, звернення до уповноважених суб'єктів притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Наведене у абз. 5 п. 2 рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004 р. № 19-рп/2004 (далі - рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004 р. № 19-рп/2004) розуміння імунітету судді як додаткової гарантії до загальних конституційних гарантій права людини на особисту недоторканність, якій притаманний позитивний характер змісту [240], узгоджується із усталеними доктринальними положеннями [26, с. 355; 58, с. 148], а також - із актуальними міжнародними стандартами [274, с. 28; 282 р. 5]. Тому є перспективною проблематика розмежування на законодавчому рівні понять «імунітет судді» та «недоторканність судді». Таке розмежування має провадитись на основі співвідношення імунітету судді та недоторканності судді як змісту та форми відповідно: імунітет судді відображає конституційні витоки недоторканності судді.

Вирішення концептуальних проблем розвитку недоторканності судді має враховувати мету недоторканності судді: досягнення неупередженості судді при ухваленні рішення. З іншого боку, необхідно погодитись із позицією Венеціанської комісії, що надмірний рівень суддівського імунітету важко виправдати. Імунітет від цивільного позову не повинен сприяти вчиненню суддею корупційних чи шахрайських діянь. Імунітет від кримінального переслідування має забезпечувати суддю та суд від незаконного втручання у діяльність, але повний імунітет від обвинувачення виправдати важко. Імунітет судді має носити суто функціональний характер [274, р. 27-28]. 22.02.2013 р. рішенням З'їзду суддів України було затверджено Кодекс суддівської етики, де визначено етичні стандарти, що

впливають зі статусу судді [77]. Поряд із Законом «Про судоустрій і статус суддів» [26, с. 242], Кодекс суддівської етики є основним національним правовим актом, що визначає етичні стандарти діяльності судді. На окрему позитивну оцінку, на наш погляд, заслуговує широке застосування оціночних критеріїв щодо діяльності судді: бути прикладом неухильного додержання законності та верховенства права (стаття 1); уникати будь-якого незаконного впливу на свою діяльність щодо здійснення правосуддя, мати незалежність від позиції своїх колег при прийнятті рішень (стаття 2); докладати усіх необхідних зусиль, щоб з точки зору зовнішнього оцінювання його поведінка була бездоганною (стаття 3) [77].

Отже, функціональний характер недоторканності судді дозволяє розглядати адміністративно-правове забезпечення недоторканності судді як позитивне закріплення не тільки засобів, спрямованих на запобігання втручанням у здійснення правосуддя, але й засобів, спрямованих на запобігання невинуватому розширенню імунітету судді.

А.А. Іванищук розкриває сутність адміністративно-правового забезпечення функціонування судової влади як систему внутрішніх характерних рис адміністративно-правових відносин, спрямованих на забезпечення її функціонування. Такими рисами вказуються: принципи адміністративного права у сфері судоустрою, взаємодія суб'єктів забезпечувальної діяльності, характер такої діяльності (сервісна, виконавчо-розпорядча тощо), її спрямованість на досягнення завдань діяльності судової влади. Таке визначення сутності адміністративно-правового забезпечення функціонування судової влади у подальшому розвивається у сформульованому автором понятті такого забезпечення: вплив норм адміністративного права з метою досягнення належних умов здійснення правосуддя та виконання інших завдань судової влади [59, с. 139-140]. З методологічної точки зору підхід А.А. Іванищука варто прийняти за основу подальшого дослідження із певними застереженнями.

Термін «вплив» лексично означає дію певної особи чи предмету стосовно іншої особи або предмету [29, с. 205]. Тому адміністративно-правове забезпечення недоторканності судді передбачає не тільки наявність певних адміністративно-правових норм, але й діяльність щодо їх застосування (реалізації).

Л.М. Волкова, досліджуючи проблематику адміністративно-правового забезпечення функціонування органів правосуддя, окремо наголошує на понятті «адміністративно-правове регулювання». При цьому вчена розмежовує його із поняттям «адміністративно-правове забезпечення». Під адміністративно-правовим регулюванням розуміється, у першу чергу, регламентація відповідних адміністративно-правових засобів, а також вплив їх на суспільні відносини у сфері функціонування вказаних органів. Поняття ж адміністративно-правового забезпечення відображає діяльність державних органів та інституцій щодо створення умов для належної роботи органів судової влади. Вказані висновки обґрунтовані семантичним значенням терміну «правове забезпечення» як задоволення державою усіх юридичних потреб певних суб'єктів або систем, необхідних для їх належного функціонування. За результатами дослідження Л.М. Волкова формує авторське поняття адміністративно-правового забезпечення органів правосуддя як впливу публічної адміністрації щодо створення умов для здійснення органами правосуддя своїх функцій [38, с. 36, 87, 215]. Погоджуючись із дослідницею щодо актуальності семантичного розмежування зазначених понять, варто зауважити про їх тісний взаємозв'язок як у теорії, так і у практиці застосування. Вважаємо, що недостатнє врахування зазначеного зв'язку зумовило звернення авторкою першочергової уваги на таку сторону адміністративно-правового забезпечення як вплив. Але, водночас, не отримав належної оцінки правотворчий аспект адміністративно-правового забезпечення, який полягає

у створенні та нормативному закріпленні адміністративно-правових засобів такого впливу.

Забезпечення також може розглядатись як комплексна категорія, що включає не тільки вплив норми права, але й власне норми права у їх статичному аспекті. Такі положення узгоджуються із актуальними європейськими тенденціями розуміння правопорядку, відповідно до яких під правопорядком розуміється не певні ціннісні установки суспільства щодо раціонального способу суспільної організації, а система правових норм, фактично - система права [50, с. 90]. Отже, адміністративно-правове забезпечення недоторканності судді варто розглядати як комплексну категорію, що охоплює: наявність адміністративно-правових норм, що закріплюють адміністративно-правові засоби забезпечення недоторканності судді; діяльність суб'єктів права щодо реалізації (застосування) цих норм.

Об'єктом адміністративно-правового забезпечення діяльності судової влади доцільно визначити вплив норм адміністративного права на процеси й процедури, пов'язані реалізацією конституційно-правових норм щодо функціонування судової влади, а предметом – закріплені нормами адміністративного права сукупність засобів і способів упорядкування, організації та гарантій діяльності органів судової влади. Таке визначення об'єкта і предмета адміністративно-правового забезпечення діяльності судової влади впливає, насамперед, з адміністративно-правової природи відносин, в яких беруть участь уповноважені щодо здійснення такого забезпечення суб'єкти, а також об'єкта та предмета адміністративно-правового регулювання у родовому значенні.

А.А. Іванишук аналізує різні наукові підходи щодо сутності адміністративно-правового забезпечення: з позицій поєднання правотворчої та правозастосовної діяльності, а також, насамперед, правотворчої діяльності. Дослідник виділяє наступні характерні риси такого забезпечення: є комплексним інститутом адміністративного права; наявність як

горизонтальних, так і вертикальних зв'язків між однорідними правовідносинами такого забезпечення (зокрема правовідносини у сфері: правотворчості, правозастосування, а також правоохоронної діяльності); зазначені зв'язки поєднують також структуру та механізм адміністративно-правового забезпечення функціонування судової влади. При цьому показниками структури адміністративно-правового забезпечення функціонування судової влади визначено типи та засоби адміністративно-правового регулювання. Механізм адміністративно-правового забезпечення функціонування судової влади представлений: джерелами норм адміністративного права, його принципами, тлумаченням норм адміністративного права, адміністративно-правовими відносинами забезпечення функціонування судової влади, статусом суб'єктів вказаного забезпечення, змістом та видами індивідуальних адміністративних актів, застосованими режимами, методами та процедурами. Окремими критеріями змісту адміністративно-правового забезпечення функціонування судової гілки влади визначено: ефективність забезпечення функціонування судової гілки влади; напрямки такого забезпечення [59, с. 101-102, 139, 150-151].

Підхід автора заслуговує на підтримку у частині методологічного плюралізму, що виявляється у опрацюванні різних рівнів буття права: як на рівні норм права, так і на рівні реалізації цих норм [2, с. 135]. Подібний підхід у розумінні предмета та об'єкта адміністративно-правового забезпечення у галузі судової влади демонструють і пізніші наукові дослідження. Так, Л.В. Волкова, досліджуючи проблематику адміністративно-правового забезпечення діяльності органів правосуддя, виходить з семантичного значення терміну «правове забезпечення» як задоволення державою правових потреб певної системи або її суб'єктів, необхідних для її повноцінного функціонування. Адміністративно-правове забезпечення діяльності органів правосуддя спрямоване на: 1) створення умов для належної діяльності вказаних суб'єктів; 2) здійснюється відповідно

до засад, визнаних суспільством [38, с. 27-42, 44, 87, 215]. Отже, базовими для дослідниці постають засади відповідних суспільних інститутів: судова влада та правосуддя.

В цілому не заперечуючи проти логіки та методології дослідження Л.М. Волкової, необхідно зауважити, що у висновках авторки не дістав свого розкриття статичний аспект адміністративно-правового забезпечення судової влади, що може бути охарактеризований з позиції зокрема, системи адміністративно-правових засобів, спрямованих на забезпечення відповідних цінностей, пріоритетів та показників у діяльності судової влади. Такий підхід був свого часу представлений ще І.Л. Бородіним у його дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина (2004 р.)» і знаходить застосування у сучасних наукових дослідженнях: «Адміністративно-правові засоби запобігання і протидії корупції» (2018 р.); «Адміністративно-правове забезпечення протидії тінізації економіки: теорія і практика» (2018 р.) [15; 46, с. 12; 232, с. 20]. На наш погляд, характеристика об'єкта та предмета адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді має базуватись на двох аспектному розумінні сутності адміністративно-правового забезпечення (як позитивно закріплені адміністративно-правові засоби та як діяльність щодо реалізації, застосування таких засобів).

Забезпечення методологічної послідовності дослідження вимагає врахування актуальних філософських положень щодо рівнів існування права (ідея права, правові норми, правові відносини) [2, с. 135] при характеристиці як предмета, так і об'єкта адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді.

Виражений позитивістський характер врегулювання адміністративно-правових відносин зумовлений спеціально дозвільним режимом діяльності суб'єктів публічної влади, що виражається у ч. 2 ст. 19 Конституції України.

Тому у подальшому дослідженні актуальним є розгляд, передусім, з позиції правової норми та правового відношення.

Д.В. Гудков досліджує адміністративно-правові засоби запобігання і протидії корупції з позиції комплексу засобів, заходів, механізмів, передбачених нормами адміністративного права [46, с. 12]. О.В. Тильчик, за результатами дослідження проблематики адміністративно-правового забезпечення протидії тінізації економіки включає у таке забезпечення не тільки відповідні засоби та заходи, закріплені нормами адміністративного права, але й зміст впливу суб'єктів такого забезпечення щодо зменшення рівня тінізації економіки [232, с. 20], тобто в другому випадку мова йде про застосування норм адміністративного права. З огляду на викладене, враховуючи загально філософське співвідношення категорій «предмет» та «об'єкт» [244, с. 438, 516], можна сформулювати висновки щодо характеру об'єкта і предмета адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді. При цьому врахування різних рівнів буття права (як правової норми, так і правовідношення) зумовлює виділення вузького та широкого змісту об'єкта і предмета такого забезпечення. Так, вузьке розуміння охоплює виключно перший рівень (правова норма). Широке розуміння охоплює собою також відповідну діяльність суб'єктів такого забезпечення.

З урахуванням наведеного варто виділяти вузький та широкий сенси адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді. У вузькому сенсі ним є адміністративно-правові засоби забезпечення реалізації конституційних засад недоторканності (імунітету) судді. У широкому сенсі адміністративно-правове забезпечення недоторканності судді охоплює також зміст діяльності суб'єктів публічної влади у сфері судоустрою, яка ґрунтується на нормах адміністративного права, щодо забезпечення реалізації конституційних засад недоторканності (імунітету) судді (правозастосовний контекст). У змісті вказаної діяльності відтворено характер адміністративно-правового регулювання, що є, по суті,

першоосновою юридичної характеристики адміністративно-правових засад забезпечення недоторканності судді.

Важливими є адміністративні процедурні норми, що визначають порядок реалізації положень, спрямованих на забезпечення недоторканності судді, визначених у ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів». Так, відповідно до ч. 6 ст. 49 вказаного Закону суддя може бути відсторонений від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням його до кримінальної відповідальності. Строк такого відсторонення не повинен перевищувати два місяці, рішення про відсторонення приймається Вищою радою правосуддя виключно за клопотанням Генерального прокурора України або його заступника. Вважаємо що вказані процедурні аспекти відповідають актуальним міжнародним стандартам імунітету судді, забезпечують впевненість судді у неможливості втручання у здійснення ним правосуддя. Втім, вважаємо достатньо спірною норму ч. 8 ст. 49 вказаного Закону, відповідно до якої на час такої відсторонення суддя позбавляється права на отримання доплат до посадового окладу.

Термін «позбавити» означає забрати, відняти щось у кого-небудь, залишати когось без чого-небудь, без наступного повернення відповідних благ чи можливостей [29, с. 1019]. У ч. 1 ст. 62 Конституції України передбачено положення презумпції невинуватості. Відповідно до п.п. 1, 2 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (далі - КПК України) [95] кримінальне провадження підлягає закриттю у разі зокрема: встановленості відсутності події кримінального правопорушення; встановленості відсутності у діянні складу кримінального правопорушення. Передбачено й деякі інші підстави закриття кримінального провадження, які разом із наведеними отримали назву реабілітуючих як таких, що свідчать про повну невинуватість особи у вчиненні відповідного правопорушення, тягнуть зняття з неї підозри, відновлення її доброго імені та відшкодування шкоди, завданої незаконними актами суб'єктів судового чи

досудового переслідування [108, с. 229]. На наш погляд, у разі закриття кримінального провадження за окресленими підставами постає питання про виправданість, фактично, позбавлення судді вказаних доплат за строк відсторонення від здійснення правосуддя.

Актуальна практика розгляду клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням його до кримінальної відповідальності Вищою радою правосуддя свідчить, що у переважній більшості випадків такі клопотання задовольняються. Так, відповідно до Інформаційно-аналітичного звіту про діяльність Вищої ради правосуддя у 2020 році [61, с. 18] з 18 клопотань про тимчасове відсторонення, а також продовження строку відсторонення (ч. 6 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів») 10 клопотань було задоволено, 5 повернуто без розгляду. Лише у трьох випадках було ухвалено рішення про відмову у задоволенні клопотання. Отже, у 10 випадках суддя позбавлявся права на отримання доплат до посадового окладу на час тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя.

Таким чином, з метою забезпечення реалізації права судді на отримання доплат до посадового окладу судді необхідно внести зміни до ч. 8 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» та викласти її у такій редакції:

«Під час тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя суддя не може отримувати доплати до посадового окладу судді».

Окремий перспективний і, водночас, проблемний напрям вдосконалення адміністративно-правового забезпечення недоторканності та імунітету судді, незалежності суддів та суду в цілому зумовлений активним розвитком штучного інтелекту у судочинстві, зокрема й в адміністративному. У зв'язку із цим перспективною постає думка Стефана Лейенбергера, виконавчого секретаря Європейської комісії з питань ефективності правосуддя, який вказує про необхідність оптимального поєднання окремих дихотомічних пріоритетів при використанні штучного інтелекту: підвищення

якості правосуддя при неприпустимості залежності судової системи від надто складних алгоритмів; підвищення ефективності правосуддя при максимальному забезпеченні справедливості; забезпечення балансу між визнаними фундаментальними принципами та індивідуальними свободами [285, р. 1].

1.3. Структура системи адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді

У адміністративно-правових наукових дослідженнях категорія «адміністративно-правове забезпечення» вживається достатньо часто, але має виражену специфіку змісту залежно від конкретної сфери правовідносин. Тому подальше дослідження щодо визначення структури системи адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді має враховувати наукові напрацювання у сфері забезпечення функціонування судової влади: А.А. Іванишук (Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні, 2017 р.) [58], С.М. Кічмаренко (Адміністративно-правове забезпечення незалежності судової влади в Україні, 2017 р.) [73], А.Л. Борко (Адміністративно-правове забезпечення функціонування судової системи України, 2014 р.) [18; 19], А.В. Шевченко (Адміністративно-правове забезпечення кадрової роботи в судовій системі України, 2020 р.) [254] та деяких інших.

Ознаки адміністративно-правового забезпечення діяльності судової гілки влади можна виділити, виходячи із сформульованого А.А. Іванищуком поняття такого забезпечення. Тож ознаками виділено наступні: цілеспрямований характер; нормативно-організаційний характер; за своєю сутністю представляє вплив адміністративно-правових норм. Визначальними завданнями забезпечення є: створення належних умов для забезпечення

суддями суб'єктивних прав, свобод, інтересів усіх суб'єктів національної правової системи, в тому числі держави та суспільства (зовнішній аспект); досягнення реальної незалежності судової гілки влади, в тому числі з політичної, матеріальної, управлінської, організаційної точок зору, а також реальне забезпечення недоторканності суддів як суб'єктів здійснення правосуддя [59, с. 393]. Такий підхід заслуговує на підтримку, оскільки відповідає загальним засадам адміністративно-правового регулювання, а також актуальним пріоритетам розвитку судової гілки влади, що відображені у Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 - 2023 роки, затвердженій Указом Президента України від 11.06.2021 № 231/2021: забезпечення незалежного та неупередженого правосуддя (п. 1 вказаної Стратегії); розвиток нормативного закріплення підстав та заходів дисциплінарної відповідальності судді, процедур притягнення до неї; забезпечення належного застосування цих норм; запровадження окремих механізмів унеможливлення тиску на суддю через кримінальне переслідування (п. 4.3.2 вказаної Стратегії) [193]. Такому підходу суголосні положення і інших робіт подібного спрямування [73, с. 13-14; 254, с. 13, 21]. Оскільки недоторканність суддів є одним з центральних елементів організації судової влади, відображає специфіку правового статусу судді, то наукові результати А.А. Іванищука варто визнати такими, що мають бути враховані.

Схвальним є науковий підхід Т.В. Галайденко яка, досліджуючи проблематику розмежування принципу незалежності суддів та гарантій його реалізації, розмежовує даний принцип та його гарантії подібно до того як здійснюється розмежування певних цінностей та засобів їх досягнення чи забезпечення. Основною цінністю принципу незалежності суддів Т.В. Галайденко вказує здійснення суддею процесуальної діяльності на основі професійної правосвідомості та в умовах, які виключають сторонній вплив на нього. Під гарантіями незалежності суддів дослідниця визначає передбачені нормативно-правовими актами правові засоби, спрямовані на мінімізацію та

усунення стороннього впливу на суддю при здійсненні правосуддя. При цьому Т.В. Галайденко будує логічну ланку, що характеризує співвідношення принципів та гарантій та ілюструє їх взаємодію: принципи - гарантії - процедури. Принципи забезпечуються гарантіями, а реалізація гарантій - належними правовими процедурами. Вчена виділяє наступні групи гарантій незалежності суддів: загальні (політичні, економічні, суспільні) та спеціально-юридичні (процесуальні, організаційно-правові, фінансові, морально-етичні). Загальні гарантії незалежності суддів визначаються: рівнем державного та суспільного розвитку, рівнем авторитету судової влади в державі та суспільстві, станом реальної забезпеченості прав і свобод громадян, а також ступенем доступності їх судового захисту. Однією з гарантій принципу незалежності суддів є недоторканність суддів, яка реалізується зокрема, у таких процедурах: надання згоди Верховною Радою України щодо затримання судді; особлива процедура звільнення судді одразу після затримання за підозрою у вчиненні правопорушення; особлива процедура порушення кримінальної справи стосовно судді тощо [40]. Вказаний науковий підхід необхідно підтримати з огляду на його обґрунтованість та логічну послідовність.

Науковий підхід Т.В. Галайденко доцільно взяти за основу для подальшого дослідження з огляду на співвідношення категорій недоторканності судді та його незалежності. Так, у контексті адміністративно-правового забезпечення діяльності судової гілки влади А.А. Іванищук визнає недоторканність судді елементом його адміністративно-правового статусу, а також визначає недоторканність судді одним з об'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення функціонування судової влади. Вчений слушно зазначає, що першочерговим завданням адміністративно-правового забезпечення судової влади є забезпечення її незалежності взагалі та недоторканності судді зокрема [59, с. 137, 394, 395].

Науковий підхід, застосований Т.В. Галайденко, знаходить реалізацію й у пізніших наукових дослідженнях проблематики адміністративно-правового забезпечення діяльності судової гілки влади. Так, Н.О. Чемодурова, визначаючи співвідношення між принципом незалежності суддів адміністративних судів та гарантіями їх реалізації визначає, що гарантії відображають правові способи втілення принципу незалежності суддів у життя, а також визначає гарантії більш вузькою категорією аніж принцип незалежності суддів. Вчена наводить авторську класифікацію гарантій незалежності суддів адміністративних судів за чималою кількістю критеріїв: сфера дії гарантій (соціальні, економічні, процесуальні, організаційні); характер правових норм закріплення (матеріальні та процесуальні); зовнішня форма вираження джерел закріплення (конвенції, принципи, рекомендації, закони, постанови, розпорядження, накази тощо) та інші критерії. Авторська класифікація проводиться, в тому числі, за критерієм місця суду, в якому працює суддя у судовій системі (гарантії щодо суддів місцевих, окружних, апеляційних адміністративних судів, ВАС України, Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України). При цьому авторка виходить з загальноприйнятої у теорії права класифікації гарантій правового статусу особи за рівнем конкретизації (громадянин, службова особа, спеціальний суб'єкт управлінських правовідносин) та вказує про більш вагомий характер гарантій суддів судів вищого рівня (наприклад - суддів ВАС України, порівняно із судьями місцевих адміністративних судів): матеріально-технічне, фінансове, пенсійне забезпечення [248, с. 106-107, 116-118].

Підтримуючи в цілому підхід Н.О. Чемодурової стосовно зазначеної класифікації, варто вказати на спірність окремих її результатів, зокрема в частині виділення більш або менш вагомих гарантій, залежно від рівня суду, в якому працює суддя. Частина 1 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» не передбачає розмежування гарантій за таким критерієм на

рівні загальної ідеї, оскільки виходить з єдиного поняття незалежності для суддів усіх судів. Такий підхід у законодавстві узгоджується із актуальними міжнародними стандартами незалежності суддів, де визначається єдиний критерій незалежності суду - відсутність між судом та іншими органами влади зв'язків, що мають органічний характер. Щодо суддів, то застосовується термін «безсторонність», критерії якої можуть дещо змінюватись залежно від обставин конкретної справи, але не інстанції суду [274, р. 7; 278, р. 8]. З іншого боку, необхідно погодитись з авторською тезою щодо пріоритетності забезпечення діяльності судів вищих інстанцій.

Отже, недоторканність судді необхідно розглядати як елемент його незалежності, що, водночас, характеризується самостійним, відокремленим змістом та безпосередньо спрямований на досягнення цілей незалежності судді. Вказане зумовлює перспективність виділення логічного ряду, що розкриває ієрархічну побудову системи адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді: власне положення недоторканності судді, закріплені у ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»; визначені законодавством правові процедури реалізації вказаних положень.

Особливе місце органів судової влади у системі державної влади, виконання тільки судами функції правосуддя зумовлює підвищені вимоги до позитивного закріплення організаційних засад її діяльності. Це стосується як змістовного обсягу такого закріплення, так і джерел правового регулювання. Зокрема, особливого значення набувають законодавчі акти як такі джерела. Вказані чинники зумовлюють підвищені вимоги до чіткості структурної побудови судової влади, а отже її адміністративно-правового забезпечення. Невід'ємним елементом сучасної державної влади є примус як необхідний засіб вирішення гострих соціальних конфліктів [50, с. 87-88]. У теорії адміністративного права виділяються адміністративно-юрисдикційні провадження як запорука реалізації учасниками адміністративних процедур своїх прав та виконання обов'язків [101, с. 90]. З огляду на викладене,

адміністративно-правові засоби забезпечення недоторканності судді, що складають систему адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді, мають бути доповнені третім видом: адміністративно-юрисдикційні засоби.

Недоторканність суддів визначається пріоритетом при розвитку таких сфер адміністративно-правового забезпечення судової влади, як: система правовідносин публічного адміністрування, що складається між суб'єктами суддівського самоврядування та суддями, громадянами; проблеми матеріального забезпечення недоторканності суддів; принципи адміністративно-правового забезпечення судової гілки влади; адміністративно-правовий статус судді як представника судової гілки влади; право суддів на забезпечення недоторканності є складовою публічного суб'єктивного права у сфері забезпечення судової гілки влади як право суддів вимагати від публічної адміністрації здійснення юридичних дій, спрямованих на створення належних умов здійснення судочинства; реалізація кожного конкретного правовідношення публічного адміністрування, що складається між суб'єктами суддівського самоврядування та суддями, громадянами; видання підзаконних нормативно-правових та індивідуальних актів у цій сфері, кожен з яких має сприяти забезпеченню недоторканності суддів; методи адміністративної діяльності щодо забезпечення функціонування судової гілки влади мають сприяти забезпеченню недоторканності суддів, забезпечення недоторканності суддів є окремим напрямом розвитку таких методів [58, с. 6, 12, 15, 17-20]. Врахування запропонованого А.А. Іванищуком підходу щодо окреслення сфер адміністративно-правового забезпечення судової влади дозволяє сформулювати положення про засоби адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді.

Одним з критеріїв систематизації засобів адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді можна обрати їх спрямованість. За таким критерієм засоби поділяються на дві групи:

- засоби, безпосередньо спрямовані на забезпечення недоторканності судді (зокрема, засоби, закріплені у ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»: необхідність отримання згоди Вищої ради правосуддя на затримання судді (ч. 1); порядок негайного звільнення судді, затриманого за підозрою у вчиненні правопорушення (ч. 2) тощо);

- засоби забезпечення діяльності судової влади, реалізація яких сприяє забезпеченню недоторканності судді (зокрема, система публічного адміністрування судової влади; організація системи матеріального забезпечення суддів тощо).

Положення недоторканності судді, закріплені у ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів», відображають специфіку адміністративно-правового статусу судді, а також відображають особливості організації судової гілки влади та її співвідношення із законодавчою та виконавчою гілками, специфічне призначення у суспільстві. Засоби правового захисту судді відображають також інші інституційні (специфічні) ознаки судової влади: об'єктивність, легітимність, нормативність, специфічна предметна сфера, ситуативний характер [119, с. 26-29]. Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 126 Закону «Про судоустрій і статус суддів» особливостями забезпечення функціонування судової влади можна визначити: виключно конституційний рівень нормативного регулювання забезпечення фінансування та визначення належних умов функціонування судів та діяльності суддів; особливості фінансування судів (окреме визначення у Державному бюджеті видатків на утримання судів та гарантування належного фінансування судів на рівні закону); гарантованість достатнього рівня соціального забезпечення суддів.

Вказане дозволяє виділити інституційні адміністративно-правові засоби забезпечення недоторканності судді. У їх складі необхідно виділяти

матеріальні та процедурні засоби, що знаходяться у тісному зв'язку. Наприклад, неможливість затримання судді у загальному порядку (матеріальний засіб) реалізується через встановлений особливий порядок затримання судді: необхідність одержання згоди Вищої ради правосуддя (процедурний засіб) (ч. 1 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

О.М. Овчаренко виділяє таку гарантію недоторканності судді як його імунітет стосовно юридичної відповідальності за ухвалене ним судове рішення (абз. 2 ч. 1 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Вчена, досліджуючи проблематику імунітету судді стосовно кримінальної відповідальності, визначає його як спеціальні процедури та процесуальні гарантії, що застосовуються до судді у зв'язку із притягненням до юридичної відповідальності за вчиненням правопорушень при здійсненні правосуддя. При цьому вчена пропонує класифікацію судових імунітетів, виділяючи повний, обмежений та функціональний. Повний охоплює спеціальні правила та процедури притягнення судді до юридичної відповідальності в усіх галузях законодавства. Обмежений передбачає окремі спеціальні процедури та заходи. Функціональний зумовлений виконуваними суддею функціями під час здійснення правосуддя та передбачає наявність спеціальних правових засобів притягнення судді до юридичної відповідальності за правопорушення, вчинені під час здійснення правосуддя [114, с. 30]. Вважаємо, що термін «імунітет судді стосовно юридичної відповідальності», що вживається вченою, необхідно відрізнити від широкого розуміння імунітету судді як конституційно-правової категорії, що позначає додаткову недоторканність судді порівняно із загальним правом людини на особисту недоторканність. Тому вважаємо, що авторський висновок щодо похідного характеру недоторканності судді по відношенню до імунітету судді та зазначені вище положення, сформульовані О.М. Овчаренко, не суперечать одне одному.

У контексті проблематики, що досліджується О.М. Овчаренко, привертають увагу положення, викладені у абз. 9 п. 4.3.2. Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 - 2023 роки, затвердженій Указом Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021 [193] щодо запровадження кримінальної відповідальності суддів за «свавільне зловживання» своїми повноваженнями під час здійснення правосуддя. На наш погляд, така пропозиція є достатньо проблемною у реалізації, оскільки передбачає застосування оціночної категорії «свавільне» для позначення кваліфікуючої ознаки протиправного діяння, яка має бути доведена під час доказування. Крім того, виникне проблема розмежування кримінальної відповідальності за вчинення діяння, склад якого пропонується в Указі Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021, із усталеними положеннями про відповідальність за зловживання владою чи вчинення іншого злочину у сфері службової діяльності [51, с. 184].

Положення ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо недоторканності судді можуть бути охарактеризовані як інституційні матеріальні адміністративно-правові засоби забезпечення недоторканності судді. Ними варто визначити: неможливість затримання судді або тримання його під вартою чи арештом без згоди Вищої ради правосуддя (абз. 1 ч. 1); неможливість притягнення судді до юридичної відповідальності за ухвалене рішення (абз. 2 ч. 1); неможливість застосування приводу чи примусового доставлення стосовно судді за винятком приводу або доставлення його до суду (ч. 3); наявність особливого суб'єкта повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення - лише Генеральний прокурор України або його заступник (ч. 4); встановлення вичерпних строків відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності (ч. 5); встановлення особливого суб'єкта звернення щодо отримання дозволу суду на здійснення щодо судді оперативно-розшукових чи слідчих дій - Генеральний прокурор України або

його заступник, керівник обласної прокуратури або його заступник (ч. 9); встановлення особливих правил юрисдикції розгляду справ щодо обвинувачення, застосування оперативно-розшукових чи слідчих дій, запобіжних заходів стосовно судді (ч. 10); визначення особливого суб'єкта відповідальності за шкоду, завдану судом - держава (ч. 11).

Наступним видом адміністративно-правових засобів забезпечення недоторканності судді визначено правові процедури застосування інституційних матеріальних засобів.

Відповідно до ч. 1 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів», для затримання судді або тримання його під вартою або арештом до винесення обвинувального вироку необхідне отримання згоди Вищої ради правосуддя, окрім випадків, визначених цією частиною. Статтею 60 Закону «Про Вищу раду правосуддя» передбачено, що таке рішення ухвалюється на засіданні Вищої ради правосуддя (далі - ВРП) та негайно надається особам, уповноваженим щодо проведення затримання судді, утримання його під вартою чи здійснення його арешту. Тому рішення ВРП щодо цього питання є кінцевим. Такий же характер рішень ВРП щодо: притягнення судді до дисциплінарної відповідальності чи відмову у притягненні (ч.ч. 2, 6, 10 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»), тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням його до кримінальної відповідальності (ч.ч. 1, 10 ст. 63 вказаного Закону), продовження строку такого відсторонення (ч. 5, 10 ст. 64 вказаного Закону), тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням його до дисциплінарної відповідальності (ч.ч. 1, 4 ст. 68 вказаного Закону). Тому окремі процедурні засоби визначаються виключно актами у сфері судоустрою.

У ч. 4 ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлено інституційний матеріальний адміністративно-правовий засіб забезпечення недоторканності судді - визначається специфічний суб'єкт

повідомлення судді про підозру у вчиненні кримінального правопорушення. Такими суб'єктами є виключно Генеральний прокурор України або його заступник. Втім, правові процедури реалізації вказаного припису можуть встановлюватись актами не тільки кримінального процесуального, але й адміністративного законодавства. Так, процедури складання такого повідомлення та загальні правила його вручення врегульовуються кримінальним процесуальним законодавством, зокрема ч. 3 ст. 111, ст. 135, ч. 1 ст. 481 Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (далі - КПК України) [95]. Відповідно до ч. 1 ст. 136 КПК України належним підтвердженням отримання особою повістки про виклик можуть бути будь-які дані, що підтверджують факт вручення особі повістки чи ознайомлення з її змістом.

Відповідно до п.п. 2 Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 20.08.2019 р. № 814, зазначена Інструкція регламентує порядок роботи з документами з моменту їх надходження до суду. Відповідно до п. 1 р. 15 зазначеної Інструкції у разі надходження кореспонденції канцелярія суду забезпечує невідкладне передання її на розгляд керівництву суду [175]. Отже, буквальний аналіз зазначених норм свідчить про можливість вручення підозри у вчиненні кримінального правопорушення через керівництво суду. При цьому підтвердженням такого вручення може бути відповідне повідомлення про вручення керівництвом суду підозри. Таке повідомлення може направлятись посадовій особі, яка здійснює досудове розслідування.

Саме з моменту надходження підозри до суду можуть розпочинатись внутрішні судові адміністративні процедури: передання її керівництву суду; передання її від керівництва суду до конкретного судді. Втім, аналіз практики застосування норм законодавства щодо вручення повідомлення про підозру свідчить про відсутність єдиного підходу судів у питаннях: правової природи такого вручення, зокрема розмежування його із поняттями

«складання» та «здійснення» повідомлення про підозру; порядку вручення, зокрема чи має воно здійснюватись особисто Генеральним прокурором чи його заступником як зазначено у ст. 481 КПК України; які наслідки порушення встановленого законом порядку вручення судді повідомлення про підозру? Вагомою причиною цього можна вважати відсутність усталеної позиції науковців з цих питань, а також - з питань правової природи повідомлення судді про підозру як особливості його конституційного та адміністративно-правового статусу. Наприклад, стосовно суб'єкта вручення повідомлення про підозру позиції науковців відрізняються діаметрально: від визнання такими суб'єктами Генерального прокурора України та його заступників за умов здійснення ними процесуального керівництва у процесі до визнання можливості вручення такого повідомлення за загальними правилами, передбаченими ст.ст. 276-279 КПК України. Вказане стало підставою для констатації Верховним Судом (Касаційний кримінальний суд) наявності виключної правової проблеми у кримінальному провадженні та прийняття рішення щодо передання його на розгляд Великої Палати Верховного Суду [110, с. 846; 224; 231].

Певні орієнтири для відповіді на вказане питання сьогодні містяться у постанові Великої Палати Верховного Суду від 11.12.2019 р. у справі № 536/2475/14-к, де охарактеризовано сутність особливого порядку повідомлення судді про підозру як гарантії незалежності суддів: перевірка уповноваженими особами підстав повідомлення про підозру. При цьому вручення такої підозри уповноваженим суб'єктом не порушує гарантій суддівської незалежності [197]. Необхідно зауважити, що у вказаній позиції не наводиться роз'яснення терміну «вручення», зокрема не вказується чи повинно воно обов'язково здійснюватись особисто вказаною особою «з рук у руки», або ж може бути направлено нею засобами поштового зв'язку на адресу суду, у якому працює суддя.

Питання способу вручення судді повідомлення про підозру має не тільки теоретичне, але й істотне практичне значення, оскільки воно неодноразово стає причиною переглядів актів правосуддя [136; 188].

На наш погляд, направлення підозри у вчиненні кримінального правопорушення у паперовому вигляді через канцелярію суду не суперечить змісту недоторканності судді та не порушуватиме гарантій незалежності суддів у разі його здійснення посадовою особою, уповноваженою у межах відповідного кримінального провадження. Більш того, такий порядок вбачається переважним та перспективним порівняно із існуючим, коли вручення повідомлення здійснюється безпосередньо уповноваженою посадовою особою прокуратури. Перевагами видаються наступні. По-перше, впорядкування процедури вручення повідомлення про підозру, усунення випадків коли відсутні достовірні відомості щодо його вручення. По-друге, чіткість критеріїв такої процедури сприятиме єдності практики її застосування. По-третє, значним недоліком актуальної практики вручення повідомлень є їх вручення без обов'язкового погодження часу вручення, що створює незручності для роботи судді, не сприяє усвідомленню ним власної незалежності та недоторканності. Одним із міркувань, за яким у актуальних міжнародних стандартах імунітету судді виправдовується існування функціонального імунітету, є прагнення запобігти невиправданим ускладненням у роботі суду [274, с. 27-28]. З іншого боку, побудова такого порядку зумовлює необхідність вдосконалення засобів забезпечення недоторканності судді у відносинах як із органами, які здійснюють кримінальне провадження, так і з іншими суб'єктами, насамперед із керівництвом суду.

Ключовим засобом забезпечення недоторканності судді у взаємовідносинах із керівництвом суду постає неприпустимість ситуації, за якої суддя не був би ознайомленим із повідомленням про підозру, яка надійшла до суду та була передана керівництву. З метою запобігання цього

варто встановити не тільки додаткові реквізити у відповідному документі, що підтверджує факт повідомлення судді про підозру (зокрема, - місце для підпису судді про ознайомлення його із повідомленням), але й - передбачити строки протягом яких керівництво має ознайомити суддю із повідомленням. Вважаємо за доцільне такі строки встановити як негайні. Отже, щодо такого інституційного адміністративно-правового засобу забезпечення недоторканності судді як визначення специфічних суб'єктів повідомлення судді про підозру у вчиненні кримінального правопорушення необхідно виділяти адміністративно-правові процедурні засоби його реалізації, в тому числі - як перспективні щодо подальшого вдосконалення.

Усі інші інституційні матеріальні адміністративно-правові засоби забезпечення недоторканності судді, визначені у ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» також забезпечуються адміністративними процедурами, передбаченими законодавством про судоустрій. Вказане стосується таких засобів як: особливі умови застосування до судді приводу чи примусового доставлення (ч.ч. 2, 3 ст. 49 вказаного Закону); особливі умови проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів (ч. 9 ст. 49 вказаного Закону); відповідальність держави за шкоду, завдану суддею (ч. 11 ст. 49 вказаного Закону) та інших. Отже, процедурні адміністративно-правові засоби забезпечення недоторканності судді можуть бути виділені не тільки як порядок реалізації окремих матеріальних засобів, а мають розглядатись як комплексне правове утворення.

Третьою і останньою складовою системи адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді виділено юрисдикційні засоби забезпечення недоторканності судді, що полягають у можливості притягнення уповноважених посадових осіб до юридичної відповідальності за неналежне виконання своїх обов'язків у зв'язку із реалізацією принципу недоторканності судді.

Адміністративне юрисдикційне провадження ініціюється за наявності конфлікту між сторонами адміністративного правовідношення за ініціативою однією зі сторін, яка вважає, що інша сторона порушує суб'єктивні права, свободи, законні інтереси. Наявність правового конфлікту як об'єкта розгляду є відмітною рисою цього провадження. У процесі розгляду та вирішення справи уповноваженим органом здійснюється юридична оцінка поведінки сторони спірного адміністративного правовідношення. За результатами такої оцінки вноситься владне одностороннє рішення, що ґрунтується на оцінці правомірності поведінки сторони та передбачає застосування адміністративно-правових управлінських методів. Виділяють наступні види адміністративно-юрисдикційних проваджень: щодо справ про адміністративні правопорушення; щодо розгляду скарг громадян; дисциплінарні юрисдикційні провадження; провадження у сфері дозвільної діяльності [101, с. 90].

У випадку неналежного здійснення уповноваженими посадовими особами своїх обов'язків вони мають бути притягнені до юридичної відповідальності. Так наприклад, незаконне надання ВРП згоди на затримання судді (ч. 1 ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») може мати наслідком розгляд питання щодо неналежного виконання обов'язків окремими членами ВРП, що, у свою чергу, є підставою для звільнення такого члена ВРП з посади (п. 3 ч. 1 ст. 24 Закону «Про Вищу раду правосуддя») як заходу дисциплінарної відповідальності. Вказаним Законом передбачено засади правової процедури такого звільнення: форма рішення про звільнення (рішення ВРП), засади порядку його прийняття (на спільному засіданні ВРП та Комісії з доброчесності та етики, що проводиться протягом п'яти днів після надходження до ВРП подання про звільнення від Комісії), суб'єкт ініціювання процедури (Комісія з доброчесності та етики) та деякі інші ключові питання (ч.ч. 3, 4 ст. 24 Закону «Про Вищу раду правосуддя»). Вказані процедури можуть бути охарактеризовані як

адміністративні, адже предметом як процедурних правовідносин, так і спірних правовідносин є забезпечення виконання вимог законодавства, зокрема - щодо сумлінного, неупередженого та чесного здійснення повноважень члена ВРП (ч. 1 ст. 19 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»). Крім того, вони можуть бути охарактеризовані як юрисдикційні на підставі їх відповідності ознакам юрисдикційних процедур, зокрема - вони спрямовані на вирішення правового конфлікту щодо притягнення члена ВРП до дисциплінарної відповідальності у зв'язку із неналежною реалізацією ним засобів забезпечення недоторканності суддів. Реалізація недоторканності судді забезпечується й іншими юрисдикційними засобами: надання згоди ВРП щодо тримання судді під вартою чи арештом, процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності (ч. 1 ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»); негайне звільнення судді після встановлення його особи у разі затримання його за підозрою у вчиненні кримінального чи адміністративного правопорушення (ч. 2 ст. 49 вказаного Закону); надання ВРП згоди щодо здійснення приводу стосовно судді (ч. 3 ст. 49 вказаного Закону) тощо.

Юрисдикційні адміністративно-правові засоби забезпечення недоторканності судді можуть бути виділені й стосовно розгляду скарг суддів як осіб, заінтересованих у належній реалізації недоторканності. Так, відповідно до ч. 5 ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», суддя може бути тимчасово відсторонений від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням його до кримінальної відповідальності за рішенням ВРП. Відповідно до ч. 1 ст. 35 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», рішення ВРП може бути оскаржене до Верховного Суду. Суддя може бути суб'єктом звернення, відповідно до ч. 2 ст. 55 Конституції України, оскільки обмеження права на оскарження не передбачено у нормах щодо обмежень судді у зв'язку із їх спеціальним правовим статусом (гл. 2 р. 3 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). За наслідками розгляду такої

скарги Верховний Суд може визнати дії ВРП протиправними та зобов'язати ВРП поновити порушені права судді (п. 2 ч. 4 ст. 266 Кодексу адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (далі - КАС України) [76].

Теорія системного підходу до розгляду соціальних явищ передбачає розгляд кожного явища, що є предметом дослідження як окремої системи, яка неодмінно взаємодіє з іншими системами, впливає на них і сама зазнає відповідного впливу. Окрема система може розглядатись як підсистема вищої за рівнем системи. Врахування цих взаємозв'язків є необхідною передумовою дослідження системи [244, с. 584]. Теза про взаємодію систем, в тому числі соціальних, знаходить відображення й у сучасній теорії права. Зокрема, виділяються не тільки спеціально-юридичні гарантії прав людини, але й загальні: політичні, соціально-економічні, ідеологічні. Так, серед політичних виділяють: демократичний характер державного режиму, наявність поділу державної влади, активність участі громадськості в адмініструванні та інші. Серед соціально-економічних гарантій вказують: соціальна орієнтованість економіки, її ринковий характер, рівність усіх форм власності, належні умови розвитку підприємництва та інші. Серед ідеологічних гарантій виділяють: визначення людини, її життя і здоров'я, честі й гідності, недоторканності та безпеки найвищими соціальними цінностями; розвиток поваги до права; повсюдне сприйняття фундаментальних правових цінностей та інші [50, с. 469]. Загальні гарантії не забезпечують права людини безпосередньо, але їх реалізація є необхідною передумовою забезпеченості прав людини.

Система адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді складається з певних підсистем які, незалежно від того чи належать вони до судової гілки влади чи ні, тісно взаємодіють між собою. Тому система адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді може бути охарактеризована й у широкому контексті, що передбачає

охоплення нею адміністративно-правових норм, що врегульовують питання діяльності усіх суб'єктів національної правової системи, що має значення для забезпечення недоторканності судді. Наприклад, вимога негайного звільнення судді, якого затримано за підозрою у вчиненні правопорушення (ч. 2 ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») виконується суб'єктами затримання: органами прокуратури або Національної поліції України, якість виконання цього нормативного положення безпосередньо залежить від забезпечення діяльності вказаних органів, важливими складовими якого є не тільки матеріально-технічне, але й інформаційне, організація взаємодії їх з іншими суб'єктами державної влади [123, с. 106, 111]. Тому адміністративно-правове забезпечення діяльності вказаних органів створює передумови й щодо реалізації недоторканності судді.

Реалізація недоторканності судді істотною мірою залежить від діяльності не тільки уповноважених державою суб'єктів, але й інших суб'єктів національної правової системи, насамперед носіїв приватного та громадського інтересу.

Носіями приватного інтересу можуть виступати безпосередньо учасники судової справи, зокрема представники сторін, третіх осіб (ч. 1 ст. 42, ч. 1 ст. 55 Кодексу адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (далі - КАС України) [76]). Активна участь представника у розгляді справи сприяє запобіганню незаконного тиску на суддю з боку іншої сторони чи її представника, в тому числі - шляхом намагань ініціювати правові засоби, передбачені ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (ініціювання відкриття кримінального провадження щодо судді із перспективою його затримання чи арешту, відсторонення судді від здійснення правосуддя, ініціювання проведення щодо судді оперативно-розшукових чи слідчих дій з метою тиску на нього тощо). Так, відповідно ст. 43 Правил адвокатської етики, затверджених Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2019 р. [133], у відносинах адвоката із судом адвокат

зобов'язаний реагувати на порушення закону у передбачених законом формах. Відповідно до ст. 45 зазначених Правил, адвокат має реагувати у передбачених законодавством формах на некоректні дії або вислови інших учасників судового провадження. При цьому, як випливає з Преамбули зазначених Правил, адвокат має діяти на засадах збалансованості забезпечення інтересів клієнта та суспільних інтересів.

Носіями громадського інтересу можуть виступати громадські організації. Відповідно до ч. 1 ст. 107 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», право на звернення зі скаргою щодо дисциплінарного проступку судді має не тільки фізична, але й юридична особа. Юридична особа реалізує зазначене право через адвоката.

Дії громадських організації та громадян, які не є учасниками судового процесу, достатньо часто стають причиною повідомлень від суддів про втручання у їх діяльність. Так, за даними Фундації Democracy Justice Reforms протягом 2016-2017 років з 330 повідомлень про втручання 227 були наслідком дій громадян та громадських об'єднань [246]. У Щорічній доповіді за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні» наводиться інформація про звернення Громадської ради доброчесності до Червонозаводського районного суду м. Харкова із повідомленням, що головуючому судді у конкретній кримінальній справі запропоновано (або отримано) неправомірну винагороду за прийняття визначеного рішення. Крім того, вказується про ключовий характер зміцнення взаємодії судової влади із ЗМІ, підвищення довіри громадськості до судової влади [265, с. 199]. Зростання ролі громадських організацій та громадян, які не є стороною судової справи у забезпеченні належної діяльності судової влади загалом та реалізації недоторканності судді зокрема відповідає загальній тенденції правопорядку у сучасній державі, який все меншою мірою залежить від використання силових ресурсів влади і все більше спирається на правомірну активність суб'єктів правової системи [50, с. 90].

Висновки до розділу 1

Адміністративно-правовому забезпеченню недоторканності судді притаманні усі ознаки системи як об'єкта наукового дослідження: цілісність, примат цілого над частинами; ієрархічність; полісистемність. Елементами системи адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді є позитивно закріплені адміністративно-правові засоби забезпечення недоторканності судді в середині судової системи та поза її межами.

Адміністративно-правове забезпечення недоторканності судді має ґрунтуватись на таких властивостях: цільовий характер, універсальність (яка охоплює собою нормативність та імперативність). Цільовий (функціональний) характер недоторканності судді відображає її спрямованість виключно на створення умов для неупередженості судді у прийнятті рішення. Джерелом універсального характеру недоторканності судді є норми Конституції України, що визначає її вплив на реалізацію усіх інститутів організації та діяльності судової влади, на здійснення правосуддя в усіх формах. Нормативність недоторканності судді означає обов'язковість позитивного закріплення її положень. Імперативність недоторканності судді означає керівний характер її положень щодо реалізації усіх інститутів організації та діяльності судової влади та інститутів здійснення правосуддя.

Адміністративно-правове забезпечення недоторканності судді доцільно розглядати у динаміці (у процедурному аспекті реалізації адміністративно-правових засобів забезпечення недоторканності) та статиці (система норм адміністративного права, якими урегульовано відповідні адміністративно-правові засоби).

Об'єкт адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді визначений нормами Конституції України щодо організації та діяльності судової влади, від реалізації яких безпосередньо залежить недоторканність (іммунітет) судді: заборона впливу на суддю у будь-який спосіб (ч. 2 ст. 126

Конституції України); притягнення особи до юридичної відповідальності за прояв неповаги до суду чи судді (ч. 5 ст. 129 Конституції України); належні умови функціонування і діяльності судді (ч. 1 ст. 130 Конституції України) та інші.

Предметом адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді у вузькому розумінні є вихідні конституційні положення щодо недоторканності (імунітету) судді, закріплені у ч.ч. 3-7 ст. 126 Конституції України: особливий порядок затримання судді або утримування його під вартою чи арештом; неможливість притягнення судді до відповідальності за ухвалені рішення, за окремими винятками; положення щодо безстрокового обіймання посади; конституційна визначеність підстав для звільнення судді.

У широкому розумінні об'єкт та предмет адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді включають в себе також правовідносини, які виникають у зв'язку із реалізацією зазначених та інших норм права.

Зміст адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді зумовлений його призначенням, а також структурою, зв'язками із іншими інститутами організації судової влади та правової системи в цілому та має розглядатись у вимірах правотворчої та правозастосовної діяльності. Призначення вказаного забезпечення відображається у його предметі та об'єкті. Структура адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді визначається засобами та видами адміністративно-правових відносин. Його структурні зв'язки можуть бути як горизонтальними (наприклад правовідносини між Радою суддів України та Вищою радою правосуддя як непідпорядкованими суб'єктами), так і вертикальними (наприклад, правовідносини між головою суду та керівниками відповідних підрозділів апарату суду). Важливим критерієм змісту адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді постають певні пріоритети, що актуалізуються на конкретних етапах розвитку судової влади та спрямовують

правотворчу та правозастосовну діяльність щодо забезпечення недоторканності судді. Такі пріоритети закріплюються у стратегічних документах з питань розвитку судової влади.

Ефективним адміністративно-правовим засобом забезпечення недоторканності судді є діяльність носіїв приватного інтересу та громадського інтересу. Серед перших варто відмітити представників сторін та третіх осіб у судовій справі. Активна участь представника значною мірою зменшує імовірність впливу або тиску на суддю з боку іншої сторони. Правові засоби діяльності представника у таких випадках передбачені нормами чинного законодавства, зокрема - Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правилами адвокатської етики тощо. Носієм громадського інтересу постають громадські організації, що можуть реалізувати своє право на зокрема, звернення зі скаргою щодо дисциплінарного проступку судді через адвоката.

Направлення підозри у вчиненні кримінального правопорушення у паперовому вигляді через канцелярію суду не суперечить змісту недоторканності судді та не порушуватиме гарантій незалежності суддів у разі його здійснення посадовою особою, уповноваженою у межах відповідного кримінального провадження. Перевагами такого порядку є: впорядкування процедури вручення повідомлення про підозру, усунення випадків коли відсутні достовірні відомості щодо його вручення; чіткість адміністративно-правового врегулювання процедури сприятиме єдності практики її застосування; унеможливлення випадків, коли повідомлення вручаються судді без обов'язкового погодження часу вручення, що створює незручності для роботи судді, не сприяє усвідомленню ним власної незалежності та недоторканності, поваги до судової влади.

Перспективним напрямом розвитку адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді є адміністративні процедури гарантування недоторканності судді. Це сприятиме забезпеченню діяльності

судді не тільки як посадової особи, але й у ширшому значенні - як людини із властивими їй правовими почуттями, правовими емоціями та правосвідомістю.

У подальшому дослідженні недоторканності суддів перспективним є функціональний підхід, що передбачає зокрема, врахування її мети. Така мета характеризується об'єктивним та суб'єктивним аспектами. Об'єктивний аспект передбачає реальне здійснення передбачених у актуальному законодавстві положень щодо недоторканності судді. Суб'єктивний аспект виявляється, насамперед, у правосвідомості судді. Гарантії реалізації принципу недоторканності судді варто розглядати як певні напрями адміністративно-правового забезпечення досягнення окресленої мети.

Результати дослідження, які викладені у Розділі 1, відображено у наступних публікаціях автора: [235].

РОЗДІЛ 2. СКЛАДОВІ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ СУДДІ

2.1. Інституційні адміністративно-правові гарантії недоторканості судді

Місце інституційних гарантій недоторканості судді у актуальній системі організації судової влади розкривається через їх співвідношення із елементами такої організації. Вихідними критеріями постають ознаки судової влади, що визначають її місце поряд законодавчою та виконавчою гілками влади, а також принципи судової влади, що визначають її специфіку. Недоторканність судді поряд із незалежністю судової влади визнається одним з провідних чинників адміністративно-правового забезпечення її діяльності [58, с. 26].

Досягнення неупередженості судді є необхідною умовою реалізації специфічних ознак судової влади, таких як незалежність, цільова спрямованість (захист суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів шляхом вирішення конфліктів, судовий контроль та деякі інші) [26, с. 816], а недоторканність судді за своєю сутністю спрямована на досягнення неупередженості, безсторонності та справедливості суду [206]. Співвідношення між неупередженістю судді та інституційними адміністративно-правовими гарантіями недоторканості судді як ціллю та засобами її досягнення дозволяє стверджувати, що реалізація вказаних гарантій, як кожної окремо, так і усіх них у сукупності, є необхідною умовою існування сучасної судової влади. Такий висновок підтверджується поглибленим аналізом значення як окремих гарантій, так і їх сукупності щодо забезпечення сучасної судової влади.

Усвідомлення суддею неможливості притягнення його до юридичної відповідальності за ухвалене судове рішення, за передбаченими винятками (ч. 1 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»), сприяє його незаінтересованості у справі, створює підґрунтя для вирішення справи на засадах справедливості, сумлінності, врахування системи цінностей, що закладена у актуальних правових нормах, сприяє сприйняттю цього рішення суспільством. У підсумку це дозволяє характеризувати судову владу як незалежну за своєю сутністю. При цьому сприйняття конкретного судового рішення суспільством є важливим чинником легітимності судової влади, довіри суспільства до неї [119, с. 26-28]. З огляду на викладене ознаки судової влади варто характеризувати не як сукупність, а як систему із тісними зв'язками між її елементами. Це означає, що кожна окрема гарантія недоторканності судді дістає свою реалізацію у не тільки у будь-якій конкретній ознаці судової влади, але й у всіх них загалом, а також у зв'язках між ними, тобто - у їх системі. При цьому на окрему увагу заслуговує така ознака судової влади, як її ситуаційний характер, що розкривається у її головному призначенні: здійснення правосуддя [119, с. 816; 271, с. 18]. Гарантії недоторканності судді не тільки сприяють якості винесених ним рішень, але й створюють впевненість у його об'єктивності та законності у суспільстві, оскільки виключається вплив протилежної сторони на суддю.

Інституційні адміністративно-правові гарантії недоторканності судді обумовлені вольовим характером судової влади, який полягає у прийнятті судового рішення щодо конкретного випадку, у матеріальному вигляді (документ). Вольовий характер розглядається як загальна ознака судової влади, тобто така, що притаманна й іншим гілкам державної влади, але щодо судової влади характеризується власним змістом. У вказаній гарантіях знаходять свій вираз й інші загальні ознаки судової влади: соціальний характер, структура владовідносин, цілеспрямованість, регулююче й

організаційне призначення, примусовий характер, а також - спеціальні ознаки судочинства [119, с. 21-26; 271, с. 22-24].

Категорія адміністративно-правових гарантій є широкоживаною у адміністративно-правових наукових дослідженнях. Одним з перших досліджень, у якому безпосередньо формується авторське бачення сутності адміністративно-правових гарантій є робота Е.О. Олефіренко, присвячена розвитку організаційного забезпечення діяльності суб'єктів публічної влади у сфері реалізації прав і свободи людини і громадянина. Вчена формує поняття адміністративно-правових гарантій виходячи зі змісту категорії «заходи», а також - з урахуванням загально правового терміну «гарантія». На цій основі адміністративно-правові гарантії визначаються як діяльність уповноважених суб'єктів публічної влади, спрямована на забезпечення прав і свобод людини і громадянина [117, с. 10, 14]. В.В. Мамочка, опрацьовуючи проблематику забезпечення ефективного функціонування органів місцевого самоврядування, наводить дві групи адміністративно-правових гарантій: нормативно-правові (сукупність нормативно-правових актів щодо встановлення правових засобів діяльності місцевого самоврядування) та організаційно-правові (можливості органів місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого значення) [100, с. 16]. Подібні підходи отримали відображення й у сучасних наукових дослідженнях [102, с. 12-13; 214, с. 13].

Узагальнення наукових позицій щодо визначення поняття адміністративно-правових гарантій свідчить про певну динаміку наукового розуміння цього поняття. Зокрема, Е.О. Олефіренко (2006 р.) виходить з розуміння гарантій як діяльності уповноважених суб'єктів. В.В. Мамочка (2010 р.) визначає адміністративно-правові гарантії як: 1) сукупність нормативно-правових актів; 2) можливості уповноважених суб'єктів. Д.І. Сакур (2019 р.) під адміністративно-правовими гарантіями надання безоплатної правової допомоги адвокатами розуміє сукупність умов, засобів,

способів, що забезпечують зазначене благо [214, с. 13]. Кожен з цих підходів розвиває попередній, та дедалі точніше відображає сутність правового явища адміністративно-правових гарантій. Втім, щодо кожного з окреслених підходів можна висунути зауваження.

Так, у сучасній теорії права гарантіями прав людини визначається система засобів та інститутів (як загальних, так і спеціально-юридичних), спрямованих на охорону, захист та сприяння реалізації зазначених прав [50, с. 468]. Таким чином, Е.О. Олефіренко у своєму визначенні не відображає статичного аспекту адміністративно-правових гарантій, визначаючи їх виключно як діяльність. В.В. Мамочка та Д.І. Сакун, в цілому належним чином відображаючи сутність розглядуваної категорії, випускають її системний характер. Отже, щодо адміністративно-правових гарантій вихідним поняттям виступають саме правові засоби, способи та умови які, будучи застосованими, дозволяють забезпечити певний стан суспільних відносин. Перебування їх у «потенційному» стані теж справляє забезпечувальний вплив, що може бути охарактеризований як превентивний.

Адміністративно-правовим гарантіям притаманні ознаки, що відрізняють їх від адміністративно-правових засобів: виражений зв'язок із конкретним правовим інститутом, в межах якого вони існують; динамічний характер. Проявами такого зв'язку можна виділити: цільову спрямованість у межах конкретного правового інституту; обумовленість юридичними фактами у конкретній сфері. [214, с. 13]. Крім того, гарантії відрізняються більш комплексним, системним характером порівняно із правовими засобами.

Інституційні матеріальні адміністративно-правові засоби забезпечення недоторканності судді (неможливість затримання судді або тримання його під вартою чи арештом без згоди Вищої ради правосуддя (абз. 1 ч. 1 ст.49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»); неможливість притягнення судді до юридичної відповідальності за ухвалені рішення (абз. 2

ч. 1 ст.49 зазначеного Закону) та інші) відповідають зазначеним ознакам правових гарантій. Так, неможливість затримання судді або тримання його під вартою чи арештом без згоди Вищої ради правосуддя забезпечується цілим комплексом правових засобів: визначеним у Законі «Про Вищу раду правосуддя», а також - у Регламенті Вищої ради правосуддя, що затверджений рішенням ВРП від 24.01.2017 р. № 52/0/15-17 (далі - Регламент Вищої ради правосуддя) [177] порядком надання відповідної згоди; встановленою у законодавстві відповідальністю за втручання у діяльність судді як суб'єкта здійснення правосуддя та за прояв неповаги до суду тощо. Отже, зазначений правовий засіб носить комплексний характер. Як наведені, так і інші інституційні адміністративно-правові засоби спрямовані на досягнення єдиної мети - забезпечення недоторканності та, у кінцевому підсумку, неупередженості судді під час здійснення правосуддя. Вказані засоби є достатньо специфічними за сферою правовідносин, а також - мають динамічний характер, що виявляється у існуванні правових процедур їх реалізації.

Тому варто виділити наступні інституційні адміністративно-правові гарантії недоторканності судді: неможливість затримання судді або тримання його під вартою чи арештом без згоди Вищої ради правосуддя (абз. 1 ч. 1 ст.49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»); неможливість притягнення судді до юридичної відповідальності за ухвалені рішення (абз. 2 ч. 1 ст.49 зазначеного Закону); неможливість застосування приводу чи примусового доставлення до судді за винятком приводу або доставлення його до суду (ч. 3 ст.49 зазначеного Закону); наявність особливого суб'єкта повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення - лише Генеральний прокурор України або його заступник (ч. 4 ст.49 зазначеного Закону); встановлення вичерпних строків відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності (ч. 5 ст.49 зазначеного Закону); встановлення особливого суб'єкта звернення щодо

отримання дозволу суду на здійснення щодо судді оперативно-розшукових чи слідчих дій - Генеральний прокурор України або його заступник, керівник обласної прокуратури або його заступник (ч. 9 ст.49 зазначеного Закону); встановлення особливих правил юрисдикції розгляду справ щодо обвинувачення, застосування оперативно-розшукових чи слідчих дій, запобіжних заходів стосовно судді (ч. 10 ст.49 зазначеного Закону); визначення особливого суб'єкта відповідальності за шкоду, завдану судом - держава (ч. 11 ст.49 зазначеного Закону). Так, 04.04.2023 р. ВРП прийняла рішення про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням голови Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області Присакара О.Я. [140]. 05.10.2021 р. ВРП прийняла рішення про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням судді Центрально-Міського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області Кузнецова Р.О. про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя. Зокрема, ВРП вирішила звернутися до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному 12 серпня 2021 року до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № ____ за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України, за фактами, повідомленими суддею Центрально-Міського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області Кузнецовим Романом Олександровичем [138]. 09.04.2020 р. ВРП прийняла рішення про надання згоди на утримання судді Турківського районного суду Львівської області Кріля Л.М. під арештом [184]. 14.06.2018 р. ВРП прийняла рішення про задоволення клопотання заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Холодницького Н.І. про продовження строку тимчасового відсторонення судді Каланчацького

районного суду Херсонської області Живцової О.А. від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності [161].

М.С. Булкат, за результатами опрацювання сучасного концепту доктрини судової влади, вказує про комплексний характер цього поняття, обумовлений єдністю чотирьох аспектів її сутності: лінгвістичний, філософсько-правовий, міжгалузевий, теоретико-правовий. Перший відображає змістове навантаження термінів «суд», «влада», «юстиція», «справедливість». Другий поєднує справедливість як першооснову судової влади та рівність і законність як поняття, що відображають особливості національної правової системи, що впливають на зміст справедливості у ній. Міжгалузевий аспект передбачає врахування зв'язку поняття судової влади із політичними та соціальними процесами. Теоретико-правовий аспект зумовлює видовий характер поняття судової влади по відношенню до категорії державної влади. Теоретико-правове визначення судової влади: відносно самостійна, легітимна та універсальна, легальна складова частина державної влади, що має імперативний характер та контрольні повноваження щодо інших складових державної влади, забезпечує регулювання встановленого кола суспільних відносин виходячи з доктринальних положень про правову державу та трьохелементну теорію державної влади у відповідних формах та метода, що ґрунтуються на її відмітних рисах. Виділено три групи принципів судової влади: загальні (взаємодія судової влади з іншими гілками державної влади та суспільством); організаційні; функціональні. До першої групи віднесено: незалежність судової влади, здійснення визначеними суб'єктами, доступність судової влади тощо. При цьому недоторканність судді відноситься вченою до третьої групи принципів [21, с. 20-21, 26, 27, 30-31]. Зазначені результати корелюються із актуальними напрацюваннями щодо організації судових органів, зокрема у контексті ознак та принципів судової влади [271, с. 20-24].

Реалізація загальних принципів судової влади з одного боку, залежить від забезпечення недоторканності судді, а з іншого - сприяє її зміцненню. Наприклад, такий принцип, як незалежність судової влади не міг би бути реалізованим без забезпечення неупередженості судді під час розгляду і вирішення справи. З іншого боку, реалізація таких засад незалежності судової влади, як: непідзвітність, відсутність необхідності отримання згоди чи затвердження під час постановлення рішення [51, с. 61-62] та інших засад сприяє створенню у судді почуття захищеності і дозволяє йому бути дійсно неупередженим у прийнятті рішень.

Реалізація інституційних гарантій недоторканності судді є запорукою забезпечення суб'єктивного права на справедливий суд, справедливості судової влади. Зокрема, від неупередженості судді безпосередньо залежить реалізація таких складових права на справедливий суд, як: самостійність та безсторонність, правильне застосування норм процесуального права судом та створення ним умов для реалізації процесуальних прав учасників судового процесу, змагальність та розумний строк розгляду справи і, у підсумку, доступність суду. Без забезпечення неупередженості судді неможливо досягнення справедливості у природно-правовому розумінні, як при розгляді справи так і у результаті її розгляду.

Недоторканність судді також тісно пов'язана із реалізацією принципу здійснення судової влади визначеними органами (а здійснення правосуддя - виключно судом), оскільки виражає додатковий імунітет, що надається судді як суб'єкту здійснення правосуддя.

Доступність судової влади означає передусім, доступність правосуддя, яке полягає у відповідності організації та діяльності судової влади та суду зокрема, суспільному запиту щодо вирішення юридично значимих справ, а також - відповідає актуальним міжнародним стандартам. Доступність правосуддя передбачає зокрема: доступ до судового рішення (належна мотивація рішення), процесуальні критерії (максимальне спрощення процесу

у кожному конкретному випадку, мінімальний строк розгляду справи [26, с. 215, 217]. Вказані критерії не можуть бути виконані без забезпечення неупередженості судді при застосуванні норм як матеріального, так і процесуального права. З іншого боку, саме характер судових функцій у системі органів влади, необхідність виконувати їх максимально оперативно й якісно постають чинником існування недоторканності судді як елементу його правового статусу.

З огляду на визначене у юридичній літературі призначення правозастосовної діяльності - реалізація норми матеріального права у конкретному випадку [50, с. 369] - вважаємо неможливим належне правозастосування за наявності особистої заінтересованості правозастосувача, оскільки у такому разі особисті інтереси можуть переважати над інтересами закону. Вказане у повній мірі відноситься й до судового правозастосування.

З огляду на викладене реалізація інституційних гарантій недоторканності судді постає необхідною умовою належного здійснення усіх інституційних принципів судової влади. Щодо деяких принципів вказані гарантії є безпосереднім чинником їх реалізації (зокрема принципи незалежності, безсторонності, справедливості, верховенства права, законності).

Інституційні принципи судової влади перебувають у тісній взаємодії із функціональними (наприклад, принцип державної мови судочинства, принцип гласності та відкритості судочинства тощо) та організаційними (принцип єдності судової системи і статусу суддів, принцип територіальності, спеціалізації та інстанційності побудови судової системи тощо) [21, с. 20-21, 26, 27, 30-31; 119, с. 40, 50-51, 56-57].

Недоторканність судді розглядається як одне з вихідних понять адміністративно-правового забезпечення судової влади в Україні. А.А. Іванищук наголошує на проблемному характері сучасного стану

забезпеченості недоторканності судді, а також пропонує розглядати її як окремий правовий інститут у контексті адміністративно-правового забезпечення судової влади. Забезпечення недоторканності суддів визначається пріоритетним завданням розвитку таких сфер адміністративно-правового забезпечення судової влади, як: система правовідносин публічного адміністрування, що складається між суб'єктами суддівського самоврядування та суддями, громадянами; проблеми матеріального забезпечення недоторканності суддів; принципи адміністративно-правового забезпечення судової гілки влади; адміністративно-правовий статус судді як представника судової гілки влади; право суддів на забезпечення недоторканності є складовою публічного суб'єктивного права у сфері забезпечення судової гілки влади як право суддів вимагати від публічної адміністрації здійснення юридичних дій, спрямованих на створення належних умов здійснення судочинства; реалізація кожного конкретного правовідношення публічного адміністрування, що складається між суб'єктами суддівського самоврядування та суддями, громадянами; видання підзаконних нормативно-правових та індивідуальних актів у цій сфері, кожен з яких має сприяти забезпеченню недоторканності суддів; методи адміністративної діяльності щодо забезпечення функціонування судової гілки влади мають сприяти забезпеченню недоторканності суддів, забезпечення недоторканності суддів є окремим напрямом розвитку таких методів [58, с. 6, 12, 15, 17-20].

Науковому підходу А.А. Іванищука не суперечать позиції й інших дослідників з проблематики забезпечення судової влади, як тих, що було проведено раніше, так і наступних. Наприклад, Н.О. Чемодурова, досліджуючи проблематику адміністративно-правових засад реалізації принципу незалежності суддів у сфері адміністративного судочинства, вказує про її особливе місце у системі принципів права та характеризує його як конституційний, міжгалузевий, спеціально-юридичний, що має як

організаційний, так і функціональний характер. Недоторканність суддів визначається однією з гарантій принципу незалежності суддів [248, с. 190-191, 193]. А.В. Шевченко, досліджуючи проблематику адміністративно-правового забезпечення кадрової роботи в судовій системі, важливим історичним етапом його розвитку вказує формування запобіжників політичного впливу на суддів [254, с. 20-21]. Подібні підходи демонструють й інші дослідники в окресленій сфері: С.М. Кічмаренко, А.Л. Борко, Т.В. Галайденко та деяких інших.

Відповідають актуальним положенням адміністративного права щодо предмета та завдання адміністративно-правового регулювання висновки А.А. Іванищука щодо мети адміністративно-правового забезпечення функціонування судової влади: створення належних умов для забезпечення суддями суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів [59, с. 393]. Отже, інституційні адміністративно-правові гарантії недоторканності судді постають невід'ємною частиною адміністративно-правового забезпечення функціонування судової влади.

У юридичній літературі висловлюється наукова позиція, що адміністративно-правове забезпечення судової влади слід розглядати як комплексний інститут адміністративного права з огляду на специфіку: організаційних правовідносин у сфері організації судової влади порівняно із іншими видами адміністративних правовідносин; характеру організаційної діяльності у сфері судової влади - носить виключно підзаконний характер а не законодавчий і не судовий; має не тільки державно-владний, а публічно-владний характер; має єдину мету - забезпечення суб'єктивного права на суд; має специфічну складову - забезпечувальна діяльність Державної судової адміністрації України [59, с. 131-132, 393]. Подібний підхід щодо сутності явища незалежності судової влади відстоює С.М. Кічмаренко, характеризуючи його як міжгалузевий комплексний правовий інститут. При цьому адміністративно-правове забезпечення незалежності судової влади

розглядається як невід'ємна складова цього інституту [73, с. 1]. Такі наукові підходи є перспективними, адже з'ясування інституційної цілісності правового явища постає невід'ємним етапом його дослідження.

У теорії права є усталеною позиція щодо виділення наступних ознак правового інституту: виокремлений предмет регулювання - однорідні суспільні відносини; є складовою частиною галузі права; цілісний характер правового регулювання; наявність специфічних понять, конструкцій, суб'єктного складу учасників правовідносин тощо [229, с. 184-185]. Вказані ознаки доповнюються галузевими доктринальними напрацюваннями. Так, Р.С. Мельник, досліджуючи проблематику концепції системи адміністративного права, слушно зауважує про обумовленість змісту правового інституту оточуючою системою, узгодженість його із її ключовими чинниками. У протилежному випадку теоретична конструкція інституту не зможе стати основою для ефективного правового регулювання [103, с. 370]. Система адміністративного права має складну структуру, що складається з загальної та спеціальної частин. Зокрема, у складі загальної частини виділяють такі інститути, як: адміністративно-правові режими, адміністративні послуги, державна служба, адміністративний примус, адміністративне судочинство та деякі інші. Спеціальна частина адміністративного права присвячується адміністративній деліктології [125, с. 40].

Розвиток будь-якого правового утворення неможливий без визначення його структурних елементів та зв'язків між ними. Визначення ж кожного елемента передбачає можливість відмежування його від інших елементів [244, с. 584]. Тому необхідною умовою розвитку інституту адміністративно-правового забезпечення судової влади є визначення його внутрішньої структури. Одним з елементів такої структури й постають інституційні адміністративно-правові гарантії недоторканності судді.

Правові відносини, що виникають у зв'язку із реалізацією вказаних гарантій мають деякі ознаки однорідності. Так, для усіх них притаманний один і той же об'єкт - забезпечення недоторканності судді. Суб'єкти вказаних відносин теж достатньо чітко визначені у ст. 126 Конституції України та ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів». Водночас, зміст вказаних відносин може істотно відрізнятись з огляду на різноманітність вказаних гарантій.

Розглядувані гарантії, безперечно, становлять невід'ємну частину адміністративного права. Втім, на наш погляд, безпосередньою родовою системою стосовно них постає система адміністративно-правового забезпечення судової влади, оскільки специфіка вказаних гарантій зумовлена специфікою судової влади.

Цілісний характер інституційних адміністративно-правових гарантій недоторканності судді зумовлюється їх єдиною спрямованістю - забезпечення неупередженості судді при здійсненні ним правосуддя. Усі ці гарантії реалізуються у порядку правозастосування. Виняток становить лише діяльність громадських організацій як суб'єктів забезпечення недоторканності судді. Втім, і в цьому випадку лише ініціюється діяльність владних уповноважених суб'єктів.

Інституційним адміністративно-правовим гарантіям недоторканності судді притаманні особливі правові конструкції та суб'єкти реалізації: необхідність отримання специфічної санкції щодо затримання, утримування під вартою або арештом судді - дозволу; специфічний суб'єкт надання такої санкції - Вища рада правосуддя (ч. 1 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»); негайне звільнення судді, якого затримано за підозрою у вчиненні діяння, за яке передбачено кримінальну чи адміністративну відповідальність (ч. 2 ст. 49 вказаного Закону); заборона застосування щодо судді приводу чи примусового доставлення (ч. 3 ст. 49 вказаного Закону) та інші.

З огляду на викладене інституційним адміністративно-правовим гарантіям недоторканності судді не притаманні ознаки правового інституту у повному обсязі, а тому вони не можуть бути охарактеризовані як правовий інститут. Разом із тим, їм притаманна певна цілісність та специфіка, а також взаємний зв'язок. Правовідносини, що виникають у зв'язку із реалізацією вказаних гарантій характеризуються певною однорідністю, зокрема щодо їх об'єкта - забезпечення недоторканності судді. Тому необхідно констатувати комплексний характер вказаних гарантій як окремого правового явища.

Недоторканність судді як організаційно-правова гарантія незалежності судової влади є умовою досягнення неупередженості судді та поваги до нього з боку інших суб'єктів публічної влади, суб'єктів національної правової системи загалом [26, с. 513-514]. Вказані пріоритети характеризують інституційну відокремленість судової влади, притаманні їй напрями розвитку.

Комплексний характер адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді означає його зв'язок із іншими соціальними системами не тільки у межах функціонування судової влади, але й поза її межами. А.А. Іванищук звертає увагу на такі форми діяльності суб'єктів публічного адміністрування у сфері забезпечення незалежності судової гілки влади: видання правових актів (як нормативного, так і індивідуального характеру); надання адміністративних послуг; укладення та виконання адміністративних договорів; вчинення інших дій, які мають юридичні наслідки (реєстрація документів, фіксація перебігу судового засідання та ін.); виконання операцій матеріально-технічного характеру (фінансування судової гілки влади, здійснення її технічного забезпечення, ведення суддівського дос'є тощо). Зокрема, у контексті укладення адміністративних договорів зазначається, що ДСА України упродовж першого півріччя 2013 року було укладено 19 адміністративних договорів на загальну суму майже 70 млн.

грн., в тому числі - адміністративний контракт із Державним підприємством «Судовий будівельно-експертний центр» [58, с. 395-396; 59, с. 264].

Окремим напрямом забезпечення недоторканності судді є надання згоди на затримання судді чи утримання його під вартою чи арештом, клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності. Так, у 2020 (2019) роках до ВРП надійшло 18 (22) клопотань про тимчасове відсторонення та продовження строку тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності від Офісу Генерального прокурора [265, с. 89-90]. Зазначена цифра є значно меншою від відповідних показників у 2018 (2017) роках: 41 (49) подань відповідно [66, с. 18].

До основних функцій прокуратури входить зокрема, функція кримінального переслідування, в межах якої здійснюється: організація і процесуальне керівництво виконанням досудового розслідування; вирішення інших питань, що виникають під час здійснення кримінального провадження відповідно до закону. Так, характеризуючи процесуальну компетенцію органів прокуратури щодо внесення подань за наслідками розслідування кримінальних правопорушень по відношенню до зокрема, суддів В.В. Карпунцов вказує про основний пріоритет у реалізації такої компетенції: забезпечення законності щодо дотримання конституційних гарантій зазначених осіб як учасників відповідних розслідувань. При цьому наголошується на наявності тісного взаємозв'язку у діяльності органів прокуратури та ВРП. Прокурор має дотримуватись спеціальних матеріальних та процедурних вимог для успішного порушення зазначених вище питань стосовно судді: здійснювати процесуальне керівництво у конкретній справі стосовно судді; суворо дотримувати принципу неупередженості; звернутись до ВРП із відповідним поданням [68, с. 21, 22; 69, с. 298-300, 301, 305].

Відповідно до ст. 22 Закону «Про прокуратуру», ч. 1 ст. 214 КПК України інформація про вчинення кримінального правопорушення, в тому числі - суддею може бути отримана прокурором з будь-якого джерела. Таким джерелом може бути як самостійне виявлення відповідних обставин, так і повідомлення про них. Отже, для забезпечення недоторканності судді істотного значення набуває діяльність суб'єктів звернень до органів влади із повідомленнями про кримінальні правопорушення, що імовірно були вчинені конкретними суддями.

Т.М. Ткачова, за результатами адміністративно-правового дослідження організації роботи Міністерства внутрішніх справ України зі зверненнями громадян, доходить висновків про функції таких звернень: засіб захисту від порушень суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів, а також засіб їх реалізації; можливість впливати на діяльність суб'єктів публічної влади; показник стану розвитку громадянського суспільства [237, с. 15]. Попри спливу значного проміжку часу з моменту висловлення цієї позиції у 2014 році вважаємо, що вона зберігає свою актуальність і сьогодні. Так, звертаючись до Президента України щодо недопущення висловлювань, які можуть підірвати незалежність судової влади або довіру суспільства до неї, Рада суддів України вказала про обов'язок посадових осіб демократичної та правової держави уникати зокрема, критики, що може підірвати незалежність судової влади або довіру суспільства до неї, а також - про обов'язок кожної сторони судового процесу доводити свою позицію виключно в рамках правового поля [202]. Попри те, що адресатом зазначеного звернення є посадова особа, вважаємо, що обов'язок доводити свою позицію виключно в рамках правового поля стосується й приватних осіб, а також - громадських організацій як суб'єктів повідомлення уповноважених суб'єктів публічної влади про обставини, що свідчать про вчинення суддями правопорушень. Чинне законодавство передбачає конкретні правові засоби запобігання незаконного впливу на суддю під час здійснення ним правосуддя, якими

необхідно визнати, передусім, заходи юридичної відповідальності, передбачені ст. 185-3 КУпАП та ст. 367 КК України. Зокрема, рішенням Ради суддів України від 04.11.2016 № 74 схвалено Рекомендації щодо притягнення до відповідальності за неповагу до суду [196]. У Щорічній доповіді за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні», опублікованій ВРП вказується про існування чіткої межі між свободою вираження думок, критикою у межах закону з одного боку та неправомірним тиском на суд, неповагу до судової влади - з іншого [265].

Відповідно до п. 1 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Вищого господарського суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 130 Конституції України (справа про фінансове забезпечення діяльності судів) від 11.03.2010 р. № 7-рп/2010 органи виконавчої влади можуть бути суб'єктами організаційного забезпечення діяльності судової влади тільки у випадках, передбачених чинним законодавством [207]. Втім, самостійне значення щодо забезпечення недоторканності суддів має діяльність щодо попередження вчинення зазначених адміністративних та кримінальних правопорушень. Із цією метою можуть вживатись, в тому числі, адміністративно-запобіжні заходи [4, с. 207]. Таким чином, інституційні адміністративно-правові гарантії недоторканності судді можуть бути визначені як у межах судової системи, так і поза її межами.

Визначення місця категорії «інституційні адміністративно-правові гарантії недоторканності судді» у науці адміністративного права зумовлює опрацювання її співвідношення із категоріями родового характеру, насамперед - особиста недоторканність як природне право людини (ст. 29 Конституції України). Характеристика недоторканності судді як додаткової гарантії до загальних конституційних гарантій вказаного права людини з огляду на здійснення ним правосудних функцій [113, с. 8; 119, с. 190] недостатньою мірою відображає міжгалузевий зв'язок категорій

«недоторканність судді» та «право на особисту недоторканність». Зокрема, незрозумілим є питання: чи варто розглядати право на особисту недоторканність як основу недоторканності судді, або ж недоторканність судді є категорією з повністю відокремленим, самостійним змістом? Вирішення цього питання безпосередньо впливає на зміст та обсяг поняття недоторканності судді як об'єкта адміністративно-правового забезпечення. Аналіз чинного законодавства, насамперед - положень ст. 61 Закону «Про Вищу раду правосуддя» про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом свідчить, що отримання такої згоди не виключає розгляду питання слідчим суддею щодо зокрема (але не виключно), затримання судді. Таким чином, зазначені питання розглядаються окремо та без зв'язку один з одним: надання згоди ВРП не означає позитивного вирішення слідчим суддею питання щодо затримання судді. Вказане дає підстави припускати, що законодавець виходить із самостійного характеру змісту недоторканності судді, але це прямо не визначено у чинному законодавстві.

Право суддів створювати та вступати у професійні об'єднання розглядається актуальними міжнародними стандартами щодо ролі судді у забезпеченні суддівської незалежності як окремий випадок права кожної особи на свободу мирних зібрань. Єдиними специфічними вимогами, які мають виконуватись суддями при реалізації права на створення та вступ до професійних об'єднань є: пам'ятати про свої обов'язки та уникати ситуацій, що можуть бути розцінені як несумісні із компетенцією установи, в якій вони працюють або - несумісні із їх обов'язком бути незалежними та безсторонними [281, с. 3].

Не оспорюючи національного законодавчого підходу зауважимо про необхідність розвитку нормативного забезпечення вирішення питання про зняття суддівської недоторканності. По-перше, необхідно уточнити: при вирішенні питання щодо наприклад, арешту судді знімається його

недоторканність у цілому чи надається згода тільки на конкретний випадок. По-друге, необхідно уточнити кваліфікаційні вимоги до осіб, які прийматимуть відповідні рішення (члени ВРП). Зокрема, основною функцією членів ВРП є оцінка обставин подання про наприклад, затримання судді: чи наявні обставини, які свідчать про вчинення суддею відповідного правопорушення. Основним критерієм такого висновку виступає внутрішнє переконання членів ВРП (ч. 3 ст. 58, ст. 59 Закону «Про Вищу раду правосуддя»). Належне формування такого переконання передбачає наявність досвіду роботи на посаді судді. Втім, положення ч. 1 ст. 6 Закону «Про Вищу раду правосуддя» не передбачають наявності такого досвіду серед вимог щодо зайняття посади члена ВРП. До прикладу, відповідно до ч. 5 ст. 108 Закону Республіки Білорусь «Про судоустрій і статус суддів» необхідною умовою припинення повноважень судді є відповідне подання Голови Верховного Суду Республіки Білорусь. У Російській Федерації відповідні питання вирішуються особами, які не тільки мають досвід роботи судді, а безпосередньо працюють на посаді судді. Врахування зазначеного зарубіжного досвіду корисне при вдосконаленні національного законодавства.

Інституційні гарантії недоторканності судді, будучи явищем комплексним, можуть бути ефективними тільки у взаємозв'язку із існуючими адміністративно-правовими інститутами та засобами організації судової влади. Одним з таких засобів постає право судді на оскарження актів уповноважених органів, що впливають на його правовий статус, зокрема - ВРП.

Скарга традиційно розглядається, передусім, як спосіб захисту суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів з боку публічної адміністрації [4, с. 248-249]. Розгляд ВРП скарг на рішення щодо судді, які безпосередньо зачіпають його недоторканність (про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом (ч. 1 ст. 58 Закону «Про Вищу раду

правосуддя»); про тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням його до кримінальної відповідальності (ч. 1 ст. 62 вказаного Закону); про звільнення судді з посади як вид дисциплінарного стягнення (ч. 3 ст. 56 вказаного Закону) тощо) свідчить, що судді достатньо активно використовують скаргу з метою захисту своїх прав. Так, у 2019, 2020, 2021 роках на розгляд ВРП надійшло 96, 89, 53 скарг від суддів на рішення у дисциплінарних справах відповідно [61, с. 14; 62, с. 14]. Відповідні показники за 2017 (2018) роки становили відповідно 71 (162) скарг [65, с. 13; 66, с. 16]. При цьому переважна частина рішень ВРП у подальшому оскаржується до Великої Палати Верховного Суду (далі - ВП ВС) відповідно до ст. 35 Закону «Про Вищу раду правосуддя». Так, у 2019 (2020) роках на розгляд ВП ВС надійшло 66 (54) скарг на рішення ВРП у дисциплінарних справах [10, с. 4; 11, с. 5].

Нормативне врегулювання права судді на оскарження до ВП ВС рішень ВРП щодо притягнення його до дисциплінарної відповідальності є нечітким, характеризується наявністю окремих прогалин, наслідком яких є неможливість чітко визначити об'єкт такого оскарження. Це ускладнює застосування скарги як способу захисту суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів судді. Зокрема, у ч. 1 ст. 35 Закону «Про Вищу раду правосуддя» чітко не зазначається, яке саме рішення ВРП слід вважати об'єктом оскарження: власне рішення ВРП, ухвалене за наслідками розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати ВРП або ж рішення Дисциплінарної палати ВРП? Така постановка проблеми слідує з актуальної судової практики розгляду позовів про скасування рішень ВРП у дисциплінарних справах. Зокрема, у рішеннях Верховного Суду (у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду) від 23.09.2020 р. та від 13.09.2021 р., а також у постанові ВП ВС від 29.08.2019 р., окремій думці від 21 червня 2018 року у справі № 800/320/17 (провадження № 11-364сап18) вказується, що хоча за змістом позову об'єктом оскарження є рішення ВРП як суб'єкта розгляду

скарги на рішення первинних суб'єктів накладення дисциплінарного стягнення, позивач фактично оспорує й рішення первинних суб'єктів накладення дисциплінарного стягнення [116; 148; 149; 172]. Вважаємо, що така позиція висловлена судами з огляду на специфічне завдання судового розгляду: чітко визначити акти суб'єкта владних повноважень, що є предметом оскарження у цих справах. З наукової ж точки зору вона може бути доповнена.

Так, актуальні положення щодо сутності адміністративного оскарження свідчать, що предметом адміністративного оскарження є ті акти, якими порушуються права, свободи, законні інтереси заявника [4, с. 249]. У розглядуваному випадку такими є обидва акти: як рішення первинного суб'єкта притягнення до дисциплінарної відповідальності, так і рішення ВРП - про відмову у задоволенні скарги. Причина цього вбачається у посиленіх гарантіях недоторканності судді: наявність додаткового суб'єкта розгляду скарги судді - ВП ВС. З огляду на викладене, з метою забезпечення однакової практики реалізації норм про об'єкт адміністративного оскарження рішень, що стосуються недоторканності судді необхідно внести зміни до ч. 1 ст. 35 Закону «Про Вищу раду правосуддя», виклавши її у такій редакції: «Рішення Вищої ради правосуддя, її уповноважених органів можуть бути оскаржені до Верховного Суду протягом тридцяти днів з дня їх ухвалення».

Необхідно відмітити про активну законотворчу роботу у напрямку удосконалення організації судової системи, в тому числі - адміністративно-правових гарантій недоторканності судді. Так, у Пропозиціях за результатами ознайомлення із Щорічною доповіддю за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні» від 24.09.2021 р., поданих Інститутом законодавства Верховної Ради України у порядку обговорення зазначеної Доповіді обговорюються такі ініціативи, як: щодо механізму регулювання порядку проведення мирних зібрань біля будівель органів судової влади; наділення ВРП правом законодавчої ініціативи; уточнення

кваліфікаційних вимог членів ВРП та діяльності дисциплінарних інспекторів ВРП та інші [201]. Водночас, окреслені вище питання у зазначених Пропозиціях не отримали уваги. Крім того, мали місце окремі законотворчі ініціативи, спрямовані на вдосконалення правових механізмів формування складу ВРП. Так, 05.12.2019 р. зареєстровано Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про Вищу раду правосуддя» щодо визначення порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя № 2536 [198]. Втім, відповідний Закон України не було прийнято.

2.2. Адміністративні процедури гарантування недоторканності судді

Адміністративні процедури гарантування недоторканності судді базуються на положеннях ч. 2 ст. 19 Конституції України щодо обов'язку органів влади діяти виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, передбачений законодавством (ч. 2 ст. 19 Конституції України). Відповідно до Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р [47] пріоритетами розвитку виконавчої влади визначено: професійність, результативність, ефективність, підзвітність з метою побудови сервісної та цифрової держави, що здатна гарантувати права, свободи та законні інтереси на рівні європейських стандартів. Вказані пріоритети є суголосними із визначеними у Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 - 2023 роки, що затверджена Указом Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021 [193]: розвиток організаційного забезпечення функціонування судової влади; підвищення ефективності роботи Служби судової охорони (п. 4.2.2. вказаної Стратегії); розвиток положень щодо притягнення суддів до дисциплінарної

відповідальності: підстав притягнення до дисциплінарної відповідальності, процедур розгляду скарг щодо неналежної поведінки суддів (п. 4.2.3. вказаної Стратегії). Результатом реалізації цих положень має стати не тільки зміцнення незалежності судової влади, але й зміцнення недоторканності судді.

Правові процедури активно використовуються уповноваженими суб'єктами організації судової влади: ВРП, органами суддівського самоврядування, ДСА України. Так, протягом 2020, 2019, 2018, 2017 років у провадженні ВРП перебувало 341, 450, 436, 330 повідомлень про втручання у діяльність судді; 10489, 9804, 20546, 15625 скарг щодо дисциплінарного проступку судді. Протягом 2020 та 2019 років у провадженні ВРП перебувало 7225 та 7624 звернень суддів відповідно [61, с. 7; 66, с. 7].

Проблематиці адміністративних процедур у сфері діяльності судової влади останнім часом приділяли увагу такі вчені, як: М.М. Пищида (Адміністративно-правове регулювання процедур добору на посаду судді в Україні, 2021 р.) [126]; Д.В. Сущенко (Адміністративні процедури в Україні та країнах Європи, 2019 р.) [225; 226], В.В. Рунова (Адміністративні процедури в діяльності господарських судів України, 2017 р.) [212] та деякі інші. Доктринальні напрацювання щодо природи та сутності адміністративних процедур представлені роботами таких вчених, як: І.В. Криворучко (Принципи здійснення адміністративних процедур органами публічної влади: теоретичні основи визначення та застосування, 2018 р.) [93]; О.І. Миколенко (Місце адміністративного процедурного права в системі юридичних знань та системі права України, 2011 р.) [106]; Г.В. Фоміч (Адміністративні процедури у публічній службі України, 2010 р.) [245]; О.С. Лагода (Адміністративна процедура: теорія і практика застосування, 2007 р.) [97]; Р.С. Алімов (Процедури в адміністративному праві України: теорія і практика, 2002 р.) [9] та деякі інші. Результати цих та інших наукових досліджень свідчать про сформованість теоретико-методологічної бази для

опрацювання проблематики адміністративних процедур гарантування недоторканності судді у доктрині адміністративного права. Водночас відсутні роботи, що безпосередньо присвячені висвітленню цієї проблематики.

У адміністративно-правових наукових дослідженнях зустрічаються різні підходи щодо характеристики специфіки адміністративних процедур у різних сферах суспільної діяльності. Так, одні вчені (М.М. Пицида [126, с. 10], В.В. Рунова [213, с. 19, 189-190], П.В. Горінов [43, с. 200] та деякі інші) зосереджуються на процедурних характеристиках адміністративних процедур, що опрацьовуються ними: послідовність, законність, стадійність, правова форма завершення тощо. Інші (наприклад, Я.В. Тамаря) включають до опису адміністративної процедури й такі характеристики, як предмет правовідносин. Так, Я.В. Тамаря надає системоутворюючого характеру такому критерію класифікації адміністративних послуг, як предмет матеріальних правовідносин, реалізація яких зумовила звернення за отриманням послуги. Крім того, вчена досліджує й інші матеріально-правові відносини, пов'язані із вказаними процедурами, в тому числі - відносини цивільно-правового характеру. Так, обрентовується доцільність прийняття Адміністративно-процедурного кодексу та закріплення у ньому права приватної особи на відшкодування шкоди, завданої суб'єктом публічної адміністрації щодо державної реєстрації речових прав на нерухоме майно. Вважаємо, що такий підхід вченої певною мірою зумовлений специфікою предметної сфери її дослідження (адміністративні процедури з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно) [227, с. 57, 165, 167]. Втім, актуальна доктрина адміністративного процесуального права виділяє адміністративні процесуальні відносини у окрему категорію. Так, одним з поширених визначень адміністративних процесуальних правовідносин є їх розуміння з позиції результату впливу адміністративних процесуальних норм. Таким результатом є реалізація матеріальних правових норм, що

стосуються публічного управління [7, с. 53-55]. Тому попри специфіку предметної сфери дослідження Я.В. Тамарі вважаємо її науковий підхід спірним, таким що має ознаки виходу за межі предмету наукового дослідження. З цих причин вважаємо за доцільне обмежитись характеристикою процедурних ознак адміністративних процедур гарантування недоторканності судді, при цьому враховуючи їх призначення: забезпечення реалізації недоторканності судді як елементу його правового статусу, а також - забезпечення пов'язаних із цим прав, свобод, законних інтересів судді. Характеристика адміністративної процедури забезпечення недоторканності судді має ґрунтуватись на доктринальних напрацюваннях щодо сутності адміністративної процедури, з урахуванням специфіки функціонування судової влади та діяльності із забезпечення недоторканності судді.

Розкриваючи сутність публічного адміністрування системи судоустрою в Україні Л.М. Волкова виділяє такі його напрями, як: узагальнення та формалізація приписів; кадровий; організаційно-правовий; організаційно-забезпечувальний [38, с. 216]. Вказується про такі функції діяльності суб'єктів організації судової влади: забезпечувальна (ДСА України, Національна школа суддів України, апарати судів); юрисдикційна (ВРП, Вища кваліфікаційна комісія суддів України); виконання окремих владних повноважень (органи суддівського самоврядування, Президент України як суб'єкт призначення судді на посаду) [58, с. 15]. Забезпечення недоторканності судді вимагає реалізації усіх зазначених функцій. Так, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 152 Закону «Про судоустрій і статус суддів» до повноважень ДСА України відноситься зокрема, забезпечення належних умов діяльності судів. У межах виконання цього повноваження у 2019 році ДСА України як головний розпорядник коштів державного бюджету досягла запланованої мети та завдань бюджетної програми на 2019 рік, зокрема забезпечення належного розгляду судових справ, створення умов для

безперешкодного здійснення правосуддя. На виконання цих завдань здійснювались: облік чисельності суддів, інших працівників апарату суду; облік кількості приміщень, у яких розташовані суди та судові установи; забезпечення Служби судової охорони, зокрема форменим одягом, зброєю; капітальний ремонт приміщень судів; придбавалось житло для окремих категорій працівників судів та територіальних управлінь ДСА України тощо [64]. Отже, функції суб'єктів організації та забезпечення діяльності судової влади щодо забезпечення недоторканності судді можуть бути систематизовані на основні (притаманні діяльності ВРП) та додаткові (притаманні ДСА, ВККС України, Національній школі суддів України, Раді суддів України та іншим суб'єктам організації судової влади).

Аналіз напрацювань щодо теоретичних засад адміністративної процедури дозволяє зробити висновок про усталений характер її основних ознак. Так, ще О.С. Лагода у 2007 році за результатами теоретичного узагальнення адміністративно-процедурної діяльності дійшов висновку, що адміністративна процедура являє собою визначений законом порядок розгляду та вирішення індивідуальних адміністративних справ суб'єктами виконавчої влади та місцевого самоврядування, що завершується прийняттям акта адміністративного характеру або укладенням адміністративного договору [97, с. 13]. Отже, наголошується на таких ознаках адміністративної процедури, як: нормативність, послідовність (стадійність), визначеність (чітке виокремлення моменту завершення та його оформлення), предметна сфера (індивідуальні адміністративні справи), управлінський характер результатів (адміністративний акт чи адміністративний договір). Про наступне визнання цих ознак доктриною адміністративного права свідчить їх використання у подальших наукових дослідженнях. Так, Д.В. Сущенко за результатами порівняльно-правового дослідження адміністративних процедур в Україні та в країнах Європейського Союзу (2017 р.) формулює авторське визначення адміністративної процедури як складової механізму

публічного управління: нормативно визначена процесуальна діяльність суб'єктів публічної влади, що полягає у здійсненні ними різних видів адміністративних проваджень (контрольно-наглядових, дозвільних, ліцензійних, адміністративно-деліктних та інших) з метою вирішення індивідуальних адміністративних справ, що завершується прийняттям актів адміністративного характеру чи укладенням договорів публічно-правового характеру [225, с. 11].

Аналіз наукових напрацювань з проблематики правових процедур у сфері організації діяльності судової влади свідчить про притаманність загальних ознак адміністративних процедур і правовим процедурам у цих сферах. Так, В.В. Рунова, за результатами опрацювання сутності та особливостей адміністративної процедури у діяльності господарського суду розуміє вказану процедуру як нормативно визначений порядок діяльності суб'єкта, уповноваженого на прийняття управлінського рішення (суд, суддя, інша уповноважена особа). Така діяльність має управлінський або організаційно-розпорядчий характер та здійснюється з метою забезпечення умов відправлення господарського судочинства [212, с. 19, 189-190]. Відмічаючи загалом ґрунтовний та послідовний характер дослідження, здійсненого В.В. Руною, варто звернути увагу на одну з виділених нею ознак адміністративної процедури, що має дискусійний характер. Так, вона виділяє дві цілі здійснення адміністративних процедур у діяльності господарських судів: прийняття конкретного рішення у індивідуально визначеній справі; виконання управлінської функції. При цьому не дається відповідь на питання: чи приймається конкретне рішення за результатом виконання управлінської функції [213, с. 45]? Аналіз наведених вище та інших наукових позицій щодо сутності та ознак адміністративної процедури свідчить про іманентний характер такої ознаки адміністративної процедури, як прийняття конкретного рішення у індивідуально визначеній адміністративній справі за результатом її здійснення. Не оспороюючи

притаманність адміністративній процедурі управлінського характеру зазначимо, що такий характер визначає скоріше її зміст, аніж результат. Результатом же адміністративної процедури завжди є конкретне формально визначене рішення у індивідуальній адміністративній справі. Такий висновок підтверджується й результатами наукових напрацювань з проблематики адміністративних процедур у сфері судової влади.

Так, М.М. Пищида наводить авторське визначення процедури добору на посаду судді як організаційно-розпорядчої діяльності суб'єкта публічної влади у сфері судоустрою, що спрямована на забезпечення прозорого конкурсу на зайняття посади судді. Специфічними ознаками такої процедури наводяться: врегулювання її як на законодавчому, так і на підзаконному рівнях; реалізація такої діяльності виключно в межах повноважень суб'єктів її здійснення; прийняття Указу Президента України про призначення на посаду суддя як специфічний результат процедури; особливі умови призначення на посаду судді; проміжні та остаточне рішення, що приймають за результатами процедури можуть бути оскаржені до суду [126, с. 10]. Ознаками адміністративної процедури правозастосовної діяльності щодо реалізації гарантій незалежності суддів визначено: послідовність (необхідність унормування процедурних дій, що характеризуються як послідовно здійснювані); законність (правозастосовна діяльність суб'єктів застосування гарантій незалежності суддів як організаційна, імперативно-владна має здійснюватись тільки на підставі і у порядку, встановленому правовою нормою); нормативний характер (регламентованість у чинному законодавстві за умови відсутності, або, принаймні, незначного обсягу наявних прогалин і колізій); стадійність (послідовна реалізація декількох стадій за умови, що кожен наступний етап розпочинається на основі результатів попереднього етапу); наявність правової форми завершення адміністративної процедури: переважно правовий акт індивідуального характеру [43, с. 200]. Отже, правовим процедурам у сфері організації

судової влади притаманні загальні ознаки адміністративної процедури, а їх специфіка обумовлена, передусім, специфікою цілей, що досягаються шляхом їх реалізації.

Засади (принципи) адміністративної процедури є усталеною категорією у науці адміністративного процесу. Одним з перших комплексних досліджень у цьому напрямі є робота Р.С. Алімова «Процедури в адміністративному праві України: теорія і практика» (2002 р.). Автор визначає процедуру в адміністративному праві як визначений законом порядок функціонування суб'єктів права щодо реалізації правовідносин та встановлення юридичних фактів [8, с. 9]. Підхід вченого знаходить реалізацію у подальших роботах, серед яких варто виділити дослідження О.І. Миколенка «Місце адміністративного процедурного права в системі юридичних знань та системі права України» (2011 р.). Зокрема, вчений розглядає адміністративну процедуру як вид процедури юридичної та виділяє наступні її ознаки: є нормативно визначеною послідовністю дій; вказані дії поєднані спільною метою; характеризується ієрархічною структурою; динамічний характер; обслуговуючий характер [106, с. 29]. Таке бачення адміністративної процедури простежується й у пізніших роботах галузевого спрямування: Г.Ю. Калашніков «Адміністративні процедури у сфері будівельної діяльності» (2017 р.) [67, с. 171], Ю.В. Єрмаков «Адміністративні процедури у сфері міграції» (2020 р.) [49, с. 11].

А.А. Шарая за результатами комплексного дослідження проблематики принципів адміністративного процедурного права (2020 р.) виділяє дві групи принципів адміністративно-процедурного права: універсальні (властиві усім адміністративним процедурам) та інституційні (притаманні окремим видам адміністративних процедур). До універсальних вчена відносить: законність; принцип рівності суб'єктів адміністративної процедури перед законом; належна мета здійснення повноважень; визначеність та обґрунтованість; неупередженість органу влади; розсудливість та добросовісність; відкритість;

пропорційність; розумний строк та своєчасність; ефективність; презумпція правомірності актів особи; офіційний характер; гарантованість участі особи у адміністративній процедурі; забезпечення ефективних засобів правового захисту. Окремі адміністративні процедури базуються на загальних принципах, принципі верховенства права, а також - інституційних принципах, що відображають їх специфіку [251, с. 23-24]. Цей підхід використано у дослідженні А.М. Школика при побудові висновків щодо: доктринальних засад розуміння адміністративної процедури; засад правового регулювання адміністративних процедур [259, с. 10-12]. Науковий підхід А.А. Шарої корелює й з сучасними навчальними виданнями [4, с. 237-241; 7, с. 28-31]. Зазначені універсальні принципи адміністративного процедурного права повною мірою застосовні й щодо адміністративних процедур гарантування недоторканності судді.

Адміністративні процедури гарантування недоторканності судді можуть носити як заявний, так і втручальний характер. Так, значну роль у забезпеченні недоторканності судді відіграє розгляд звернень.

Відповідно до ч. 1 ст. 107 Закону «Про судоустрій і статус суддів» право на звернення у зв'язку із вчиненням суддею дисциплінарного проступку мають фізичні особи, а також юридичні особи, органи державної влади, органи місцевого самоврядування. Фізичні особи реалізують це право особисто або через адвоката, юридичні особи - через адвоката, а органи публічної влади - через керівника або представника. Юридичною основою розгляду таких звернень виступає конституційний обов'язок уповноважених органів та посадових осіб щодо розгляду зазначених звернень та надання відповіді у встановлений строк (ст. 40 Конституції України).

Адміністративна процедура надання Вищою радою правосуддя згоди на затримання судді (ст.ст. 58-60 Закону «Про Вищу раду правосуддя») носить заявний характер оскільки порушується за зверненням суб'єкта затримання - органу Національної поліції України або прокуратури. Такий же

характер носять інші адміністративні процедури гарантування недоторканності судді, такі як: надання зазначеної згоди щодо утримування судді під вартою чи арештом; відсторонення від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням судді до кримінальної відповідальності та продовження строку такого відсторонення (ст.ст. 62-68 Закону «Про Вищу раду правосуддя»).

Відповідно до ст. 69 Закону «Про Вищу раду правосуддя» рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя в порядку дисциплінарної відповідальності бути оскаржене суддею та скасоване за наслідками розгляду скарги. Така процедура відповідає ознакам втручальної адміністративної процедури, оскільки в її порядку здійснюється виконання обов'язків адміністративно-правового характеру [16, с. 10.]. ВРП виконує свій обов'язок щодо скасування прийнятого рішення. Суддя має право на оскарження рішення про тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя, продовження строку такого відсторонення (ст. 65 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Адміністративні процедури розгляду таких скарг теж варто охарактеризувати як втручальні.

Адміністративні процедури гарантування недоторканності судді є складними, оскільки передбачають прийняття суб'єктом їх здійснення як мінімум двох формально визначених адміністративних актів: у зв'язку із відкриттям провадження у адміністративній справі; та у зв'язку із прийняттям рішення по суті звернення. Так, відповідно до ч. 4 ст. 58 Закону «Про Вищу раду правосуддя» у разі недотримання суб'єктом подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом вимог цієї статті, зокрема щодо змісту, оформлення та суб'єкта подання ВРП приймає рішення про повернення такого подання суб'єкту звернення. В інших випадках ВРП приймає подання до розгляду, про що невідкладно повідомляє суб'єкта подання - Генерального прокурора або його заступника (ч. 2 ст. 59 Закону «Про Вищу раду правосуддя», п. 18.5 Регламенту Вищої

ради правосуддя). Подібний характер можна констатувати й щодо адміністративних процедур: тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності (ст. 63 вказаного Закону, п. 19.1 Регламенту Вищої ради правосуддя); продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності (ст. 64 вказаного Закону, п. 19.19 Регламенту Вищої ради правосуддя) та інші процедури.

Можливо виділити лише одну просту адміністративну процедуру гарантування недоторканності судді: негайного звільнення затриманого судді після встановлення його особи (ч. 2 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). У цій процедурі відсутня не тільки відокремлена стадія відкриття провадження, але й відсутня альтернатива прийняття рішення у разі встановлення особи судді - його обов'язково має бути звільнено.

За кількістю заінтересованих осіб адміністративні процедури гарантування недоторканності судді можуть бути охарактеризовані як одноособові, оскільки заінтересована особа (суб'єкт звернення) тільки одна. Нею є або суддя (при оскарженні рішень щодо себе), або ж уповноважена особа (у випадках звернення до Вищої ради правосуддя у випадках, передбачених ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

За сутністю адміністративні процедури гарантування недоторканності судді варто характеризувати як інспекційні. До таких належать зокрема, процедури: надання ВРП згоди на затримання судді, утримування його під вартою чи арештом (ст. 59 Закону «Про Вищу раду правосуддя»); тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням його до кримінальної відповідальності та продовження строку такого відсторонення (ст. 63 Закону «Про Вищу раду правосуддя»).

Стадіями адміністративної процедури виділяються: 1) підготовка до розгляду справи; 2) розгляд справи та її вирішення; 3) оформлення адміністративного акта та доведення його до відома адресатів та

заінтересованих осіб; 4) стадія перегляду адміністративного акта (факультативна). На стадії підготовки справи до розгляду відбувається ініціація адміністративної процедури шляхом подання заяви (для заявних процедур) або - за ініціативою суб'єкта публічної влади (втручальні процедури). Стадія розгляду справи та вирішення її по суті розпочинається з отримання заяви (для заявних процедур) та завершується у момент коли суб'єкт публічної влади переконаний у наявності в нього усіх необхідних матеріалів для прийняття рішення. Третя стадія завершується оголошенням, врученням адміністративного акта або доведенням його до відома адресата в іншому порядку. Ця стадія є завершальною. Стадія перегляду адміністративного акта завершується оформленням уповноваженим суб'єктом рішення стосовно акта, який переглядався [4, с. 246-249]. Така побудова адміністративної процедури є широко вживаною у доктрині адміністративного права. Окремі вчені не виділяють оформлення адміністративного акта та доведення його до відома адресата як окрему стадію адміністративної процедури, включаючи її до стадії розгляду справи та її вирішення [7, с. 199-203].

Побудова адміністративних процедур гарантування незалежності судді характеризується, загалом, вказаною класичною структурою. Водночас, необхідно констатувати окремі особливості, зумовлені специфікою організації судової влади в цілому. Наприклад, таким суб'єктам публічного адміністрування у сфері судової влади як ВРП, Рада суддів України притаманна колегіальна форма вирішення справ (ч. 1 ст. 34 Закону «Про Вищу раду правосуддя», ч. 2 ст. 133 Закону «Про судоустрій і статус суддів», п.п. 9, 21, 29 Положення про Раду суддів України, затвердженого рішенням З'їзду суддів України від 16.09.2010 р. (далі - Положення про Раду суддів України) [130]). Тільки порядок роботи ДСА України передбачає, переважно, одноособове опрацювання питань, що входять до її компетенції (п.п. 3, 13 п. 9 Положення про Державну судову адміністрацію України).

Окремі адміністративні процедури гарантування недоторканності судді варто характеризувати як юрисдикційні. У роботах, присвячених як загальним положенням такої діяльності, так і - особливостям її здійснення у різних сферах суспільних відносин, головною ознакою адміністративно-юрисдикційної діяльності визначається конфліктний характер адміністративної справи (наявність адміністративного спору). Наприклад, С.В. Коробенко, опрацьовуючи проблематику адміністративно-юрисдикційних проваджень в діяльності митних органів, вказує на два аспекти правового конфлікту як предмету цих проваджень: публічно-правовий спір щодо порушення митних правил чи щодо порушення антикорупційного законодавства; адміністративний делікт у вказаних сферах [88, с. 13, 85; 101, с. 90]. Отже, протягом достатньо тривалого часу розуміння адміністративної діяльності щодо розгляду правових спорів саме як юрисдикційної зберігає свою актуальність та знаходить розвиток у сучасних наукових роботах концептуального рівня. Так, П.В. Вовк, досліджуючи проблематику сутності адміністративної юрисдикції у парадигмі правової держави, підтримує широкий підхід щодо розуміння адміністративної юрисдикції, предметом якої є не тільки справи про адміністративні правопорушення, але й справи спірного характеру, що виникають між громадянином та суб'єктом публічної влади [37, с. 518, 519]. Прикладом юрисдикційних адміністративних проваджень щодо забезпечення недоторканності судді можна навести провадження щодо застосування до судді дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення його з посади (ч. 7 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»; ч. 1 ст. 56 Закону «Про Вищу раду правосуддя»; гл. 17 Регламенту Вищої ради правосуддя).

Забезпечення недоторканності судді у широкому контексті включає до себе не тільки діяльність, що безпосередньо спрямована на це, але й іншу діяльність, здійснення якої сприяє зміцненню недоторканності судді, якою варто визнати забезпечення функціонування судової влади загалом:

спеціальний порядок фінансування судів (п. 1 ч. 2 ст. 146 Закону «Про судоустрій і статус суддів»); законодавчі гарантії належного фінансування судів (п. 2 ч. 2 ст. 146 вказаного Закону); гарантії належного рівня соціального забезпечення суддів (п. 3 ч. 2 ст. 146 вказаного Закону). При цьому, відповідно до розділу 9 вказаного Закону особливості забезпечення суддів зумовлені специфічними положеннями щодо: суддівської винагороди (ст. 135 вказаного Закону); відпустки (ст. 136 вказаного Закону); обчислення стажу роботи (ст. 137 вказаного Закону); положення щодо забезпечення житлових умов судді (ст. 138 вказаного Закону); повного забезпечення судді засобами професійної діяльності (ст. 139 вказаного Закону); державного захисту суддів (ст. 140 вказаного Закону); соціального страхування (ст. 141 вказаного Закону). Відповідно до п. 1 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Вищого господарського суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 130 Конституції України (справа про фінансове забезпечення діяльності судів) від 11.03.2010 р. № 7-рп/2010 [207] фінансування судової влади може здійснюватись виключно за рахунок коштів державного бюджету.

Необхідно погодитись із А.А. Іванищуком, що виділяє такі аспекти незалежності судової влади: політичний, матеріальний, управлінський, організаційний. Провідними суб'єктами адміністративно-правового забезпечення судової гілки влади визначено: ВРП, органи суддівського самоврядування, ВККС України, Національну школу суддів України, Президента України (як суб'єкта призначення судді на посаду), ДСА України [58, с. 26]. Адміністративні процедури здійснення вказаних напрямів, хоча й не спрямовані безпосередньо на гарантування недоторканності судді, але їх належна реалізація сприяє зміцненню недоторканності судді.

Вища рада правосуддя з метою організації своєї діяльності: утворює Дисциплінарні палати (ч. 2 ст. 26 Закону «Про Вищу раду правосуддя»);

утворює інші органи для виконання своїх повноважень (ч. 6 ст. 27 вказаного Закону); з метою забезпечення діяльності ВРП, в тому числі організаційного, функціонує секретаріат ВРП, на чолі якого стоїть керівник (ч.ч. 1, 2 ст. 27 вказаного Закону). З метою організації діяльності ДСА України голова ДСА України: керує її діяльністю, організовує її роботу, визначає функції заступників голови ДСА України (п.п. 1, 2, 3 п. 9 Положення про ДСА України), здійснює інші повноваження, передбачені п. 9 зазначеного Положення; на виконання своїх повноважень видає накази, організовує та контролює їх виконання (п. 11 зазначеного Положення) [271, с. 107-108, 119-120]. Тому складовою системи адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді постають адміністративні процедури, що носять внутрішньо організаційний характер.

У контексті подальшого розвитку системи адміністративних процедур гарантування недоторканності судді заслуговують на окрему увагу окремі законодавчі ініціативи, що мають комплексний вплив на неї. Так, 24.11.2020 р. зареєстровано Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (щодо оптимізації судоустрою) № 4418, яким передбачено передання зокрема, функцій організаційного та фінансового забезпечення функціонування судової влади від ДСА України до ВРП [199]. Така законодавча ініціатива виявляється спірною з огляду на поєднання у компетенції одного органу (ВРП) одночасно функцій: розпорядника бюджетних коштів; органу виконавчої влади у сфері судоустрою; органу суддівського врядування.

Адміністративні процедури забезпечення недоторканності судді можуть бути виділені як у межах правовідносин функціонування судової влади, так і за їх межами, тобто - у сфері діяльності суб'єктів виконавчої влади, правоохоронних органів (зокрема органів прокуратури) та інших суб'єктів національної правової системи. Зокрема, у сфері діяльності виконавчої влади та правоохоронних органів варто виділити адміністративні

процедури, реалізації таких інституційних гарантій недоторканності судді, як: негайне звільнення судді, затриманого за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, після встановлення його особи (ч. 2 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»); адміністративні процедури забезпечення діяльності правоохоронних органів (прокуратури). При цьому важливим є й організаційне забезпечення діяльності органів виконавчої влади та правоохоронних органів. Так, М.В. Мельничук досліджуючи адміністративно-правові засади управлінської діяльності керівників органів виконавчої влади формулює систематизацію керівників за комплексним критерієм (обсяг владних повноважень, місце і природа посади в системі службової ієрархії): керівник; заступник керівника; службовців-суб'єктів виконання організаційно-розпорядчих функцій на підставі спеціальних повноважень [104, с. 9-10]. Попри сплив значного проміжку часу з моменту висловлення цієї позиції у 2009 році, вона продовжує залишатись актуальною. Це свідчить про існування різних напрямів діяльності, спрямованої на організацію роботи органу виконавчої влади. Вважаємо, що такі напрями повністю актуальні й для інших суб'єктів, діяльність яких має безпосереднє відношення до забезпечення недоторканності судді, зокрема органів Національної поліції, прокуратури.

У контексті діяльності виконавчої влади основним способом забезпечення законності у державному управлінні є здійснення контролю [5, с. 254]. Попри висловлення цієї позиції ще у 2010 році вона продовжує залишатись актуальною і для сучасного публічного адміністрування. При цьому одним з основних принципів правопорядку сучасної України є принцип верховенства права, відповідно до якого усі суб'єкти публічної адміністрації визнають право як найвищу соціальну цінність та засіб забезпечення суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів, а також інтересів суспільства [4, с. 36-38]. Тому адміністративні процедури, в

порядку яких здійснюється контроль за належним здійсненням публічного адміністрування щодо забезпечення недоторканності судді постають невід'ємним елементом системи адміністративних процедур гарантування недоторканності судді.

У сфері організації судової влади контрольні (наглядові) функції притаманні діяльності: ВРП, ДСА України, органів суддівського самоврядування. Так, ВРП: забезпечує здійснення дисциплінарного провадження щодо судді (п. 3 ч. 1 ст. 3 Закону «Про Вищу раду правосуддя», гл. 12 Регламенту Вищої ради правосуддя); здійснює розгляд скарг на рішення уповноважених органів щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності (п. 5 ч. 1 ст. 3 Закону «Про Вищу раду правосуддя»; гл. 13 Регламенту Вищої ради правосуддя). Державна судова адміністрація України здійснює контроль щодо: стану здійснення діловодства у судах; роботи Служби державної судової охорони (п.п. 6, 14 ч. 1 ст. 152 Закону «Про судоустрій і статус суддів»; п.п. 8 п. 5 Положення про Державну судову адміністрацію України). Рада суддів України здійснює контроль щодо організації діяльності судів, для чого заслуховуються визначені посадові особи ДСА України; контроль за додержанням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів (п.п. 3, 6 ч. 8 ст. 133 Закону «Про судоустрій і статус суддів»; п.п. 7 п. 6 Положення про Раду суддів України).

Значна частина контрольних функцій зосереджена у діяльності голів судів та керівників апарату суду. Так, голова місцевого суду контролює ефективність діяльності апарату суду (п. 3 ч. 1 ст. 24 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Керівник апарату суду несе персональну відповідальність за організаційне забезпечення суду та суддів (ч. 3 ст. 155 вказаного Закону) та здійснює контроль за: виконанням запланованих заходів (пп. 4 п. 14 Типового положення про апарат суду, затвердженого наказом ДСА України від 08.02.2019 р. № 131 [178]); дотриманням працівниками апарату суду нормативно-правових документів, що регламентують роботу суду (пп. 12 п.

14 вказаного Положення); дотримання ними виконавської та службової дисципліни (пп. 16 п. 14 вказаного Положення) тощо.

Окремі з зазначених напрямів контрольної діяльності безпосередньо впливають на забезпечення недоторканності судді. Зокрема, такими є: забезпечення здійснення дисциплінарного провадження щодо судді; розгляд скарг на рішення уповноважених органів щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Інші стосуються напрямів, що сприяють зміцненню недоторканності судді. Так наприклад, організація діловодства розглядається як невід'ємна умова створення належних умов роботи у суді, сприяє доступності правосуддя та поваги до суду [72, с. 224]. Служба державної судової охорони має на меті забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах (ч. 1 ст. 161 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Отже, вона забезпечує таку важливу складову недоторканності судді, як передусім, особиста недоторканність.

Надання характеристики теоретичних засад адміністративних процедур гарантування недоторканності судді уможлиблює виокремлення деяких перспективних напрямів їх розвитку. Так, принцип гарантованості участі особи у адміністративній процедурі пов'язується із правом особи бути вислуханою суб'єктом провадження, надати свої зауваження та заперечення до прийняття рішення, що може мати негативні наслідки щодо її прав або інтересів. Зазначений принцип відноситься до універсальних принципів адміністративно-процедурного права [252, с. 200, 202]. Адміністративні акти, що приймаються у результаті реалізації адміністративних процедур гарантування недоторканності судді безпосередньо впливають на реалізацію недоторканності конкретних суддів, тому зазначений принцип має бути універсальним для всіх вказаних адміністративних процедур. Водночас, аналіз чинного законодавства щодо цих процедур свідчить, що далеко не за всіма процедурами закріплено обов'язок щодо повідомлення судді про дату, час та місце розгляду своєї справи. Вказане стосується таких процедур, як:

розгляду подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом (ст. 59 Закону «Про Вищу раду правосуддя»; п. 12.21 Регламенту Вищої ради правосуддя); вирішення питання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності (ст. 64 вказаного Закону; п. 19.19 вказаного Регламенту); вирішення питання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя в порядку дисциплінарної відповідальності (ст. 68 вказаного Закону; п. 20.10 вказаного Регламенту); вирішення питання про внесення до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя має розглядати із повідомленням судді, але фактично розглядається без такого (ст. 73 вказаного Закону; п. 23.1 вказаного Регламенту). Аналіз практики реалізації відповідних адміністративних процедур свідчить, що фактично судді повідомляються [183; 187], за винятком проваджень, передбачених ст. 73 Закону «Про Вищу раду правосуддя» [137; 141]. Таким чином, з метою законодавчого закріплення принципу гарантованості участі судді у адміністративній процедурі, результати якої можуть безпосередньо вплинути на його недоторканності необхідно закріпити обов'язок повідомлення судді про дату, час та місце розгляду справи під час здійснення зазначених проваджень.

Розгляд питання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом здійснюється без виклику судді, за винятком випадків, коли ВРП прийде до висновку про необхідність надання суддею пояснень. При цьому Генеральний прокурор або його заступник повідомляються про дату, час, місце розгляду питання (ч. 2 ст. 59 Закону «Про Вищу раду правосуддя»).

Консультативна рада європейських суддів констатує: у діалозі з іншими гілками державної влади та народом загалом судді мають самостійно брати на себе відповідальність захищати свою незалежність [280, р. 12]. Отже, право знати дату, час, місце розгляду своєї справи, ознайомлюватись з матеріалами справи, викладати свої зауваження та заперечення слід розглядати як необхідні інструменти для здійснення ефективного захисту суддею своєї незалежності.

Рада Європи вказує про право бути вислуханим як принцип адміністративної процедури правовідносин між особою та публічною адміністрацією. Таке право передбачає надання особі можливості бути вислуханою в ході адміністративної процедури, надати факти та аргументи та, у разі прийнятності, надати докази [4, с. 240].

Вважаємо, що чинні положення ст. 59 Закону «Про Вищу раду правосуддя» не повною мірою відповідають зазначеним стандартам, а тому мають бути доповнені. Тому, з метою надання судді можливостей ефективно захищати свою незалежність у відповідності із міжнародними стандартами та актуальною міжнародною практикою у провадженні щодо надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом доцільно викласти частину 2 статті 59 Закону «Про Вищу раду правосуддя» у такій редакції: «Розгляд подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом здійснюється Вищою радою правосуддя із повідомленням судді про дату, час та місце розгляду. Суддя має право знайомитись із матеріалами справи, надавати свої заперечення та зауваження. Повідомлення про дату, час і місце розгляду відповідного клопотання направляється Генеральному прокурору або його заступнику невідкладно.».

Питання розвитку категорії «адміністративна процедура» у адміністративному процесуальному праві стали предметом Проекту Закону України «Про адміністративну процедуру» від 14.05.2020 р. № 3475. Одним

з принципів зовнішньо управлінської адміністративної процедури визначається: гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні, гарантування ефективних засобів правового захисту. Втім, відповідно до Пояснювальної записки від 14.05.2020 р. зазначений проект не стосується адміністративних правовідносин, що виникають у сфері організації судової влади [200]. Це справедливо й для чинного Закону України «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022 р. № 2073-IX [135].

2.3. Місце адміністративних юрисдикційних гарантій у системі адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді

Поняття адміністративної юрисдикції та адміністративної юрисдикційної діяльності не є усталеними у доктрині адміністративного права. Зокрема, спірною продовжує залишатись сфера адміністративної юрисдикції, зокрема - чи охоплюються нею справи щодо: оскарження актів суб'єктів публічної влади; притягнення до дисциплінарної відповідальності; реалізації інших повноважень щодо вирішення адміністративних спорів? Крім того, зустрічаються різні підходи вчених й щодо призначення адміністративної юрисдикції: виключно захист суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів [83, с. 104-106]; не тільки захист, а й відновлення вказаних прав [37, с. 518].

Останніми роками категорія адміністративної юрисдикційної діяльності отримала значну увагу у дослідженнях спеціального спрямування. Зокрема, варто вказати про адміністративну юрисдикційну діяльність: Служби безпеки України (Благодарний А.М., 2019 р.) [14]; поліції щодо забезпечення публічного порядку і безпеки в аеропортах (2019 р.) [85]; суду у справах про порушення митних правил (Бурбика М.М., Рєзнік О.М., Чернобай О.І., 2016 р.) [23] тощо. Так, формуючи дефініцію адміністративного юрисдикційного провадження в діяльності митних органів

С.В. Коробенко приєднується до позиції щодо визначення такої його ознаки, як зокрема: спрямованість на розгляд адміністративних справ спірного характеру. Висновки вченого спираються на результати ґрунтовного аналізу напрацювань щодо сутності адміністративної юрисдикційної діяльності, аналізує різні наукові підходи як щодо власне сутності адміністративної юрисдикційної діяльності, так і щодо родової категорії - адміністративного процесу [89, с. 44-51]. Наукові результати С.В. Коробенка варто вважати обґрунтованими, вони розкривають сучасне поширене сприйняття адміністративної юрисдикційної діяльності як такої, що спрямована на забезпечення здійснення функцій правової держави, в тому числі охоронної функції.

П.В. Вовк, аналізуючи місце та значення адміністративної юрисдикції у сучасній парадигмі адміністративного права визначає її як компетенцію уповноважених владних суб'єктів щодо: розгляду та вирішення індивідуальних адміністративних справ; притягнення до адміністративної відповідальності; прийняття рішень щодо інших випадків виникнення адміністративного спору. Така компетенція здійснюється з метою: відправлення адміністративного судочинства, захисту суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів, забезпечення здійснення функцій правової держави [37, с. 519].

Подібну позицію займає й авторський колектив навчального посібника «Адміністративне процесуальне право» за загальною редакцією Т.П. Мінки (2016 р.). Так, визначальною ознакою адміністративної юрисдикції вказується її конфліктний характер, що є основою концепції юрисдикційного адміністративного процесу як діяльності уповноважених суб'єктів (органів адміністративної юрисдикції) щодо розгляду та вирішення індивідуальних адміністративних справ. Адміністративний процес охоплює діяльність: адміністративних судів щодо здійснення правосуддя у адміністративних справах; суб'єктів публічної адміністрації - щодо розгляду і вирішення

індивідуально визначених адміністративних справ. При цьому місце адміністративної юрисдикційної компетенції серед адміністративного процесу залишається невизначеним з огляду на складності термінологічного характеру. Проводиться лише розмежування процедур у адміністративному праві залежно від їх характеру: публічно-обслуговуючий, публічно-судовий, адміністративно-юрисдикційний. Фактично до адміністративних юрисдикційних прирівнюються адміністративні деліктні провадження: у справах про адміністративні правопорушення; деліктні провадження щодо адміністративних (кримінальних) проступків (деліктів). При цьому серед адміністративних деліктних процедур окремо виділяються процедури щодо: оскарження актів суб'єктів публічної адміністрації, якими порушуються суб'єктивні права, свободи, законні інтереси (як скарги громадян, так і скарги підпорядкованих суб'єктів); дисциплінарні процедури [7, с. 13, 19, 20, 23, 38, 39, 197]. Таким чином, як П.В. Вовк, так і авторський колектив зазначеного посібника виходить з широкого погляду на сутність адміністративної юрисдикції, визначаючи її вихідним критерієм спірний характер адміністративної справи. Предметом же відповідних справ визначається не тільки притягнення до адміністративної відповідальності, але й: вирішення скарг, застосування дисциплінарної відповідальності та інші категорії адміністративних спорів.

С. Комісаров демонструє інший підхід до визначення сутності адміністративно-юрисдикційної діяльності. Не заперечуючи її спірного характеру, він вичерпно визначає її сфери: розгляд справ про адміністративні правопорушення; виконання рішень про накладення адміністративних стягнень; застосування заходів адміністративного попередження та адміністративного припинення адміністративних правопорушень. Крім того, вчений стверджує про неможливість віднесення деяких спірних проваджень, що виникають з публічних відносин до адміністративних юрисдикційних проваджень. Така позиція обґрунтовується наступним. По-перше, чітким

окресленням кола правовідносин, з яких можуть виникати справи адміністративної юрисдикції: адміністративні правопорушення та застосування адміністративних стягнень. По-друге, чіткістю та вичерпністю визначення у законодавстві: суб'єктів відповідних проваджень та їх права й обов'язки, порядок здійснення цих проваджень, вимоги до процесуальних документів, заходи процесуального примусу, що можуть застосовуватись за результатами здійснення цих проваджень. По-третє, формальною визначеністю акта, що приймається у результаті здійснення вказаних проваджень. По-четверте, твердженням про домінуючий характер вузького розуміння адміністративної юрисдикції в теорії адміністративного права [57; 83, с. 104-106]. Отже, за межами адміністративної юрисдикції опиняються провадження: за скаргами громадян та підпорядкованих суб'єктів; дисциплінарні провадження. Крім того, перелік випадків адміністративної юрисдикційної діяльності стає вичерпним.

Науковий підхід С. Комісарова не позбавлений позитивних рис, однією з яких є визначеність застосованих понять. Втім, його підхід видається загальною спірним з огляду на наступне. По-перше, з моменту висловлення наукових висновків В.Л. Зьолки, на які посилається С. Комісаров пройшов значний проміжок часу, протягом якого сама парадигма адміністративного права зазнала докорінних змін, переорієнтувавшись на сервісну концепцію діяльності держави. За таких обставин варто повністю погодитись із П.В. Вовком, що у сучасній парадигмі правової держави необхідно забезпечувати не тільки захист суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів, але й їх відновлення [37, с. 518]. По-друге, необхідно повністю погодитись із позицією, висловлювану ще В.Б. Аверяновим і на яку слушно посилається П.В. Вовк: адміністративне оскарження є невід'ємною складовою адміністративної юстиції [1, с. 193-195; 37, с. 518]. По-третє, у разі прийняття позиції С. Комісарова постає питання про місце адміністративного оскарження, а також дисциплінарних проваджень у

системі адміністративного процесу, адже вони не можуть бути віднесені ані до управлінських, ані до судових проваджень. Тому маємо сприйняти позицію широкого тлумачення адміністративної юрисдикції, що передбачає охоплення нею вказаних проваджень, а також - відкритий характер переліку адміністративних спорів, які можуть вирішуватись через здійснення адміністративних юрисдикційних проваджень. При цьому необхідно зауважити, що С. Комісаров, попри принципово інший підхід до визначення предмету адміністративної юрисдикції (фактично, вузьке її розуміння) та деяких інших важливих її ознак, не тільки підтримує висновок щодо спірного характеру справ адміністративної юрисдикції, але й вказує про наявність в неї вираженої охоронної функції, що стосується: суб'єктивних прав, свобод і законних інтересів, конституційного ладу, виховання належного рівня правосвідомості у громадян [83, с. 105-106].

Отже, з робіт наведеного та інших вчених можна виокремити наступні ознаки адміністративно-юрисдикційної діяльності: спірний характер справ адміністративної юрисдикції; відкритий перелік справ адміністративної юрисдикції; владний характер рішень органу адміністративної юрисдикції. Спірний характер справ адміністративної юрисдикції означає наявність адміністративно-правового конфлікту, який підлягає вирішенню. Вирішення конфлікту передбачає надання суб'єктом владних повноважень самостійної правової оцінки поведінці сторони спору. Самостійність такої оцінки відображає компетенцію органу адміністративно-юрисдикційної діяльності у конкретному випадку [7, с. 37]. Відкритий перелік справ адміністративної юрисдикції означає охоплення нею не тільки справ про притягнення до адміністративної відповідальності, але й інших категорій адміністративних справ, що мають спірний характер: розгляд скарг, здійснення дисциплінарних проваджень тощо [37, с. 519]. Владний характер рішень органу адміністративної юрисдикції означає застосування ним правової санкції [3, с. 506; 89, с. 47]. Вказані ознаки враховуються при проведенні

сучасних наукових досліджень [89, с. 44-51; 215; 220, с. 184], а отже можуть вважатись сприйнятими сучасною правовою доктриною.

Відповідно до ч. 1 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» дисциплінарний проступок та вчинення злочину визначено як вичерпні види підстав юридичної відповідальності судді за ухвалене ним рішення. Тому застосування дисциплінарної відповідальності щодо судді виходить за межі його недоторканності. Виняток стосується лише застосування до судді такого виду дисциплінарної відповідальності, як подання про звільнення судді з посади, оскільки наслідком такого подання є тимчасове відсторонення його від здійснення правосуддя - до ухвалення ВРП рішення щодо його звільнення з посади (ст. 115 Закону «Про судоустрій і статус суддів», ст.ст. 42-50 Закону «Про Вищу раду правосуддя», п. 19.1 Регламенту Вищої ради правосуддя). Тому з усіх видів адміністративних процедур щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності безпосередній інтерес для подальшого дослідження представляє лише процедура застосування саме цього виду дисциплінарної відповідальності.

Під дисциплінарною відповідальністю суддів розуміють вид юридичної відповідальності, що виявляється у накладенні на суддю дисциплінарних стягнень у зв'язку із порушенням ним законодавства, в тому числі - Кодексу суддівської етики [26, с. 171]. Сьогодні є напрацьованою значна практика притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності загалом та із застосуванням зазначеного виду дисциплінарних стягнень - зокрема. Більше того, у 2020 році спостерігається істотне зменшення кількості суддів, до яких застосовується такий вид дисциплінарної відповідальності, як подання про звільнення судді з посади (53 судді у 2019 році та 14 суддів - у 2020 році) [61, с. 29].

Специфіка дисциплінарної відповідальності судді визначається: сферою, в якій діє суддя; особливим статусом судді як суб'єкта дисциплінарної відповідальності. Дисциплінарна відповідальність судді

спрямована на забезпечення належного виконання суддями своїх обов'язків, забезпечення таким чином права на суд. Дисциплінарне провадження виступає єдиною формою, у якій вирішується питання про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Дисциплінарне провадження визначається як процедура розгляду уповноваженим органом звернення, що містить дані про порушення суддею: вимог, зумовлених його статусом; його посадових обов'язків; присяги судді. При цьому іманентними особливостями дисциплінарного провадження необхідно вважати: конфіденційний (на початковому етапі) розгляд дисциплінарної скарги; право судді на незалежний перегляд рішення у дисциплінарній справі; особливий порядок формування колегії осіб, що прийматимуть рішення по суті у дисциплінарній справі; доступність звернення щодо порушення дисциплінарного провадження для кожної людини [119, с. 190-193].

Сутністю дисциплінарної відповідальності є обов'язок правопорушника надати звіт щодо власних неправомірних вчинків і, одночасно - правомочність уповноваженого суб'єкта вимагати такий звіт, примушувати до виконання своїх обов'язків [7, с. 212]. З іншого боку, однією з засад незалежності судді є положення ч. 3 ст. 48 Закону «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якого суддя не зобов'язаний надавати пояснень по суті справ, які перебувають у його провадженні. Суддя не зобов'язаний давати пояснення і щодо вже розглянутих справ [119, с. 54]. З огляду на викладене рішення, що приймаються суддею по суті справи не можуть бути безпосередньою підставою дисциплінарної відповідальності судді. Підстави дисциплінарної відповідальності судді можуть складати, відповідно до ч. 1 ст. Закону «Про судоустрій і статус суддів» лише окремі акти процесуального характеру, або невиконання суддею обов'язків, що пов'язані із його статусом. При цьому застосування дисциплінарної відповідальності у виді подання про звільнення судді з посади може мати місце лише у визначених у ч. 8 ст. Закону «Про судоустрій і статус суддів» випадках: 1)

істотність дисциплінарного проступку, грубість або систематичність нехтування обов'язками за умови якщо вказане є несумісним із статусом судді або виявляє невідповідність судді займаній посаді; 2) порушення обов'язку щодо підтвердження законності джерела походження майна.

Одним з проблемних аспектів дисциплінарної відповідальності суддів виступають її підстави, що недостатньою мірою конкретизовані у законодавстві. На це вказувала ще А.В. Шевченко у 2013 році, виділяючи такі конструкції, як: «грубість» порушення правил суддівської етики; факт підриву конкретним порушенням авторитету правосуддя [255, с. 11-12]. У зв'язку із цим необхідно зауважити, що у чинній редакції ч.ч. 8, 9 ст. 109 Закону «Про судоустрій і статус суддів» для визначення підстав притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у виді подання про звільнення його з посади застосовано оціночні слова та вирази: «порочить звання судді», «підриває авторитет правосуддя», «... у питаннях моралі», «інше грубе порушення закону». 21.05.21 р. зареєстровано проект Закону України № 5533 «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та до деяких інших законодавчих актів України щодо звільнення судді з посади та відшкодування шкоди, завданої фізичній особі внаслідок ухвалення суддею рішення з недотриманням положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод», яким пропонується внести зміни до чинного законодавства з метою уточнення підстав притягнення судді до дисциплінарної відповідальності [154]. Залишаючи відкритим питання щодо можливості та доцільності чіткого окреслення підстав дисциплінарної відповідальності судді зазначимо про необхідність застосування ВРП окреслених оціночних понять та можливість виходу за межі оцінки як суддею, так і Дисциплінарною палатою ВРП обставин, що стали предметом розгляду.

Процедура здійснення дисциплінарного провадження щодо судді характеризується певною специфікою оскільки стадії ініціації (відкриття)

дисциплінарного провадження передуює стадія перевірки даних щодо наявності фактичних підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Таку точку зору відстоює А.В. Шевченко на підставі проведеного у 2013 році дослідження проблем реалізації дисциплінарної відповідальності суддів [255, с. 13]. Аналіз актуальних положень щодо процедури дисциплінарного провадження відносно судді (гл. 4 р. 2 Закону «Про Вищу раду правосуддя») свідчить про, в цілому, збереження актуальності такого стадійного поділу, за єдиним винятком. Так, до зазначених стадій необхідно додати ще дві: оскарження рішення Дисциплінарної палати до ВРП (ч. 1 ст. 51 зазначеного Закону); оскарження рішення ВРП, ухвалене за результатами наведеної скарги, до суду (ч.ч. 1, 2 ст. 52 зазначеного Закону).

Оцінюючи систему гарантій недоторканності судді від прийняття незаконного та/чи необґрунтованого рішення суб'єктами накладення дисциплінарного стягнення, необхідно констатувати, що вона загалом відповідає актуальним міжнародним стандартам зазначених гарантій. Зокрема, Венеціанська комісія вказала про необхідність надання судді можливості оскаржити рішення органу накладення дисциплінарної відповідальності, зокрема до суду [274, р. 40]. Так, судді надається можливість оскаржити не тільки рішення власне органу накладення дисциплінарного стягнення - Дисциплінарної палати ВРП (ч.1 ст. 51 Закону «Про Вищу раду правосуддя»), але й - рішення самої ВРП, ухвалене за результатами розгляду вказаної скарги. Таке рішення ВРП може бути оскаржене до Верховного Суду, причому - тільки з конкретних підстав (ч. 1 ст. 35, ч. 1 ст. 52 вказаного Закону). Окреслена послідовність відображає адміністративну форму захисту прав судді. Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 266 КАС України у порядку адміністративного судочинства розглядаються адміністративні справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності зокрема, Вищої ради правосуддя. Вказане є судовою формою захисту прав судді.

Необхідно погодитись із твердженням щодо права кожної приватної особи оцінювати діяльність суб'єкта публічної влади з позиції її законності та результативності, у контексті статті 40 Конституції України. Право судді на звернення зі скаргою варто розглядати як елемент права людини на оскарження актів суб'єктів публічної влади, що закріплене у ст. 40 Конституції України, прояв його загально-правового статусу. Зазначене право є невід'ємним елементом конституційно-правового статусу особи, оскільки забезпечує їй захист від сваволі органів державної влади [7, с. 183, 186]. З іншого боку, оскільки недоторканність судді має додатковий характер до його загального статусу як людини [119, с. 190; 113, с. 8], то вважаємо, що право судді на оскарження актів суб'єктів владних повноважень у сфері судоустрою має додатковий характер до загального права на оскарження актів суб'єктів публічної влади, передбаченого у ст. 40 Конституції України та ґрунтується на його спеціальному правовому статусі [50, с. 313]. Тому право судді оскаржити прийняті суб'єктом публічної влади у сфері судоустрою рішення необхідно розглядати як невід'ємний елемент статусу судді. З іншого боку, на відміну від права приватної особи на звернення до органів публічної влади, що має зокрема, абсолютний характер вказане право судді характеризується цільовою спрямованістю. Воно не може бути використане у особистих цілях, його реалізація має бути спрямована на забезпечення недоторканності судді як суб'єкта здійснення правосуддя.

Юрисдикційний характер мають провадження щодо оскарження рішень: 1) Дисциплінарної палати ВРП - про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у виді подання про звільнення його з посади (ст. 111 Закону «Про судоустрій і статус суддів», ч. 1 ст. 35, ч.ч. 1, 5 ст. 51 Закону «Про Вищу раду правосуддя», гл. 13 Регламенту Вищої ради правосуддя); 2) ВРП - про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у виді подання про звільнення його з посади (ст. 111 Закону «Про судоустрій і статус суддів», ч. 1 ст. 35, ч.ч. 1, 2 ст. 52 Закону «Про

Вищу раду правосуддя»); 3) ВРП - про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя чи рішення про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності (ст. 111 Закону «Про судоустрій і статус суддів», ч. 1 ст. 35, ч. 1 ст. 65 Закону «Про Вищу раду правосуддя», гл. 19 Регламенту Вищої ради правосуддя); 4) про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя в порядку дисциплінарної відповідальності (ст. 69 Закону «Про Вищу раду правосуддя»).

Так, Друга дисциплінарна палата ВРП ухвалила рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді Орджонікідзевського районного суду міста Харкова Матвієвської Г.В. у зв'язку із наявністю в її актах ознак умислу або грубої (очевидної) недбалості, а отже - вчинення нею дисциплінарного порушення, передбаченого п. 4 ч. 1 ст. 106 Закону «Про судоустрій і статус суддів». Фактичними підставами такого рішення стали істотні процесуальні порушення, допущені суддею Матвієвською Г.В. при постановленні ухвали про забезпечення позову (невідповідність вжитих заходів обставинам справи, відсутність мотивації ухвали), що спричинило порушення права особи на справедливий суд (п. 1 ч. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод). Крім того, у подальшому вказана ухвала була скасована судом апеляційної інстанції. Скасовуючи вказане рішення за скаргою судді Матвієвської Г.В. ВРП вказала на необхідність врахування конкретних міжнародних стандартів притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, зокрема що дисциплінарна відповідальність суддів не може бути наслідком змісту їхніх рішень або вироків, включаючи відмінності в юридичному тлумаченні між судами, наслідком прикладів суддівських помилок чи критики суддів. Визнання судом апеляційної інстанції позиції судді Матвієвської Г.В. помилковою свідчить про допущення нею судової помилки, проте не вказує на наявність в її діях умислу або грубої (очевидної) недбалості, а отже – і на наявність складу

зазначеного дисциплінарного проступку [190]. В іншому випадку залишене без змін рішення Першої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 17 березня 2021 року № 646/1дп/15-21 про притягнення судді Вищого антикорупційного суду Біцюка А.В. до дисциплінарної відповідальності [167]. Зазначені рішення мають усі ознаки юрисдикційної діяльності: спірний характер адміністративної справи; владний характер рішення; самостійність оцінки обставин справи суб'єктом розгляду скарги.

Відповідно до п. 9 ч. 7 ст. 56 Закону «Про судоустрій і статус суддів» одним з обов'язків судді є зокрема, обов'язок звертатися з повідомленням про втручання в його діяльність як судді щодо здійснення правосуддя до Вищої ради правосуддя та до Генерального прокурора. Відповідно до п.п. 1, 2 ч. 1, ч. 3 ст. 73 Закону «Про Вищу раду правосуддя», п.п. 23.2, 23.10 Регламенту Вищої ради правосуддя з метою забезпечення зокрема, незалежності суддів ВРП проводить перевірку зазначених повідомлень, ухвалює відповідні рішення, зокрема вносить до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя. Зазначені повідомлення суддів розглядаються у порядку, визначеному Законом «Про Вищу раду правосуддя» для розгляду дисциплінарної скарги (гл. 4 р. 2 вказаного Закону), а отже адміністративні процедури їх розгляду теж мають юрисдикційний характер. У таких провадженнях ВРП не приймає владних актів щодо судді, оскільки рішення (подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя) направляється до відповідних органів чи посадових осіб, відносини ВРП із якими не мають ознак влади та підпорядкування. Втім і в цьому разі вважаємо за можливе визначити провадження як юрисдикційне, оскільки

відповідне подання ВРП є обов'язковим для розгляду органом або посадовою особою, яким воно направлене (ч. 1 ст. 74 Закону «Про Вищу раду правосуддя»). Таким чином, діяльність ВРП як уповноваженого органу щодо розгляду відповідних адміністративних справ може бути охарактеризована як адміністративна юрисдикційна.

Забезпечення недоторканності судді є результатом діяльності не тільки ВРП, але й інших суб'єктів публічної влади у сфері судоустрою: Ради суддів України, Державної судової адміністрації України та інших. Втім, їх діяльність у цій сфері не відповідає ознакам юрисдикційної. Наприклад, Рада суддів України як вищий орган суддівського самоврядування та виконавчий орган з'їзду суддів України має повноваження щодо зокрема, здійснення контролю за організацією діяльності судів. Із цією метою Рада суддів України заслуховує посадових осіб Державної судової адміністрації України (ч. 1 ст. 133, п. 3 ч. 8 ст. 133 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). З метою ініціювання відповідних перевірок до Ради суддів України можуть звертатися й інші суб'єкти публічної влади у сфері судоустрою з повідомленнями про наявні проблеми щодо організації діяльності судів. Так, 21.03.2023 р. ВРП прийняла рішення звернутись до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні № ____, внесеному 27 січня 2022 року до Єдиного реєстру досудових розслідувань, об'єднаному з матеріалами досудового розслідування у кримінальному провадженні № ____, за частиною першою статті 376 Кримінального кодексу України за фактами, викладеними в повідомленні судді Північного апеляційного господарського суду Пономаренка Євгенія Юрійовича [142]. 27 липня 2017 р. ВРП звернулась до Ради суддів України щодо проведення перевірки організації роботи Ширяївського районного суду Одеської області у зв'язку із фактом блокування роботи цього суду сторонніми особами, здійснення тиску на суддю Палія С.А. [182]. Втім, за своєю природою такі звернення є

повідомленнями, а не скаргами. Хоча Рада суддів України і здійснює самостійну оцінку фактичних обставин справи, але за результатами розгляду передбачається лише проведення перевірки, а не видання владних приписів; відсутнім є адміністративно-правовий спір як ключова ознака юрисдикційного провадження.

Окремі функції, що здійснюються суб'єктами публічної влади за межами сфери судоустрою, не можуть вважатись юрисдикційними. Так, 05 жовтня 2021 р. ВРП звернулась до Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у кримінальному провадженні, внесеному 13 серпня 2021 року до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № ____ за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 359 Кримінального кодексу України, за фактами, повідомленими головою Автозаводського районного суду міста Кременчука Полтавської області Обревко Ліною Олександрівною [139]. Діяльність Офісу Генерального прокурора щодо надання інформації у подібних випадках теж не може вважатись юрисдикційною.

Виконання завдань Державної судової адміністрації України також не передбачає розгляду адміністративно-правових спорів. Так, відповідно до п. 5 Положення про Державну судову адміністрацію України, затвердженого рішенням ВРП від 17.01.2019 р. № 141/0/15-19 її завданнями визначено: організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади; забезпечення належних умов діяльності судів та деяких інших суб'єктів у сфері судоустрою; забезпечення виконання рішень про утворення та припинення (ліквідацію) судів [176].

Аналіз зазначених проваджень дозволяє стверджувати про притаманність їм усіх стадій адміністративної процедури: відкриття провадження у справі, розгляд її по суті та винесення адміністративного акта. Крім того, зазначеним провадженням притаманні усі інші ознаки юрисдикційної діяльності: конфліктний характер, владний характер рішення

суб'єкта їх здійснення. Окремі відмінності, порівняно із класичною структурою адміністративної процедури зумовлені спрямованістю вказаних проваджень. Так, у провадженні щодо оскарження рішення Дисциплінарної палати ВРП про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у виді подання про звільнення його з посади відсутня стадія попередньої перевірки викладеної у скарзі інформації (подібна стадія є особливістю дисциплінарного провадження). У провадженні щодо розгляду повідомлень суддів про втручання у їх діяльність як суддів щодо здійснення правосуддя відсутня стадія оскарження, що обумовлено особливим характером рішення ВРП - про внесення до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя.

Суб'єктами адміністративних юрисдикційних проваджень є органи Національної поліції України, суди, інші органи державної влади, що уповноважені розглядати справи про правопорушення, пов'язані із порушенням недоторканності судді. Так, адміністративна відповідальність передбачається за такі проступки, як: прояв неповаги до суду (ст. 185-3 КУпАП); самоуправство (ст. 186 КУпАП); невиконання законних вимог Вищої ради правосуддя, її органу, члена Вищої ради правосуддя або дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя (ст. 188-32 КУпАП). Суб'єктами розгляду вказаних адміністративних правопорушень є: місцеві господарські та адміністративні суди, апеляційні суди та Верховний Суд - щодо адміністративних правопорушень, передбачених ст. 185-3 КУпАП (ч. 1 ст. 221-1 КУпАП); адміністративні комісії при виконавчих органах міських, сільських, селищних рад - щодо адміністративних правопорушень, передбачених ст. 186 КУпАП (ч.ч. 1, 2 ст. 218 КУпАП), при цьому протоколи про правопорушення мають право складати уповноважені посадові особи органів Національної поліції (абз. 1 п. 1 ч. 1 ст. 255 КУпАП); судді районних,

районних у місті, міських чи міськрайонних судів - щодо адміністративних правопорушень, передбачених ст. 188-32 КУпАП, при цьому протоколи про правопорушення мають право складати голова, заступник голови Вищої ради правосуддя (п. 9-2 ч. 1 ст. 255 КУпАП).

Таким чином, юрисдикційним адміністративним процедурам забезпечення недоторканності судді (розгляд скарг та інших звернень судді) притаманні усі загальні принципи адміністративних процедур, такі як: законність; рівність суб'єктів адміністративної процедури перед законом; належна мета здійснення повноважень та інші. Водночас, окремі специфічні риси окремих процедур уможливають виділення й специфіки складу та змісту принципів таких процедур. Наприклад, формальний характер підстав скасування рішення ВРП про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя чи рішення про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності (ст. 65 Закону «Про Вищу раду правосуддя») зумовлює те, що присутність судді, щодо якого розглядається відповідне питання не є обов'язковою. З іншого боку, особливу актуальність для подальших наукових досліджень представляє принцип верховенства права стосовно дисциплінарних проваджень відносно судді з огляду як на особливий статус судді як суб'єкта цих проваджень, так і відсутності чіткого визначення у Законі «Про судоустрій і статус суддів» окремих підстав дисциплінарної відповідальності судді.

Адміністративні юрисдикційні гарантії недоторканності судді реалізуються у тісному взаємозв'язку із іншими правовими засобами. Так, з урахуванням змісту положень ч. 2 ст. 45 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. № 1697-VII [189], ч. 4 ст. 14 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15.03.2018 р. № 2337-VIII [157], ч. 1 ст. 64 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889-VIII [156] можна виділити спільну рису дисциплінарних

проваджень у відповідних сферах: можливість їх ініціювання на підставі повідомлення про обставини, що свідчать про наявність дисциплінарного правопорушення. Отже, важливим напрямом забезпечення ефективності такої гарантії, як дисциплінарне провадження є забезпечення кваліфікованого та своєчасного розгляду відповідних повідомлень. Втім, зазначеним взаємодія дисциплінарного провадження із іншими правовими засобами не вичерпується. Зокрема, у науці публічного адміністрування виділяються такі фактори прийняття управлінських рішень, як: особисті установки керівника; середовище прийняття рішення (визначеність, ризик, невизначеність, фактор часу, мінливість середовища); інформаційні та поведінкові фактори; взаємозалежність управлінських рішень [109, с. 142-145]. Правові засоби, що стосуються організації роботи як керівника відповідного органу влади, так і самого органу влади загалом є необхідною умовою здійснення й дисциплінарного провадження. Усе викладене повною мірою стосується й адміністративно-юрисдикційних проваджень щодо розгляду скарг та інших звернень суддів.

Детальна регламентація адміністративної та судової форм захисту прав судді у законодавстві, неоднорічний досвід їх застосування не можуть забезпечити від неоднакової практики у цій сфері, що стає предметом обговорень. Так, у Щорічній доповіді за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні» ВРП констатує наявність судової практики, коли з метою вирішення позову про оскарження рішення ВРП про звільнення судді з посади за порушення присяги судді судом здійснюється встановлення наявності чи відсутності складу дисциплінарного проступку в діях судді, у супереч положенням законодавства [265, с. 101]. Водночас у таких справах зустрічаються інші підходи адміністративного суду - оцінка оспорюваного рішення ВРП виключно у межах, передбачених ч. 1 ст. 52 Закону «Про Вищу раду правосуддя»: повноважність складу ВРП; підписання рішення усім складом ВРП; повідомленість судді про засідання ВРП; наявність посилань

на визначені законом підстави дисциплінарної відповідальності судді та мотиви, з яких Вища рада правосуддя дійшла відповідних висновків. У цій справі суд виходив з того, що оцінка правомірності рішення Дисциплінарної палати ВРП у матеріальному контексті вже надана під час вирішення скарг позивача, у досудовому порядку, а тому суд не може оцінювати її вдруге і обмежується виключно оцінкою належності процедури прийняття оспорюваного рішення [151]. Таким чином, у першому випадку судовий контроль включає як матеріальні, так і процедурні аспекти оспорюваного рішення, а у другому - тільки процедурні.

Відповідно до ч. 2 ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір. При цьому елементом публічно-правового спору як предмету юрисдикції адміністративного суду є його підстава - сукупність юридичних фактів, що свідчать про зокрема, існування обґрунтованих вимог однієї зі сторін спору [70, с. 15]. Тому до предмета розгляду адміністративного суду іманентно входить оцінка обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги. Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 2 КАС України однією з засад адміністративного судочинства у справах про оскарження актів суб'єктів владних повноважень є оцінка адміністративним судом, зокрема, обґрунтованості вказаних актів, тобто вчинення їх з урахуванням усіх важливих для прийняття акту обставин. Як вказує Венеціанська комісія, судді має бути доступна можливість апеляції щодо заходів дисциплінарного впливу до незалежного суду [274, с. 40]. З огляду на викладене перспективним постає варіант повного судового контролю щодо рішень ВРП про застосування дисциплінарного стягнення у виді звільнення судді з посади.

За загальним правилом рішення суб'єкта владних повноважень набирає законної сили одразу після його ухвалення [4, с. 181]. Втім, в окремих випадках така ситуація може бути причиною невиправданих ускладнень як для скажника, так і для органів влади. Вважаємо, що одним з таких випадків

є виключне значення остаточного рішення для скажника. Неприпустима ситуація, коли рішення ухвалене, набрало законної сили, і навіть вже виконане, але після усіх цих етапів - скасовується.

Не можна не погодитись із О.М. Овчаренко, яка розглядає дисциплінарну відповідальність судді як елемент його правового статусу, що відображає його становище як носія судової влади. Вчена виділяє два види дисциплінарної відповідальності судді за критерієм підстав та наслідків: ординарна (суддя продовжує виконувати свої обов'язки, зазнаючи лише деяких обмежень); несумісна з високим званням судді, що унеможлиблює подання обіймання ним посади [26, с. 171-173].

Нормами ч. 1 ст. 35, ч. 2 ст. 52 Закону «Про Вищу раду правосуддя» встановлене право судді на оскарження до суду рішень ВРП. При цьому, відповідно до ч. 3 ст. 35 зазначеного Закону оскарження рішення ВРП не зупиняє його виконання, за винятком випадків, визначених законом. Аналіз практики застосування зазначених норм свідчить, що ВРП, прийнявши рішення про відмову у задоволенні скарги судді на рішення Дисциплінарної палати про притягнення його до дисциплінарної відповідальності, звільняє суддю з посади не з'ясовуючи, чи оскаржується її рішення до ВП ВС та яке рішення прийме ВП ВС. І це при тому, що наявні неодноразові випадки скасування ВП ВС рішень ВРП. Так, за результатами аналізу діяльності ВП ВС у 2020 році з 66 скарг на рішення ВРП у частині її дисциплінарних повноважень скасовано 4 рішення [11, с. 5, 7]. Крім того, наявна й інша проблема - тривалий час розгляду у ВП ВС зазначених скарг. Так, ухвалу ВРП від 04 липня 2019 року про залишення скарги судді на рішення Дисциплінарної палати ВРП без задоволення було скасовано ВП ВС лише 21 листопада 2019 року [150]. У іншій справі скаргу було подано 03 березня 2021 р., а рішення по ній було прийнято 09 вересня 2021 р. [171]. Зазначене не сприяє визначеності правового статусу судді.

Відповідно до положень ч. 2 ст. 35, ч. 1 ст. 52 Закону «Про Вищу раду правосуддя» ВП ВС не може оцінювати обставини вчинення дисциплінарного проступку, а предметом перегляду є лише дотримання ВРП деяких процедурних вимог розгляду: повідомлення судді про час та місце розгляду справи, належний склад ВРП при розгляді питання, наявність у рішенні ВРП посилань на визначені законом підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та мотиви застосування цих підстав, рішення ВРП підписане всіма членами ВРП. Тому вважаємо фактичні строки розгляду скарг суддів ВП ВС не виправдано тривалими.

Ключовий характер для правового статусу судді зазначених рішень ВРП та ВП ВС, реальна можливість забезпечення оперативного розгляду ВП ВС скарг суддів на рішення ВРП у дисциплінарних справах зумовлюють актуальність змін до чинного законодавства з метою підвищення гарантій недоторканності судді у дисциплінарному провадженні у випадках застосування дисциплінарної відповідальності у вигляді звільнення його з посади, що полягають у зупиненні виконання рішення ВРП до розгляду відповідної скарги ВП ВС. Із вказаною метою необхідно внести зміни до статті 52 Закону «Про Вищу раду правосуддя», доповнивши її частиною 2-1 такого змісту: «Оскарження рішення Вищої ради правосуддя зупиняє її виконання.». Необхідним є й вжиття заходів щодо реального скорочення строків розгляду відповідних скарг Великою Палатою Верховного Суду.

Висновки до розділу 2

Реалізація інституційних гарантій недоторканності судді є необхідною умовою реалізації принципів судової влади (незалежність, безсторонність, справедливість, верховенство права, законність тощо) та створення належних умов забезпечення суддями суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів як

головного завдання адміністративно-правового забезпечення діяльності судової влади.

Інституційні адміністративно-правові гарантії недоторканності судді не можуть розглядатись як правовий інститут. Втім, їх специфіка, цілісність, однорідність правовідносин, що виникають під час їх реалізації дозволяють констатувати комплексний характер цього правового явища.

За сферою функціонування інституційні адміністративно-правові гарантії недоторканності судді доцільно поділити на два види: гарантії всередині судової системи та гарантії поза її межами. Обидві групи функціонують у тісному взаємозв'язку.

До зовнішніх адміністративно-правових гарантій недоторканності судді необхідно віднести: діяльність уповноважених суб'єктів публічної влади, насамперед органів прокуратури; передбачені ст.ст. 185-3, 186, 188-32 КУпАП та ст. 376 КК України норми щодо притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності; заходи попередження вказаним адміністративним та кримінальним правопорушенням. Важливе значення для забезпечення недоторканності судді має діяльність приватних осіб та громадських організацій як суб'єктів повідомлення уповноважених органів про випадки, що мають ознаки втручання у діяльність судді чи інші ознаки порушення суддівської недоторканності.

Перспективним напрямом розвитку недоторканності судді як об'єкта адміністративно-правового забезпечення є визначення співвідношення її із особистою недоторканністю як природним правом людини: чи є перша спеціальним видом другої, або ж недоторканність судді має повністю самостійний та відокремлений зміст? Підхід законодавця тяжіє до другого варіанту, але у такому випадку актуальним постає вдосконалення кваліфікаційних вимог до осіб, уповноважених приймати рішення, що стосуються недоторканності судді (надання згоди на затримання судді, утримування його під вартою тощо).

Характеристика адміністративних процедур гарантування недоторканності судді надана на основі наявних доктринальних напрацювань щодо сутності адміністративної процедури, з урахуванням специфіки функціонування судової влади в цілому та суб'єктів забезпечення недоторканності судді зокрема. Забезпечення недоторканності судді вимагає реалізації усіх функцій публічного адміністрування системи судоустрою: узагальнення та формалізація приписів; кадрова; організаційно-правова; організаційно-забезпечувальна.

Адміністративним процедурам гарантування недоторканності судді притаманні усі загальні ознаки адміністративної процедури: нормативність; послідовність; впорядковувачий вплив на діяльність суб'єктів публічного адміністрування; спрямованість на реалізацію прав, свобод та законних інтересів; наявність адміністративного акту як форми завершення. Специфіка адміністративних процедур гарантування недоторканності судді зумовлена особливостями: завдань та системи судової влади; здійснення публічного адміністрування у сфері організації судової влади; призначення вказаних процедур (забезпечення недоторканності судді, забезпечення інших пов'язаних із нею прав, свобод, законних інтересів судді, що необхідні для здійснення його професійної діяльності). Особливості адміністративних процедур гарантування недоторканності судді пов'язані із: суб'єктами їх здійснення (суб'єкти владних повноважень у сфері судової влади); структурою (переважно є складними, оскільки передбачають прийняття уповноваженим суб'єктом одного чи більше формально визначених проміжних рішень, наприклад щодо відкриття провадження у справі); змістом стадій (розгляду справи по суті притаманний колегіальний характер; особа, відносно якої здійснюється розгляд справи як правило повідомляється про час і місце розгляду справи, але її участь не є обов'язковою); наявністю специфічних механізмів реалізації права на оскарження адміністративних актів, що ухвалюються за результатами процедур.

Вимоги принципу гарантованості участі особи у адміністративній процедурі зумовлюють необхідність законодавчого закріплення обов'язку уповноважених суб'єктів реалізації адміністративних процедур забезпечення недоторканності судді повідомляти суддю про дату, час та місце розгляду справи.

Характеристика адміністративних юрисдикційних гарантій недоторканності судді ґрунтується на актуальних положеннях щодо ознак адміністративно-юрисдикційної діяльності: спірний характер предмета; владний характер рішення уповноваженого суб'єкта; відкритий перелік справ адміністративної юрисдикції. Підставам застосування дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення судді з посади притаманна наявність оціночних категорій: «поведінка судді порочить звання судді», «підриває авторитет правосуддя», що актуалізує проблематику розвитку правових засад оцінки обставин справи суб'єктами здійснення дисциплінарного провадження.

Право судді на оскарження адміністративного акту, що зачіпає його недоторканність є похідним від права кожної приватної особи оцінювати діяльність суб'єкта публічної влади у контексті статті 40 Конституції України та водночас - є засобом захисту незалежності судді. Тому у розгляді відповідних скарг поєднується відповідальність держави перед людиною за свою діяльність із виключно цільовим характером використання такого правового засобу, неприпустимістю його реалізації у особистих цілях.

Адміністративну юрисдикційну процедуру застосування дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення судді з посади необхідно віднести до процедур гарантування недоторканності судді, оскільки за її результатами суддя може бути тимчасово відсторонений від здійснення правосуддя. Застосування до судді інших дисциплінарних стягнень не впливає на його недоторканність.

Адміністративними юрисдикційними є процедури розгляду скарг судді на рішення: 1) Дисциплінарної палати ВРП - про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у виді подання про звільнення його з посади; 2) ВРП, ухвалене за результатами розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати ВРП про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у виді подання про звільнення його з посади; 3) ВРП - про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням його до кримінальної відповідальності чи про продовження строку такого відсторонення; 4) про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя в порядку дисциплінарної відповідальності.

Адміністративні процедури застосування адміністративної відповідальності у зв'язку із вчиненням адміністративних правопорушень, що впливають на недоторканність судді охоплюють діяльність органів Національної поліції України, судів, інших органів державної влади як суб'єктів: 1) складання протоколів про адміністративні правопорушення; 2) розгляду справ про такі адміністративні правопорушення. Зазначеними адміністративними правопорушеннями є: прояв неповаги до суду (ст. 185-3 КУпАП); самоуправство (ст. 186 КУпАП); невиконання законних вимог Вищої ради правосуддя, її органу, члена Вищої ради правосуддя або дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя (ст. 188-32 КУпАП).

Адміністративна процедура розгляду повідомлень судді про втручання в його діяльність щодо здійснення правосуддя має юрисдикційний характер, оскільки внесення ВРП відповідного подання тягне обов'язок його розгляду. Носіями вказаного обов'язку виступають органи та посадові особи, уповноважені виявляти та притягувати до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя.

Оскарження суддею до Великої Палати Верховного Суду рішення ВРП про застосування до судді дисциплінарного стягнення у виді подання про

звільнення його з посади необхідно віднести до адміністративної форми захисту прав судді.

Універсальний характер юрисдикції адміністративних судів та окреслені у ч. 2 ст. 2 КАС України межі судового розгляду актуалізують проблематику повного судового контролю щодо рішень ВРП про застосування дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення судді з посади.

Результати дослідження, які викладені у Розділі 2, відображено у наступних публікаціях автора: [233; 236; 275; 284].

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ СУДДІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЇ

3.1. Імплементация міжнародних стандартів недоторканності судді у законодавство України та практику його застосування

У актуальних міжнародних стандартах незалежність суддів розглядається як привілей чи прерогатива, що має виключно цільовий характер - забезпечення верховенства права при здійсненні правосуддя [129].

Недоторканність судді є одним з ключових засобів забезпечення його незалежності, що традиційно розглядається як іманентна риса його правового статусу у національній правовій системі. Вказане відповідає наведеним вище та іншим положенням актуальних міжнародних стандартів правового статусу судді. Особливий характер правового статусу судді отримав своє доктринальне та законодавче відображення з огляду на призначення судочинства як засобу забезпечення суб'єктивного права на справедливий суд, а також інших суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів, передбачених актуальним національним законодавством та національним правом (ч. 1 ст. 2 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Окреслене корелює із положеннями зокрема, Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі - УА), у контексті співробітництва в напрямі забезпечення правосуддя, безпеки та свободи (розділи II, III), визначення конкретних заходів та засобів реалізації цього [24, с.10].

Сьогодні процеси здійснення правосуддя супроводжуються значною кількістю випадків посягань на незалежність суддів, в тому числі шляхом втручання у діяльність судів із здійснення правосуддя. Так, протягом 2017-

2022 років Вищою радою правосуддя ухвалено відповідно 57, 73, 115, 93, 156, 60 рішень щодо вжиття заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя відповідно [62, с. 18; 63, с. 14-15; 262, с. 160; 263, с. 48; 264, с. 63; 265, с. 124]. Окремі правові конфлікти стосовно наведених питань виникають на найвищому рівні як за їх сторонами, так і за предметом таких конфліктів, так і за суб'єктом їх розгляду. Так, предметом розгляду Європейського Суду з прав людини (далі - ЄСПЛ) став запит Міністерства закордонних справ України щодо необхідності зняття імунітету з пана Г.В. Логвинського як подружжя пані Ганни Юдківської, судді ЄСПЛ. Офісом Генерального прокурора України подано відповідну вимогу з метою забезпечення кримінального провадження стосовно пані Ганни Юдківської, що безпосередньо зачіпало й обставини щодо пана Г.В. Логвинського. ЄСПЛ було наголошено на пріоритеті положень міжнародного права щодо імунітету пана Г.В. Логвинського, вказано на несумісність проведення відповідних слідчих дій із цим. З огляду на викладене ЄСПЛ відхилив клопотання [209]. У справі *Case of Ovcharenko and Kolos v. Ukraine* ЄСПЛ наголосив про необхідність обережного підходу до застосування юридичної відповідальності до суддів (у даному випадку - суддів Конституційного Суду України), неприпустимості притягнення до юридичної відповідальності здійснюється за недостатньо чітко визначених підстав такої відповідальності (п. 100-109). Констатовано порушення статті 8 та параграфу 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [272].

Консультативна рада європейських суддів розглядає забезпечення незалежності суддів як одну із складових належної реалізації принципу верховенства права. При цьому незалежність суддів розглядається не тільки у контексті незалежності від зовнішнього впливу, але й - як незалежність судді від чинників внутрішнього характеру стосовно судової системи, в тому числі - при оцінюванні його іншими судьями (п.п. 1, 6) [34].

Засади недоторканності та незалежності суддів встановлюються ст.ст. 126, 129 Конституції України. При цьому Конституційним Судом України (п. 1.2 Рішення від 01.12.2004 р. № 19-рп/2004) роз'яснено про цільовий та виключно публічно правовий характер недоторканності суддів - забезпечити здійснення правосуддя справедливим, безстороннім та неупередженим судом [240]).

Виключно функціональна спрямованість недоторканності судді послідовно реалізується Конституційним Судом України й у подальшій своїй діяльності, причому це поняття застосовується у достатньо різних аспектах. Так, по-перше, недоторканність суддів, поряд із їх незалежність визначаються предметом найвищого рівня правового захисту - конституційного рівня. При цьому вказується можливість розширення законодавчими актами обсягів гарантій недоторканності суддів, що має бути достатньою для здійснення ними своїх функцій незалежно, безсторонньо, об'єктивно та неупереджено. По-друге, вказано про неможливість застосування конструкції «неправосудне рішення» у Кримінальному кодексі України з огляду на непередбачуваність його застосування, що означає, що суддя не може бути впевнений, що прийняте ним конкретне рішення не буде розцінене як неправосудне. Отже, застосування такого поняття створює загрози для недоторканності судді. Зазначена позиція привертає увагу тим, що у контексті недоторканності судді розглядаються питання підстав притягнення судді до юридичної (кримінальної) відповідальності, а не питання звільнення від такої відповідальності в цілому. По-третє, принцип недоторканності судді визначається серед найбільш часто порушуваних законодавцем правових принципів у 2020 році, поряд із такими правовими принципами, як: верховенства права, поділу влади, інституційної безперервності діяльності суду та деяких інших. Зазначені положення слідує з матеріалів Щорічних інформаційних доповідей Конституційного Суду України за 2017-2020 роки [60, с. 56; 267, с. 24; 268, с. 93; 269, с. 95].

Конституційний Суд України виходить з функціонального характеру й недоторканності Президента України [270, с. 52].

Н.В. Шелевер, досліджуючи проблеми визначення поняття та видів імунітету в конституційному праві України, виділяла роботи І.В.Бабія, Л.П.Виноградової, Д.В.Козака, О.М.Толочка, які аналізували імунітет суддів, їх відповідальність та зазначала про невизначеність його юридичного змісту та обсягу у чинному законодавстві [256, с.79]. Аналіз проблем гарантування недоторканності суддів уможливорює звернення до наукових робіт, присвячених дослідженню юридичної відповідальності суддів (А.В. Малярєнко, О.М. Овчаренко, М.І. Хавронюк та інші), а тому числі – їх дисциплінарної відповідальності (Р.З. Голобутовський, С.В. Подкопаєв, О.В.Ул`яновська). Слід вказати про наукові роботи, присвячені змістовному опрацюванню проблеми сутності принципу незалежності суддів та гарантій незалежності (Т.В. Галайденко, І.Є. Марочкін, Л.М. Москвич, М.Д. Савенко та інші). Поряд із цим необхідність поглибленого аналізу різних аспектів проблеми недоторканності суддів не втрачає актуальності.

У юридичних дослідженнях недоторканність судді представляється у контексті взаємодії таких елементів, як: 1) індемнітет; 2) імунітет у матеріально-правовому контексті; 3) імунітет у процесуальному контексті. Перший елемент передбачає відсутність відповідальності судді за прийняте ним у ході здійснення правосуддя незаконне чи неправове рішення (у широкому контексті), за винятком випадків встановлення вини судді у прийнятті такого рішення. Другий стосується меж застосування цивільно-правової відповідальності судді. Третій забезпечується особливим, ускладненим порядком притягнення судді до юридичної (дисциплінарної, адміністративної, кримінальної) відповідальності, а також ускладненої процедури здійснення слідчих дій у випадках, визначених законодавством. При цьому, відповідно до розуміння ЄСПЛ, саме індемнітет виступає основою незалежності та недоторканності судді, оскільки саме ним

зумовлюється встановлення не тільки особливих матеріальних підстав, але й особливого процесуального порядку притягнення судді до юридичної відповідальності [256, с. 80]. Попри висловлення цієї позиції в 2011 році, вона й наразі зберігає свою актуальність у контексті відображення структурного розрізу недоторканності судді. Так, закріплений у ст. 126 Конституції України та ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» принцип недоторканості суддів полягає у наявності імунітету судді від застосування щодо нього заходів державного примусу, визначення спеціальних процедур притягнення його до юридичної відповідальності.

Основними принципами незалежності судових органів (п. 17) передбачається необхідність наділення суддів особистим імунітетом стосовно судового переслідування у зв'язку із заподіянням фінансової шкоди, спричиненої у результаті їх помилок при здійсненні судових функцій. Наявність вказаного імунітету обумовлена засадами незалежності судової влади як окремої гілки державної влади, він розглядається як гарантія незалежності суддів. Недоторканність судді включає імунітет стосовно:

- примусового доставлення до будь-якого несудового органу або установи;
- тримання під вартою після затримання, крім визначених законодавством випадків;
- повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення у загальному порядку, така підозра може бути повідомлена тільки Генеральним прокурором України;
- відсторонення від здійснення правосуддя на строк, більший за два місяці;
- проведення стосовно судді слідчих чи оперативно-розшукових дій, що можуть проводитись тільки з дозволу суду, у загальному порядку;
- відповідальності судді за ухвалене ним судові рішення, крім випадків, визначених законодавством.

Крім того, кримінальне переслідування та пов'язані із ним заходи не можуть здійснюватись судом, в якому суддя обіймав чи обіймає посаду.

Об'єктами недоторканності судді є: фізична недоторканність, таємниця спілкування судді, недоторканність транспорту, недоторканність кабінету судді та іншого його володіння, недоторканність документів і речей судді.

З іншого боку, реалізація принципу недоторканності судді визначається як проблемна з огляду на невиправдано ускладнений порядок притягнення судді до юридичної відповідальності [99, с. 57]. На наш погляд, останнє твердження підлягає уточненню. Додаткові перешкоди у притягненні судді до юридичної відповідальності є іманентно притаманними правовому статусу судді, а тому можуть розглядатись як проблемні лише у частині їх невиправданості. Тому вважаємо, що проблемною є не сама реалізація вказаних засад як така, а встановлення балансу юридичних засобів, що адекватною мірою б забезпечували правовий статус судді на конкретному етапі розвитку суспільства та виходячи з поточних соціальних потреб, що зумовлює гнучкість правового регулювання у цій сфері. Такий висновок підтверджується результатами аналізу міжнародних стандартів щодо досліджуваного питання.

Так, одним з основоположних документів у цьому контексті є Основні принципи незалежності судових органів (Схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року) [107, с.13-19]. Зазначеним документом передбачаються акценти у забезпеченні незалежності та недоторканності судді. Так, однією з вихідних вимог є неприпустимість втручання у процес здійснення правосуддя, а також перегляд судових рішень поза судовою процедурою, передбаченою законодавством. Крім того, висувається вимога щодо існування правових, організаційних та інших засобів забезпечення цих пріоритетів. Наступною вимогою є імунітет від судового переслідування за фінансову шкоду, спричинену неналежною реалізацією судом своїх повноважень при здійсненні

судових функцій. Третьою засадою є оперативність, але водночас безсторонність розгляду скарг у зв'язку із виконанням суддею своїх посадових обов'язків, а також гарантії для судді у процедурі такого розгляду. Насамперед такими гарантіями мають бути: справедливий розгляд, а також право на відповідь. Четвертою засадою визначається обмеженість підстав тимчасового відсторонення судді від посади або звільнення. Такі підстави можуть бути пов'язані тільки у зв'язку із встановленою невідповідністю його поведінки займаній посаді або нездатність виконувати посадові обов'язки. Процедури звільнення, усунення від посади, покарання у цілому мають бути врегульовані окремо, з урахуванням визначених правил поведінки судді. Мають існувати гарантії незалежної перевірки рішень щодо звільнення, усунення від посади, покарання судді, окрім випадків, визначених законом (п.п. 4, 7, 16-20). У Рекомендаціях щодо ефективного впровадження Основних принципів незалежності судових органів (Прийняті резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 1989/60 та схвалені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 44/162 від 15 грудня 1989 року) наголошується на необхідності прийняття кожною державою-членом документа, в якому б окремо визначались Основні принципи незалежності судових органів. При цьому такі принципи мають відповідати положенням конституційного процесу конкретної держави та практики їх застосування [107, с. 16-20, 22]. Таким чином, викладені стандарти встановлюють лише вимоги рамкового спрямування, а їх уточнення може відбуватись у межах правотворчої роботи у кожній конкретній державі-члені.

Так, у національній правовій доктрині аксіоматичною є позиція О.М. Овчаренко, відповідно до якої можливо визначити такі ознаки імунітету судді: виключно цільовий характер; обумовленість засадами рівності усіх перед законом і судом у поєднанні із невідворотністю притягнення судді до юридичної відповідальності; є невідомою складовою статусу судді. Так, у розрізі цільового характеру імунітету судді надається вичерпна

характеристика спрямованості імунітету судді: забезпечення процесуальної незалежності судді при здійсненні правосуддя, забезпечення захисту від втручання у процес здійснення правосуддя сторонніх осіб. У розрізі рівності усіх перед законом і судом інтерес представляють положення про процесуальний імунітет судді як вичерпну систему специфічних правових засобів, спеціально передбачених законодавством. Виключно зазначеними положеннями, а також - спеціальними положеннями про імунітет судді в цілому можуть обумовлюватись відмінності підстав та порядку притягнення судді до юридичної відповідальності. У розрізі складової правового статусу судді як носія судової влади зазначається про гарантування у такий спосіб належного виконання суддею своїх повноважень [26, с. 355, 356].

Доктринальний характер, з позиції міжнародного права, мають висновки Першої експертної комісії Міжнародної Асоціації Суддів, висловлені стосовно сутності юридичної відповідальності суддів та юридичних засобів притягнення до неї. Так, вказана відповідальність розглядається із двох позицій. По-перше, у контексті кримінального права. Нею охоплюються випадки: корупційних правопорушень або хабарництва. По-друге - відповідальність за порушення окремих правил організації роботи судів. У першому контексті висловлено дві принципові тези. Так, підстави притягнення до кримінальної відповідальності судді не мають принципово відрізнитись від підстав притягнення до такої відповідальності щодо конкретного громадянина, але вказане не повинно стосуватись винесення суддею рішень у ході здійснення правосуддя. Кримінальна відповідальність у такому випадку має наставати тільки у разі грубого порушення суддею положень щодо його правового статусу (груба халатність, вчинки, принципово несумісні зі званням судді). Притягнення судді до юридичної відповідальності за прийняте ним рішення не може бути самостійною підставою для перегляду такого рішення [107, с. 39-40].

У другому контексті варто вказати на специфіку підходу національного

законодавця до визначення підстав зокрема, дисциплінарної відповідальності судді. Так, відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 118 Закону «Про судоустрій і статус суддів» підставою для звільнення судді з посади у порядку дисциплінарного провадження є порушення обов'язку підтвердити законність джерел походження майна, в тому числі - шляхом подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. При цьому подання зазначеної декларації законодавцем віднесено до обов'язків судді (п. 7 ч. 7 ст. 56 вказаного Закону). Для порівняння Законом Республіки Молдова про дисциплінарну відповідальність суддів від 25.07.2014 р. № 178 (ст.ст. 3, 4) встановлено виключний перелік підстав дисциплінарної відповідальності судді, серед яких теж відсутні відповідні положення [53].

Я.І. Скоромний слушно вказує на проблему дихотомічного характеру, що є іманентною для розвитку положень про імунітет судді: необхідність розвитку положень про недоторканність та імунітет судді, але водночас - неприпустимість допущення випадків безкарності судді за вчинені ним правопорушення, забезпечення принципу невідворотності юридичної відповідальності судді у кожному конкретному випадку. При цьому вчений слушно вказує, що коло випадків, у яких суддя звільняється від юридичної відповідальності, безпосередньо характеризує імунітет судді, зокрема обсяг такого імунітету. Імунітет судді не означає звільнення його від юридичної відповідальності, а тому реалізація принципу невідворотності юридичної відповідальності судді не суперечить засадам суддівського імунітету [216].

Вихідний характер для національної правової доктрини щодо відповідальності судді у контексті його недоторканності мають положення, викладені у Європейській хартії про закон «Про статус суддів» (8-10 липня 1998 року). Зокрема, вказано на необхідність передбачення у національному законодавстві кожної держави-члена спеціальних процедур: притягнення до юридичної відповідальності; відшкодування шкоди, завданої незаконними чи

неправомірними актами судді; оскарження правосудних рішень у дисциплінарному порядку. Процедура притягнення до юридичної відповідальності повинна містити щонайменше такі гарантії: наявність спеціального суб'єкта розгляду таких справ; процедурні гарантії; розгляд справи таким органом у повному обсязі, а не якійсь частині; вимоги до рішення такого органу. Так, до складу такого органу має входити як мінімум половина суддів. Мають бути заслухано обидві сторони, а суддя повинен мати право на представництво, а також право на оскарження рішення. Межі санкцій мають бути передбачені законом, а їх застосування має відповідати засадам пропорційності. Процедури відшкодування шкоди, завданої актами судді, мають включати наступні гарантії: гарантованість відшкодування такої шкоди; можливість порушення проти судді справи про відшкодування ним завданої шкоди до державного бюджету, але ініціатором такої справи має бути виключно держава, і - тільки у випадках грубих порушень з боку судді; ініціація такої процедури має відбуватись за обов'язковим погодженням із органом, незалежним від виконавчої та законодавчої влади, мінімум половину складу якого мають складати судді, і в якому засоби представництва суддівського корпусу були б реалізовані найповніше. Щодо процедур оскарження актів правосуддя у дисциплінарному порядку, то необхідними складовими їх визначено наступні: відсутність зайвих формальностей щодо такого оскарження та максимально широке коло суб'єктів такого оскарження, необов'язково - тільки особи, яких воно стосується; розмежування органу, що приймає рішення про наявність ознак дисциплінарного порушення судді та органу, який власне є суб'єктом розгляду дисциплінарної справи, тобто справа має передаватись від першого до другого органу. Стандарти неприпустимості притягнення судді до юридичної відповідальності за прийняті ним судові акти, а також - притягнення до дисциплінарної відповідальності через спеціально створений для цього орган та із суворим дотриманням процедурних правил передбачено

також Європейським статутом судді (прийнятий Європейською асоціацією суддів у 1993 році). [107, с. 91-96, 180-181].

І.В. Криворучко, за результатами комплексного опрацювання проблематики сутності принципів реалізації адміністративних процедур органами публічної влади, формулює авторську класифікацію зазначених принципів. За критерієм змісту виділяються: конституційно-правові (презумпція правомірності актів поведінки, недискримінація, рівність перед законом учасників адміністративної процедури, законність, верховенство права); організаційні (розсудливість, зберігання конфіденційної інформації, ефективність, оперативність, розумний строк, пропорційність, відкритість та гласність); морально-етичні (патріотизм, добросовісність, доброчесність). За критерієм суб'єкта дотримання: принципи, що стосуються актів адміністративного органу (розсудливість, патріотизм, добросовісність, доброчесність, зберігання конфіденційної інформації, ефективність, оперативність, розумний строк, пропорційність); принципи, що стосуються діяльності як адміністративного органу, так і приватної особи (відкритість та гласність, неприпустимість дискримінації, рівність учасників адміністративної процедури перед законом, законність, верховенство права); принципи, що стосуються поведінки виключно особи (презумпція правомірності актів приватної особи) [93, с. 51]. Позиція дослідниці в цілому заслуговує на схвальну оцінку, виділена нею система принципів корелює із сучасними принципами адміністративного права, зокрема такими, як: служіння суб'єктів державної влади суспільству та людині; обмеженість втручання суб'єктів публічної влади у особисте життя та громадське життя; повнота суб'єктивних прав та свобод у сфері адміністративного права; взаємна відповідальність учасників адміністративно-правових відносин; перелік повноважень суб'єктів державної влади має бути мінімально необхідним для здійснення їх завдань; збалансованість повноважень суб'єктів державної влади та суб'єктів місцевого самоврядування на основі

урівноваження і доповнення (основні спеціально-галузеві принципи адміністративного права) [6, с. 32-35]. Водночас, необхідно звернути увагу, що певні положення дослідниці є спірними. Зокрема, такими можна вважати поділ зазначених принципів за критерієм суб'єкта дотримання. Зокрема, презумпція правомірності актів приватної особи широко застосовується у діяльності суб'єктів державної влади, а вимога неприпустимості дискримінації не застосовується до діяльності приватної особи.

Адміністративна діяльність у сфері судової влади характеризується специфікою, що зумовлена специфікою організації судової влади. Тому опрацювання окремих висновків дослідниці щодо сфери судової влади становить перспективи подальших наукових досліджень. Так, однією із сторін адміністративної процедури І.В. Криворучко розглядає приватну особу, що відповідає усталеній концепції адміністративної процедури. Втім, відповідно до ч. 1 ст. 107 Закону «Про судоустрій і статус суддів» одним із суб'єктів подання дисциплінарної скарги щодо дисциплінарного проступку судді є адвокат, як носій спеціального правового статусу. Відповідно до ст. 111 вказаного Закону суддя має право на оскарження рішення про притягнення його до дисциплінарної відповідальності. З огляду на викладене вважаємо, що опрацювання саме окресленої тематики становить перспективний напрям розвитку теорії адміністративного права стосовно сфери судоустрою, як теоретичне підґрунтя для подальшого впровадження зазначених міжнародних стандартів організації та здійснення спеціальних процедур у сфері судової влади.

Київськими рекомендаціями ОБСЄ щодо незалежності судочинства у Східній Європі, на Південному Кавказі та у Середній Азії 2010 р., ухваленими Бюро демократичних інститутів та прав людини 23-25 червня 2012 р., передбачаються вимоги до побудови органів - суб'єктів дисциплінарних повноважень щодо суддів. З огляду на тісний взаємозв'язок між кадровим забезпеченням діяльності суб'єктів публічної влади та

результатами їх діяльності такі вимоги варто вважати важливою гарантією недоторканності судді. Такими вимогами визначено: розподіл функцій (особи, що розглядають дисциплінарні справи, не повинні займатись доббором суддів, адмініструванням, бюджетуванням чи іншими функціями організаційного забезпечення судової системи); розгляд та вирішення дисциплінарних справ має перебувати поза контролем виконавчої влади та політичним впливом; суб'єкти розгляду дисциплінарних справ не можуть бути суб'єктами їх ініціації [71, с. 563-606, с. 573].

Зазначені стандарти справляють спрямовуючий вплив і щодо сучасних наукових досліджень. Так, показовими є наукові висновки Р.А. Бондарчука, який опрацьовує проблематику адміністративно-правового регулювання притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. За результатами дослідження адміністративно-правового статусу учасників правових процедур притягнення судді до юридичної (дисциплінарної) відповідальності вчений визначає систему органів влади, «дотичних» до притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Прикладами таких органів наводяться: Вища рада правосуддя, ДСА України, Рада суддів України. Втім, вчений не наводить висновків стосовно узагальнюючих ознак зазначених суб'єктів, не продовжує зазначеної систематизації й щодо інших суб'єктів дисциплінарних проваджень щодо судді (наприклад - щодо посадових осіб зазначених органів влади). Водночас вчений стверджує про необхідність комплексного законодавчого регулювання зокрема: процесуального порядку, стадій притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, прав та обов'язків членів Дисциплінарних палат ВРП, статусу дисциплінарного інспектора ВРП [17, с. 7, 10, 13].

Процедурні аспекти притягнення судді до дисциплінарної відповідальності сьогодні достатньо детально визначені у Законі "Про Вищу раду правосуддя", Регламенті ВРП. Не оспорюючи пропозиції, висловлені Р.А. Бондарчуком, можливо вказати про доцільність їх доповнення. Так,

відповідно до ч. 4 ст. 26 Закону "Про Вищу раду правосуддя" до складу Дисциплінарної палати ВРП має входити щонайменше половина суддів або суддів у відставці, а у випадку неможливості забезпечити це - щоб вони становили значну частину Дисциплінарної палати. При цьому поняття "значна частина" не деталізується ані у вказаному Законі, ані у Регламенті ВРП. Системне тлумачення норм глави 4 розділу 2 Закону "Про Вищу раду правосуддя", глави 12 розділу 2 Регламенту ВРП свідчить про відсутність критеріїв оцінки матеріалів дисциплінарної справи. Відносно визначений характер норм, що визначають підстави притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у вигляді подання про звільнення його з посади (ч.ч. 8, 9 ст. 109 Закону "Про судоустрій і статус суддів") дають підстави характеризувати повноваження Дисциплінарної палати щодо ухвалення рішення про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності як такі, що мають ознаки дискреційних повноважень. З огляду на викладене, велике значення має участь у колегії діючих суддів, які добре обізнані із реаліями суддівської роботи, а отже оцінюватимуть конкретні вчинки судді з урахуванням цих реалій. Таким чином, з метою забезпечення участі у розгляді дисциплінарних справ значної кількості діючих суддів, які можуть оцінити конкретний акт судді з урахуванням реалій суддівської діяльності доцільно внести зміни до абзацу 1 пункту 4.2 Регламенту ВРП, доповнивши його реченням у такій редакції: "у разі неможливості забезпечити щоб щонайменше половина членів кожної Дисциплінарної палати були судьями або судьями у відставці, кількість суддів у відставці у складі відповідної Дисциплінарної палати має бути меншою за кількість діючих суддів".

Іншим важливим аспектом недоторканності суддів є їх взаємодія із громадськістю та іншими суб'єктами права, які не належать до судової системи. Так, Консультативна рада європейських суддів у своєму Висновку № 1 вказала, що довіра до судової влади має існувати не лише з боку сторін, але й з боку суспільства загалом. Незалежність, і в тому числі

недоторканність судді, мають бути наявними не тільки з об'єктивної точки зору, але й сприйматися як реальні в очах суспільства та будь-якого розумного спостерігача. Це розглядається як необхідна умова довіри до незалежності судової влади [31; 264, с. 12]. Такий висновок має бути підтриманий, оскільки правосвідомість є дієвим чинником конкретних актів, що можуть тягнути юридичні наслідки. У Висновку виділяється особлива категорія, що є тісно пов'язаною із наведеними вище положеннями щодо недоторканності судді, хоча виходить своїм змістом за їх межі: недоторканність приватного життя, а також право на приватність у контексті створення адекватної системи декларування доходів судді як гарантії його належної роботи. Така система виділяється з огляду на, у першу чергу, необхідність запобігання виникненню конфлікту інтересів у судді. При цьому розкриття інформації щодо доходів та витрат судді має бути мінімальним та співмірним із конкретною проміжною метою в інтересах забезпечення його належної діяльності. Як приклад наводиться ситуація із країнами з низьким або незначним рівнем корупції, де створення такої окремої системи може відвернути інтерес окремих відповідних кандидатів до роботи у судовій системі, оскільки вони можуть вважати це невиправданим втручанням у їх приватне життя (п.п. 38-40) [33].

У Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки взаємодія судової влади із суспільством визначається окремим напрямом розвитку системи правосуддя. У межах цього напрямку передбачаються такі заходи, як: розширення контенту щорічної доповіді про стан незалежності судів, зокрема включення до неї аналізу загроз та основних тенденцій у діяльності судів і суддів; розвиток форм співпраці із громадськістю (дискусії, консультації тощо) з метою обговорення зазначеної доповіді; систематичний розвиток засобів спілкування із громадськістю, в тому числі із об'єднаннями юристів та ЗМІ; впровадження системного підходу з метою протидії поширенню

недостовірної інформації, що спрямована зокрема, на дискредитацію судів (п. 4.2.3 вказаної Стратегії). Протягом останніх десяти років тематика взаємодії судів із громадськістю отримала безпосередню увагу у дисертаційних дослідженнях. Зокрема, слід відмітити роботи, присвячені: характеристиці статусу судів загальної юрисдикції у системі відносин із суб'єктами публічної влади, а також громадськістю (М.Й Вільгушинський, 2014 р.), адміністративно-правовим засадам взаємодії адміністративних судів із суб'єктами публічної влади та громадськістю (І.М. Кравченко, 2019 р.; О.Р. Гресько, 2021 р.). Так, О.Р. Гресько, за результатами опрацювання вказаної проблематики формулює поняття адміністративно-правового забезпечення взаємодії адміністративних судів із суб'єктами публічної влади та громадськістю на основі визначення таких засад як комплексної системи. Вчений виокремлює мету, ознаки, особливості, систему принципів, елементи такого забезпечення. Крім того, визначаються загальні та спеціальні напрями розвитку системи вказаного забезпечення. Так, до загальних віднесено: розвиток електронної комунікації у межах здійснення електронного правосуддя; підвищення кваліфікаційних вимог до суддів адміністративних судів у частині зокрема гуманізму, моральності, професійності, а також розвиток громадського контролю щодо суддів. До спеціальних напрямів віднесено: розмежування юрисдикції адміністративних та загальних судів стосовно окремих категорій судових справ; розвиток системи добору кадрів на посаду судді; прийняття єдиного законодавчого акта щодо врегулювання питань громадського контролю щодо діяльності судів та деякі інші напрями [44, с. 13, 14].

Виділення мети, ознак, елементів, принципів адміністративно-правових засад взаємодії адміністративних судів із зовнішніми щодо них суб'єктами, визначення та систематизація напрямів розвитку вказаних засад, розгляд зазначених засад як системи свідчить про формування комплексного підходу до цієї проблематики у науці адміністративного права. Водночас, окремі

положення О.Р. Греська є спірними. Зокрема, вчений визначає розвиток електронної комунікації як напрям розвитку взаємодії адміністративних судів із зовнішніми суб'єктами саме у контексті здійснення електронного правосуддя [44, с. 14]. Втім, за чинним законодавством зазначені суб'єкти не є учасниками справи при здійсненні правосуддя. Такими учасниками є тільки особи, визначені законодавством про адміністративне судочинство. Тому висновок вченого варто сприймати виключно у контексті розвитку засобів контролю громадськості щодо здійснення електронного правосуддя, як зовнішнього контролю, а не такого, що здійснюється у межах відправлення правосуддя в електронній формі.

Сьогодні дістав розвитку у науковій літературі та на законодавчому рівні, переважно, майновий аспект «приватності» життя судді у контексті забезпечення його недоторканності, тобто об'єктом такої недоторканності визначається передусім, житло, майно, кореспонденція тощо. Винятком є положення щодо особистої недоторканності судді. Втім, проблематика інформації про доходи та, що значно важливіше, витрати судді досі не була предметом належної уваги у науковій літературі. Необхідно погодитись із І.Є. Марочкіним, щодо виключного характеру компетенції судової влади щодо розгляду юридично значимих справ. Вирішення таких справ є головним призначенням судової влади, а єдино можливим суб'єктом її здійснення є суд. Видами судової діяльності визначаються такі, як: вирішення по суті правових конфліктів; вирішення питань щодо необхідності застосування у конкретному випадку примусових заходів, здійснення окремих визначених законом слідчих та оперативно-розшукових дій; розгляд та вирішення скарг на акти чи бездіяльність посадових осіб прокуратури, слідчого, дізнавача; офіційне засвідчення юридичних фактів; у випадках, передбачених законодавством - прийняття рішень щодо обмежень прав громадян; тлумачення норм права, виокремлення її правового змісту та відповідність нормам Конституції України [119, с. 29, 35-38]. Проблема меж

недоторканності судді, зокрема - чи охоплюються нею питання розкриття інформації щодо майна судді у базовому контексті розкривається у положеннях, висловлених у Спільному висновку № 801/2015 Венеціанської комісії і Директорату з прав людини (ДПЛ) Генерального Директорату з прав людини і верховенства права Ради Європи (ГД-І) щодо Закону «Про судоустрій і статус суддів» і внесення змін до Закону «Про Вищу раду юстиції України» від 23.03.2015 р. [221], відповідно до якого присуджувані суддям імунітети не повинні виходити за межі функціонального імунітету судді. З іншого боку, функціональне призначення імунітету судді полягає у забезпеченні їх незалежності під час відправлення правосуддя, виключення незаконного втручання сторонніх осіб у процес відправлення правосуддя [26 с. 355]. У більш пізніх своїх висновках Венеціанська комісія наголошує про необхідність заповнення численної кількості вакансій у судах, водночас вказуючи про необхідність формування у законодавстві чітких критеріїв відбору та призначення посадових осіб у сфері судової влади. При цьому вирішення зазначених питань не ставить у залежність від забезпечення певного рівня недоторканності судді [277, р. 15-16; 279, р. 11-12]. Тому не вступають у суперечність із чинними міжнародними стандартами положення чинного законодавства щодо обов'язків судді розкривати інформацію щодо своїх доходів та витрат, зокрема щодо подання декларації доброчесності судді (п. 3 ч. 7 ст. 56 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Водночас розширення меж розкриття такої інформації не сприяє створенню у судді почуття захищеності, а отже суперечить положенням щодо недоторканності судді. З огляду на необхідність забезпечення судді, створення у нього почуття захищеності вважаємо перспективними подальші дослідження у напрямі деталізації випадків, коли саме може бути розкрито інформацію про доходи та витрати судді, а також - межі розкриття такої інформації.

У висновках органів суддівського самоврядування зустрічаються випадки широкого тлумачення поняття недоторканності судді. Зокрема, у

2019 році Радою суддів України висловлено про неприпустимість випадків фізичного нападу на суддів. Так, наводяться випадки нападів на голову Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області Маркіяна Самсіна, внаслідок чого останній був госпіталізований, а також підпал будинку Ігоря Кудрявцева, судді Старобільського районного суду Луганської області, внаслідок чого частина будинку вигоріла. У зв'язку із викладеним Рада суддів України наполягає, що стосовно усіх протиправних дій, які стосуються зокрема, життя та здоров'я суддів має проводитись об'єктивне та ретельне розслідування, а подібні випадки у подальшому є неприпустимими. Із зазначеною метою вказується про необхідність негайного запровадження захисних, а також превентивних механізмів. Зазначені зауваження висловлені у контексті забезпечення недоторканності судді [203]. Подібне розуміння обсягу недоторканності судді демонструється Радою суддів України також в іншій її позиції, висловленій у 2018 році, де вказується на необхідність реалізації Міністерством внутрішніх справ України, державною судовою адміністрацією України та іншими владними суб'єктами своїх повноважень щодо забезпечення зокрема, особистої безпеки суддів [180]. У 2021 році Рада суддів України розглядала проблематику обчислення розміру суддівської винагороди із застосуванням регіонального коефіцієнта. Зокрема, стверджується про необґрунтованість підходу Державної судової адміністрації України до обрахування розміру суддівської винагороди у частині застосування категорії «постійне населення» як складової регіонального коефіцієнта. Натомість обґрунтовується необхідність застосування категорії «наявне населення», що охоплює собою не тільки осіб, які постійно проживають у межах певної адміністративно-територіальної одиниці, а й осіб, які проживають у її межах тимчасово. Застосування категорії «наявне населення» замість «постійне населення» дозволить врахувати реальне потенційне навантаження на конкретний суд при обчисленні розміру суддівської винагороди [261].

Не оспорюючи по суті зазначені позиції органу суддівського самоврядування, варто зауважити, що актуальні міжнародні стандарти статусу судді розглядають зокрема, особисту безпеку судді поза контекстом його імунітету. Так, Венеціанська комісія, наголошуючи на виключно функціональній природі суддівського імунітету, виділяє його складові щодо: цивільного позову, арешту та затримання, дискримінації, персональної юридичної відповідальності [274, р. 27-29]. Подібне розуміння дістало розвиток й у сучасних наукових працях. Зокрема, сприйнятою науковою спільнотою можна вважати позицію О.М. Овчаренко, щодо виділення наступних захисних механізмів імунітету. По-перше, індемнітет - заборона юридичної відповідальності судді за акти, вчинені ним у ході здійснення правосуддя. По-друге, матеріально-правовий імунітет як критерій меж цивільно-правової відповідальності судді. По-третє, процесуальний імунітет, що полягає в наявності ускладнених процедур притягнення судді до юридичної відповідальності (кримінальної, адміністративної, дисциплінарної) у зв'язку із вчиненням ним правопорушень у ході відправлення ним правосуддя [26, с. 355-356].

У судовій практиці категорії незалежності та недоторканності судді пов'язуються також із визначенням розміру довічного грошового утримання судді (ст. 142 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Так, Касаційний адміністративний суд, вирішуючи питання правомірності відмови у перерахунку та виплаті щомісячного довічного грошового утримання судді у відставці, застосував норми ч. 1 ст. 126 Конституції України щодо гарантованості Конституцією та законами України незалежності та недоторканності судді. Також застосовано положення зокрема, Рекомендації СМ/Рес (2010)12 від 17.11.2010 року Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки. Зазначена Рекомендація передбачає вимогу достатності оплати праці суддів для захисту їх від певних обставин, через які можна впливати на їх рішення

[168]. З огляду на викладені у попередньому абзаці міркування вважаємо, що у даному випадку мова має йти про можливість порушення зазначеними рішеннями принципу незалежності судді, але не принципу недоторканності судді.

Співвідношення імунітету та недоторканності судді як правових ідей охарактеризовано як співвідношення змісту і форми. Імунітет судді як додаткова гарантія до гарантій права людини на особисту недоторканність, визначена правовою підставою позитивного закріплення положень щодо недоторканності судді у актах конституційного та адміністративного законодавства. Викладене зумовлює висновок про недоцільність розгляду правових механізмів забезпечення особистої безпеки судді у контексті недоторканності судді.

Окреслені вище міжнародні стандарти знайшли достатньо повне відображення у національному законодавстві. Так, відповідно до частин 3, 4 ст. 6 Закону «Про судоустрій і статус суддів» передбачено встановлення відповідальності за: заклики щодо невиконання рішень суду; вплив на безсторонність суду або його дискредитація, зокрема шляхом поширення, іншого використання, зберігання, збирання інформації у будь-який спосіб; виявлення неповаги до суддів чи суду; вплив на суддів або суд; втручання у здійснення правосуддя. Зазначені положення стосуються й діяльності суб'єктів публічної влади: органів місцевого самоврядування, органів державної влади, а також їх посадових осіб. Викладені категорії є усталеними за своїм змістом, отримали розвиток не тільки у науковій літературі, але й - у актах роз'яснювального характеру. Так, Пленум Верховного Суду України у своїй постанові «Про незалежність судової влади» від 13.06.2007 р. № 8 роз'яснив зміст категорії «втручання у діяльність судових органів»: вплив на суддю незалежно від його форми, способу (критика судді, насильство, підкуп, погроза, прохання тощо) з метою схилити його до вчинення/невчинення певної дії чи прийняття/неприйняття судового акта.

При цьому не мають значення зовнішні обставини такого впливу (інстанція суду, стадія процесу тощо) [185; 264, с. 8].

Недоторканність та імунітет судді визначаються гарантіями та водночас способами забезпечення незалежності судді (ч. 5 ст. 48 вказаного Закону). Конституційним Судом України недоторканність суддів прямо визначається складовою їх незалежності при здійсненні правосуддя, а також вказується на її обумовленість характером професійної діяльності суддів. Встановлення особливих пріоритетів та привілеїв для окремих категорій державних службовців має на меті забезпечення їх належної діяльності, виходячи з характеру виконуваних ними функцій. Хоча вихідні положення щодо недоторканності суддів встановлюють нормами Конституції України, це не виключає встановлення додаткових гарантій судової діяльності й на рівні законодавчих актів. Зокрема, відповідно до положень частини 3 ст. 126 Конституції України визначальною гарантією недоторканності судді є неможливість його затримання чи арешту до винесення обвинувального вироку без згоди Верховної Ради України. Водночас, у відповідно до ч. 1 цієї ж статті Законом «Про судоустрій і статус суддів» (ст. 13) недоторканність судді визначається також з позицій: недоторканності його житла, службового приміщення, засобів зв'язку та транспорту, належне йому майно та документи, а також кореспонденцію. Слідчі чи оперативно-розшукові дії, пов'язані із зазначеними об'єктами, чи з власне особою судді (обшук, огляд, виїмка кореспонденції, прослуховування телефонних розмов) можуть здійснюватись виключно за рішенням суду. При цьому якщо головою суду прийнято рішення про застосування спеціальних заходів забезпечення безпеки, то для проведення зазначених дій є необхідною згода судді, щодо якого вони провадяться. При цьому не допускається зниження рівня гарантій недоторканності суддів при внесенні змін до чинного законодавства, а перелік потенційних гарантій незалежності та недоторканності суддів є відкритим [240; 242].

Напрацювання А.В. Лапкіна стосовно сутності гарантій незалежності та недоторканності суддів можуть бути доповнені та уточнені з використанням актуальних позицій суб'єктів правозастосування, а також з урахуванням положень чинного законодавства про судоустрій. Так, системне тлумачення положень ч. 5 ст. 48 Закону «Про судоустрій і статус суддів» щодо гарантій незалежності суддів, з урахуванням висновків, викладених у щорічній доповіді стосовно стану забезпеченості незалежності суддів, затвердженій рішенням Вищої ради правосуддя від 09.04.2020 року надає підстави для визначення наступних гарантій незалежності суддів, як: право судді на відставку; наявність визначеної законом системи засобів забезпечення особистої безпеки судді та членів його сім'ї, майна, а також засоби їх правового захисту; система органів суддівського самоврядування та суддівського врядування; належний рівень соціального та, в тому числі матеріального, забезпечення; окремий, визначений законодавством порядок організаційного забезпечення функціонування судів, в тому числі - їх фінансування; відповідальність за прояв неповаги до судді чи суду; встановленою законом заборонаю втручання у будь-якій формі у здійснення правосуддя; таємницею ухвалення судом рішення; чітко визначена процесуальним законодавством процесуальна форма здійснення правосуддя; незмінюваність судді; імунітет судді та його недоторканність; окремий визначений законом порядок припинення повноважень судді, його звільнення, притягнення до юридичної відповідальності, призначення на посаду [264, с.10]. При цьому практичне застосування зазначених гарантій відбувається на засадах їх взаємозв'язку та взаємодії. Тому характеристика недоторканності судді як гарантії його незалежності має враховувати її місце та співвідношення із іншими наведеними гарантіями.

Проблематика оптимального співвідношення якісного забезпечення недоторканності судді, з одного боку та - недопущення безкарності судді, з іншого достатньо тривалий час не сходять зі сторінок юридичної літератури

[256, с.80]. Зазначене істотною мірою обумовлюється певною природною суперечністю наведених пріоритетів, але доцільним є встановлення балансу між ними на конкретному етапі розвитку судової системи та правової системи у цілому. Так, вирішуючи питання про те, чи порушує звільнення позивача з посади судді у зв'язку із порушенням ним вимог щодо несумісності положення щодо недоторканності судді, Касаційний адміністративний суд у постанові від 22.05.2018 р. у справі № 800/63/16 застосував правову позицію Європейського суду з прав людини щодо визнання повноважень держав-членів самостійно вирішувати питання балансу між приватним та публічним інтересом, особливо у випадках, коли: 1) критерії вирішення такого питання недостатньо чітко визначені державами-членами; 2) конкретне питання є складним та стосується вибору соціальної стратегії, а знання національних органів влади свідчать, що вони можуть краще вирішити відповідні питання, аніж міжнародний суддя. З огляду на викладене суд застосував національне законодавство та визначив, що перебування на посаді судді особи із порушенням вимог щодо несумісності не відповідає засадам організації судової влади та основним вимогам щодо суддівського корпусу [143].

Сучасний зміст незалежності судді нерозривно пов'язаний із додатковими гарантіями від його незаконного кримінального переслідування, якою є визначений законом спеціальний порядок провадження у кримінальній справі, порушеній проти судді. Особливості такого порядку передбачено у статті 480 Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (далі КПК України) [95]. Зокрема, у зазначеній статті визначено перелік осіб, щодо яких має здійснюватись визначений порядок кримінального провадження. Вказане варто вважати випадком диференціації форми кримінального провадження за рахунок встановлення специфічного порядку здійснення оперативно-розшукових та слідчих дій відносно осіб, які займають визначені законом посади публічної служби, в

тому числі - суддів. Відповідне ускладнення порядку провадження у кримінальних справах необхідно розглядати як гарантію незалежності та недоторканності судді. Дослідження вказаних особливостей кримінальної процесуальної форми привертає увагу до іншої проблеми реалізації положень щодо недоторканності суддів, що створює ситуацію неповної відповідності наведеним вище міжнародним стандартам. Такою проблемою є невиправдана термінологічна різноманітність з питань повідомлення судді про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, а також - законодавча невизначеність стосовно окремих питань здійснення такого повідомлення, зокрема - суб'єктів його здійснення, що спричиняє необхідність видання роз'яснень вищими судовими інстанціями. Так, вказується на такі терміни стосовно процесуального порядку повідомлення судді про підозру: «здійснення», «вручення», «складання». Це зумовлює неоднаковість практики здійснення зазначених повідомлень. У цьому контексті Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне зауважити наступне. По-перше, саме виключність суб'єктів складення підозри є гарантією незалежності суддів. По-друге, Генеральний прокурор України, його заступник реалізують зазначені функції незалежно від участі у конкретному кримінальному провадженні. Зазначені посадові особи можуть доручити фактичне вручення складеного ними повідомлення про підозру особі, яка здійснює відповідне кримінальне провадження. При цьому віднесення складання повідомлення про підозру до компетенції саме зазначених посадових осіб, на думку Великої Палати Верховного Суду, обумовлено саме високим їх становищем у системі посадових осіб прокуратури, що виключає неналежне здійснення перевірки наявності підстав щодо такого повідомлення [197]. Не оспорюючи по суті зазначену позицію, можливо зауважити, що вона не містить вирішення проблеми процесуального забезпечення повного ознайомлення зазначеними посадовими особами із обставинами-підставами повідомлення. Реалії роботи зазначених посадових осіб свідчать про брак часу для

повноцінної перевірки матеріалів справи, а отже - наявність потенційної небезпеки фактичної залежності судді від рішень особи, яка уповноважена здійснювати конкретні процесуальні дії у межах кримінального провадження.

3.2. Вдосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення недоторканності судді в Україні

Євроінтеграційні процеси зумовлюють необхідність врахування міжнародних стандартів імунітету судді та діяльності судової влади загалом. Рамковий характер відповідних стандартів, з одного боку та особливості розвитку національної правової системи, з іншого, створюють підґрунтя для висловлення пропозицій щодо подальшого розвитку національного законодавства щодо адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді. При цьому важливим є досягнення оптимального співвідношення між належним емоційним станом судді, почуттям у нього впевненості та безпеки та забезпечення у такий спосіб його неупередженості, з одного боку, та недопущення таких явищ, як судова ізоляція та судове свавілля - з іншого. Специфічною рисою прийняття суддею рішення у справі є прийняття його на основі оцінки обставин справи, яка здійснюється на основі власного внутрішнього переконання, що є складним та комплексним явищем, передбачає застосування здорового глузду та життєвого досвіду. Недопущення відірваності судді від реалій розвитку правовідносин, неприпустимість відхилень суддівської свідомості у бік правового ідеалізму чи навпаки, правового нігілізму постає запорукою прийняття суддею об'єктивних та зважених рішень. Іншою небезпекою постає судове свавілля як явище усвідомленого прийняття суддею неправосудних рішень при здійсненні правосуддя, а також неналежна поведінка поза приміщенням суду,

що відбувається з огляду на впевненість судді у фактичній неможливості притягнення його до юридичної відповідальності. Взаємна кореляція вказаних пріоритетів є постійним процесом, що відбувається у будь-яких суспільно-політичних умовах. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій означає появу нових способів тиску на суддю та водночас - нові можливості для самого судді. Тому розвиток гарантій недоторканності судді має враховувати й вимоги технологічного прогресу, а разом із цим - інші зміни у економічній, політичній та соціальній сферах. Так, 02.03.2022 р. Рада суддів України оприлюднила рекомендації роботи судів в умовах воєнного стану. Зокрема, рекомендовано: при вирішенні питань щодо умов роботи конкретного суду керуватись актуальною поточною обстановкою; приймати рішення про зупинення здійснення судочинства у конкретному суді у випадку загрози життю, здоров'ю, безпеці суддів, працівників апарату суду, відвідувачів; рекомендовано суддям, які не мають змоги здійснювати свої повноваження ані очно, ані дистанційно - подавати заяву про відпустку, а керівництву судів - оперативно задовольняти такі заяви; за можливості відкладати розгляд судових справ, знімати їх з розгляду (за винятком судових процесів невідкладного характеру); рекомендовано суддям по можливості продовжувати процесуальні строки як мінімум до скасування правового режиму воєнного стану; у разі неможливості колегії суддів зібратись у одному приміщенні вказано на допустимість розгляду справи у різних приміщеннях судів та із використанням власних технічних засобів [243]. Отже, прийняття відповідних рішень суддями не може вважатись порушеннями трудової дисципліни, прийняттям неправосудних рішень як підстави для притягнення судді до дисциплінарної та кримінальної відповідальності.

Залишаючись іманентною та історично обумовленою рисою правового статусу судді, недоторканність суддів, водночас, не розглядається у юридичній літературі як ознака судової влади, на відміну від, наприклад,

положень про незалежність судової влади. Тому недоторканність судді не може вважатись такою, що носить абсолютний характер. З огляду на викладене, подальший розвиток нормативного закріплення у національному законодавстві положень про недоторканність судді має ґрунтуватись на її концепції як спеціальної правової конструкції, що має виключно цільовий характер - забезпечення неупередженості судді при здійсненні правосуддя. Таким чином, обсяг закріплених у законодавстві засобів забезпечення недоторканності судді завжди має бути мінімально необхідним для забезпечення зазначеної мети у конкретних поточних суспільно-політичних умовах.

З іншого боку, зазначені засоби мають бути чітко визначені у законодавстві. Тому викликають бажання дискутувати положення, що висловлюються окремими науковцями стосовно підстав юридичної, зокрема дисциплінарної відповідальності судді. Так, С.М. Кічмаренко, опрацьовуючи проблематику напрямів розвитку адміністративно-правового забезпечення положень щодо незалежності судової влади, вказує про доцільність внесення законодавчих змін щодо підстав притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та пропонує доповнити їх такою підставою, як "затягування суддею місцевого суду строку щодо розгляду заяви, скарги чи справи" [74, с. 125].

Поняття «затягування» сьогодні є достатньо невизначеним поняттям. Такий висновок можна зробити на підставі аналізу позицій дослідників та правових позицій Великої Палати Верховного Суду. Так, Н. Зозуля, опрацьовуючи проблематику притягнення суддів до юридичної відповідальності за порушення строків розгляду справ, ґрунтується на категорії «розумний строк» у практиці ЄСПЛ, що вже саме по собі свідчить про недостатню опрацьованість у науці поняття «затягування», відсутність його точного визначення навіть на науковому рівні. Дослідниця вказує на такі причини затягування розгляду справ у суді, як: неявка сторін у судове

засідання; незадовільна підготовка справи до судового розгляду, що зумовило необхідність дослідження нових матеріалів; вчинення стороною у справі навмисних дій щодо затягування справи; невиправдана тривалість перерв у судових засіданнях та деякі інші [55]. Отже, явище затягування суддею строків розгляду справи може відбуватися й з причин, що не залежать від нього. Це підтверджують і матеріали судової практики. Так, розглядаючи питання притягнення судді до дисциплінарної відповідальності за затягування розгляду справи, було надано особливу увагу надмірному навантаженню на суддю. Було прийнято рішення застосувати до судді найбільш м'яке дисциплінарне стягнення у вигляді попередження [173].

З іншого боку, заслуговують на позитивну оцінку положення щодо рис адміністративно-правового забезпечення незалежності судової влади, які висловлюються С.М. Кічмаренком: таке забезпечення спрямоване на створення належних умов для існування та реалізації судової влади, забезпечення незалежності суддів зокрема; засобом здійснення забезпечення незалежності судової влади є адміністративна діяльність уповноважених суб'єктів, в тому числі й управлінська (виконавчо-розпорядча); адміністративно-правове забезпечення незалежності судової влади слід розглядати як правовий механізм та деякі інші риси [74, с. 125-126]. Вказане дозволяє виділити певні положення щодо місця адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді у забезпеченні його незалежності та незалежності судової влади загалом, які є засадами подальшого розвитку адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді. Такими положеннями є наступні: недоторканність судді є однією з адміністративно-правових умов забезпечення незалежності судді; забезпечення недоторканності судді передбачає здійснення уповноваженими суб'єктами адміністративної діяльності, причому не тільки управлінського, але й діяльності адміністративно-юрисдикційного характеру; засобам адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді притаманний

системний та комплексний характер; засоби адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді мають реалізовуватись виключно у передбаченій законом формі та передбаченими у законодавстві суб'єктами.

Попри окреслені проблеми, що свідчать про перебування національного законодавства у стані формування, проведене дослідження дозволяє систематизувати шляхи його подальшого розвитку залежно від правової природи гарантій недоторканності судді. Таким чином, можливо виділити шляхи вдосконалення: інституційних, процедурних та адміністративно-юрисдикційних гарантій недоторканності судді.

Однією з інституційних гарантій недоторканності судді визначено встановлення вичерпних строків відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності (ч. 5 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»). Стратегією розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженою Указом Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021 [193] визначено керівні напрями розвитку системи правосуддя. Серед них - зміцнення незалежності судової влади та водночас забезпечення підзвітності її суспільству (п. 4.2 Стратегії). У межах цього напрямку передбачаються такі завдання, як: розвиток організації та фінансового забезпечення органів судової влади; оновлення законодавчого закріплення етичних правил діяльності судді та забезпечення єдиної практики застосування цих правил; уведення кримінальної відповідальності судді за зловживання своїми повноваженнями під час здійснення правосуддя що має ознаки свавілля, водночас із визначенням гарантій, що кримінальне переслідування не буде використане з метою тиску на суддю. Реалізація вказаних напрямів тісно пов'язана із функціонуванням адміністративно-правових гарантій недоторканності судді. Попри спливу достатньо тривалого часу з моменту прийняття вказаної Стратегії, активні процеси реформування організації судової влади, доводиться констатувати про неповну реалізацію вказаних

напрямів у діяльності законодавця та водночас - неврахування окремих важливих викликів, попри їх тісну пов'язаність із зазначеними напрямами та адміністративно-правовим забезпеченням недоторканності судді в цілому.

Так, В.В. Ріхтер, опрацьовуючи проблематику розвитку публічного адміністрування суддівської кар'єри, зазначає про такі перспективні напрями його розвитку: посилення юридичної відповідальності за втручання у професійну діяльність судді; вдосконалення порядку притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, зокрема виключення ситуації, коли прийняття рішення про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та розгляд скарги у зв'язку із таким рішенням здійснюються у межах одного суб'єкта - ВРП. Тезу щодо необхідності посилення юридичної відповідальності дослідник обґрунтовує неефективністю існуючого механізму визнання протиправним факту втручання. Вказується про вчинення на суддю, передусім, психологічного тиску (необґрунтоване оскарження актів судді у дисциплінарному порядку, дифамація, погрози та образи тощо), а також про практично відсутність реакції ВРП на ці факти. У зв'язку із цим пропонується внести зміни до КУпАП, передбачивши адміністративну відповідальність за вчинення психологічного впливу на суддю. У контексті неприпустимості вирішення питань щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності та щодо розгляду скарг суддів на такі притягнення у межах одного суб'єкта (ВРП) вказується на міжнародний досвід Литви та необхідність створення Суду честі як незалежного органу, який би вирішував питання щодо притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності [205, с. 13-14].

Оцінюючи позицію вченого, варто зауважити, що з його висновками можна погодитись лише із застереженнями. Так, у контексті юридичної (адміністративної) відповідальності за вчинення психологічного тиску на суддю варто було би порівняти пропоновані автором засоби із вже передбаченими КУпАП положеннями ст. 185-3, якими передбачається

відповідальність за прояв неповаги до суду, із врахуванням судової практики застосування такої відповідальності, а результати такого порівняння найзагальнішим чином відобразити у авторефераті. Тим паче, що такі прояви тиску, як погрози та образи на адресу судді (що виділяються автором), безпосередньо охоплюються об'єктивною стороною адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185-3 КУпАП. Щодо ж створення Суду честі як окремого органу притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, то чинна процедура розгляду скарг суддів на рішення дисциплінарних палат ВРП видається такою, що містить дієві гарантії об'єктивності розгляду таких скарг: недопустимість участі у розгляді скарги тих членів ВРП, які приймали оскаржуване рішення; доповідь дисциплінарного інспектора як спеціально уповноваженої особи як неодмінна умова подальшого розгляду скарги (ч. 8 ст. 51 Закону «Про Вищу раду правосуддя»); застосування усіх інших гарантій, характерних для розгляду справи на стадії дисциплінарної палати (ч. 9 ст. 51 Закону «Про Вищу раду правосуддя»). Крім того, рішення ВРП за результатами розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати ВРП може бути оскаржене до суду (ч. 1 ст. 52 Закону «Про Вищу раду правосуддя»), який є окремим та незалежним від ВРП органом.

З іншого боку, не можна не визнати актуальність питань як підвищення юридичної відповідальності за втручання у діяльність судді щодо здійснення правосуддя, так і - забезпечення справедливості, законності та об'єктивності розгляду скарг на рішення суб'єктів, уповноважених на вирішення питання щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Втім, можна вказати й на інші напрями розвитку адміністративно-правових гарантій недоторканності судді, одним з яких є розвиток передбачуваності законодавства, що врегульовує адміністративні процедури, пов'язані із відстороненням судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням до

кримінальної відповідальності (ч. 5 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Чинна редакція положень ч.ч. 5, 6 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» не дає однозначної відповіді на питання: скільки разів може порушуватись питання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням його до кримінальної відповідальності в межах одного кримінального провадження? Не дають однозначної відповіді на це питання й положення ч. 1 ст. 63 Закону «Про Вищу раду правосуддя», відповідно до яких встановлюється особливий строк такого відсторонення якщо відповідне клопотання заявлене на стадії судового провадження: до набрання вироком суду законної сили чи закриття кримінального провадження. Вказане є причиною недостатньо передбачуваності у розумінні законодавства суддями як учасниками процедур щодо їх відсторонення. Так, Велика Палата Верховного Суду розглянула апеляційну скаргу судді на рішення Касаційного адміністративного суду у справі за позовом про визнання протиправним та скасування рішення ВРП про тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності. Позов було обґрунтовано, в тому числі тим, що клопотання про відсторонення судді, на підставі якого було прийняте оскаржуване рішення, має вважатись повторним після першого клопотання, що заявлялось на стадії досудового розслідування та було залишене без розгляду. Залишаючи апеляційну скаргу без задоволення Верховний Суд вказав, що законодавством встановлюються лише межі строку тимчасового відсторонення судді. Щодо ж кількості разів порушення такого питання у межах одного кримінального провадження, то необхідно виходити з того, що застосування такого відсторонення на стадії досудового розслідування та на стадії судового провадження є різними заходами за юридичним змістом, підставами, значимістю, метою та тривалістю застосування [163].

Коментуючи вказану позицію Великої палати Верховного Суду, варто вказати, що відповідно до ч.ч. 5, 6 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» загальний максимальний строк відсторонення судді, в межах одного заходу, не може перевищувати чотири місяці, що є достатньо значним строком. Вимоги оперативності є актуальними й щодо кримінального провадження, а надмірна тривалість такого провадження не тільки не сприяє виконанню завдань кримінального судочинства, але й перешкоджає роботі судової системи. Крім того, відповідно до ч. 8 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» суддя позбавляється права на отримання доплат до свого посадового окладу на час тимчасового відсторонення. Тому випадки, коли протягом одного кримінального провадження захід щодо тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя застосовується більше ніж один раз можуть бути охарактеризовані як ситуативні, зумовлені актуальними реаліями здійснення кримінального переслідування. Питання розвитку кримінальної процесуальної форми та забезпечення оперативності кримінального провадження виходять за межі предмету цього дослідження. Водночас, достатньо тривала практика неодноразового застосування таких заходів протягом одного кримінального провадження [163] зумовлює постановку питання про внесення змін до чинного законодавства в напрямі збільшення його передбачуваності.

Однією з гарантій недоторканності судді є визначення порядку продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням його до кримінальної відповідальності, суб'єкта подання відповідного клопотання, а також термінів подання такого клопотання. Максимальний строк продовження - не більше двох місяців (ч. 6 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів»).

Відповідно до п. 18 Основних принципів незалежності судових органів [120] підставою для тимчасового усунення судді від посади може бути невідповідність поведінки такого судді займаній ним посаді. З позиції

міжнародних стандартів кожне усунення судді від посади розглядається як особливий негативний випадок та здійснюється виключно для забезпечення авторитету судової влади у суспільстві. Таким чином, з метою забезпечення сталої практики вирішення питань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та про продовження строку такого відсторонення, забезпечення відповідності такої практики усталеним міжнародним стандартам доцільно внести зміни до ч. 6 ст. 64 Закону «Про Вищу раду правосуддя», виклавши її в такій редакції: «звернення Генерального прокурора або його заступника із клопотанням про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або із клопотанням про продовження строку такого відсторонення стосовно судді, відносно якого такі заходи вже застосовувались у цьому самому кримінальному провадженні, не допускається, крім випадків скасування попереднього рішення Вищої ради правосуддя судом».

У зазначеній вище постанові від 23.06.2021 р. у справі № 9901/85/20 Великою Палатою Верховного Суду слушно вказується, що у разі коли питання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя в межах конкретного кримінального провадження вже було предметом уваги та є вирішеним (зокрема, клопотання залишене без розгляду), то закон не перешкоджає подавати такі клопотання надалі, у разі змін обставин справи [163]. Тому, з метою врегулювання у законодавстві наслідків залишення без розгляду клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності доцільно доповнити частину 5 статті 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» реченням, яке викласти у такій редакції: «Повернення клопотання не перешкоджає повторному зверненню з ним в загальному порядку після усунення недоліків».

Відповідно до ч. 1 ст. 63 Закону «Про Вищу раду правосуддя» у разі прийняття ВРП рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності на стадії судового провадження, строк такого відсторонення встановлюється імперативно - до завершення кримінального провадження (його закриття або набрання законної сили вироком суду). Водночас, ч. 5 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» теж доволі однозначно визначає вказаний строк: не більше двох місяців. Необхідно наголосити, що саме ця відмінність у законодавчому визначенні строку такого відсторонення стала однією з підстав для розуміння відсторонення, що здійснюється на стадії досудового розслідування та відсторонення, що здійснюється на стадії судового провадження різними заходами [163]. Водночас, у юридичній літературі усталеним є сприйняття такого відсторонення як єдиного заходу, правила здійснення якого зумовлені статусом судді як носія судової влади. З огляду на викладене, доводиться констатувати колізію між різними нормативними актами одного рівня: Закон «Про судоустрій і статус суддів» (ч. 5 ст. 49) та Закон «Про Вищу раду правосуддя» (ч. 1 ст. 63). При вирішенні цієї колізії варто враховувати завдання судового провадження у кримінальному судочинстві та актуальні вимоги щодо оперативності та передбачуваності його здійснення. З огляду на викладене, вважаємо за доцільне застосування саме строку, визначеного у ч. 1 ст. 63 Закону «Про Вищу раду правосуддя». Отже, з метою забезпечення однакового визначення строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності у частині 5 статті 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» та у частині 1 статті 63 Закону «Про Вищу раду правосуддя» доцільно доповнити частину 5 статті 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» реченням, яке викласти у такій редакції: «На стадії судового провадження строк відсторонення встановлюється до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження.»

Належний рівень гласності й відкритості діяльності судової влади є умовою її легітимності як однієї з її ознак, що полягає у наявності довіри суспільства до судової влади, згоди на неї та готовністю до виконання рішень судової влади. Важливим аспектом легітимності є, в тому числі, неформальне ставлення суспільства до судової влади, що виражається поза межами судового процесу. Легітимність судової влади досягається не тільки законністю та справедливістю судових рішень, але й - вмінням суддів правильно будувати відносини із учасниками процесу та іншими особами, присутніми у залі судового засідання [119, с. 27]. Зазначені положення дістали свій розвиток у концепції гласності та відкритості як принципах діяльності органів судової влади, що передбачає доступність інформації про судовий розгляд конкретних справ не тільки учасникам справи, але й широкому загалу [90, с. 57-58]. Поряд із цим, останніми роками у юридичній літературі починає отримувати поширення категорія транспарентності у діяльності органів публічної адміністрації, одним з елементів якої є комунікативна складова між органами публічної адміністрації та громадськістю, призначенням якої є підвищення рівня контрольованості рішень органів публічної адміністрації з боку громадськості [230, с. 356]. Відповідно до п.п. 4.2.2, 4.2.3 Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки напрямами щодо зміцнення незалежності судової влади та забезпечення її підзвітності суспільству є зокрема: розвиток організаційного забезпечення діяльності суб'єктів судової влади; розвиток комплексної системи комунікації судової влади із суспільством; розширення громадських обговорень доповіді про стан забезпечення незалежності суддів в Україні, яка готується ВРП; недопущення дискредитації суддів через оприлюднення інформації про їх діяльність.

Сьогодні, в умовах правового режиму воєнного стану значна частина державних сервісів тимчасово зупинили роботу або працюють з обмеженнями з причин як фактичного характеру, пов'язаних із фактичною

неможливістю належної роботи, так і через загрозу національній безпеці. Законодавство про доступ до публічної інформації визначає рекомендації щодо обмежень у оприлюдненні публічної інформації, водночас формулювання таких обмежень носять загальний характер. Так, однією з таких рекомендацій є застосування «трискладового тесту» для визначення обмежень у доступі до публічної інформації з огляду на імовірність завдання такою інформацією шкоди: інтересам національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам. Складові такого тесту визначені у ч. 2 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI [158]: забезпечення визначених законодавством публічних інтересів (національна безпека, територіальна цілісність, громадський порядок тощо); імовірність завдання істотної шкоди цим інтересам через розголошення відповідної публічної інформації; шкода переважає суспільний інтерес щодо отримання такої інформації. Іншою рекомендацією є мінімальне застосування обмежень доступу до публічної інформації: якщо у конкретному випадку достатнім є обмеження доступу до персональних даних, то інша частина документу має залишатись відкритою [121]. Водночас, недостатність конкретизації зазначених та інших критеріїв призводить до невиправданих обмежень у реалізації права на доступ до публічної інформації.

Під час здійснення парламентського контролю Уповноваженим Верховної ради України з прав людини виявлено обмеження користувачів Єдиного державного реєстру судових рішень у доступі (як загальному, так і повному) у період воєнного стану [132]. На офіційному веб-сайті ВРП відсутній доступ до Актів ВРП за посиланням <https://www.hcj.gov.ua/acts>, а також на сайті відсутня Щорічна доповідь про стан забезпечення незалежності суддів в Україні за 2021 та 2022 роки [266]. Натомість наявний Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність ВРП у 2022 році. Втім, зазначений звіт, хоча й містить інформацію про кількість та склад прийнятих

ВРП рішень, в тому числі й щодо забезпечення недоторканності суддів, але не містить інформації про фактичні дані відповідних розглянутих справ. Так, стосовно 2022 року зазначено, що до ВРП не надходили клопотання про тимчасове відсторонення (продовження строку тимчасового відсторонення) суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності. Водночас, наводиться відповідна інформація щодо 2021 року: 12 клопотань, дев'ять з яких стосуються власне відсторонення судді відповідно до ч. 5 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів», а три - щодо продовження строку тимчасового відсторонення [63, с. 15]. Вбачається, що розміщення рішень ВРП щодо вказаних клопотань із обмеженням доступу лише до деяких даних (особисті дані суддів тощо) не суперечитиме законодавству про доступ до публічної інформації. Таким чином, з метою запобігання невиправданним обмеженням у доступі до публічної інформації доцільним є уточнення у законодавстві переліку даних, доступ до яких може обмежуватись у кожному конкретному випадку. Поміркований баланс між обмеженнями щодо такої інформації та приватним інтересом щодо її отримання сприятиме встановленню належної комунікації між судовою владою та суспільством, що у свою чергу є сприятиме довірі до судової влади та зменшенню кількості втручань у діяльність суддів.

Отже, забезпечення недоторканності судді безпосередньо пов'язане із рівнем легітимності судової влади та довіри до неї з боку суспільства. Одним із засобів забезпечення таких легітимності та довіри є транспарентність діяльності судової влади, що передбачає розвиток комунікації між судовою владою та суспільством. Важливою є максимальна інформованість суспільства про діяльність судової влади через офіційні веб-сторінки відповідних суб'єктів. Правовий режим воєнного стану зумовлює особливі вимоги щодо меж та обсягу розкриття такої інформації. В умовах правового режиму воєнного стану такі вимоги диктуються необхідністю забезпечення таких пріоритетів, як: інтереси національної безпеки, територіальної

цілісності або громадського порядку, запобігання заворушенням чи злочинам тощо. Сьогодні такі вимоги відображені у чинному законодавстві лише в найзагальніших рисах, що в окремих випадках призводить до невиправданих обмежень права на інформацію.

Відповідно до п. 4.3.2 Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, одним із заходів щодо вдосконалення інститутів відповідальності суддів є оновлення положень Кодексу суддівської етики від 22.02.2013 р. [77] та забезпечення сталої практики його застосування. У результаті такого оновлення Кодекс суддівської етики має стати настільною книгою для суддів [238]. Погоджуючись із актуальністю відповідних викликів, варто зауважити про необхідність забезпечення системного характеру змін до чинного законодавства, що диктує узгодження внесених змін із положеннями інших нормативних актів.

Так, відповідно до ст. 4 Кодексу суддівської етики, порушення суддею правил етичної поведінки не може саме по собі застосовуватись як підстава притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Водночас, відповідно п. 3 ч. 1 ст. 106, п. 1 ч. 8 ст. 109, п. 1 ч. 9 ст. 109 Закону «Про судоустрій і статус суддів» допущення суддею поведінки, що підриває авторитет правосуддя, в тому числі в питаннях суддівської етики, є підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, в тому числі у вигляді подання про звільнення судді з посади. Необхідно звернути увагу, що проблема уточнення підстав притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності є предметом обговорень вже тривалий час, а останнім часом є предметом обговорень у найвищих судових колах [127]. З огляду на викладене, вважаємо що саме системний характер вказаних змін сприятиме вирішенню окресленої проблематики.

Таким чином, актуальним напрямом удосконалення нормативного регулювання гарантій недоторканності судді у національному законодавстві

є встановлення чітких критеріїв розмежування випадків, коли поведінка судді має розглядатись виключно як порушення правил суддівської етики та випадків та коли вона є підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у вигляді подання про звільнення його з посади.

Адміністративні процедури гарантування недоторканності судді є широкою категорією, що охоплюють не тільки вже визначені у законодавстві процедури (негайного звільнення затриманого судді після встановлення його особи; провадження щодо застосування до судді дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення його з посади тощо). Розвиток наукових положень щодо незалежності та недоторканності судді, виникнення нових інституційних гарантій недоторканності судді зумовлюють необхідність розвитку й адміністративних процедур реалізації цих гарантій, виділення нових процедур.

Так, імунітет судді щодо притягнення його до юридичної відповідальності у зв'язку з ухваленими ним рішеннями є матеріально-правовим елементом імунітету судді. Цей елемент тісно пов'язаний із процедурним елементом, оскільки зміни положень матеріального законодавства тягнуть і зміни процедур їх застосування. Тому зміни до конкретних матеріально-правових елементів імунітету судді здатне справити вплив на всю систему забезпечення недоторканності судді.

Законодавцем визначено один з актуальних напрямів розвитку системи правосуддя: запровадження кримінальної відповідальності судді у зв'язку із вчиненням ним «свавільного зловживання своїми повноваженнями під час здійснення правосуддя», але водночас пропонується передбачити правові механізми унеможливлення використання кримінального переслідування як засобу тиску на суддю (п. 4.3.2 Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки). Невизначеність цього формулювання містить небезпеку тиску на суддю та не узгоджується із усталеними міжнародними стандартами функціонального імунітету судді

[12, с. 93]. Погоджуючись із необхідністю вдосконалення матеріально-правового врегулювання підстав кримінальної відповідальності суддів у цьому випадку, вважаємо за необхідне наголосити саме на процедурній складовій забезпечення недоторканності судді у цьому випадку - окресленому у Стратегії механізмі унеможливлення тиску на суддю.

Відмітною ознакою дисциплінарної відповідальності, порівняно із кримінальною, є значно менша ступінь суспільної шкідливості. Крім того, чинне формулювання розглядуваної підстави настання кримінальної відповідальності значною мірою перекликається із підставами дисциплінарної відповідальності, що визначені у ст. 106 та ч. 8 ст. 109 Закону «Про судоустрій і статус суддів»: незаконна відмова у доступі до правосуддя; незазначення в судовому рішенні мотивів його прийняття; порушення засад гласності та відкритості судового процесу; грубе нехтування обов'язками, що є несумісним із статусом судді тощо. Таким чином, поряд із уточненням формулювання підстав кримінальної відповідальності судді у цьому випадку перспективним є запровадження спеціального порядку порушення кримінальної справи: відкриття провадження у кримінальній справі є можливим за зверненням виключно суб'єкта прийняття остаточного рішення у дисциплінарній справі стосовно судді. Якщо з відповідним зверненням звертається приватна особа, звернення має бути передане до вказаного суб'єкта для вирішення питання про наявність ознак дисциплінарного та кримінального правопорушення. У разі наявності ознак кримінального правопорушення відповідний орган спрямовує матеріали для вирішення питання щодо порушення кримінальної справи. Такий порядок унеможливить необгрунтовані звернення, що містять небезпеку тиску на суддю.

У п. 12 Висновку № 1 Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів від 01 січня 2001 року відстоюється теза, що

недоторканність суддів спрямована не тільки на створення відповідного емоційного стану судді, що дозволить йому здійснювати правосуддя неупереджено, але й на підтримання авторитету судової влади у суспільстві. Положення недоторканності судді мають сприйматись як реально забезпечені в очах суспільства та будь-якої розумної сторонньої до судової влади людини [31; 264, с. 12]. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки приділяє значну увагу взаємодії судової влади із суспільством вказуючи про такі перспективні напрями розвитку, як: розвиток комунікації як комплексної системи; реалізація системного підходу у справі протидії дискредитації суддів через поширення недостовірної інформації, в тому числі у соціальних мережах. Реалізація цих напрямів є умовою зміцнення незалежності судової влади та її підзвітності суспільству (п. 4.2.3 Стратегії).

Відповідно до ч. 5 ст. 48 Закону «Про Вищу раду правосуддя» про засідання Дисциплінарної палати ВРП щодо розгляду дисциплінарної скарги по суті суддя, а також скаржник мають повідомлятись шляхом зокрема, розміщення відповідної інформації на офіційному веб-сайті ВРП.

Станом на 16.03.2023 р. на офіційному веб-сайті ВРП у розділі «Громадянам» / «Відкриті дані» розміщено посилання на сторінку, де викладено проекти порядків денних засідань ВРП (та її дисциплінарних палат). Втім, у відповідних проектах відсутня вказівка на час конкретних засідань, що унеможлиблює доступ до них заінтересованих осіб [35; 36]. З огляду на викладене вбачається за доцільне уточнювати відповідну інформацію.

Однією з адміністративно-юрисдикційних гарантій є провадження щодо оскарження рішень Дисциплінарної палати ВРП про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у виді подання про звільнення його з посади (ст. 111 Закону «Про судоустрій і статус суддів», ч. 1 ст. 35, ч.ч. 1, 5 ст. 51 Закону «Про Вищу раду правосуддя», гл. 13 Регламенту Вищої ради

правосуддя). Сьогодні необхідно констатувати фактичну неспроможність повноцінної реалізації вказаної гарантії.

Так, одним з міжнародних стандартів забезпечення недоторканності судді є особливий (ускладнений) порядок притягнення судді до юридичної відповідальності [256, с. 80]. Відповідно до Основних принципів незалежності судових органів однією з основних вимог щодо забезпечення недоторканності судді є недопустимість втручання у процес здійснення правосуддя. Іншою засадою забезпечення незалежності судді та його недоторканності є оперативність розгляду скарг, що виникають у зв'язку із виконанням суддею своїх функцій, а також гарантій для судді у процесі такого розгляду [107, с. 16-20, 22, 91-96, 180-181]. Наявність спеціальних процедур притягнення до юридичної відповідальності передбачена також Європейською хартією про закон «Про статус суддів» (8-10 липня 1998 року). Цією ж Хартією вимагається наявність у національному законодавстві спеціальних процедур притягнення суддів до юридичної відповідальності.

Відповідно до ч. 5 ст. 51 Закону "Про Вищу раду правосуддя" застосування до судді дисциплінарного стягнення у вигляді подання про звільнення його з посади має наслідком автоматичне відсторонення його від здійснення правосуддя. Таке відсторонення розпочинається з дня ухвалення відповідного рішення і завершується днем звільнення судді з посади або скасування рішення про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Вказане положення висуває вимоги особливої ретельності при вирішенні питання про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у цьому випадку, адже в іншому випадку існують загрози недоторканності судді. Водночас, аналіз матеріалів діяльності суб'єктів, уповноважених на вирішення питань щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, зокрема щодо розгляду скарг суддів на рішення Дисциплінарної палати ВРП про притягнення до дисциплінарної відповідальності, свідчить про існування істотних проблем.

Так, рішенням Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 18.11.2021 р. у справі № 9901/99/19 визнано протиправним та скасоване рішення ВРП, яким позивача звільнено з посади судді на підставі пункту 3 частини 6 статті 126 Конституції України. При цьому колегія виходила з наявності незавершеного дисциплінарного провадження щодо позивача, від результатів якого мало залежати прийняття ВРП зазначеного рішення [162]. У Постанові від 03 листопада 2021 р. у справі № 9901/378/20 Велика Палата Верховного Суду констатувала протиправний характер бездіяльності Дисциплінарної палати ВРП щодо недотримання строків здійснення дисциплінарного провадження [160].

Відповідно до Інформаційно-аналітичного звіту про діяльність ВРП у 2020 році з 71 рішення, ухваленого ВРП за результатами розгляду скарг суддів на рішення у дисциплінарних справах у 11 випадках відповідні рішення скасовано повністю чи частково, а у 9 випадках - змінено [61, с. 31]. Тобто загальна кількість змінених чи скасованих рішень склала 28 %, що є значним показником. Звернення до відповідних Звітів за 2021 та 2022 роки розкривають ситуацію, за якої розгляд відповідних справ взагалі не провадився. Причиною цього є триваюча неможливість виконання вимог Закону України від 14.07.2021 р. № 1635-IX (далі - Закон № 1635-IX) [153], яким передбачено утворення служби дисциплінарних інспекторів для реалізації окремих етапів дисциплінарного провадження, що призводить до порушень прав як скаржників, так і суддів, стосовно яких ухвалено рішення у дисциплінарних справах [62, с. 23-25; 63 с. 17-18]. Конкурс на посади зазначеної служби дисциплінарних інспекторів досі не проведено з огляду на правовий режим воєнного стану, водночас ВРП висловлювала пропозиції щодо запровадження перехідного періоду для запуску служби дисциплінарних інспекторів, а дисциплінарні провадження розглядати відповідно до раніше визначеної процедури, тобто розподіляти скарги між

членами ВРП та розглядати їх висновки на засіданнях дисциплінарних палат [219].

Таким чином, сьогодні фактично не працює така гарантія для суддів у дисциплінарному провадженні, як можливість оскарження рішень про притягнення до дисциплінарної відповідальності. У разі прийняття рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності у вигляді подання про звільнення судді з посади фактично настає безстрокове відсторонення судді від здійснення правосуддя.

Коментуючи зазначену ситуацію, необхідно виходити з наступного. Відповідно до ст.ст. 40, 64 Конституції України право на особисте звернення до уповноваженого суб'єкта публічної влади, в тому числі зі скаргою, не може обмеженим в умовах зокрема, воєнного стану. З іншого боку, національне законодавство має відповідати вимогам передбачуваності, що не допускає встановлення ситуативних законодавчих механізмів на невизначений термін. Тому зазначена вище пропозиція ВРП видається прийнятною.

Вказане зачіпає ще одну принципову проблему. Відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 160, ч. 1 ст. 169 КАС України, позовна заява має містити відомості щодо зокрема, вжиття заходів досудового врегулювання спору, у разі встановлення законом обов'язковості його застосування. Відповідно до ч. 4 ст. 35 Закону "Про Вищу раду правосуддя" рішення Дисциплінарної палати ВРП може бути оскаржене до ВРП. Таким чином, для розгляду скарг на рішення щодо притягнення судді до дисциплінарної відповідальності встановлено обов'язковий досудовий порядок, що унеможлиблює подання адміністративного позову до його завершення. Необхідно зауважити, що аналіз справ щодо оскарження рішень ВРП щодо притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, які містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень свідчить про відсутність відповідних звернень із адміністративними позовами після набрання чинності Законом № 1635-IX.

Таким чином, існуюча ситуація містить небезпеку не тільки для забезпечення недоторканності судді, але й для реалізації його права на суд як права людини відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р. [84]. Вказане свідчить про термінову необхідність внесення окреслених змін до чинного законодавства.

Висновки до розділу 3

За підходами ЄСПЛ основою недоторканності судді виступає індемнітет як відсутність юридичної відповідальності судді за прийняте ним неправове рішення, крім випадків коли встановлено вину судді у прийнятті такого рішення. Вказані засади є основою законодавчих положень щодо недоторканності судді, закріплених у ст. 49 Закону "Про судоустрій і статус суддів".

Проблематика забезпечення, з одного боку, недоторканності та незалежності судді при здійсненні правосуддя, а з іншого - недопущення його безкарності, має вирішуватись в напрямі установлення балансу цих пріоритетів з урахуванням особливостей конкретного етапу розвитку як судової системи, так і національної правової системи в цілому.

Включення до поняття недоторканності судді особистої безпеки судді, окремих питань матеріального забезпечення судді не відповідає усталеним міжнародним положенням щодо імунітету судді як основи закріплення у законодавстві положень про його недоторканність. Водночас, забезпечення особистої безпеки судді та його належного матеріально-правового становища необхідно розглядати як заходи, спрямовані на досягнення аналогічної мети - забезпечення реальної незалежності судді при здійсненні правосуддя, а отже сприяють реалізації положень щодо недоторканності судді.

Цільовий характер недоторканності судді означає необхідність закріплення у законодавстві мінімально необхідного, але водночас

достатнього обсягу відповідних правових засобів, які б гарантували незалежність судді при здійсненні правосуддя. Іншою ключовою вимогою до позитивного закріплення таких засобів є чіткість їх визначення: точне визначення загального строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням його до кримінальної відповідальності, уточнення підстав притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у вигляді подання про звільнення його посади тощо.

Заслуговує на критичну оцінку позиція, висловлювана окремими вченими, зокрема А.В. Лапкіним щодо проблемного характеру реалізації принципу недоторканності судді з огляду на невиправдану ускладненість правових процедур притягнення судді до юридичної відповідальності. Ускладненість зазначених процедур зумовлена особливим правовим статусом судді. З іншого боку, неприпустимою є ситуація, за якої суддю фактично неможливо притягнути до юридичної відповідальності. Тому критерієм рівня ускладненості зазначених правових процедур мають бути актуальні суспільно-політичні умови, можливість реального забезпечення здатності судді здійснювати правосуддя.

Закріплення у п. 3 ч. 7 ст. 56 Закону "Про судоустрій і статус суддів" обов'язку судді щодо розкриття інформації про свої доходи та витрати, зокрема шляхом подання декларації доброчесності не суперечить положенням про функціональний імунітет судді, не перешкоджає незалежності судді під час відправлення правосуддя. Водночас, у законодавстві мають бути визначені чіткі межі розкриття такої інформації, а також врегульовано випадки її розкриття. Це сприятиме почуттю захищеності у судді, а отже відповідає положенням щодо недоторканності суддів.

Подальший розвиток положень щодо недоторканності судді зумовлений співвідношенням недоторканності судді та його незалежності як засобу та мети відповідно. При цьому підлягатиме переоцінці

співвідношення недоторканності судді із іншими гарантіями незалежності судді: право на відставку, забезпечення безпеки судді та членів його сім'ї, система органів суддівського врядування та самоврядування тощо.

Окремим напрямом розвитку процедурних гарантій недоторканності судді є уточнення термінології, зокрема - щодо чіткого визначення особи, уповноваженої на складення повідомлення про підозру судді та особи, уповноваженої на вручення відповідного повідомлення у КПУ України.

Окремим напрямом розвитку адміністративно-правових гарантій недоторканності судді є забезпечення передбачуваності законодавства про адміністративні процедури відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності (ч. 5 ст. 49 Закону "Про судоустрій і статус суддів"), зокрема - визначення максимального сукупного терміну, на який суддя може бути відсторонений у межах одного кримінального провадження. Крім того, необхідно усунути колізію між вказаною нормою та нормою, закріпленою у ч. 1 ст. 63 Закону "Про Вищу раду правосуддя", яка стала причиною того, що відсторонення судді на стадії досудового розслідування та відсторонення судді на стадії судового провадження (в межах одного кримінального провадження) визнаються у судовій практиці різними заходами (додаток Б).

Вимоги забезпечення безпеки судді диктують необхідність реалізації суддею особливих заходів: як у сфері здійснення правосуддя (наприклад, по можливості продовжувати процесуальні строки тощо), так і щодо дотримання трудової дисципліни (наприклад, подання суддею заяви про відпустку у разі неможливості здійснення ним правосуддя ані в очному ані в дистанційному режимі тощо). Реалізація суддею подібних заходів відповідно до чинного законодавства не може слугувати підставою для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у вигляді подання про звільнення судді з посади чи кримінальної відповідальності.

Уточнення критеріїв обмеження у доступі до публічної інформації в умовах правового режиму воєнного стану сприятиме підвищенню довіри до судової влади, а отже зменшенню кількості втручань у відправлення правосуддя. Такі критерії мають ґрунтуватись на забезпеченні балансу між публічними та приватними інтересами з урахуванням актуальних суспільно-політичних процесів.

Умовою запровадження кримінальної відповідальності судді у зв'язку із вчиненням ним "свавільного зловживання своїми повноваженнями під час здійснення правосуддя" (п. 4.3.2 Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки) є запровадження особливої процедури порушення кримінальної справи: відкриття провадження можливе виключно за зверненням суб'єкта прийняття остаточного рішення у дисциплінарній справі щодо судді, що порушена за відповідними обставинами.

Окремої уваги потребує проблема забезпечення розгляду скарг суддів на рішення про притягнення їх до дисциплінарної відповідальності у вигляді подання про звільнення з посади, оскільки фактична неможливість розгляду відповідних скарг сьогодні означає фактично відсторонення судді від здійснення правосуддя на невизначений строк. Крім того, існування обов'язкового досудового порядку вирішення цих скарг означає для судді неможливість звернутись із адміністративним позовом. Вирішення цієї проблеми може ґрунтуватись на підході, що запропонований ВРП: запровадження перехідного періоду для запуску служби дисциплінарних інспекторів, а дисциплінарні провадження розглядати відповідно до раніше визначеної процедури, тобто розподіляти скарги між членами ВРП та розглядати їх висновки на засіданнях дисциплінарних палат.

Результати дослідження, які викладені у Розділі 3, відображено у наступних публікаціях автора: [234; 284; 286] (додаток А).

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснене теоретичне узагальнення та запропоноване нове вирішення наукового завдання щодо розкриття адміністративно-правових засад забезпечення недоторканності судді на основі комплексного аналізу положень чинного законодавства, доктрини та судової практики, а також вироблення на цій основі пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства. Найважливішими результатами дослідження є такі.

1. Недоторканність судді як об'єкт адміністративно-правового забезпечення є адміністративно-правовою категорією з інституційно відокремленим змістом, положення якої спрямовані на забезпечення створення належних умов здійснення правосуддя і гарантування таким чином неупередженості судді при ухваленні судових рішень. Порівняно із незалежністю суддів, положення про недоторканність судді закріплюють особливості правового статусу судді як суб'єкта здійснення правосуддя: особливу правову процедуру затримання судді, тримання його під вартою чи арештом; імунітет від юридичної відповідальності за прийняті рішення крім випадків, передбачених законом; неможливість застосування до нього приводу крім випадків, визначених законодавством та інші. За своєю сутністю недоторканність судді є гарантією незалежності суддів.

Імунітет судді та недоторканність судді як правові ідеї, що отримують вираження у правових нормах, доцільно характеризувати як зміст і форму. Імунітет судді як додаткова гарантія до гарантій права людини на особисту недоторканність є правовою підставою позитивного закріплення положень щодо недоторканності судді у актах конституційного та адміністративного законодавства.

2. Адміністративно-правове забезпечення недоторканності судді визначене як комплексне правове явище, сутність якого виявляється у адміністративно-правових нормах, якими урегульовано адміністративно-

правові засоби забезпечення недоторканності судді, а також діяльності суб'єктів права щодо реалізації (застосування) цих норм. Останнє безпосередньо пов'язане із гарантіями реалізації принципу недоторканності судді. Виділено широкий і вузький підходи до праворозуміння адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді. Широке значення адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді передбачає його праворозуміння як напрямку адміністративно-правового регулювання відносин щодо забезпечення реалізації конституційних засад недоторканності (імунітету) судді. У вузькому значенні адміністративно-правове забезпечення варто сприймати як систему адміністративно-правових засобів, які застосовуються з метою гарантування недоторканності (імунітету) судді.

3. Структуру системи адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді становлять наступні адміністративно-правові засоби забезпечення, які систематизовані за наступними критеріями: 1) за спрямованістю: а) безпосередньо спрямовані на забезпечення недоторканності судді; б) реалізація яких сприяє забезпеченню недоторканності судді; 2) за ієрархічною ознакою у межах конкретного правового інституту: а) інституційні; б) процедурні; в) юрисдикційні; 3) за місцем у судовій системі: а) відповідні засоби у межах; б) поза межами судової системи.

4. Інституційні адміністративно-правові засоби забезпечення недоторканності судді поділено на: матеріальні (неможливість затримання судді або тримання його під вартою чи арештом без згоди Вищої ради правосуддя; неможливість притягнення судді до юридичної відповідальності за ухвалені рішення; неможливість застосування приводу чи примусового доставлення до судді за винятком приводу або доставлення його до суду; наявність особливого суб'єкта повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення - лише Генеральний прокурор України або

його заступник; встановлення вичерпних строків відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності; встановлення особливого суб'єкта звернення щодо отримання дозволу суду на здійснення щодо судді оперативно-розшукових чи слідчих дій - Генеральний прокурор України або його заступник, керівник обласної прокуратури або його заступник; встановлення особливих правил юрисдикції розгляду справ щодо обвинувачення, застосування оперативно-розшукових чи слідчих дій, запобіжних заходів стосовно судді; визначення особливого суб'єкта відповідальності за шкоду, завдану судом – держава); процедурні (процедура надання Вищою радою правосуддя згоди на затримання судді або тримання його під вартою або арештом до винесення обвинувального вироку; процедура негайного звільнення судді, затриманого за підозрою у вчиненні правопорушення тощо).

Юрисдикційними адміністративно-правовими засобами забезпечення недоторканності судді визначено засоби, які застосовуються у зв'язку з притягненням до юридичної відповідальності посадових осіб за порушення встановлених правил щодо забезпечення недоторканності судді.

5. До внутрішніх інституційних адміністративно-правових гарантій недоторканності судді необхідно віднести: неможливість затримання судді або тримання його під вартою чи арештом без згоди Вищої ради правосуддя; неможливість притягнення судді до юридичної відповідальності за ухвалене рішення; неможливість застосування приводу чи примусового доставлення до судді за винятком приводу або доставлення його до суду; наявність особливого суб'єкта повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення - лише Офіс Генерального прокурора України або його заступник; встановлення вичерпних строків відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності; встановлення особливого суб'єкта звернення щодо отримання дозволу суду на здійснення щодо судді оперативно-розшукових

чи слідчих дій – Офіс Генерального прокурора України або його заступник, керівник обласної прокуратури або його заступник; встановлення особливих правил юрисдикції розгляду справ щодо обвинувачення, застосування оперативно-розшукових чи слідчих дій, запобіжних заходів стосовно судді; визначення особливого суб'єкта відповідальності за шкоду, завдану судом – держава; функціонування органів суддівського самоврядування, ДСА України.

До зовнішніх інституційних адміністративно-правових гарантій недоторканності судді віднесено: діяльність уповноважених суб'єктів публічної влади, насамперед органів прокуратури; передбачені ст.ст. 185-3, 186, 188-32 КУпАП та ст. 376 КК України норми щодо притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності; заходи попередження вказаним адміністративним та кримінальним правопорушенням; діяльність приватних осіб та громадських організацій як суб'єктів повідомлення уповноважених органів про випадки, що мають ознаки втручання у діяльність судді чи інші ознаки порушення суддівської недоторканності.

6. Адміністративні процедури гарантування недоторканності судді необхідно систематизувати за такими критеріями, як: правова природа ініціатора (заявні та втручальні); складність (прості та складні); кількість заінтересованих осіб (одноособові та конкурсні); сутність (інспекційні, юрисдикційні); призначення (безпосередньо спрямовані на забезпечення недоторканності судді та ті, що безпосередньо не спрямовані, але їх реалізація сприяє зміцненню недоторканності судді); сфера реалізації (правовідносини у сфері реалізації судової влади та правовідносини поза межами судової влади).

Адміністративними процедурами, безпосередньо спрямованими на забезпечення недоторканності судді, є: негайне звільнення затриманого судді після встановлення його особи; провадження щодо застосування до судді дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення його з посади;

надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом; тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строку такого відсторонення; тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя в порядку дисциплінарної відповідальності; вирішення питання про внесення до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя має розглядати із повідомленням судді, але фактично розглядається без такого; розгляд скарг на рішення про тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя у зв'язку з притягнення до кримінальної відповідальності, продовження строку такого відсторонення; розгляд скарг на рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя в порядку дисциплінарної відповідальності; провадження за зверненням судді щодо оскарження рішень Дисциплінарної палати ВРП про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності у виді подання про звільнення його з посади; оскарження рішення Дисциплінарної палати до ВРП; оскарження рішення ВРП, ухвалене за результатами наведеної скарги, до суду.

7. Визначено, що специфічними рисами деяких адміністративних юрисдикційних процедур гарантування недоторканності судді залежать від їх функціонального призначення та особливостей публічного адміністрування у сфері судової влади. Виокремлено, що у процедурі розгляду повідомлень суддів про втручання у їх діяльність щодо здійснення правосуддя відсутня стадія оскарження, оскільки адресатом адміністративного акта, який приймається у її результаті є не суддя, а органи та посадові особи - суб'єкти вжиття заходів виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя.

8. Ознаками адміністративно-правового забезпечення недоторканності судді як умови забезпечення його незалежності із врахуванням міжнародних стандартів імунітету судді визначено: є результатом не тільки управлінської, але й адміністративно-юрисдикційної діяльності уповноважених суб'єктів; адміністративно-правові засоби забезпечення недоторканності судді є комплексним та системним явищем; реалізація вказаних засобів має відбуватись виключно уповноваженими суб'єктами та у передбаченій законом формі.

Визначено необхідність формулювання точних та вичерпних правил заповнення декларації доброчесності (п. 6 ч. 9 ст. 109 Закону «Про судоустрій і статус суддів»), що створить систему гарантій правомірності застосування до судді заходів дисциплінарної відповідальності у разі їх порушення.

Встановлено, що однією із гарантій недоторканності судді є створення можливостей реалізації ним права на представництво у здійсненні юрисдикційних процедур, а також права бути присутнім при їх здійсненні, бути ознайомленим із матеріалами справи та остаточним рішенням у справі, на оскарження рішення уповноваженого суб'єкта, що наближує правовий статус судді у таких процедурах до правового статусу приватної особи у адміністративній процедурі, актуалізує перспективи імплементації міжнародних стандартів участі приватної особи у адміністративних процедурах забезпечення недоторканності судді.

9. Задля вдосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення недоторканності судді в Україні є необхідним: 1) уніфікація підходів до визначення повноважень Вищої ради правосуддя щодо оцінки обставин та доказів вчинення суддею суспільно небезпечного діяння у відповідність до її завдань шляхом внесення змін до ч. 3 ст. 58 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», де замінити слово «підтверджують» словами «свідчать про»; 2) забезпечення реалізації права судді на отримання

доплат до посадового окладу судді шляхом внесення змін до ч. 8 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів», яку викласти у такій редакції: «Під час тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя суддя не може отримувати доплати до посадового окладу судді»; 3) забезпечення однакової практики реалізації норм про об'єкт адміністративного оскарження рішень, що стосуються недоторканності судді необхідно внести зміни до ч. 1 ст. 35 Закону «Про Вищу раду правосуддя», виклавши її у такій редакції: «Рішення Вищої ради правосуддя, її уповноважених органів можуть бути оскаржені до Верховного Суду протягом тридцяти днів з дня їх ухвалення»; 4) розвиток засобів ефективного захисту суддею своєї незалежності шляхом внесення змін до: частини 2 статті 59 Закону «Про Вищу раду правосуддя», виклавши її у такій редакції: «Розгляд подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом здійснюється Вищою радою правосуддя із повідомленням судді про дату, час та місце розгляду. Суддя має право знайомитись із матеріалами справи, надавати свої заперечення та зауваження. Повідомлення про дату, час і місце розгляду відповідного клопотання направляється Генеральному прокурору або його заступнику невідкладно»; статті 52 Закону «Про Вищу раду правосуддя», доповнивши її частиною 2-1 такого змісту: «Оскарження рішення Вищої ради правосуддя зупиняє її виконання»; 5) вжиття заходів щодо реального скорочення строків розгляду зазначених скарг Великою Палатою Верховного Суду; 6) забезпечення участі у розгляді дисциплінарних справ значної кількості діючих суддів, які можуть оцінити конкретний акт судді з урахуванням реалій суддівської діяльності доцільно внести зміни до абзацу 1 пункту 4.2 Регламенту ВРП, доповнивши його реченням у такій редакції: «у разі неможливості забезпечити щоб щонайменше половина членів кожної Дисциплінарної палати були суддями або суддями у відставці, кількість суддів у відставці у складі відповідної Дисциплінарної палати має бути меншою за кількість діючих суддів».

З метою забезпечення сталої практики вирішення питань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та про продовження строку такого відсторонення, забезпечення відповідності такої практики усталеним міжнародним стандартам доцільно внести зміни до ч. 6 ст. 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», виклавши її в такій редакції: «звернення Генерального прокурора або його заступника із клопотанням про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або із клопотанням про продовження строку такого відсторонення стосовно судді, відносно якого такі заходи вже застосовувались у цьому самому кримінальному провадженні, не допускається, крім випадків скасування попереднього рішення Вищої ради правосуддя судом».

З метою врегулювання наслідків залишення без розгляду клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності доцільно доповнити частину 5 статті 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» реченням, яке викласти у такій редакції: «Повернення клопотання не перешкоджає повторному зверненню з ним в загальному порядку після усунення недоліків».

З метою забезпечення однакового визначення строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності у частині 5 статті 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» та у частині 1 статті 63 Закону «Про Вищу раду правосуддя» доцільно доповнити частину 5 статті 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» реченням, яке викласти у такій редакції: «На стадії судового провадження строк відсторонення встановлюється до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авер'янов В. Б. Питання адміністративної реформи у змісті Загальної концепції державно-правової реформи. *Державно-правова реформа в Україні: тези матеріалів наук.-практ. конф.* Київ, 1997. С. 193–195.
2. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник : у 2 т. редкол. В. Б. Авер'янов (голова) [та ін.]; Київ: Юридична думка, 2007. Т. 1. Загальна частина. 592 с.
3. Адміністративне право України. Повний курс: підручник За ред. В. Галунька, О. Правоторової. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.
4. Адміністративне право: підручник. За ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Х.: Право, 2010. 624 с.
5. Адміністративне право: підручник. За ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Х.: Право, 2020. 392 с.
6. Адміністративне процесуальне право: навч. посіб. За заг. ред. Т.П. Мінки. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 320 с.
7. Актуальні проблеми філософії права: посібник О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Яценко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с.
8. Алімов Р.С. Процедури в адміністративному праві України: теорія і практика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2002. 16 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0402U003007/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).
9. Алімов Р.С. Процедури в адміністративному праві України: теорія і практика: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Донецьк, 2002. 171 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0402U003007/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).
10. Аналіз стану здійснення правосуддя Великою Палатою Верховного Суду у 2019 році. Офіційний веб-портал «Судова влада

України». URL:
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Analiz_zdijsn_VPVS_2019.pdf (дата звернення: 03.10.21 р.).

11. Аналіз стану здійснення правосуддя Великою Палатою Верховного Суду у 2020 році. Офіційний веб-портал «Судова влада України». URL:
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Analiz_VP_VS_2020.pdf (дата звернення: 03.10.21 р.).

12. Базарник М.В. Перспективи адаптації системи розвитку професійної правосвідомості судді до вимог європейських стандартів судоустрою. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія економічна. Серія юридична. Випуск 33/2022. С. 88-95 (дата звернення: 12.03.2023 р.).

13. Бараненко Д.В. Адміністративно-правові засади оптимізації системи та діяльності центральних органів виконавчої влади: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2021. 29 с.

14. Благодарний А.М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів Служби безпеки України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07, 21.07.01. Київ, 2019. 36 с.

15. Бойко І. Базові категорії права адміністративних процедур. *Адміністративна процедура: особливості формування української концепції*. Матеріали доповідей учасників Круглого столу (Харків, 15 вересня 2017 року). Харків, 2017. С. 7-14.

16. Бондарчук Р.А. Адміністративно-правове регулювання процедури притягнення судді до дисциплінарної відповідальності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. 3., 2021. 20 с. URL:
<https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0421U103490/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

17. Борко А.Л. Адміністративно-правове забезпечення функціонування судової системи України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2014. 40 с.
18. Борко А.Л. Адміністративно-правове забезпечення функціонування судової системи України: монографія. Харків: НікаНова, 2014. 521 с.
19. Бородін І. Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Х., 2004. 407 с.
20. Брагар В.С. Адміністративно-правові засади функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2020. 17 с.
21. Булкат М.С. Теоретико-правові засади судової влади: сучасний концепт: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2019. 40 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0519U001762/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).
22. Бурбика В.О. Адміністративно-правові засади взаємодії органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2017. 20 с.
23. Бурбика М.М. Адміністративно-юрисдикційна діяльність суду у справах про порушення митних правил: монографія. Бурбика М.М., Резнік О.М., Чернобай О.І.; Сум. держ. ун-т. Суми: Сум. держ. ун-т, 2016. 148 с.
24. Ван Елсуwege П. (Бельгія) Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом як інноваційний правовий інструмент. *Право України*. 2015. № 8. С. 9-16.
25. Василенко Я.М. Адміністративно-правові засади здійснення відомчого контролю за діяльністю судів (суддів) в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2020. 20 с.

26. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Х.: Право, 2016. Т. 19: Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура. Редкол.: В.Т. Нор (голова) [та ін.]; 2020. 1005 с.
27. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Х.: Право, 2017. Т. 2: Філософія права. Редкол.: С.І. Максимов (голова) [та ін.]; 2017. 1128 с.
28. Великий енциклопедичний юридичний словник. За ред. Ю.С. Шемшученка. К.: Вид-во «Юридична думка», 2012. 1020 с.
29. Великий тлумачний словник сучасної української мови. За ред. В.Т. Бусела. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
30. Виноградова Л.Є. Юридична відповідальність суддів загальних судів України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Одеса, 2004. 16 с.
31. Висновок № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів для Комітету міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів від 01.01.2001 р. № 1 (2001). Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a52#Text (дата звернення: 15.03.2021).
32. Висновок № 18 (2015) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи про місце судової влади та її відносини з іншими гілками влади в сучасних демократіях від 16 жовтня 2015 року. Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/userfiles/vusn_18_kr.pdf (дата звернення: 04.04.2023 р.).
33. Висновок Консультативної ради європейських суддів «Запобігання корупції серед суддів» від 09.11.2018 р. № 21. Вища кваліфікаційна комісія суддів України. URL: <https://old.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/vys21.pdf> (дата звернення 15.03.2023).
34. Висновок консультативної ради європейських суддів «Про оцінювання роботи суддів, якості правосуддя та повагу до незалежності судової влади» від 24.11.2014 р. № 17. Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua/inshe/mss/> (дата звернення 15.03.2023).

35. Вища рада правосуддя. URL: <https://www.hcj.gov.ua/> (дата звернення: 16.03.2023 р.).

36. Вища рада правосуддя. Дія. URL: <https://data.gov.ua/organization/vyshcha-rada-pravosuddia> (дата звернення: 16.03.2023 р.).

37. Вовк П.В. Поняття адміністративної юрисдикції в парадигмі правової держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 517-519. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2020/137.pdf (дата звернення: 05.04.2023 р.).

38. Волкова Л.М. Адміністративно-правове забезпечення діяльності органів правосуддя в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. 259 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0420U100289/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

39. Галайденко Т. В. Актуальні проблеми забезпечення незалежності судової влади України. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2010. № 1. С. 42-48.

40. Галайденко Т. В. До питання розмежування категорій «принцип незалежності суддів» та «гарантій його реалізації». *Вісник Вищої ради юстиції*. 2010. № 3. С. 28-40.

41. Голобутовський Р.З. Адміністративно-правові засади публічної служби в органах судової влади в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 33 с.

42. Гоптарев О.І. Адміністративно-правові засади забезпечення принципу відкритості адміністративного судочинства в період розбудови громадянського суспільства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Маріуполь, 2021. 20 с.

43. Горінов П.В. Адміністративно-правове регулювання реалізації процедур забезпечення незалежності суддів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2021. 229 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0421U101227/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

44. Гресько О.Р. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії адміністративних судів з органами публічного адміністрування та громадськістю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2021. 21 с.

45. Григоренко О.В. Органи національної поліції України в системі публічної адміністрації: адміністративно-правові засади: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Маріуполь, 2021. 16 с.

46. Гудков Д.В. Адміністративно-правові засоби запобігання і протидії корупції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2018. 18 с.

47. Деякі питання реформування державного управління України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. *Офіційний вісник України*. Офіційне видання від 10.08.2021 - 2021 р. № 61. стор. 17. стаття 3842. код акта 106347/2021.

48. Дзюба І.І. Адміністративно-правові засади діяльності Міністерства внутрішніх справ як центрального органу виконавчої влади України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2010. 209 с.

49. Єрмаков Ю.В. Адміністративні процедури у сфері міграції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2020. 17 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0420U100775/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

50. Загальна теорія права: підручник. О.В. Петришини, Д.В. Лук'янов, С.І. Максимов, В.С. Смородинський [та ін.]; за ред. О.В. Петришина. Х.: Право, 2020. 568 с.

51. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Науково-практичний коментар. Телішко В.Е.; за ред. В.В. Молдована. К.: Центр учбової літератури, 2011. 528 с.

52. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Науково-практичний коментар. За заг.ред. М. А. Погорецького, О. З. Хотинської-Норта та О. Г. Яновської. К.: Алерта, 2019. 668 с.

53. Законом Республіки Молдова про дисциплінарну відповідальність суддів від 25.07.2014 р. № 178. Registrul de stat al actelor juridice al Republicii Moldova. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135676&lang=ro (дата звернення: 30.03.2023).

54. Звіт Голови Державної судової адміністрації України про діяльність Державної судової адміністрації України у 2019 році. Офіційний веб-портал судової влади України. URL: https://dsa.court.gov.ua/dsa/pokazniki-diyalnosti/zwit_dsa/ (дата звернення: 06.07.2021).

55. Зозуля Н. Притягнення до відповідальності суддів за пропуск строків розгляду справи: законність і справедливість. *Українське право*. URL: <https://bit.ly/3nazxEg> (дата звернення: 21.03.2023 р.).

56. Золотарьова Я.С. Адміністративні процедури проходження державної служби в судових органах України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2016. 21 с.

57. Зьолка В.Л. Сучасні підходи до розуміння адміністративно-юрисдикційної діяльності органів державної прикордонної служби України. *Держава і право*. 2010. № 47. С. 216–222.

58. Іванищук А.А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. К., 2017. 36 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0517U000605/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

59. Іванищук А.А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. К., 2017. 466 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0517U000605/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

60. Інформаційна доповідь за 2019 рік. Офіційний веб-сайт «Конституційний Суд України». URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/dopovid_2019.pdf (дата звернення: 18.01.2022).

61. Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2020 році. Офіційний веб-сайт Вищої ради правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/statistics/informaciyno-analitychnyy-zvit-pro-diyalnist-vyshchoyi-rady-pravosuddya-u-2020-roci> (дата звернення: 13.03.2023).

62. Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2021 році. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/statistics/informaciyno-analitychnyy-zvit-pro-diyalnist-vyshchoyi-rady-pravosuddya-u-2021-roci> (дата звернення: 27.03.2023 р.).

63. Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2022 році. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/statistics/informaciyno-analitychnyy-zvit-pro-diyalnist-vyshchoyi-rady-pravosuddya-u-2022-roci> (дата звернення: 27.03.2023 р.).

64. Інформація про досягнення головним розпорядником коштів державного бюджету запланованої мети, завдань та результативних показників бюджетної програми на 2019 рік. Офіційний веб-сайт Державної судової адміністрації України. URL: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/media/dsa_pres_slujba_2019/dsa_pres_slujba_2020/1020_19.pdf (дата звернення: 13.09.2021).

65. Інформація про результати діяльності Вищої ради правосуддя за 2017 рік. Офіційний веб-сайт Вищої ради правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/statistics/informaciya-pro-rezultaty-diyalnosti-vyshchoyi-rady-pravosuddya-za-2017-rik> (дата звернення: 13.09.2021).

66. Інформація про результати діяльності Вищої ради правосуддя за 2018 рік. Офіційний веб-сайт Вищої ради правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/statistics/informaciya-pro-rezultaty-diyalnosti-vyshchoyi-rady-pravosuddya-za-2018-rik> (дата звернення: 13.09.2021).

67. Калашніков Г.Ю. Адміністративні процедури у сфері будівельної діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2020. 205 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0421U100207/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

68. Карпунцов В.В. Процесуальна компетенція органів прокуратури України: адміністративно-правовий аспект: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2018. 36 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0518U000722/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

69. Карпунцов В.В. Процесуальна компетенція органів прокуратури України: адміністративно-правовий аспект: монографія. Київ: Логос, 2018. 373 с.

70. Катаєва Е.В. Юрисдикція адміністративних судів України щодо вирішення адміністративних справ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2016. 21 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0416U005522/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

71. Київські рекомендації ОБСЄ щодо незалежності судочинства у Східній Європі, на Південному Кавказі та у Середній Азії - Адміністрування судівництва, добір та відповідальність суддів. Київ, 23-25 червня 2010 р. URL: <http://www.osce.org/uk/odihr/86319?download=true> (дата звернення: 04.04.2023 р.).

72. Кібець В.О. Організація діловодства як складова частина ефективної діяльності суду. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 222-224. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2018/60.pdf (дата звернення: 05.04.2023 р.).

73. Кічмаренко С.М. Адміністративно-правове забезпечення незалежності судової влади в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 19 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0417U002716/> (дата звернення: 21.03.2023 р.).

74. Кічмаренко С.М. Адміністративно-правове забезпечення незалежності судової влади в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 165 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0417U002716/> (дата звернення: 21.03.2023 р.).

75. Ковальчук М.О. Публічне адміністрування запобігання корупції в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2021. 18 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0421U103279/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

76. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. *Офіційний вісник України*. Офіційне видання від 26.08.2005 р. № 32. стор. 11. стаття 1918. код акта 33303/2005.

77. Кодекс суддівської етики від 22.02.2013 р. *Вісник Верховного суду України*. Від 03.2013 р. № 3. стор. 27.

78. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради УРСР* від 18.12.1984 р. № 51. ст. 1122.

79. Кожевников А. Ю. Конституційно-правове регулювання імунітетів в Україні (на прикладі глави держави, народних депутатів та суддів України): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2010. 20 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0410U001952/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

80. Кожевников А. Ю. Проблеми регулювання імунітету суддів судів загальної юрисдикції в Україні. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту*. Серія «Право». Ужгород : Поліграфцентр «ЛПРА», 2009. Вип. 12. С. 112–118.

81. Колесник Д.В. Принципи незалежності та недоторканності суддів у практиці Європейського суду з прав людини. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. Правознавство. 2018. Т. 23. Вип. 1 (32). С. 215-221.

82. Коломоєць Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права: генеза і поняття. *Право України*. 2017. № 5. С. 71-77.

83. Комісаров С. Сутність адміністративно-юрисдикційної діяльності. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 3. С. 100–107. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/7-2015/komisarov.pdf> (дата звернення: 04.04.2023).

84. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 04.11.1950 р. *Офіційний вісник України* офіційне видання від 16.04.1998 р., № 13. № 32 від 23.08.2006. стор. 270.

85. Кононець В.П. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції щодо забезпечення публічного порядку і безпеки в аеропортах: монографія. Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Дніпр: ДДУВС, 2019. 155 с.

86. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996 р. № 30. стаття 141.

87. Конституція України. Науково-практичний коментар. Гол. редкол. В.Я. Тацій, відп. секр. О.В. Петришин. Х.: Право, 2011. 1128 с.

88. Коробенко С.В. Адміністративно-юрисдикційні провадження в діяльності митних органів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2021. 20 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0421U101226/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

89. Коробенко С.В. Адміністративно-юрисдикційні провадження в діяльності митних органів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2021. 224 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0421U101226/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

90. Коршун А.О. Зміст принципу гласності і відкритості діяльності органів судової влади: загальноправовий аспект. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. 54-60.

91. Кравчук В.М., Юхимюк О.М. Статусні принципи правового статусу суддів. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/expert/5/8.pdf> (дата звернення: 06.07.2021).

92. Красноборов О.В. Адміністративно-правові засади діяльності Державної судової адміністрації України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2010. 209 с.

93. Криворучко І.В. Принципи здійснення адміністративних процедур органами публічної влади: теоретичні основи визначення та застосування: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2018. 20 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0418U002413/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

94. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

95. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Офіційний вісник України*. 2012 р. № 37. стор. 11. стаття 1370. код акта 61601/2012.

96. Кулібаба А. Поняття доброчесності як ключовий критерій у процесі добору на посаду суддів. *Підприємництво, господарство і право*. 2018 № 2. С. 212-217.

97. Лагода О.С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2007. 187 с.

98. Лапкін А.В. Організація судових та правоохоронних органів України: навч. посіб. Х.: Право, 2015. 166 с.

99. Лапкін А.В. Судове право України. Х.: Право, 2017. 150 с.

100. Мамочка В.В. Адміністративно-правові гарантії місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2010. 19 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0410U003169/>

101. Мартиновський В.В. Проблема класифікації адміністративно-юрисдикційних проваджень. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2012. Випуск 24. С. 85-91

102. Махмурова-Дишлюк О.П. Адміністративно-правові гарантії забезпечення безпеки мореплавства в період збройних конфліктів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. 19 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0419U000672/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

103. Мельник Р.С. Система адміністративного права України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2010. 417 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0511U000052/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

104. Мельничук М.В. Адміністративно-правові засади управлінської діяльності керівників органів виконавчої влади: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2009. 20 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0409U002564/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

105. Методологія перевірки доброчесності суддів та формування профайлів суддів. Веб-сайт «ЧЕСНО. Фільтруй суд!». URL: <https://chesnosud.org/metodologiya-perevirky-dobrochesnosti-suddiv-ta-formuvannya-profajliv-suddiv/> (дата звернення: 20.01.2022).

106. Миколенко О.І. Місце адміністративного процедурного права в системі юридичних знань та системі права України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 40 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0511U000311/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

107. Міжнародні стандарти незалежності суддів. К.: Поліграф-Експрес, 2008. 184 с.

108. Мудрецька Г.В. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. Курс лекцій. Донецьк: ДонДУУ, 2014. 313 с.

109. Нагаєв В.М. Публічне адміністрування: електронний навчальний посібник. Х.: ХНАУ, 2018. 278 с.

110. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року. За ред. О.А. Банчука, Р.О. Куйбіди, М.І. Хавронюка. Х.: Фактор, 2013. 1058 с.

111. Нижник А.І. Недоторканність народного депутата України – конституційно-правова гарантія незалежного парламентського контролю: інформаційно-правовий аспект. *Інформація і право*. 2019. № 2 (29). С. 141-155.

112. Обрусна С.Ю. Адміністративно-правові засади судової реформи в Україні: теорія, історія, сучасність: монографія. Х.: ХНУВС, 2010. 304 с.
113. Овчаренко О.М. Деякі процедурні аспекти притягнення суддів до кримінальної відповідальності. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 4 (12). С. 7-21.
114. Овчаренко О.М. Юридична відповідальність суддів: питання теорії і практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10. Одеса, 2018. 42 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0518U000063/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).
115. Овчаренко О.М. Юридична відповідальність суддів: питання теорії і практики: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10. Одеса, 2018. 526 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0518U000063/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).
116. Олефіренко Е. Адміністративно-правові гарантії реалізації прав і свобод громадян: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2006. 18 с.
117. Організація судових та правоохоронних органів. Уклад.: О.Ю. Дудченко, А.В. Іванцова, Ю.І. Крючко [та ін.]; відп. ред. О.О. Овсяннікова, І.В. Юревич. Х.: Право, 2016. 198 с.
118. Організація судових та правоохоронних органів: підручник. За ред. І.Є. Марочкина. Х.: Право, 2013. 448 с.
119. Основні принципи незалежності судових органів від 13.12.1985 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#top (дата звернення: 12.03.2023 р.).
120. Особливості реалізації права на доступ до публічної інформації в умовах воєнного стану. Уповноважений Верховної Ради з прав людини. URL: <https://bit.ly/3mKPMrs> (дата звернення: 12.02.2023 р.).
121. Паришкура В. В. Окремі теоретичні та практичні аспекти притягнення до юридичної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення осіб, які мають статус судді. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 3 (9). С. 58-65.

122. Парханов Г.Р. Адміністративно-правові засади превентивної діяльності Національної поліції України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. 22 с.

123. Петренко І.В. Характеристика юридичних гарантій діяльності судів. *Forum Prava*. 2017. (5). 305–310. URL: <https://forumprava.pp.ua/files/305-310-2017-5-----48-.pdf> (дата звернення: 06 липня 2021).

124. Петков С.В. Предмет адміністративного права – константа в процесі трансформації суспільно-політичних відносин. *Публічне право*. 2016. № 1. С. 35-42.

125. Пицида М.М. Адміністративно-правове регулювання процедур добору на посаду судді в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2021. 18 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0421U101522/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

126. Підстави для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності слід уточнити — Верховний Суд. Судово-юридична газета. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/244406-pidstavi-dlya-prityagnennya-suddiv-do-distiplinarnoyi-vidpovidalnosti-slid-utochniti-verkhovniy-sud> (дата звернення: 12.03.2023 р.).

127. Погляд адвоката: Незалежність судової влади під загрозою. Офіційний веб-сайт «Вища рада правосуддя». URL: <https://bit.ly/40ZSRmm> (дата звернення: 20.01.2022).

128. Позиція судової влади та її відносини з іншими гілками державної влади в умовах сучасної демократії: висновок Консультативної ради європейських суддів від 16.10.2015 р. № 18 (2015). Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/userfiles/vusn_18_kr.pdf (дата звернення: 04.04.2023 р.).

129. Положення про Раду суддів України: рішення З'їзду суддів України від 16.09.2010 р. Верховна Рада України. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-10#Text> (дата звернення: 16.09.2021).

130. Польовий О.Л. Генеза юридичної відповідальності суддів в Україні. *Держава і право*. 2009. № 46. С. 133-138.

131. Пояснювальна записка до Проекту Закону про внесення змін до розділу XII "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо забезпечення здійснення правосуддя в умовах воєнного стану. Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40742> (дата звернення: 12.03.2023 р.).

132. Правила адвокатської етики, затвержені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2019 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17/conv#n4> (дата звернення: 10.09.2020).

133. Прилуцький С.В. Недоторканність судді: актуальні проблеми правового регулювання та практики застосування. *Правова позиція*. 2018. № 1 (20). С. 111-119. URL: <http://www.legalposition.umsf.in.ua/archive/2018/1/13.pdf> (дата звернення: 09.08.2021).

134. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. *Голос України*. Офіційне видання від 15.06.2022. № 123.

135. Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів за повідомленням голови Лозівського міськрайонного суду Харківської області Ткаченка О.А. про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя: рішення Вищої ради правосуддя від 23.05.2019 р. № 1399/0/15-19. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/9102> (дата звернення: 07.10.2021).

136. Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням судді Центрально-Міського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області Кузнецова

Р.О. про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя: рішення Вищої ради правосуддя від 05.10.2021 р. № 2060/0/15-21. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/481> (дата звернення: 22.09.2021).

137. Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням голови Автозаводського районного суду міста Кременчука Полтавської області Обревко Л.О. про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя: рішення Вищої ради правосуддя від 05.10.2021 р. № 2061/0/15-21. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/483> (дата звернення: 07.10.2021).

138. Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням голови Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області Присакара О.Я.: ухвала Вищої ради правосуддя від 04.04.2023 р. № 298/0/15-23. Вища рада правосуддя. URL: <https://www.hcj.gov.ua/doc/doc/39510> (дата звернення: 07.10.2021).

139. Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням судді Держинського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області Вікторович Н.Ю.: рішення Вищої ради правосуддя від 04.09.2018 р. № 2815/0/15-18. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/20699> (дата звернення: 07.10.2021).

140. Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням судді Північного апеляційного господарського суду Пономаренка Є.Ю.: ухвала Вищої ради правосуддя від 21.03.2023 р. № 234/0/15-23. Вища рада правосуддя. URL: <https://www.hcj.gov.ua/doc/doc/39444> (дата звернення: 05.04.2023).

141. Про визнання незаконним та скасування рішення про внесення подання про звільнення з посади судді: постанова Верховного Суду (Касаційний адміністративний суд) від 22.05.2018 р. у справі № 800/63/16.

Ліга-Закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/VS182264?an=1> (дата звернення: 18.01.2022).

142. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 р. № 2447-VIII. *Офіційний вісник України*. 2018. № 48 (22.06.2018). Ст. 1656.

143. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII. *Офіційний вісник України*. Офіційне видання від 2017 р., № 4, стор. 180, стаття 107, код акта 84481/2017.

144. Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 08.04.2014 р. № 1188-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 31 (22.04.2014). Ст. 841.

145. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя: Закон України від 14.07.2021 р. № 1635-IX. *Голос України*. Офіційне видання від 04.08.2021. № 146.

146. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та до деяких інших законодавчих актів України щодо звільнення судді з посади та відшкодування шкоди, завданої фізичній особі внаслідок ухвалення суддею рішення з недотриманням положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: пояснювальна записка до проекту Закону України від 21 трав. 2021 р. № 5533. Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71999 (дата звернення: 05.04.2023).

147. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11 (15.03.94). Ст. 50.

148. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. *Офіційний вісник України*. Офіційне видання від 2016 р. № 3, стор. 28, стаття 149, код акта 80271/2016.

149. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 р. № 2337-VIII. *Офіційний вісник України*. Офіційне видання від 2018 р. № 54. стор. 7. стаття 1882. код акта 90785/2018.

150. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. *Голос України*. Офіційне видання від 09.02.2011. № 24.

151. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11 (15.03.94). Ст. 51.

152. Про забезпечення безпеки судів і суддів, охорони судів та осіб, котрі беруть участь у здійсненні судочинства: рішення Ради суддів України від 26 жовтня 2018 року № 65. Ліга-Закон. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS30862?an=31&is_no_morph=false&listen_star=true (дата звернення: 17 січня 2022).

153. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України від 12.02.2015 № 192-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 17 (10.03.2015). Ст. 447.

154. Про задоволення клопотання заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Холодницького Н.І. про продовження строку тимчасового відсторонення судді Каланчацького районного суду Херсонської області Живцової О.А. від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності: рішення Вищої ради правосуддя від 14.06.2018 р. № 1837/0/15-18. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/116> (дата звернення: 22 вересня 2021).

155. Про залишення без змін рішення Першої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 17 березня 2021 року № 646/1дп/15-21 про притягнення судді Вищого антикорупційного суду Біцюка А.В. до дисциплінарної відповідальності: рішення Вищої ради правосуддя від

20.04.2021 р. № 877/0/15-21. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/4469> (дата звернення: 05.04.2023).

156. Про залишення скарги без задоволення: постанова Великої Палати Верховного Суду від 10.12.2020 р. у провадженні № 11-247сап19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/94194612?fbclid=IwAR0I0sTDRfQTFxvwuDJ7Oi293Gdrucuh02ovAYNeCpvc0T8uMiK_hntYinE (дата звернення: 21.03.2023 р.).

157. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 87 (07.11.2014). Ст. 2474.

158. Про затвердження Заяви Вищої ради правосуддя «Про забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя»: рішення Вищої ради правосуддя від 08.06.2023 р. № 620/0/15-23. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/39857> (дата звернення: 14.08.2023).

159. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України: наказ Державної судової адміністрації України від 20.08.2019 р. № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19#Text> (дата звернення: 10.01.2021 р.).

160. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України: рішення Вищої ради правосуддя від 17.01.2019 р. № 141/0/15-19. Офіційний веб-портал «Верховна рада України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19#n12> (дата звернення: 22.09.2021 р.).

161. Про затвердження Регламенту Вищої ради правосуддя: рішення Вищої ради правосуддя від 24.01.2017 р. № 52/0/15-17. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr52_910-17#Text (дата звернення: 10.10.2022).

162. Про затвердження Типового положення про апарат суду: наказ ДСА України від 08.02.2019 р. № 131. Офіційний веб-портал «Верховна рада

України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v0131750-19> (дата звернення: 06.09.2021 р.).

163. Про звернення до Ради суддів України щодо проведення перевірки організації роботи Ширяївського районного суду Одеської області: рішення Вищої ради правосуддя від 27.07.2017 р. № 2273/0/15-17. Вища рада правосуддя. URL: <https://www.hcj.gov.ua/doc/doc/31762> (дата звернення: 22.09.2022).

164. Про надання згоди на утримання судді Володимирецького районного суду Рівненської області Закревського Л.В. під арештом: рішення Вищої ради правосуддя від 03.03.2020 р. № 641/0/15-20. Вища рада правосуддя. URL: <https://www.hcj.gov.ua/doc/doc/6941> (дата звернення: 07.10.2022).

165. Про надання згоди на утримання судді Турківського районного суду Львівської області Криля Л.М. під арештом: рішення Вищої ради правосуддя від 09.04.2020 р. № 911/0/15-20. Вища рада правосуддя. URL: <https://www.hcj.gov.ua/doc/doc/1448> (дата звернення: 22.09.2022).

166. Про незалежність судової влади: постанова Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 року № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07#Text> (дата звернення: 15.03.2021)

167. Про очищення влади: Закон України від 16.09.2014 р. № 1682-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 82 (21.10.2014). Ст. 2317.

168. Про повернення без розгляду клопотання першого заступника Генерального прокурора Говди Р.М. про продовження строку тимчасового відсторонення судді Донецького окружного адміністративного суду Череповського Є.В. від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності: рішення Вищої ради правосуддя від 15.07.2021 р. № 1584/0/15-21. Вища рада правосуддя. URL: <https://www.hcj.gov.ua/doc/doc/5047> (дата звернення: 07.10.2022).

169. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. Офіційний вісник України офіційне видання від 2014 р. № 87. стор. 9. стаття 2471. код акта 74507/2014.

170. Про скасування рішення Другої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 21 червня 2018 року № 1970/2дп/15-18 про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді Орджонікідзевського районного суду міста Харкова Матвієвської Г.В. до дисциплінарної відповідальності та закриття дисциплінарного провадження: рішення Вищої ради правосуддя від 23.10.2018 р. № 3235/0/15-18. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/23730> (дата звернення: 22.09.2022).

171. Про статус суддів: Закон України від 15.12.1992 р. № 2862-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 8 (23.02.93). Ст. 56.

172. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015 - 2020 роки: Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 41 (02.06.2015). Ст. 1267.

173. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: указ Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021. *Урядовий кур'єр*. Офіційне видання від 15.06.2021. № 113.

174. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. Офіційний вісник України офіційне видання від 2016 р. № 56. стор. 9. стаття 1935. код акта 82460/2016.

175. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI. *Офіційний вісник України*. Офіційне видання від 2010 р. № 55/1. стор. 7. стаття 1900. код акта 52172/2010.

176. Про схвалення Рекомендацій щодо притягнення до відповідальності за неповагу до суду: рішення Ради суддів України від 04.11.2016 № 74. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/vr074414-16> (дата звернення: 28.09.2021).

177. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про Вищу раду правосуддя» щодо визначення порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя від 05.12.2019 р. № 2536. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67547 (дата звернення: 07.10.2021).

178. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (щодо оптимізації судоустрою) від 24.11.2020 р. № 4418. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70515 (дата звернення: 07.10.2021).

179. Проект Закону України «Про адміністративну процедуру» від 14.05.2020 р. № 3475. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68834 (дата звернення: 07.10.2021).

180. Пропозиції за результатами ознайомлення із Щорічною доповіддю за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні» від 24.09.2021 р.: Інститут законодавства Верховної Ради України. Вища рада правосуддя. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/23._8008-0-8-21_instytut_zakonodavstva_vru.pdf (дата звернення: 07 жовтня 2021).

181. Рада суддів України на позачерговому засіданні ухвалила звернення до Президента України. Офіційний веб-сайт Ради суддів України. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/view/rada-suddiv-ukraini-provela-pozacergove-zasidanna> (дата звернення: 28.09.2021).

182. Рада суддів України наголошує на неприпустимість нападів на суддів. Рада суддів України. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/rada-suddiv-ukraini-nagolosue-na-nepripustimi-napadiv-na-suddiv> (дата звернення: 17.01.2022).

183. Рекомендація № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів» від 01.01.2001 р. *Юридичний вісник України*. 2002. 10. 05. № 40.

184. Ріхтер В.В. Публічне адміністрування суддівської кар'єри в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2021. 18 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0421U103988/> (дата звернення: 07.03.2023).

185. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України "Про статус суддів" (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу): рішення Конституційного суду України від 11.03.2010 р. № 7-рп/2010. *Офіційний вісник України*. Офіційне видання від 2004 р. № 49. стор. 62. стаття 3220. код акта 30936/2004.

186. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Вищого господарського суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 130 Конституції України (справа про фінансове забезпечення діяльності судів): рішення Конституційного суду України від 11.03.2010 р. № 7-рп/2010. *Офіційний вісник України*. Офіційне видання від 2010 р. № 21. стор. 28. стаття 881. код акта 50226/2010.

187. Рішення Конституційного Суду України у справі про незалежність суддів як складову їхнього статусу від 1 грудня 2004 р. *Офіційний вісник України*. 2004. № 49. Ст. 3220.

188. Рішення Пленуму Європейського суду з прав людини щодо зняття імунітету з Георгія Логвинського. Харківська правозахисна група. Інформаційний портал «Права людини в Україні». URL: <http://khrpg.org/1594322617> (дата звернення 14.03.2021).

189. Рожок Л.П. Генеза політико-правових ідей про формування судового конституціоналізму. *Сучасні виклики та актуальні проблеми*

судової реформи в Україні. Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 24-25 жовтня 2019 р.); редкол.: О. В. Щербанюк (голова), А. С. Цибуляк-Кустевич (відпов. секр.) [та ін.]; Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. 336 с. С. 78-80.

190. Рувін О.С. Адміністративно-правові засади здійснення контролю за діяльністю судово-експертних установ України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2021. 45 с.

191. Рунова В.В. Адміністративні процедури в діяльності господарських судів України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2017. 20 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0418U002053/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

192. Рунова В.В. Адміністративні процедури в діяльності господарських судів України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Суми, 2017. 231 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0418U002053/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

193. Сакун Д.І. Адміністративно-правові гарантії надання безоплатної правової допомоги адвокатами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 22 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0420U102438/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

194. Сідей Я.Я. Адміністративна юрисдикція судів загальної компетенції першої інстанції (на матеріалах судової практики): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ужгород, 2018. 15 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0418U003839/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

195. Скоромний Я.І. Особливості недоторканості та імунітету судді в Україні. *Актуальні проблеми сучасності*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23–24.05.2019 р.). Львів: Львівський університет бізнесу та права, 2019. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/34225> (дата звернення: 19 травня 2021 р.).

196. Скрипченко С.М. Публічне адміністрування функціонування політичних партій в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 18 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0421U101416/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

197. Скрипченко С.М. Публічне адміністрування функціонування політичних партій в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 206 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0421U101416/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

198. Службу дисциплінарних інспекторів утворено у ВРП: що далі? *Закон і Бізнес*. URL: <https://zib.com.ua/ua/154808.html> (дата звернення: 16.03.2023 р.).

199. Солнцева Х.В. Адміністративна юрисдикція органів управління освітньою діяльністю в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2014. 20 с.

200. Спільний висновок № 801/2015 Венеціанської комісії і Директорату з прав людини (ДПЛ) Генерального Директорату з прав людини і верховенства права Ради Європи (ГД-І) щодо Закону «Про судоустрій і статус суддів» і внесення змін до Закону «Про Вищу раду юстиції України» від 23.03.2015 р. Ліга-Закон. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/MU15025?an=2> (дата звернення: 17 січня 2022).

201. Справа № 11-350сап19: Про залишення скарги без задоволення: постанова Великої Палати Верховного Суду від 29.08.2019 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84031789> (дата звернення: 26 вересня 2021).

202. Справа № 11-777сап19: Про відмову у задоволенні позовних вимог: рішення Верховного Суду (Касаційний адміністративний суд) від 24.06.2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97881262> (дата звернення: 03 жовтня 2021).

203. Справа № 11-85сап21: Про залишення скарги без задоволення: постанова Великої Палати Верховного Суду від 09.09.2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99890765> (дата звернення: 03 жовтня 2021).

204. Справа № 204/8596/20: Про відмову у відкритті касаційного провадження: ухвала Верховного Суду (Касаційний цивільний суд) від 27.07.2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98705125> (дата звернення: 26 серпня 2021).

205. Справа № 536/2475/14-к: Про часткове задоволення касаційної скарги: Постанова Великої палати Верховного Суду від 11.12.2019 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86365236> (дата звернення: 30.03.2023 р.).

206. Справа № 580/492/21: Про залишення касаційної скарги без задоволення: постанова Верховного Суду (Касаційний адміністративний суд) від 08.11.2021 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/C020763?an=138> (дата звернення: 18 січня 2022).

207. Справа № 640/1462/18: Про відмову у задоволенні скарг: ухвала Київського районного суду м. Харкова від 17.05.2018 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74050673> (дата звернення: 30 червня 2021).

208. Справа № 640/1462/18: Про відмову у задоволенні скарг: ухвала Київського районного суду м. Харкова від 17.05.2018 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74050673> (дата звернення: 30 червня 2021).

209. Справа № 640/21297/18: Про залишення апеляційної скарги без задоволення: постанова Великої Палати Верховного Суду від 19.05.2022 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104383827> (дата звернення: 07.03.2023).

210. Справа № 686/25399/20: Про залишення касаційної скарги без задоволення: постанова Верховного Суду (Касаційний цивільний суд) від 12.08.2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98947732> (дата звернення: 26 серпня 2021).

211. Справа № 752/17311/14- к: Про повернення обвинувального акту: ухвала Голосіївського районного суду м. Києва від 25.10.2017 р. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/92134588> (дата звернення: 30 червня 2021).

212. Справа № 800/320/17: Окрема думка (спільна) суддів Великої Палати Верховного Суду Лященко Н.П., Прокопенка О.Б., Ситнік О.М. на постанову від 21 червня 2018 року (провадження № 11-364сап18). URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/75149529> (дата звернення: 26 вересня 2021).

213. Справа № 9901/192 : Про відмову у задоволенні позовних вимог: рішення Верховного Суду (Касаційний адміністративний суд) від 23.09.2020 р. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/91752748> (дата звернення: 03 жовтня 2021).

214. Справа № 9901/378/20: Про задоволення апеляційної скарги: постанова Великої Палати Верховного Суду від 03 листопада 2021 р. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/101424482> (дата звернення: 16.03.2023 р.).

215. Справа № 9901/79/21: Про відмову у задоволенні позовних вимог: рішення Верховного Суду (Касаційний адміністративний суд) від 13.09.2021 р. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/99555405> (дата звернення: 03 жовтня 2021).

216. Справа № 9901/79/21: Про відмову у задоволенні позову: рішення Верховного Суду (Касаційний адміністративний суд) від 13.09.2021 р. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/99555405> (дата звернення: 27 вересня 2021).

217. Справа № 9901/85/20: Про залишення апеляційної скарги без задоволення: постанова Великої Палати Верховного Суду від 23.06.2021 р. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/98235825> (дата звернення: 07.03.2023).

218. Справа № 9901/99/19: Про задоволення позову: рішення Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 18.11.2021 р. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/101370445> (дата звернення: 16.03.2023 р.).

219. Справа № 9901/223/19: Про залишення апеляційної скарги без задоволення: постанова Великої Палати Верховного Суду від 16.09.2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100022841> (дата звернення: 07.03.2023).

220. Справа № 9901/398/: Про залишення апеляційної скарги без задоволення: постанова Великої Палати Верховного Суду від 21.06.2022 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105624080> (дата звернення: 07.03.2023).

221. Справа № 9901/480/19: Про залишення апеляційної скарги без задоволення: постанова Великої Палати Верховного Суду від 21.11.2022 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107834508> (дата звернення: 07.03.2023).

222. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку. За ред. І.Б. Усенка. К.: Наукова думка, 2014. 501 с.

223. Судова влада: монографія. За заг.ред. І.Є. Марочкіна. Х.: Право, 2015. 792 с.

224. Сухов Ю., Андрушко П. Підозра в процесі: Закон і бізнес. 2015. № 22. URL: https://zib.com.ua/ua/print/116618-yaki_vimogi_visuvae_kpk_do_zdiysnennya_kriminalnogo_provadzh.html (дата звернення: 30.06.2021).

225. Сущенко Д.В. Адміністративні процедури в Україні та країнах Європи: порівняльно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 17 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0418U003977/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

226. Сущенко Д.В. Адміністративні процедури в Україні та країнах Європи: монографія. Запоріж. нац. ун-т. Херсон: Гельветика, 2019. 239 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0418U003977/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

227. Тамаря Я.В. Адміністративні процедури з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 206 с.

228. Теліпко В.Е. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Науково-практичний коментар. За ред. В.В. Молдован. К.: Центр учбової літератури, 2011. 528 с.

229. Теорія держави і права. за ред. О.В. Петришина. Х.: Право, 2015. 368 с.

230. Терещук Г.А. Концептуальні засади адміністративно-правового забезпечення реалізації принципу транспарентності в діяльності органів публічної адміністрації України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2021. 414 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0521U101344/> (дата звернення: 16.02.2023).

231. Тижневий огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 15.06.2019 р. ЛІГА-ЗАКОН. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/VSS00325?an=1> (дата звернення: 30.06.2021 р.).

232. Тильчик О.В. Адміністративно-правове забезпечення протидії тінізації економіки: теорія і практика: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2018. 33 с.

233. Тімуш Д.І. Адміністративні процедури гарантування недоторканності судді: загальна характеристика. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 2. С. 66-73.

234. Тімуш Д.І. Межі недоторканності судді у міжнародних стандартах незалежності судді та національній практиці: окремі проблемні питання. *International scientific innovations in human life: the 12 th International scientific and practical conference*. (June 8-10, 2022). Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2022. 991 p. P. 982-985. URL: <https://sci->

conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/INTERNATIONAL-SCIENTIFIC-INNOVATIONS-IN-HUMAN-LIFE-8-10.06.22.pdf

235. Тімуш Д.І. Недоторканність судді як об'єкт адміністративно-правового забезпечення: генеза та сучасність. *Наукові праці Національного авіаційного університету*. Серія «Юридичний вісник. Повітряне і космічне право». 2021. № 3(60). С.127-133.

236. Тімуш Д.І. Розгляд звернень судді адміністративного суду як гарантія недоторканності судді. *Modern research in world science: the 3 rd International scientific and practical conference*. (June 12-14, 2022). SPC - Sci-conf.com.ua, Lviv, Ukraine. 2022. 1867 p. P. 1848-1853. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-12-14.06.22.pdf>

237. Ткачова Т.М. Організаційно-правові засади провадження за зверненнями громадян в органах внутрішніх справ України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2014. 22 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0414U002392/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

238. У Раді суддів України завершується робота над оновленням Кодексу суддівської етики. Рада суддів України. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/u-radi-suddiv-ukraini-zaversuetsa-robota-nad-onovlennam-kodeksu-suddivskoi-etiki> (дата звернення: 12.03.2023 р.).

239. У справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України) (реєстр. № 7203) вимогам статей 157 і 158 Конституції України: висновок Конституційного Суду України від 19.06.2018 р. № 2-в/2018. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002v710-18#Text> (дата звернення: 16.08.2021).

240. У справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126

Конституції України та частини другої статті 13 Закону України "Про статус суддів" (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу): Рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004 р. № 19-рп/2004. *Офіційний вісник України* від 24.12.2004 р. 2004. № 49. Стор. 62. Ст. 3220

241. У справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 80 Конституції України (справа про депутатську недоторканність): рішення Конституційного Суду України від 27.10.1999 р. № 9-рп/99. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-99#Text> (дата звернення: 16.08.2021).

242. У справі про конституційне подання Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України "Про Рахункову палату Верховної Ради України" (справа про Рахункову палату): Рішення КСУ від 23.12.1997 №7-зп. *Офіційний вісник України*. 1998. № 1 (22.01.98). ст. 23.

243. Усім судам України! РСУ опублікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Рада суддів України. URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu> (дата звернення: 12.03.2023 р.).

244. Філософський енциклопедичний словник. редкол.: В. І. Шинкарук [та ін.]; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наук. ред.); І. О. Покаржевська. Київ: Абрис, 2002. 742 с.

245. Фоміч Г.В. Адміністративні процедури у публічній службі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2010. 20 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0411U001030/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

246. Хімчук А., Колотило М. Що є і що не є втручанням у здійснення правосуддя? Democracy Justice Reforms. URL: <https://dejure.foundation/longread/obstruction-of-justice-2016-2017> (дата звернення: 12.08.2021).

247. Цибульник Т.А. Адміністративно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування України щодо протидії рейдерству: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 21 с.

248. Чемодурова Н. О. Адміністративно-правові засади реалізації принципу незалежності суддів в адміністративному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2016. 270 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0417U000534/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

249. Чернишова Н. В. Судова влада: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2011. 104 с.

250. Чуприна Ю. Судова влада в Україні в контексті конституційної реформи. Державне управління та місцеве самоврядування: збірник наукових праць. *Національна академія держ. управління при Президентові України*. Дніпропетровський регіональний ін-т держ. управління. Дніпропетровськ, 2011. Вип. 1 (8). С. 59-66.

251. Шарая А.А. Принципи адміністративно-процедурного права: питання теорії та практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 36 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0520U100241/> (дата звернення: 03.04.2023).

252. Шарая А.А. Принципи адміністративно-процедурного права: питання теорії та практики: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 307 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0520U100241/> (дата звернення: 03.04.2023).

253. Шарая А.А. Теорія принципів адміністративно-процедурного права: монографія. Запоріжжя: Гельветика, 2019. 399 с.

254. Шевченко А.В. Адміністративно-правове забезпечення кадрової роботи в судовій системі України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль, 2020. 40 с.

255. Шевченко А.В. Дисциплінарна відповідальність суддів України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. К., 2013. 19 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0414U001209/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

256. Шелевер Н.В. Імунітет суддів та їх відповідальність. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія ПРАВО. 2011. Випуск 15. С. 79-83.

257. Шелевер Н.В. Поняття та види імунітету в конституційному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2014. 20 с.

258. Шенцев Д.О. Адміністративно-правові засади забезпечення безпеки виборчого процесу в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2021. 20 с.

259. Школик А.М. Адміністративно-процедурне законодавство в Україні: становлення та систематизація: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 41 с. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/searchdoc/0521U100232/> (дата звернення: 05.04.2023 р.).

260. Шруб І.В. Функціонування адміністративних судів в Україні: організаційно-правові засади та їх реалізація: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 345 с.

261. Щодо особливостей застосування регіонального коефіцієнта до суддівської винагороди: рішення Ради суддів України від 9 квітня 2021 року № 9. Ліга-Закон. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS35231?an=1&is_no_morph=false&listen_star=true (дата звернення: 17 січня 2022).

262. Щорічна доповідь за 2017 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні». Офіційний веб-сайт Вищої ради правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/page/shchorichna-dopovid-pro-stan-zabezpechennya-nezalezhnosti-suddiv-v-ukrayini> (дата звернення: 20.11.2020).

263. Щорічна доповідь за 2018 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні». Офіційний веб-сайт Вищої ради правосуддя.

URL: <https://hcj.gov.ua/page/shchorichna-dopovid-pro-stan-zabezpechennya-nezalezhnosti-suddiv-v-ukrayini> (дата звернення: 20.11.2020).

264. Щорічна доповідь за 2019 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні». Офіційний веб-сайт Вищої ради правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/page/shchorichna-dopovid-pro-stan-zabezpechennya-nezalezhnosti-suddiv-v-ukrayini> (дата звернення: 20.11.2020).

265. Щорічна доповідь за 2020 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні». Офіційний веб-сайт Вищої ради правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/page/shchorichna-dopovid-pro-stan-zabezpechennya-nezalezhnosti-suddiv-v-ukrayini> (дата звернення: 20.11.2020).

266. Щорічна доповідь про стан забезпечення незалежності суддів в Україні. Вища рада правосуддя. URL: <https://www.hcj.gov.ua/page/shchorichna-dopovid-pro-stan-zabezpechennya-nezalezhnosti-suddiv-v-ukrayini> (дата звернення: 12.03.2023 р.).

267. Щорічна інформаційна доповідь 2017 рік. Офіційний веб-сайт «Конституційний Суд України». URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/dopovid_2020.pdf (дата звернення: 18.01.2022).

268. Щорічна інформаційна доповідь 2018 рік. Офіційний веб-сайт «Конституційний Суд України». URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/dopovid_2020.pdf (дата звернення: 18.01.2022).

269. Щорічна інформаційна доповідь 2020 рік. Офіційний веб-сайт «Конституційний Суд України». URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/dopovid_2020.pdf (дата звернення: 18.01.2022).

270. Щорічна інформаційна доповідь 2021 рік. Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka/shchorichna-informaciyna-dopovid-ksu> (дата звернення: 23.03.2023).

271. Ярова Л.В., Матвєєвський О.В. Організація судових і правоохоронних органів. Національний університет «Одеська морська академія». Одеса: Фенікс, 2020. 376 с.

272. Case of Ovcharenko and Kolos v. Ukraine. № 27276/15; 33692/15. 12 January 2023. HUDOC European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-222138> (дата звернення: 27.03.2023 р.).

273. Case of Plakhteyev and Plakhteyeva v. Ukraine. № 20347/03. 12 March 2009. European Court of Human Rights HUDOC database. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-126211> (дата звернення 06 серпня 2021).

274. Compilation of Venice Commission Opinions and Reports concerning Courts and Judges. Strasbourg, 5 mars 2015. CDL-PI(2015)001. Офіційний сайт «Venice Commission: Council of Europe. URL: <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI%282015%29001-e> (дата звернення: 21.06.2021).

275. Diana Timush. The Essence of Institutional Administrative and Legal Guarantees for a Judge Immunity. *JILC*. 2021. №3. p.71-81. URL: <https://doi.org/10.32612/uw.27201643>.

276. Guidelines to improve the judge's skills and competences, strengthen knowledge sharing and collaboration, and move beyond a culture of judicial isolation adopted by the CEPEJ at its 33rd plenary meeting, on 5-6 December 2019 (Strasbourg, 6 December 2019) CEPEJ(2019)15. Офіційний сайт «Council of Europe». URL: <https://rm.coe.int/cepej-2019-15-en-knowledge-sharing/16809939e4> (дата звернення: 21.06.2021).

277. Joint Opinion of the Venice Commission and The Directorate General Of Human Rights And Rule Of Law (DGI) of the Council Of Europe On Draft Amendments To The Law 'On The Judiciary And The Status Of Judges' And Certain Laws On The Activities Of The Supreme Court And Judicial Authorities (Draft Law №. 3711). Офіційний сайт «Council of Europe». URL:

[https://venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2020\)022-e](https://venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2020)022-e) (дата звернення: 17.01.2022).

278. Joint Opinion on The Draft Law on The Judicial System and the status of judges of Ukraine by the Venice Commission and the Directorate of Cooperation within the Directorate General of Human Rights and Legal Affairs of the Council of Europe Adopted by the Venice Commission at its 82nd Plenary Session (Venice, 12-13 March 2010). CDL-AD(2010)003. Офіційний сайт «Venice Commission: Council of Europe». URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2010\)003-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)003-e) (дата звернення: 29 червня 2021).

279. Opinion No. 18 (2015) of the Consultative Council Of European Judges (CCJE) 'The Position of the Judiciary and its Relation with the Other Powers of State in a Modern Democracy. Офіційний сайт «Council of Europe». URL: <https://rm.coe.int/16807481a1> (дата звернення: 21.06.2021).

280. Opinion No. 23 (2020) of the Consultative Council Of European Judges (CCJE) 'The role of associations of judges in supporting judicial independence'. Офіційний сайт «Council of Europe». URL: <https://rm.coe.int/opinion-23-en-ccje-2020/1680a03d4b> (дата звернення: 21.09.2021).

281. Opinion on the Draft Amendments to the Constitutional Law on the Status of Judges of Kyrgyzstan, adopted by the Venice Commission at its 77th Plenary Session. (Venice, 12-13 December 2008). Strasbourg, 16 December 2008. Opinion no. 480/2008. CDL-AD(2008)039. Офіційний сайт «Venice Commission: Council of Europe». URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2008\)039-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2008)039-e) (дата звернення: 21.06.2021).

282. Opinion on Three Bills Reforming The Judiciary. №. 1060 (2021). Офіційний сайт «Council of Europe». URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2021\)043-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2021)043-e) (дата звернення: 17.01.2022).

283. Report on the Independence of the Judicial System Part I: The Independence of Judges adopted by the Venice Commission at its 82nd Plenary Session (Venice, 12-13 March 2010). Офіційний сайт «Venice Commission: Council of Europe». URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2010\)004-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)004-e) (дата звернення: 21.06.2021).

284. Sopilko, I., Timush, D., Vynohradova, A., Zubko, Y., & Gordieiev, V. (2022). Guarantees of an independent tribunal in administrative proceedings in the context of the implementation of the human right to a fair trial: Garantías de un tribunal independiente en los procedimientos administrativos en el contexto de la implementación del derecho humano a un juicio justo. *Political Questions*. 40(74). 456-473. URL: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4074.25>

285. Stéphane Leyenberger. Justice of the future : predictive justice and artificial intelligence. Офіційний сайт «Council of Europe». URL: <https://rm.coe.int/newsletter-no-16-august-2018-en-justice-of-the-future/16808d00c8> (дата звернення: 09.06.2021).

286. Timush Diana. International standards for the inviolability of judges and their implementation in Ukrainian legislation. University Law Science and Education in the Challenges of Our Time. Collective monograph. Sopilko, I. (Ed.) & Smokovych, M., E-SCIENCE SPACE SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ, 2021. p.163-172.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Список публікацій здобувача за темою дисертації:

– наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

у наукових фахових виданнях України та країн ЄС:

- 1) Тімуш Д.І. Недоторканність судді як об'єкт адміністративно-правового забезпечення: генеза та сучасність. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія «Юридичний вісник. Повітряне і космічне право»*. 2021. № 3(60). С.127-133;
- 2) Timush Diana. The Essence of Institutional Administrative and Legal Guarantees for a Judge Immunity. *JILC*. 2022. №3. P. 71-81;
- 3) Тімуш Д.І. Адміністративні процедури гарантування недоторканності судді: загальна характеристика. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 2. С. 66-73;
у науковому журналі, який входить до наукометричної бази даних *Web of Sciences*:
- 4) Sopilko I., Timush D., Vynohradova A., Zubko Y., & Gordieiev V. Guarantees of an independent tribunal in administrative proceedings in the context of the implementation of the human right to a fair trial: Garantías de un tribunal independiente en los procedimientos administrativos en el contexto de la implementación del derecho humano a un juicio justo. *Political Questions*. 2022. 40(74). P. 456-473;
у колективній монографії:
- 5) Timush Diana. International standards for the inviolability of judges and their implementation in Ukrainian legislation. *University Law Science and Education in the Challenges of Our Time*. Collective monograph. Sopilko, I.

(Ed.) & Smokovych, M., E-SCIENCE SPACE SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ, 2021. P.163-172;

– наукові праці, які засвідчують апробацію дисертації:

- 6) Тімуш Д.І. Межі недоторканності судді у міжнародних стандартах незалежності судді та національній практиці: окремі проблемні питання. *International scientific innovations in human life: the 12 th International scientific and practical conference.* (June 8-10, 2022). Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2022. 991 p. P. 982-985. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/INTERNATIONAL-SCIENTIFIC-INNOVATIONS-IN-HUMAN-LIFE-8-10.06.22.pdf>
- 7) Тімуш Д.І. Розгляд звернень судді адміністративного суду як гарантія недоторканності судді. *Modern research in world science: the 3 rd International scientific and practical conference.* (June 12-14, 2022). SPC — Sci-conf.com.ua, Lviv, Ukraine. 2022. 1867 p. P. 1848-1853. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/MODERN-RESEARCH-IN-WORLD-SCIENCE-12-14.06.22.pdf>

ДОДАТОК Б

**Пояснювальна записка щодо прийняття Закону України
«Про вдосконалення адміністративно-правового регулювання
забезпечення недоторканності судді в Україні»**

1. Обґрунтування необхідності прийняття Закону України «Про вдосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення недоторканності судді в Україні»

Забезпечення недоторканності судді є гарантією незалежності функціонування судової влади, а відтак створення умов для реалізації права особи на доступ до правосуддя, встановленого ст. 8 Конституції України. Однак попри важливість забезпечення недоторканності суддей та незалежності судової системи такі вимоги постійно порушуються. За даними про розгляд Вищою радою правосуддя (далі - ВРП) повідомлень про забезпечення незалежності суддів та авторитету суду у 2020 оновити році свідчать про значну загрозу саме з боку недоторканності. Так, з 341 повідомлення від суддів про втручання у їх діяльність у 38 зазначалось про відкриття кримінальних проваджень та проведення слідчих дій, притягнення до адміністративної відповідальності. За наслідками розгляду ВРП прийнято 72 рішення про вжиття заходів реагування (звернення до прокуратури та органів правопорядку щодо надання інформації про розслідування злочинів; притягнення до відповідальності посадових осіб). У 2021 та 2022 р.р. ВРП

ухвалено відповідно 156, 60 рішень щодо вжиття заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя відповідно².

Питання забезпечення недоторканості судді в умовах правового режиму воєнного стану стає нагальним, адже відчуття захищеності у судді як умови його незалежності при здійсненні правосуддя безпосередньо зумовлює якість як власне законодавства про інституційні, процедурні та юрисдикційні гарантії недоторканності судді, так і реалізації цього законодавства.

Також привертає увагу значна кількість скарг на рішення Дисциплінарних палат ВРП та значний відсоток скасування та змін таких рішень ВРП та Великою Палатою Верховного Суду. З огляду на можливість відсторонення судді від правосуддя у зв'язку із притягненням його до дисциплінарної відповідальності (звільнення з посади) (ч. 7 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII вказане вбачається істотною загрозою недоторканності судді. Відповідно до Звіту Голови Державної судової адміністрації України про діяльність Державної судової адміністрації України у 2019 році стан забезпечення охорони судових приміщень (як відповідними підрозділами, так і технічними засобами) в цілому можна оцінити на рівні 50 %. 28 % приміщень судів охороняються цілодобово, 59 % - лише вдень, 11 % взагалі не охороняються. Забезпеченість судів системами відеонагляду - 75 %, стаціонарними металодетекторами – 64 %, ручними металошукачами - 90 %, турнікетами - 39 %, камерами схову – 58 %.

Крім того, як свідчать заяви представників суддівського корпусу, недоторканність суддів сьогодні не перебуває на належному рівні. Так, на

---

² Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2021 році. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/statistics/informaciyno-analitychnyy-zvit-pro-diyalnist-vyshchoyi-rady-pravosuddya-u-2021-roci>; Інформаційно-аналітичний звіт про діяльність Вищої ради правосуддя у 2022 році. Вища рада правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/statistics/informaciyno-analitychnyy-zvit-pro-diyalnist-vyshchoyi-rady-pravosuddya-u-2022-roci>

офіційному веб-сайті Ради суддів України опубліковано звернення Ради суддів України містяться звернення про неприпустимість нападів на суддів, в якому звертається увагу про необхідність вжиття заходів з метою забезпечення особистої безпеки суддів, членів їх сімей, учасників судового процесу, і з наголосом на неодноразовості таких нападів та постійності звернення Ради суддів України до уповноважених суб'єктів влади: Вища рада правосуддя, Державна судова адміністрація України, Міністерство внутрішніх справ України, за захистом прав суддей.

Тому вбачається за доцільне запровадити зміни до чинного законодавства України, спрямовані на адміністративно-правове забезпечення недоторканності судді та суміжних категорій.

2. Цілі й завдання змін до нормативно-правових актів

Завданням проекту є адміністративно-правове забезпечення недоторканності судді та суміжних категорій.

3. Загальна характеристика й основні положення змін до нормативно-правових актів

Удосконалення адміністративно-правових засад розмежування повноважень органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади пропонується досягти шляхом: 1) внесення до Закону України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII «Про Вищу раду правосуддя» таких змін: 1.1. у ч. 3 ст. 58 замінити слово «підтверджують» словами «свідчать про»; 1.2. абзац перший частини 2 статті 59 викласти у такій редакції: «Розгляд подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом здійснюється Вищою радою правосуддя із повідомленням судді про дату, час та місце розгляду. Суддя має право знайомитись із матеріалами справи, надавати свої заперечення та зауваження. Повідомлення про дату, час і місце розгляду відповідного клопотання направляється Генеральному прокурору або його заступнику невідкладно»; 1.3. викладення ч. 1 ст. 35 у такій редакції: «Рішення Вищої ради правосуддя, її уповноважених органів можуть

бути оскаржені до Верховного Суду протягом тридцяти днів з дня їх ухвалення»; 1.4. доповнення частини 2 статті 52 абзацом другим: «Оскарження рішення Вищої ради правосуддя зупиняє її виконання»; 1.5. внесення змін до ч. 6 ст. 64, виклавши її в такій редакції: «звернення Генерального прокурора або його заступника із клопотанням про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або із клопотанням про продовження строку такого відсторонення стосовно судді, відносно якого такі заходи вже застосовувались у цьому самому кримінальному провадженні, не допускається, крім випадків скасування попереднього рішення Вищої ради правосуддя судом»; 2) внесення до Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» таких змін: 2.1 доповнити частину 5 статті 49 реченням, яке викласти у такій редакції: «Повернення клопотання не перешкоджає повторному зверненню з ним в загальному порядку після усунення недоліків»; 2.2 доповнити частину 5 реченням, яке викласти у такій редакції: «На стадії судового провадження строк відсторонення встановлюється до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження»; 2.3 внести зміни до ч. 8 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» та викласти її у такій редакції: «Під час тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя суддя не може отримувати доплати до посадового окладу судді»; 3) внесення до Рішення ВРП від 24.01.2017 № 52/0/15-17 «Про затвердження Регламенту Вищої ради правосуддя» таких змін: абзац 1 пункту 4.2, доповнити реченням у такій редакції: «у разі неможливості забезпечити щоб щонайменше половина членів кожної Дисциплінарної палати були суддями або суддями у відставці, кількість суддів у відставці у складі відповідної Дисциплінарної палати має бути меншою за кількість діючих суддів».

4. Стан нормативно-правової бази в цій сфері правового регулювання

Вимагається внесення змін до внесення до Закону України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII «Про Вищу раду правосуддя»; до Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів»; до Рішення ВРП від 24.01.2017 № 52/0/15-17 «Про затвердження Регламенту Вищої ради правосуддя».

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація положень законопроекту не впливатиме на видаткову та прибуткову частини державного або місцевих бюджетів.

6. Обґрунтування очікуваних соціально-економічних, правових та інших наслідків застосування законопроекту після його прийняття

Реалізація норм законопроекту сприятиме оптимізації адміністративно-правових засад забезпечення недоторканності судді.

Проект Закону України «Про вдосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення недоторканності судді в Україні»

I. Внести до Закону України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII «Про Вищу раду правосуддя» такі зміни:

1.1. У ч. 3 ст. 58 замінити слово «підтверджують» словами «свідчать про»;

1.2. Абзац перший частини 2 статті 59 викласти у такій редакції: «Розгляд подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом здійснюється Вищою радою правосуддя із повідомленням судді про дату, час та місце розгляду. Суддя має право знайомитись із матеріалами справи, надавати свої заперечення та зауваження. Повідомлення про дату, час і місце розгляду відповідного клопотання направляється Генеральному прокурору або його заступнику невідкладно»;

1.3. Внести зміни до ч. 1 ст. 35, виклавши її у такій редакції: «Рішення Вищої ради правосуддя, її уповноважених органів можуть бути оскаржені до Верховного Суду протягом тридцяти днів з дня їх ухвалення»;

1.4. Частину 2 статті 52 доповнити абзацом другим: «Оскарження рішення Вищої ради правосуддя зупиняє її виконання»;

1.5. Внести зміни до ч. 6 ст. 64, виклавши її в такій редакції: «звернення Генерального прокурора або його заступника із клопотанням про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або із клопотанням про продовження строку такого відсторонення стосовно судді, відносно якого такі заходи вже застосовувались у цьому самому кримінальному провадженні, не допускається, крім випадків скасування попереднього рішення Вищої ради правосуддя судом»;

II. Внести до Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» такі зміни:

2.1 доповнити частину 5 статті 49 реченням, яке викласти у такій редакції: «Повернення клопотання не перешкоджає повторному зверненню з ним в загальному порядку після усунення недоліків»;

2.2 доповнити частину 5 реченням, яке викласти у такій редакції: «На стадії судового провадження строк відсторонення встановлюється до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження»;

2.3 Внести зміни до ч. 8 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» та викласти її у такій редакції: «Під час тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя суддя не може отримувати доплати до посадового окладу судді»;

III. Внести до Рішення ВРП від 24.01.2017 № 52/0/15-17 «Про затвердження Регламенту Вищої ради правосуддя» такі зміни:

3.1 Внести зміни до абзацу 1 пункту 4.2, доповнивши його реченням у такій редакції: «у разі неможливості забезпечити щоб щонайменше половина членів кожної Дисциплінарної палати були суддями або суддями у відставці, кількість суддів у відставці у складі відповідної Дисциплінарної палати має бути меншою за кількість діючих суддів».

IV. Прикінцеві та перехідні положення.

Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

**Порівняльна таблиця до проєкту Закону України «Про
вдосконалення адміністративно-правового регулювання забезпечення
недоторканності судді в Україні»**

Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII «Про Вищу раду правосуддя»		
<p>Стаття 58. Подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом</p> <p>1. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.</p> <p>2. Подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом вноситься на розгляд Вищої ради правосуддя Генеральним прокурором або його заступником, а стосовно судді Вищого антикорупційного суду таке подання вноситься Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора). Подання про надання згоди на затримання, утримання під вартою чи арешт судді, повинно відповідати вимогам, встановленим Кримінальним процесуальним кодексом України, при цьому щодо кожного виду запобіжного заходу подається окреме подання.</p>	<p>У ч. 3 ст. 58 замінити слово «підтверджують» словами «свідчать про».</p>	<p>Стаття 58. Подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом</p> <p>1. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.</p> <p>2. Подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом вноситься на розгляд Вищої ради правосуддя Генеральним прокурором або його заступником, а стосовно судді Вищого антикорупційного суду таке подання вноситься Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора). Подання про надання згоди на затримання, утримання під вартою чи арешт судді, повинно відповідати вимогам, встановленим Кримінальним процесуальним кодексом України, при цьому щодо кожного виду запобіжного заходу подається окреме</p>

<p>3. Подання повинно бути вмотивованим, містити конкретні факти і докази, що підтверджують вчинення суддею суспільно небезпечного діяння, визначеного Кримінальним кодексом України, обґрунтування необхідності такого затримання (утримання).</p> <p>4. Подання, що не відповідає вимогам цієї статті, Вища рада правосуддя вмотивованим рішенням повертає Генеральному прокурору або його заступнику.</p>		<p>подання.</p> <p>3. Подання повинно бути вмотивованим, містити конкретні факти і докази, <i>свідчать про</i> вчинення суддею суспільно небезпечного діяння, визначеного Кримінальним кодексом України, обґрунтування необхідності такого затримання (утримання).</p> <p>4. Подання, що не відповідає вимогам цієї статті, Вища рада правосуддя вмотивованим рішенням повертає Генеральному прокурору або його заступнику.</p>
<p>Стаття 59. Порядок розгляду подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом</p> <p>1. Вища рада правосуддя розглядає подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом не пізніше п'яти днів з дня отримання подання.</p> <p>2. Розгляд подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом здійснюється Вищою радою правосуддя без виклику судді. У разі необхідності Вища рада правосуддя може викликати суддю для надання пояснень. Повідомлення про дату, час і місце розгляду відповідного клопотання направляється Генеральному прокурору або його заступнику невідкладно.</p> <p>Розгляд подання про</p>	<p>Абзац перший частини 2 статті 59 викласти у такій редакції: «Розгляд подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом здійснюється Вищою радою правосуддя із повідомленням судді про дату, час та місце розгляду. Суддя має право знайомитись із матеріалами справи, надавати свої заперечення та зауваження. Повідомлення про дату, час і місце розгляду відповідного клопотання направляється Генеральному</p>	<p>Стаття 59. Порядок розгляду подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом</p> <p>1. Вища рада правосуддя розглядає подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом не пізніше п'яти днів з дня отримання подання.</p> <p>2. <i>Розгляд подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом здійснюється Вищою радою правосуддя із повідомленням судді про дату, час та місце розгляду. Суддя має право знайомитись із матеріалами справи, надавати свої заперечення та зауваження. Повідомлення про дату, час і місце розгляду відповідного клопотання</i></p>

<p>надання згоди на затримання судді Вищого антикорупційного суду, утримання його під вартою чи арештом здійснюється Вищою радою правосуддя з обов'язковою участю судді або його представника. Повідомлення про дату, час і місце розгляду відповідного клопотання направляється невідкладно Генеральному прокурору (виконувачу обов'язків Генерального прокурора) та судді Вищого антикорупційного суду.</p> <p>У разі неявки судді Вищого антикорупційного суду або його представника на засідання Вищої ради правосуддя розгляд подання здійснюється без їх участі.</p> <p>3. Неявка судді, Генерального прокурора, його заступника або уповноваженого одним із них прокурора на засідання Вищої ради правосуддя незалежно від причин не перешкоджає розгляду подання.</p> <p>4. Розгляд подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом починається з короткого викладу головуючим на засіданні Вищої ради правосуддя наведеного у поданні обґрунтування необхідності такого затримання (утримання).</p> <p>5. Після короткого викладу наведеного у поданні обґрунтування необхідності затримання судді, утримання його під вартою чи арештом слово</p>	<p>прокурору або його заступнику невідкладно»</p>	<p><i>направляється Генеральному прокурору або його заступнику невідкладно.</i></p> <p>Розгляд подання про надання згоди на затримання судді Вищого антикорупційного суду, утримання його під вартою чи арештом здійснюється Вищою радою правосуддя з обов'язковою участю судді або його представника. Повідомлення про дату, час і місце розгляду відповідного клопотання направляється невідкладно Генеральному прокурору (виконувачу обов'язків Генерального прокурора) та судді Вищого антикорупційного суду.</p> <p>У разі неявки судді Вищого антикорупційного суду або його представника на засідання Вищої ради правосуддя розгляд подання здійснюється без їх участі.</p> <p>3. Неявка судді, Генерального прокурора, його заступника або уповноваженого одним із них прокурора на засідання Вищої ради правосуддя незалежно від причин не перешкоджає розгляду подання.</p> <p>4. Розгляд подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом починається з короткого викладу головуючим на засіданні Вищої ради правосуддя наведеного у поданні обґрунтування необхідності</p>
---	---	---

<p>надається Генеральному прокурору, його заступнику або уповноваженому одним із них прокурору. Якщо засідання проводиться з викликом судді і він з'явився на засідання, то слово для надання пояснень також надається судді, щодо якого внесено подання, або його представнику. Якщо суддя відмовляється від надання пояснень, Вища рада правосуддя розглядає подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом без його пояснень.</p>		<p>такого затримання (утримання).</p> <p>5. Після короткого викладу наведеного у поданні обґрунтування необхідності затримання судді, утримання його під вартою чи арештом слово надається Генеральному прокурору, його заступнику або уповноваженому одним із них прокурору. Якщо засідання проводиться з викликом судді і він з'явився на засідання, то слово для надання пояснень також надається судді, щодо якого внесено подання, або його представнику. Якщо суддя відмовляється від надання пояснень, Вища рада правосуддя розглядає подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом без його пояснень.</p>
<p>Стаття 35. Оскарження рішення Вищої ради правосуддя, її органів</p> <p>1. Рішення Вищої ради правосуддя може бути оскаржене до Верховного Суду протягом тридцяти днів з дня його ухвалення.</p> <p>Голова Верховного Суду не може брати участі у перегляді Верховним Судом рішень Вищої ради правосуддя.</p> <p>2. Порядок та підстави оскарження рішення Вищої ради правосуддя визначаються законом. Підстави оскарження</p>	<p>Внести зміни до ч. 1 ст. 35, виклавши її у такій редакції: «Рішення Вищої ради правосуддя, її уповноважених органів можуть бути оскаржені до Верховного Суду протягом тридцяти днів з дня їх ухвалення»</p>	<p>Стаття 35. Оскарження рішення Вищої ради правосуддя, її органів</p> <p>1. <i>Рішення Вищої ради правосуддя, її уповноважених органів можуть бути оскаржені до Верховного Суду протягом тридцяти днів з дня їх ухвалення.</i></p> <p>Голова Верховного Суду не може брати участі у перегляді Верховним Судом рішень Вищої ради правосуддя.</p> <p>2. Порядок та підстави оскарження рішення Вищої</p>

<p>окремих рішень Вищої ради правосуддя визначаються цим Законом.</p> <p>3. Оскарження рішення Вищої ради правосуддя не зупиняє його виконання, якщо інше не визначено законом.</p> <p>4. Рішення Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя може бути оскаржено до Вищої ради правосуддя</p>		<p>ради правосуддя визначаються законом. Підстави оскарження окремих рішень Вищої ради правосуддя визначаються цим Законом.</p> <p>3. Оскарження рішення Вищої ради правосуддя не зупиняє його виконання, якщо інше не визначено законом.</p> <p>4. Рішення Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя може бути оскаржено до Вищої ради правосуддя</p>
<p>Стаття 52. Оскарження рішення Вищої ради правосуддя, ухваленого за результатами розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати</p> <p>1. Рішення Вищої ради правосуддя, ухвалене за результатами розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати, може бути оскаржене та скасоване виключно з таких підстав:</p> <p>1) склад Вищої ради правосуддя, який ухвалив відповідне рішення, не мав повноважень його ухвалювати;</p> <p>2) рішення не підписано будь-ким із складу членів Вищої ради правосуддя, які брали участь у його ухваленні;</p> <p>3) суддя не був належним чином повідомлений про засідання Вищої ради правосуддя - якщо було ухвалено будь-яке</p>	<p>Частину 2 статті 52 доповнити абзацом другим: «Оскарження рішення Вищої ради правосуддя зупиняє її виконання».</p>	<p>Стаття 52. Оскарження рішення Вищої ради правосуддя, ухваленого за результатами розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати</p> <p>1. Рішення Вищої ради правосуддя, ухвалене за результатами розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати, може бути оскаржене та скасоване виключно з таких підстав:</p> <p>1) склад Вищої ради правосуддя, який ухвалив відповідне рішення, не мав повноважень його ухвалювати;</p> <p>2) рішення не підписано будь-ким із складу членів Вищої ради правосуддя, які брали участь у його ухваленні;</p> <p>3) суддя не був належним чином повідомлений про засідання Вищої ради правосуддя - якщо було ухвалено будь-</p>

<p>з рішень, визначених <u>пунктами 2-5</u> частини десятої статті 51 цього Закону;</p> <p>4) рішення не містить посилань на визначені законом підстави дисциплінарної відповідальності судді та мотиви, з яких Вища рада правосуддя дійшла відповідних висновків.</p> <p>2. Право на оскарження до суду рішення Вищої ради правосуддя, ухваленого за результатами розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати, має суддя, щодо якого було ухвалено відповідне рішення, та скаржник, якщо рішення Вищої ради правосуддя ухвалене за його скаргою.</p> <p>3. У випадку скасування судом рішення Вищої ради правосуддя, ухваленого за результатами розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати, Вища рада правосуддя розглядає відповідну дисциплінарну справу повторно. Повторний розгляд справи здійснюється Вищою радою правосуддя у пленарному складі у порядку, визначеному <u>статтею 49</u> цього Закону.</p>		<p>яке з рішень, визначених <u>пунктами 2-5</u> частини десятої статті 51 цього Закону;</p> <p>4) рішення не містить посилань на визначені законом підстави дисциплінарної відповідальності судді та мотиви, з яких Вища рада правосуддя дійшла відповідних висновків.</p> <p>2. Право на оскарження до суду рішення Вищої ради правосуддя, ухваленого за результатами розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати, має суддя, щодо якого було ухвалено відповідне рішення, та скаржник, якщо рішення Вищої ради правосуддя ухвалене за його скаргою.</p> <p><i>Оскарження рішення Вищої ради правосуддя зупиняє її виконання.</i></p> <p>3. У випадку скасування судом рішення Вищої ради правосуддя, ухваленого за результатами розгляду скарги на рішення Дисциплінарної палати, Вища рада правосуддя розглядає відповідну дисциплінарну справу повторно. Повторний розгляд справи здійснюється Вищою радою правосуддя у пленарному складі у порядку, визначеному <u>статтею 49</u> цього Закону.</p>
<p>Стаття 64. Продовження строку</p>	<p>Внести зміни до ч. 6 ст. 64,</p>	<p>Стаття 64. Продовження строку</p>

<p>тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності</p> <p>1. Продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності здійснюється в порядку, визначеному <u>статтею 63</u> цього Закону для тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя, на строк не більше двох місяців, а в разі якщо обвинувальний акт передано до суду, - до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження.</p> <p>2. Клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя подається Генеральним прокурором або його заступником, а стосовно судді Вищого антикорупційного суду - Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора) не пізніше як за десять днів до закінчення строку, на який суддю було відсторонено.</p> <p>3. Клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, подане без</p>	<p>виклавши її в такій редакції: «звернення Генерального прокурора або його заступника із клопотанням про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або із клопотанням про продовження строку такого відсторонення стосовно судді, відносно якого такі заходи вже застосовувались у цьому самому кримінальному провадженні, не допускається, крім випадків скасування попереднього рішення Вищої ради правосуддя судом»</p>	<p>тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності</p> <p>1. Продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності здійснюється в порядку, визначеному <u>статтею 63</u> цього Закону для тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя, на строк не більше двох місяців, а в разі якщо обвинувальний акт передано до суду, - до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження.</p> <p>2. Клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя подається Генеральним прокурором або його заступником, а стосовно судді Вищого антикорупційного суду - Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора) не пізніше як за десять днів до закінчення строку, на який суддю було відсторонено.</p> <p>3. Клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до</p>
---	---	---

<p>дотримання визначених законом вимог, повертається Вищою радою правосуддя Генеральному прокурору або його заступнику без розгляду.</p> <p>4. Клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності підлягає задоволенню, якщо:</p> <p>1) обставини, які стали підставою для тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя, продовжують існувати;</p> <p>2) сторона обвинувачення не мала можливості забезпечити досягнення цілей, заради яких було застосовано тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя, іншими способами протягом дії попереднього рішення.</p> <p>5. У разі ухвалення Вищою радою правосуддя рішення про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності суддя відстороняється від посади з дня ухвалення Вищою радою правосуддя такого рішення на строк, зазначений у рішенні, який не може становити більше двох місяців, а в разі якщо обвинувальний акт передано до суду, - до набрання законної сили рішенням суду</p>		<p>кримінальної відповідальності, подане без дотримання визначених законом вимог, повертається Вищою радою правосуддя Генеральному прокурору або його заступнику без розгляду.</p> <p>4. Клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності підлягає задоволенню, якщо:</p> <p>1) обставини, які стали підставою для тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя, продовжують існувати;</p> <p>2) сторона обвинувачення не мала можливості забезпечити досягнення цілей, заради яких було застосовано тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя, іншими способами протягом дії попереднього рішення.</p> <p>5. У разі ухвалення Вищою радою правосуддя рішення про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності суддя відстороняється від посади з дня ухвалення Вищою радою правосуддя такого рішення на строк, зазначений у рішенні, який не може становити більше двох місяців, а в разі якщо</p>
---	--	---

<p>за результатами закінчення судового провадження.</p> <p>6. Повторне звернення Генерального прокурора або його заступника із клопотанням про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або із клопотанням про продовження строку такого відсторонення стосовно судді в межах одного кримінального провадження не допускається, крім випадків скасування попереднього рішення Вищої ради правосуддя судом.</p> <p>7. Тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності припиняється у разі закриття кримінального провадження стосовно судді або набрання законної сили вироком суду без ухвалення Вищою радою правосуддя окремого рішення про припинення тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя.</p>		<p>обвинувальний акт передано до суду, - до набрання законної сили рішенням суду за результатами закінчення судового провадження.</p> <p>6. <i>Звернення Генерального прокурора або його заступника із клопотанням про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або із клопотанням про продовження строку такого відсторонення стосовно судді, відносно якого такі заходи вже застосовувались у цьому самому кримінальному провадженні, не допускається, крім випадків скасування попереднього рішення Вищої ради правосуддя судом.</i></p> <p>7. Тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності припиняється у разі закриття кримінального провадження стосовно судді або набрання законної сили вироком суду без ухвалення Вищою радою правосуддя окремого рішення про припинення тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя.</p>
<p>Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і</p>		

статус суддів»		
Стаття		Стаття
<p>49. Недоторканність та імунітет судді</p> <p>1. Суддя є недоторканим. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку суду, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.</p> <p>Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалені ним судові рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.</p> <p>2. Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком:</p> <p>1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням;</p> <p>2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього</p>	<p>1) доповнити частину 5 статті 49 реченням, яке викласти у такій редакції: «Повернення клопотання не перешкоджає повторному зверненню з ним в загальному порядку після усунення недоліків»;</p> <p>2) доповнити частину 5 реченням, яке викласти у такій редакції: «На стадії судового провадження строк відсторонення встановлюється до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження»;</p> <p>3) Внести зміни до ч. 8 ст. 49 Закону «Про судоустрій і статус суддів» та викласти її у такій редакції: «Під час тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя суддя не може отримувати доплати до посадового окладу судді»</p>	<p>49. Недоторканність та імунітет судді</p> <p>1. Суддя є недоторканим. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку суду, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.</p> <p>Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалені ним судові рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.</p> <p>2. Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком:</p> <p>1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням;</p> <p>2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення</p>

<p>злочину.</p> <p>3. Суддя не може бути підданий приводу чи примусово доставлений до будь-якого органу чи установи, крім суду, за винятком випадків, зазначених у частині другій цієї статті.</p> <p>4. Судді може бути повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення лише Генеральним прокурором або його заступником.</p> <p>5. Суддя може бути тимчасово відсторонений від здійснення правосуддя на строк не більше двох місяців у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника в порядку, встановленому законом. Рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя ухвалюється Вищою радою правосуддя.</p> <p>6. Продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності здійснюється в тому ж порядку на строк не більше двох місяців. Клопотання про продовження строку такого відсторонення судді від здійснення правосуддя подається Генеральним прокурором або його заступником не пізніше десяти днів до закінчення</p>		<p>збереження доказів цього злочину.</p> <p>3. Суддя не може бути підданий приводу чи примусово доставлений до будь-якого органу чи установи, крім суду, за винятком випадків, зазначених у частині другій цієї статті.</p> <p>4. Судді може бути повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення лише Генеральним прокурором або його заступником.</p> <p>5. Суддя може бути тимчасово відсторонений від здійснення правосуддя на строк не більше двох місяців у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника в порядку, встановленому законом. Рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя ухвалюється Вищою радою правосуддя. <i>Повернення клопотання не перешкоджає повторному зверненню з ним в загальному порядку після усунення недоліків. На стадії судового провадження строк відсторонення встановлюється до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження</i></p> <p>6. Продовження строку тимчасового відсторонення</p>
--	--	--

<p>строку, на який суддю було відсторонено. Вимоги до клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності встановлюються процесуальним законом.</p> <p>7. У разі ухвалення органом, що розглядає справи про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів, рішення про застосування до судді дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення судді з посади, такий суддя автоматично тимчасово відстороняється від здійснення правосуддя до ухвалення рішення про його звільнення з посади Вищою радою правосуддя.</p> <p>8. Суддя на час тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя позбавляється права на отримання доплат до посадового окладу судді.</p> <p>9. Проведення стосовно судді оперативних розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися лише з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника, керівника обласної прокуратури або його заступника.</p> <p>10. Кримінальне провадження щодо обвинувачення судді у вчиненні кримінального правопорушення, а також</p>		<p>судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності здійснюється в тому ж порядку на строк не більше двох місяців. Клопотання про продовження строку такого відсторонення судді від здійснення правосуддя подається Генеральним прокурором або його заступником не пізніше десяти днів до закінчення строку, на який суддю було відсторонено. Вимоги до клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності встановлюються процесуальним законом.</p> <p>7. У разі ухвалення органом, що розглядає справи про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів, рішення про застосування до судді дисциплінарного стягнення у виді подання про звільнення судді з посади, такий суддя автоматично тимчасово відстороняється від здійснення правосуддя до ухвалення рішення про його звільнення з посади Вищою радою правосуддя.</p> <p>8. Під час тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя суддя не може отримувати доплати до посадового окладу судді.</p> <p>9. Проведення</p>
--	--	--

<p>прийняття рішення про проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, застосування запобіжних заходів не може здійснюватися тим судом, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді.</p> <p>У разі якщо згідно із загальними правилами визначення юрисдикції кримінальне провадження стосовно судді має здійснюватися або рішення про проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій або застосування запобіжних заходів має ухвалюватися тим судом, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, кримінальне провадження або ухвалення рішення про проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій здійснюється судом, найбільш територіально наближеним до суду, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, іншої адміністративно-територіальної одиниці (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва чи Севастополя), якщо інший суд не визначений процесуальним законом.</p> <p>11. За шкоду, завдану судом, відповідає держава на підставах та в порядку, встановлених законом.</p>		<p>стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися лише з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора або його заступника, керівника обласної прокуратури або його заступника.</p> <p>10. Кримінальне провадження щодо обвинувачення судді у вчиненні кримінального правопорушення, а також прийняття рішення про проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, застосування запобіжних заходів не може здійснюватися тим судом, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді.</p> <p>У разі якщо згідно із загальними правилами визначення юрисдикції кримінальне провадження стосовно судді має здійснюватися або рішення про проведення стосовно судді оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій або застосування запобіжних заходів має ухвалюватися тим судом, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, кримінальне провадження або ухвалення рішення про проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій здійснюється судом, найбільш територіально наближеним</p>
---	--	---

		<p>до суду, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, іншої адміністративно-територіальної одиниці (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва чи Севастополя), якщо інший суд не визначений процесуальним законом.</p> <p>11. За шкоду, завдану судом, відповідає держава на підставах та в порядку, встановлених законом</p>
Рішення ВРП від 24.01.2017 № 52/0/15-17 «Про затвердження Регламенту Вищої ради правосуддя»		
<p>4.2. Дисциплінарні палати утворюються із числа членів Ради. Склад Дисциплінарної палати має відповідати вимогам частини четвертої статті 26 Закону.</p> <p>Кількість Дисциплінарних палат, кількісний та персональний склад кожної палати визначаються рішенням Ради.</p> <p>Для організації роботи Дисциплінарної палати з її складу рішенням Ради обирається Секретар Дисциплінарної палати строком на два роки.</p> <p>Голова Верховного Суду не входить до складу жодної Дисциплінарної палати.</p>	<p>Внести зміни до абзацу 1 пункту 4.2, доповнивши його реченням у такій редакції: «у разі неможливості забезпечити щоб щонайменше половина членів кожної Дисциплінарної палати були судьями або судьями у відставці, кількість суддів у відставці у складі відповідної Дисциплінарної палати має бути меншою за кількість діючих суддів»</p>	<p>4.2. У разі неможливості забезпечити щоб щонайменше половина членів кожної Дисциплінарної палати були судьями або судьями у відставці, кількість суддів у відставці у складі відповідної Дисциплінарної палати має бути меншою за кількість діючих суддів.</p> <p>Кількість Дисциплінарних палат, кількісний та персональний склад кожної палати визначаються рішенням Ради.</p> <p>Для організації роботи Дисциплінарної палати з її складу рішенням Ради обирається Секретар Дисциплінарної палати строком на два роки.</p> <p>Голова Верховного Суду не входить до складу жодної Дисциплінарної палати.</p>